

Úradný vestník

Európskej únie

C 157

Zväzok 48

Slovenské vydanie

Informácie a oznámenia

28. júna 2005

Číslo oznamu

Obsah

Strana

I Informácie

.....

II Úvodné akty

Európsky hospodársky a sociálny výbor**413. plenárne zasadanie v dňoch 15. a 16. decembra 2004**

2005/C 157/01	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Európska poistná zmluva“	1
2005/C 157/02	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Turizmus a šport: budúce výzvy pre Európu“	15
2005/C 157/03	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie: K európskej stratégii v prospech nanotechnológií“ (KOM(2004) 338 v konečnom znení)	22
2005/C 157/04	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Európske pravidlá cestnej premávky a register vozidiel“	34
2005/C 157/05	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Propagácii námornej dopravy a náboru a školeniu námorníkov“	42
2005/C 157/06	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu rozhodnutia Komisie o uplatňovaní ustanovení článku 86 Zmluvy o štátnej pomoci vo forme kompenzácie za poskytovanie verejných služieb pridelených niektorým podnikateľským subjektom povereným prevádzkovaním služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme“ a „Návrhu smernice Komisie, ktorou sa mení smernica 80/723/EHS o priehľadnosti finančných vzťahov medzi členskými štátmi a verejnými podnikateľskými subjektami“	48

SK

Cena:
30 EUR

(Pokračovanie na druhej strane)

2005/C 157/07	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o uznávaní osvedčení o odbornej spôsobilosti námorníkov medzi jednotlivými členskými štátmi, ktorou sa mení smernica 2001/25/ES“ (COM(2004) 311 final-2004/0098 (COD))	53
2005/C 157/08	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o harmonizovaných informačných službách vnútrozemskej plavby na vnútrozemských vodných cestách Spoločenstva“ (COM(2004) 392 final – 2004/0097 (COD))	56
2005/C 157/09	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Rady, ktorým sa vytvára Komunitárna agentúra na kontrolu rybolovu a zároveň sa mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 2847/93, ktorým sa zavádza kontrolný režim pre spoločnú rybársku politiku“ (COM(2004) 289 final – 2004/0108 (CNS))	61
2005/C 157/10	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie pre Radu, Európsky parlament a Európsky hospodársky a sociálny výbor – Európsky akčný plán pre životné prostredie a zdravie na obdobie 2004-2010“ (COM(2004) 416 final)	65
2005/C 157/11	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady zavádzajúcej humánne normy chytania niektorých druhov zvierat do pascí“ (COM(2004) 532 final – 2004/0183(COD))	70
2005/C 157/12	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Rady, ktorou sa mení smernica 87/328/EHS týkajúca sa uchovávania spermií dobytka určeného pre obchod vnútri Spoločenstva“ (COM(2004) 563 final – 2004/0188 CNS)	74
2005/C 157/13	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Podpore štrukturálnej zmeny: industriálna politika pre rozšírenú Európu“ (COM(2004) 274 final)	75
2005/C 157/14	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o zavedení princípu rovnakých príležitostí a rovnakého zaobchádzania pre mužov a ženy v otázkach zamestnanosti a práce“ (COM(2004) 279 final – 2004/0084 (COD))	83
2005/C 157/15	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Správa Komisie pre Radu, Európsky parlament, Európsky hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov“ – „Štúdia súvislostí medzi legálnou a nelegálnou migráciou“ (COM(2004) 412 final)	86
2005/C 157/16	Stanovisko k téme „Oznámenie Komisie pre Radu a Európsky parlament o spravovaní riadeného vstupu osôb do Európskej únie, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu a o posilnení možností ochrany v regiónoch pôvodu“ — „Zlepšiť prístup k trvalým riešeniam“ (COM(2004) 410 final)	92
2005/C 157/17	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie Rade a Európskemu parlamentu – „Účinnější a spoločný Európsky azylový systém – jednotný postup ako ďalšia etapa““ (COM(2004) 503 final – SEC(2004) 937)	96
2005/C 157/18	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o prístupe k vonkajšej pomoci Spoločenstva“ (COM(2004) 313 final – 2004/0099 (COD))	99

2005/C 157/19	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie rade a Európskemu parlamentu – Dosiahnutie trvalo udržateľného poľnohospodárskeho modelu pre Európu prostredníctvom reformovanej SPP – reformy sektora cukru“ (COM(2004) 499 v konečnom znení) 102
2005/C 157/20	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie: Veda a technológia: Kľúč k budúcnosti Európy – Usmernenia pre budúcu politiku Európskej únie na podporu výskumu“ (KOM(2004) 353 v konečnom znení) 107
2005/C 157/21	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o audite ročnej účtovnej závierky a konsolidovanej závierky a k zmene smerníc 78/660 EHS a 83/349/EHS Rady“ (COM(2004) 177 final – 2004/0065(COD)) 115
2005/C 157/22	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Zvýšenie zamestnanosti starších pracovníkov a oddialenie odchodu z trhu práce“ (COM(2004) 146 v konečnom znení) 120
2005/C 157/23	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Bielej knihe o hodnotení nariadenia č. 4056/86 týkajúceho sa pravidiel Európskeho spoločenstva o hospodárskej súťaži v námornej doprave“ (COM(2004) 675 final) 130
2005/C 157/24	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady na zavedenie viacročného komunitárneho programu zameraného na podporu bezpečnejšieho využívania internetu a nových on-line technológií“ (COM(2004) 91 final – 2004/0023 (COD)) 136
2005/C 157/25	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Dosiahnuteľnosť Európy námornou cestou: vývoj a výhľadová analýza kritických miest“ 141
2005/C 157/26	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1260/1999 o všeobecných ustanoveniach o štrukturálnych fondoch týkajúcich sa predĺženia programu PEACE a pridelenia nových finančných prostriedkov na jeho realizáciu“ (COM(2004) 631 final) 147
2005/C 157/27	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1059/2003 Európskeho parlamentu a Rady o zavedení spoločnej klasifikácie územných štatistických jednotiek (NUTS) z dôvodu pristúpenia Českej republiky, Estónska, Cypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Poľska, Slovinska a Slovenska do Európskej únie“ (COM(2004) 592 final – 2004/0202 (COD)) 149
2005/C 157/28	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme: „Vzťahy medzi generáciami“ 150
2005/C 157/29	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Koexistencia medzi geneticky modifikovanými kultúrnymi rastlinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami“ 155
2005/C 157/30	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie pre Radu a Európsky parlament: Európsky akčný plán na dosiahnutie ekologického poľnohospodárstva a ekologickej výroby potravín“ (COM(2004) 415 final) 167

II

(Úvodné akty)

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

413. PLENÁRNE ZASADANIE V DŇOCH 15. A 16. DECEMBRA 2004

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Európska poisťná zmluva“

(2005/C 157/01)

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 17. júla 2003 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku, že vypracuje stanovisko na tému „Európska poisťná zmluva“

Odborná skupina pre jednotný trh, výrobu a spotrebu, ktorá bola zodpovedná za prípravu prác výboru na tému, prijala svoje stanovisko 10. novembra 2004. Spravodajcom bol pán Pegado Liz.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí 15. – 16. decembra 2004 (schôdza z 15. decembra) 137 hlasmi za, 1 hlasom proti, pričom 2 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Úvod a zdôvodnenie

určuje a riadi zmluvy o uzavretí poistenia a zabezpečí realizáciu a správne fungovanie jednotného trhu;

1.1 Základné princípy, ktorými sa riadi uzatvorenie a platnosť zmluvy o uzavretí poisťky sa v rôznych právnych systémoch členských štátov EÚ odlišujú napriek tomu, že majú spoločný pôvod a veľmi podobné obsahy.

— stanoviť spoločné princípy v rôznych národných systémoch, riadiacich zmluvy o uzavretí poistenia a oblasti, ktoré by z technického a právneho hľadiska mohli byť zosúladené;

1.2 Zmluva o uzavretí poisťky je hlavnou zložkou činnosti na vnútornom trhu, pretože vnáša do komerčných vzťahov medzi odborníkmi z priemyslu a spotrebiteľmi väčšiu istotu. Rozdiely v legislatíve, ktoré sa vzťahujú na základné stránky dohody o uzavretí poistenia v rôznych národných legislatívnych systémoch, môžu vytvárať bariéry pri realizácii jednotného trhu a spôsobujú ďalšie problémy pre medzinárodný marketing tohto finančného nástroja.

— uvažovať o možných riešeniach a navrhnúť modely, formulácie alebo nástroje, ktoré by mali byť prijaté na to, aby sa zabezpečila vhodnejšia právna úprava zmluvy o uzavretí poistenia na úrovni Spoločenstva.

1.3 Toto stanovisko z vlastnej iniciatívy je zamerané na to, aby upozornilo kompetentné úrady na národnej a úrovni a úrovni Spoločenstva na potrebu a možnosť:

— vypracovať pre spotrebiteľov zoznam otázok a problémov, vyplývajúcich zo súčasnej odlišnosti v legislatíve, ktorá

1.4 Od začiatku prípravných prác na tomto stanovisku z vlastnej iniciatívy bolo najdôležitejšie, aby sa zabezpečila spolupráca a účasť členov skupiny „Iná formulácia európskeho poisťného práva“, ktorú viedol a koordinoval Fritz Reichert-Facilides, honorárny profesor práva na Univerzite v Innsbrucku; v tejto skupine pracujú významní právnici a špecialisti v právnom odbore poisťovníctva z pätnástich európskych krajín.

1.4.1 Preto bolo pre nás veľkým potešením, že prof. Reichert-Facilides ihneď prijal naše pozvanie, aby sa zúčastnil na prácach ako expert pre spravodajcu. A hneď pripravil prvý príspevok (vyjadrenie k záležitosti I).

1.4.2 V priebehu prípravy tohto stanoviska prof. Reichert-Facilides nečakane zomrel.

1.4.3 Jeho celoživotný záujem a významná akademická činnosť v oblasti poisťovníctva spolu s jeho návrhom „Iná formulácia“, sú dostatočným dôvodom na odkaz v tomto stanovisku a na počesť jeho pamiatky zvláštnym uznaním vďaka za jeho nevšednú oddanosť.

1.4.4 Toto je dôvod, ktorý plne vysvetľuje a odôvodňuje zaradenie podstatnej časti jeho „Vyjadrenia k záležitosti“, ktoré sa nachádza v dodatku tohto stanoviska; toto vyjadrenie bolo pripravené ako úvod k prácam, ktoré zahájili toto stanovisko, a ktoré zostane jednou z jeho posledných písomných prác.

„1. Rozmanitosť európskych právnych noriem, ktorými sa riadi Európska zmluva o uzavretí poistenia predstavuje vážny problém pre jednotný trh poistenia. Toto bolo od začiatku stanovisko skupiny. Samotný EHSV ho okrem toho jasne zdôraznil; hlavne vo svojom stanovisku z vlastnej iniciatívy „Spotrebiteľia na trhu s poisťkami“ z 29. januára 1998 (Ú. v. ES C 95, 30.3.1998, s. 72; pozri napr. body 1.6. a 2.1.9. ods. 2). Zdá sa, že Komisia sa medzitým tiež priklonila k tejto podstate veci (pozri Správu Komisie pre Európsky parlament a Radu z 12. februára 2003: Súvislejšie európske zmluvné právo – Akčný plán, KOM (2003) 68 v konečnom znení, Ú. v. EÚ C 63, 15.3.2003, s. 1; ďalej uvádzaná ako Akčný plán; v tomto dokumente pozri napr. body 27, 47/48, 74).

2. Zosúladenie práva a samozrejme aj práva o poistnej zmluve sa môže uskutočniť iba na základe veľmi serióznych komparatívnych prieskumov práva. Cieľom práce našej skupiny je riešenie iného znenia. Čo to znamená „iná formulácia“? Slovo je odvodené od slova „inak formulovať“, ktoré je definované ako „vyjadriť znova alebo presvedčivejšie“. V právnickej branži je „Iná formulácia“ technický výraz, špecifický pre Spojené štáty. Opisuje – ako je dobre známe „v profesii“ – zhustený súbor právnych predpisov, ktoré vychádzajú z rôznych, ale v podstate podobných zdrojov, systematizovaných a zjednotených tak, aby dospeli „k najlepšiemu riešeniu“. Túto prácu realizoval Americký právny inštitút na súkromnom, nie na legislatívnom základe. Podobnosti vo význame podstaty medzi zdrojmi v USA sú odvodené zo spoločného práva, ktoré je založené na súkromnom práve (odlišnom) rôznych federatívnych štátov. V európskom poisťovacom práve, sú podobnosti tiež odvodené z ich predmetu: „poistenia“. Z tohoto predmetu, nakoľko má rovnaký charakter, vychádza potreba podobného nariadenia. Smernice na to, aby sa našlo „najlepšie riešenie“ pre zmluvné poistné právo by mohli byť nasledovné. Po prvé, treba povinne brať do úvahy hlavnú úlohu všetkých práv o poistných zmluvách: vytvoriť efektívny rámec pre efektívne riziko, ktoré

vzniká na strane poisťovne a tak zabezpečiť správne fungovanie pre samotný obchod s poisťkami. Po druhé, je podstatné, aby boli protichodné záujmy strán starostlivo vyvážené. Z tohto hľadiska je potrebné uznať, tak ako treba, význam najnovšej tendencie poskytnúť relatívne vysoký stupeň ochrany pre poistenca.

3. Iná formulácia, tak ako ju naplánovala naša skupina, sa koncentruje na povinné pravidlá (resp. skoro povinné pravidlá v prospech poistenca). Prečo? Treba brať do úvahy, že „žijúce právo“ zmluvných poistení sa nenachádza iba v právnych zbierkach, ale v štandardných zmluvných podmienkach. Ak chceme rešpektovať tieto pomery, znamená to nielen brať do úvahy reality, ale tiež viac rešpektovať princíp slobody uzatvárať zmluvu. Na druhej strane, na zákonodarcovi zostáva hlavná úloha, aby ohraničil túto slobodu. Toto je dôležité z dôvodov verejnej politiky, a aby bol ochránený poistenec (alebo tie tretie osoby, v prospech ktorých je poisťka uzatvorená). Zvláštnu pozornosť treba venovať zmluvným klauzulám, ktoré by mohli viesť k zaniknutiu poistnej ochrany. Technickými prostriedkami k dosiahnutiu týchto cieľov je – vo všetkých právnych poriadkoch Európy – vytvoriť právne (skoro)povinné smernice zmluvného poisťovacieho práva. – Problémy, ktoré nastanú vo výhlade jednotného trhu, sú naznačené v Akčnom pláne týmito slovami: „... Členské štáty si stanovili predpisy, ktoré môžu, alebo nemôžu byť zaradené do zmluvy o uzavretí poistenia. Tieto predpisy sa veľmi odlišujú a majú veľmi protichodný vplyv na produkty, ktoré sú ponúkané za hranicami“. A rozhodne: skutočné podporovanie vnútorného trhu s poisťkami si vyžaduje zosúladenie/zjednotenie týchto limitov slobodného uzatvárania zmlúv o poistení – s dôsledkom, že všetky (bežné) zmluvy, ktoré rešpektujú tieto jednotné pravidlá, budú môcť byť v rámci konkurencie ponúkané vo všetkých európskych krajinách a takto sa umožní vytvorenie nerozdeleného trhu. To je presne cieľ, ktorý sleduje náš návrh.

4. Príprava komparatívneho práva (ako je hore uvedené v bode pod č.2) je zohľadnená v zložení našej skupiny. Experti 16 právnych poriadkov zmluvného poistenia (z a mimo EÚ) sa zúčastňujú na jej prácach.

5. Vynára sa otázka, či má iná formulácia nahradiť existujúce národné predpisy, alebo má slúžiť ako dodatočný (to by bol v súčasnosti šestnásty) model, špeciálne platný pre nadnárodné zmluvy. Problém je prednesený v Akčnom pláne, ktorý otvára diskusiu o takzvanom Fakultatívnom nástroji. Táto otázka sa tu nebude hlbšie rozoberať.

6. Komparatívna práca v práve o zmluvnom poistení sa musí riadiť v tesnej nadväznosti na všeobecné zmluvné právo. Skupina je viazaná zohľadňovať a špeciálne sledovať takzvané Lando/Beale princípy. Okrem iného tesne spolupracuje so „Študijnou skupinou o európskom občianskom zákonníku“ (profesori von Bar a Beale). V rámci tejto organizácie bola skupina v prvom rade poverená zodpovednosťou za poisťovacie zmluvné právo“.

1.5 V rámci prípravy tohto stanoviska sa konali rôzne schôdze so zástupcami Európskej komisie, ktorí sa venujú odvetviu poisťovníctva a vytvoreniu jednotného trhu, CEA (Európskej federácie združení národných poisťovní) a BEUC (Európskeho združenia spotrebiteľov); toto nám umožnilo zozbierať nápady, reakcie a podnety o skúmanej téme.

1.6 Tiež sa rozhodlo, že sa vypracuje dotazník, adresovaný širokému radu národných a komunitárnych organizácií – verejných aj súkromných – zastupujúcich hlavných kapitálových účastníkov. V tom istom čase sa uskutočnia formálne stretnutia s hlavnými zástupcami záujmových skupín (poisťovne, výrobné spoločnosti a iní odborníci a zákazníci) spolu s právnymi a akademickými odborníkmi z rôznych kruhov a právnych systémov.

1.7 Toto stanovisko načrtá hlavné zameranie odpovedí na dotazník, spolu s reakciami a podnetmi z pojednávania, ktoré sa konalo 16. apríla 2004.

2. Niektoré precedensy

2.1 Pre EHSV nie je táto téma nová. Európsky hospodársky a sociálny výbor už publikoval stanovisko z vlastnej iniciatívy „Spotrebiteľia na trhu s poisťkami“⁽¹⁾; ktoré upútalo pozornosť na „Návrh smernice Rady o koordinácii legislatívnych smerníc, právnych a administratívnych úprav pre poisťné zmluvy“⁽²⁾, ktorej cieľom bolo hlavne zosúladiť niektoré zo základných pravidiel a nariadení, ktoré patria do poisťovacieho zmluvného práva; stanovisko výboru tiež ľutuje, že sa Komisia až do dneška nevrátila k tejto téme „napriek tomu, že prevláda názor medzi tými, ktorí poistenie poskytujú ako i zákazníckymi organizáciami, že chýbajúca smernica Spoločenstva o poisťnej zmluve je bezpochyby dôvodom celej série prekážok a problémov, s ktorými sa stretávame na ceste k efektívnej realizácii jednotného trhu v tejto oblasti (minimálne zosúladenie vecného práva)“⁽³⁾.

2.1.1 Ďalej výbor vo svojom stanovisku zdôrazňuje jednu z prvých prekážok, všeobecne uznávanú ako prekážku efektívnej realizácie jednotného trhu v oblasti trhu s poisťkami „absolútny nedostatok zosúladenia na úrovni vecných práv, inými slovami, minimálna úroveň nariadenia zmluvného poisťného práva v Európskej únii“⁽⁴⁾.

2.1.2 Okrem toho výbor zdôraznil skutočnosť, že „neexistuje žiaden právny rámec na úrovni Spoločenstva, ktorý by definoval nariadenia o minimálnej priehľadnosti v poisťných zmluvách vo všeobecnosti, vrátane neživotného poistenia, alebo ešte konkrétnejšie, ktorý by uvádzal príklady neprístupných všeobecných zmluvných ustanovení v poisťke, ba čo viac, ktorý by určoval hlavné princípy ako sú dôveryhodnosť alebo zmluvná rovnováha v oblasti poisťovníctva“⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Spravodajca: Manuel Ataíde Ferreira, (Ú. v. ES C 95, 30.3.1998.)

⁽²⁾ KOM(79) 355 v konečnom znení, Ú. v. ES C 190, 28.7.1979, doplnený KOM(80) 854 v konečnom znení, Ú. v. ES C 355, 31.12.1980: prípadne stanoviská EHSV a EP možno nájsť v Ú. v. ES C 146, 16.6.1980 a Ú. v. ES C 265, 13.10.1980. Tieto texty budú prebrané v bode 5 tohto stanoviska.

⁽³⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1, bod 2.1.9.

⁽⁴⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1, bod 2.3.1.1.1.

⁽⁵⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1, bod 3.4.

2.1.3 Ešte špecifickejšie poukázal na: „rôzny spôsob, ktorým každý členský štát riešil tieto otázky – alebo v prípade, chýbajúcej právnej úpravy – ponechal samotný trh, kde ešte dlho nevznikne hospodárska súťaž a kde sa jedna zo strán sústreďuje na to, aby zničila druhú stranu jej vlastnými metódami, sám na seba. To znamená, že existuje množstvo rôznych riešení na tie isté situácie na jednotnom trhu, hlavne z hľadiska zahraničných transakcií, ktoré sa značne zjednodušili príchodom informačnej spoločnosti“⁽⁶⁾.

2.1.4 Po pristúpení k analýze oblastí, ktoré by mohli, alebo mali byť zosúladené, prináša predmetné stanovisko závery tým, že upozorňuje Komisiu a členské štáty na „možnosť vrátiť sa k revidovaniu návrhu smernice Komisie z roku 1979 o koordinácii práv, právnych a administratívnych opatrení, ktoré sa vzťahujú na poisťné zmluvy na základe princípu subsidiarity“⁽⁷⁾; výbor nalieha na Komisiu, aby vynaložila všetko úsilie na to, aby sa definovali minimálne spoločné požiadavky na poisťné zmluvy na európskej úrovni (návrh smernice)⁽⁸⁾.

2.2 Okrem toho organizácie na ochranu spotrebiteľa ako i združenia odborníkov poisťovní zdôrazňujú už dlho potrebu hlbšieho zosúladenia legislatívy o poisťných zmluvách.

2.2.1 Od roku 1986, Európske združenie na ochranu práva spotrebiteľa zdôrazňuje potrebu určitého zosúladenia práva v oblasti poisťných zmlúv v Spoločenstve, a veľmi presne určuje stránky zmluvných poisťných vzťahov, ktoré si vyžadujú, aby boli zosúladené⁽⁹⁾.

⁽⁶⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1, bod 3.6.1.

⁽⁷⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1, bod 4.3.6.

⁽⁸⁾ Uvažovalo sa o tom, že smernica by mala obsahovať nasledovné aspekty:

- minimálna informovanosť pred uzatvorením zmluvy;
- zoznam hlavných výrazov a ich význam;
- zoznam typických príkladov neférových podmienok v poisťných zmluvách;
- minimálne povinný obsah každej poisťnej zmluvy;
- súbor povinných zmluvných podmienok v každej poisťnej zmluve;
- základné princípy a pravidlá každej poisťnej zmluvy;
- schéma úhrady provízie pre tretiu stranu prípade poistenia zodpovednosti za škodu;
- povinný charakter medzi poisťným a výškou rizika, hlavne z pohľadu automatického znehodnotenia poistených predmetov vo vzťahu k ich životnosti a adekvátneho zníženia poisťného;
- stanovenie minimálnych zjednotených termínov, počas ktorých môžu zákazníci odstúpiť od zmluvy;
- požiadavka, aby poisťné zmluvy boli čitateľné a zrozumiteľné a aby všeobecné a zvláštne podmienky boli oznámené počas prípravy zmluvy a pred jej podpísaním.

Pozri poznámku pod čiarou 1, bod 4.5. EHSV prevzal a znova potvrdil tento smer vo viacerých svojich stanoviskách, ako v najnovšom stanovisku na tému Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, pozmeňujúci smernice Rady 72/166/EHĽ, 84/5/EHS, 88/357/EHS, 90/232/EHS a smernice 2000/26/ES o poistení zodpovednosti za škodu pri používaní motorových vozidiel, ktorej spravodajcom bol pán Levaux (bod 4.3.), Ú. v. EÚ C 95, 23.4.2003.

⁽⁹⁾ „ESLG- Zákaznícke poistenie“, vo vestníku o poistení zodpovednosti za škodu (1986), strany 205-228.

2.2.2 BEUC tiež najmenej od roku 1994 zdôrazňovalo potrebu zaviesť „základný právny rámec“, ktorý by mohol predstavovať „minimálny spoločný právny základ“, aby sa upravili hlavné stránky poisťných zmlúv.

2.2.3 Podobné stanovisko vyjadrili v decembri 1998 rôzne organizácie, zastupujúce zákazníkov.

2.2.4 Európska federácia národných poisťovacích združení (CEA) v jej najnovšej reakcii na správu Komisie o súvislejšom európskom zmluvnom práve zdôraznila hlavne, že Komisia mala pravdu, keď predpokladala, že „odlišnosť národných nariadení, ktorými sa riadia poisťné zmluvy, uzavreté so zákazníkmi, pôsobí ako brzda pre rozvoj zahraničných transakcií v odvetví poisťovníctva“, a potom upresnila, že „čo sa týka takzvaného“ zosúladeného „*acquis communautaire*, početnosť a zložitnosť nariadení, ktoré sa nachádzajú v rôznych textoch, uplatňujúcich sa v práve o uzatváraní poisťných zmlúv, spôsobujú skutočné problémy“.

2.2.4.1 Po tom, ako vymenovala celý rad situácií, kde sa zbytočne prekrývajú rovnaké alebo neospravedliteľne rozdielne ustanovenia v rôznych textoch, používaných v Spoločenstve a ukončila vyjadrením svojej podpory pre to, aby „tento návrh zdokonalil *acquis communautaire*“ za podmienky, že mu bude predchádzať analýza opodstatnených nákladov/zisku a úplná konzultácia so zainteresovanými stranami a bude sa sústreďovať na prekážky na jednotnom trhu ⁽¹⁰⁾.

2.3 Komisia v jej správach o „Európskom zmluvnom práve“ ⁽¹¹⁾ a „Väčšej koherencii v európskom zmluvnom práve – Akčný plán“ ⁽¹²⁾ v tejto súvislosti zdôraznila, že podľa mnohých orgánov, s ktorými bola téma konzultovaná, predstavujú poisťné zmluvy oblasť, ktorá vytvára v oblasti finančných služieb viac problémov, pretože sa uplatňujú „rozdiely v národných nariadeniach“. Z tohto dôvodu treba uvažovať o možnosti, že „môže byť potrebná ešte väčšia súvislosť takýchto opatrení tak, aby sa dosiahla rovnováha potreby väčšej rovnorodosti národných smerníc s potrebou zachovať dynamiku inovácií a výberu produktov“, čo by sa malo tiež ustanoviť v „nadväznosti na kontrolnú činnosť Akčného plánu pre lepšie nariadenie“ ⁽¹³⁾.

2.4 Nakoniec Európsky parlament vo svojej Rezolúcii k správe Komisie o horeuvedenom Akčnom pláne ľutuje, že „chýbajú včasné opatrenia na vytvorenie fakultatívnych nástrojov v niektorých sektoroch, ako sú uzatváranie obchodov a poisťiek, kde by mohli základné výhody prispieť k podpore dobrého fungovania vnútorného trhu a aj k rozvoju transakcií a výmenného obchodu vo vnútri Spoločenstva,“ a domnieva sa, že „na to, aby sa zjedno-

dušil zahraničný obchod na vnútornom trhu, by bolo v prvom rade treba pristúpiť k zavedeniu fakultatívneho nástroja v niektorých odvetviach, hlavne v sektore zmlúv o uzavretí poisťiek a zákazníckych zmlúv a preto vyzýva Komisiu, aby súrne vypracovala fakultatívny nástroj v oblasti poisťných a zákazníckych zmlúv a pritom brala do úvahy vysoký stupeň ochrany spotrebiteľov a začlenenie vhodných povinných predpisov“. ⁽¹⁴⁾

3. Odpovede na dotazník a vypočutie zo 16. apríla 2004

3.1 Na dotazník, ktorý bol vo vhodnom čase zaslaný množstvu orgánov, odpovedalo celkovo 27 národných regulačných orgánov v rôznych krajinách a zástupcov poisťovacích, priemyselných, obchodných a zákazníckych spoločností.

3.1.1 Odpovede prišli z Rakúska, Belgicka, Fínska, Francúzska, Nemecka, Lichtenštajnska, Litvy, Malty, Nórska, Poľska, Slovenska, Slovinska a Švédska.

3.1.2 Členovia študijnej skupiny „Inej formulácie európskeho zmluvného poisťného práva“ zaslali jedinú spoločnú odpoveď.

3.2 Jasná a jednoznačná väčšina sa domnieva že:

- a) nedostatok záväzných nariadení v poisťnom práve predstavuje blokádu pre poskytovanie poisťovacích služieb za hranicami, čo dokazuje veľký počet príkladov;
- b) táto situácia vytvára prekážku na pokrytie poistenia od zahraničných poisťovní pre poisťencov, ktorí sa chcú poistiť, uvedené nespočetné príklady;
- c) tento fakt vytvára prekážku pre sprostredkovateľov poistenia, ktorý ponúkajú ich služby za hranicami, vyčíslené mnohé príklady;
- d) zosúladenie záväzných predpisov zmluvného poisťného práva by malo pomôcť poisťovniam, zákazníkom a sprostredkovateľom poistenia zvýšiť uzatváranie poisťného za hranicami;
- e) smernica Komisie z rokov 1979-80 je tiež dobrým základom na diskusiu o tejto veci, musí sa ale prispôbiť novým podmienkam a v rôznych parametroch, na ktoré dali niektorí respondenti príklady a podnety.

3.3 Vypočutia sa zúčastnilo 46 zástupcov z 36 inštitúcií zo 17 krajín.

⁽¹⁰⁾ CEA poznámka zo 4. júna 2003.

⁽¹¹⁾ KOM(2001) 398 v konečnom znení z 11.7.2001 (Ú. v. ES C 255, 13.9.2001).

⁽¹²⁾ KOM(2003) 68 v konečnom znení z 12.2.2003

⁽¹³⁾ Akčný plán – bod 74. Pozri tiež body 27, 47 a 48 toho istého dokumentu.

⁽¹⁴⁾ Dok. A5-0256/2003, prijatý na zasadnutí EP 2.9.2003, body 11a a 14.

3.4 Hlavné zameranie odpovedí na dotazník spolu s diskusiou počas pojednávania viedli k celkovej dohode, ktorá by mohla byť zhrnutá nasledovne:

3.4.1 Medzi národnými právnymi systémami, upravujúcimi zmluvné poisťky sú markantné rozdiely;

3.4.2 Na úrovni EÚ je významný nedostatok zosúladenia v oblasti poisťného práva, čo má následky na realizáciu vnútorného trhu v tomto obore;

3.4.3 Hlavne pre malé a stredné poisťovne (individuálni zákazníci a MSP) je žiadúci/potrebný určitý stupeň harmonizácie, aby sa predišlo nerovnosti a diskriminácii (hromadné riziká);

3.4.4 K harmonizácii zmluvného poisťného práva treba pristupovať krok za krokom a vyhnúť sa pritom nadmernej nepružnosti, pretože harmonizácia samotná nie je cieľom, ale nástrojom na zavedenie jednotného trhu a ako taká musí zodpovedať princípom potreby a proporcionality;

3.4.5 Prvoradým cieľom harmonizácie musia byť:

— povinné predpisy,

— všeobecná časť zmluvného poisťovacieho práva.

3.4.6 Čo sa týka formy, vzor zmluvy, vyplývajúcej zo zosúladenia, by mal byť „fakultatívny“, ale všetky jeho termíny a časti musia byť pre strany od odsúhlasenia zmluvy povinné.

3.4.7 Nástrojom Spoločenstva, ktorý sa použije na prijatie vzoru by malo byť nariadenie, aby sa zabezpečila úplná harmonizácia.

3.4.8 Východiskovým bodom na vypracovanie tohto nástroja môžu byť návrhy zo smernice Komisie z rokov 1979 – 80, pozmenené na základe podnetov EP a EHSV, ale musia byť hlboko prepracované s ohľadom na vývoj, ktorý medzičasom v poisťovacom práve nastal.

3.4.9 Harmonizácia, tak ako bola hore naznačená, by mohla stimulovať zahraničné poistenie a prispieť k väčšiemu rozvoju jednotného trhu v tejto oblasti.

3.4.10 Ako právny základ pre takýto typ iniciatívy by mohol slúžiť článok 95 zmluvy.

3.5 Niektorí účastníci a opýtané inštitúcie tiež dodali:

3.5.1 Harmonizácia musí byť „dobrovoľná“ a limitovaná definíciou základných pojmov

3.5.2 Harmonizácia by sa mala uskutočniť iba v oblasti zahraničných zmlúv a iba pre fyzické osoby.

3.5.3 Harmonizácia nie je všeliak na vyriešenie otázky nedostatočného rozvoja jednotného trhu s poisťkami.

3.5.4 Zvláštnu pozornosť treba venovať vzájomnému sociálnemu poisteniu a inštitúciám sociálnej starostlivosti a zabezpečenia s ohľadom na ich špeciálny charakter.

4. Potreba iniciatívy na úrovni Spoločenstva

4.1 Vnútorný trh a poistenie

4.1.1 Všeobecné pripomienky ku vzťahu medzi vnútorným trhom a poistením

4.1.1.1 Európsky vnútorný trh predstavuje oblasť bez vnútorných hraníc, ktorá umožňuje voľný pohyb tovarov, osôb, služieb a kapitálu (článok 14 ods. 2 zmluvy o ES). „Poistenie“ spadá do oblasti slobodnej výmeny služieb (články 49 – 55 zmluvy o ES) alebo práva podniku, ktoré závisí od podmienok v jednotlivom prípade. Poisťovatelia, ktorí ponúkajú ich služby za hranicami alebo, ktorí sa usídli v inom členskom štáte, vytvárajú konkurenciu produktom, ponúkaným v tejto krajine a konkurenciu pre ich vlastné poisťky.

4.1.1.2 Výsledkom je, že výber pre potencionálnych poistníkov je rozmanitejší a väčší. V ideálnom prípade by mal byť správny výber klienta ten, ktorý hľadá poistenie a vedie ho „neviditeľná ruka“, ktorá riadi vnútorný poisťovací trh.

4.1.1.3 Otázky poistenia sa dotýkajú aj ďalšej slobody: je garantovaný slobodný prenos poisťky a príjmov z poisťky (pozri článok 56 zmluvy o ES). Okrem toho, poistenci, ktorí využívajú slobodu, ktorú im zaručuje článok 18 zmluvy o ES by nemali znášať negatívne dôsledky z ich poisťiek, pokiaľ ich miesto trvalého bydliska prejde z jednej jurisdikcie do druhej.

4.1.2 Štatút zosúladenia poisťného práva a zmluvného poisťného práva

4.1.2.1 Široké spektrum vzťahov medzi poistením (právom) a slobodami, vyplývajúcimi zo zmluvy o ES viedli Európsku komisiu k tomu, aby zosúládila dôležité odvetvie poisťného práva tak, aby dobre fungoval vnútorný trh. Legislatíva kontroly poistenia je dobre zosúladená v EÚ a EHP vďaka smerniciam takzvanej „tretej generácie“ v oblasti poisťovníctva.

4.1.2.2 Na základe týchto úspechov bol zavedený systém jedinej licencie a systém kontroly v krajine pôvodu – tak ako to už avizoval ECJ v jeho rozhodnutí zo 4. decembra 1986 ⁽¹⁵⁾. V oblasti zmluvného poisťovacieho práva, je harmonizácia viac alebo menej neprístupná pre zásadné problémy súkromného medzinárodného práva a medzinárodného procedurálneho práva ⁽¹⁶⁾.

4.1.2.3 Vecné zmluvné poisťné právo bolo zosúladené iba v špeciálnych odvetviach a v týchto odvetviach iba v špecifických otázkach. Tak napríklad významné zosúladenie práva sa dosiahlo v oblasti poistenia zodpovednosti za škodu motorových vozidiel ⁽¹⁷⁾. Spoločné predpisy v oblasti poistenia právnych nákladov ⁽¹⁸⁾ existujú tiež.

4.1.2.4 Avšak veľké množstvo predpisov vo vecnom zmluvnom poisťnom práve, ba čo viac hlavná časť nariadení, ktoré sú uplatňované v oblasti poisťovníctva, je stále predmetom národnej legislatívy. Toto zistenie nevyhnutne vyvoláva otázku, či je zosúladenie poisťného práva potrebné alebo nie, aby bolo možné zabezpečiť správne fungovanie jeho vnútorného trhu s poisťkami. Na otázku by sa malo odpovedať kladne, pokiaľ rozdiely v národnom poisťnom práve vytvárajú prekážku pre vnútorný trh.

⁽¹⁵⁾ ESJ zo 4. decembra 1986, ESR 1986, 3755 (Správa / Nemecko).

⁽¹⁶⁾ Medzinárodné procedurálne právo: Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o jurisdikcii a uznaní a posilnení rozsudkov v občianskych a obchodných veciach; Ú. v. ES 2001 L 12/1 (naposledy zmenené a doplnené Ú. v. ES 2002 L 225/13), čl. 8 - 14; medzinárodné súkromné právo: Zmluva o uplatňovaní práva zmluvných povinností z 19. júna 1980, Ú. v. ES 1980 L 166, hlavne článok 1 par. 3, 4; Právo smerníc: Druhá smernica Rady 88/357/EHS z 22. júna 1988 o koordinácii práv, právnych úprav a administratívnych opatreniach na uľahčenie efektívneho vykonávania slobody poskytovať služby a pozmeňujúca smernica 73/239/EHS; Ú. v. ES 1988 L 172/1 (naposledy zmenené a doplnené Ú. v. ES 1992 L 228/1), hlavne článok 2 písmená c, d; čl. 3, 5, 7 a 8; smernice Rady 92/49/EHS z 18. júna 1992 o koordinácii práv, právnych úprav a administratívnych nariadení, ktoré sa vzťahujú na priame poistenie, iné ako životné poistenie a pozmeňujúce smernice 73/239/EHS a 88/357/EHS (Tretia smernica o životnom poistení); Ú. v. ES 1992 L 228/1 (naposledy zmenené a doplnené Ú. v. ES 2003 L 35/1), hlavne čl. 1 pís. a, b; články 27, 28, 30, 31; smernica 2002/83/ES Európskeho parlamentu a Rady z 5. novembra 2002 o životnom poistení; Ú. v. ES 2002 L 345/1; hlavne články 32, 33; ako I o medzinárodnom súkromnom práve smerníc, pozri Reichert-Facilides/d'Oliveira (zostavovateľ), Medzinárodné poisťné zmluvné právo v ES, Deventer 1993; Reichert-Facilides (zostavovateľ), Aspekty medzinárodného práva zmluvných poisťiek v EWR, Tübingen 1994.

⁽¹⁷⁾ Smernica Rady 72/166/EHS z 24. apríla 1972 o aproximácii práv členských štátov, ktoré sa týkajú poistenia proti riziku, vyplývajúceho z používania motorových vozidiel a vymáhania povinnosti poistiť sa proti takémuto riziku; Ú. v. ES 1972 L 103/1 (naposledy zmenené a doplnené Ú. v. ES 1984 L 8/17); Druhá Smernica Rady 84/5/EHS z 30. decembra 1983 o aproximácii práv členských štátov, vzťahujúcich sa na poistenie občanov, ktorí používajú motorové vozidlá; Ú. v. ES 1984 L 8/17 (naposledy zmenené a doplnené Ú. v. ES 1990 L 129/33); Tretia smernica Rady 90/232/EHS zo 14. mája 1990 o aproximácii práv členských štátov, vzťahujúcich sa na poistenie občanov, ktorí používajú motorové vozidlá; Ú. v. ES 1990 L 129/33; smernica 2000/26/ES Európskeho parlamentu a Rady z 16. mája 2000 o aproximácii práv členských štátov, vzťahujúcich sa na poistenie zodpovednosti za škodu pri používaní motorových vozidiel a pozmeňujúca smernice Rady 73/239/EHS a 88/357/EHS (smernica o poistení štvortaktových motorov); Ú. v. ES 2000 L 181/65; Komisia navrhla piatu smernicu 7. júna 2002, KOM (2002) 244 v konečnom znení, Ú. v. ES 2002 C 227 E/387.

⁽¹⁸⁾ Smernica Rady 87/344/EHS z 22. júna 1987 o koordinácii práv, právnych úprav a administratívnych nariadení o poistení súdnych výdavkov; Ú. v. ES 1987 L 185/77.

4.2 Poisťné právo ako prekážka pre vnútorný trh s poisťkami

4.2.1 Súčasná situácia: neucelený vnútorný trh s poisťkami

4.2.1.1 Empirické údaje ukazujú, že opatrenia, ktoré Spoločenstvo dodnes prijalo ⁽¹⁹⁾ podstatne zmenili, ale stále neukončili fungovanie vnútorného trhu s poisťkami ⁽²⁰⁾. To platí napríklad pre slobodu poskytovania služieb v oblasti poistenia hromadného rizika, ktoré garantujú článok 49 a ďalšie články Zmluvy o ES a predpokladajú smernice o poisťnom práve, ale – v skutočnosti – ich v podstate nevyužíva ani poisťný priemysel, ani zákazníci.

4.2.2 Pozadie vzniku súčasnej situácie

4.2.2.1 Súčasná situácia, tak ako bola hore opísaná, sa vysvetľuje hlavne všeobecným právnym kontextom. Kľúčovým faktorom je to, že poistenie sa často považuje za „právny produkt“. To nadväzuje na skutočnosť, že produkt, ktorý poisťovacia spoločnosť predala, je samotná poisťná zmluva, determinovaná autonómiou zmluvných strán a právnymi smernicami (povinnými), ktoré sa v zmluve uplatňujú.

4.2.2.2 Samozrejme tu nie je treba obávať sa o vlastné fungovanie vnútorného trhu pokiaľ autonómia strán v oblasti poisťného práva umožňuje týmto zmluvným stranám vytvoriť poisťné produkty v zhode s ich vzájomnými voľbami.

4.2.2.3 Predsa však sa poistenie veľmi riadi záväznými predpismi ⁽²¹⁾. Niektoré z týchto predpisov sú zároveň medzinárodne záväzné.

⁽¹⁹⁾ Uvedené v bode 4.1.2.

⁽²⁰⁾ Pozri Eurostat.

⁽²¹⁾ Takéto pravidlá môžu byť považované za plne záväzné, ak sa strany nemôžu odchýliť od nich konkrétnou dohodou. Môžu sa považovať za skoro povinné, keď sa zmluvné strany môžu (iba) dohodnúť na výhodnejších podmienkach pre zákazníka, ako sú tie, ktoré mu ponúka zákon.

4.2.2.4 Vskutku je produkt, ponúkaný konkrétnou poisťovňou podstatnou mierou determinovaný právom, ktoré sa uplatňuje pri zmluve o uzavretí poistenia. Preto môžu rozdiely v národných právach vytvárať prekážku pre vnútorný trh. Akčný plán Komisie pre súvislejšie zmluvné právo otvorene uznáva tento fakt.⁽²²⁾ Toto bude dokázané ďalej v príkladoch, kde sa bude prihliadať na perspektívu poisťovne (ods. 4.2.3), poistenca (ods. 4.2.4) a sprostredkovateľa poistenia (ods. 4.2.5).

4.2.3 Perspektíva pre poisťovňu

4.2.3.1 Poisťovne sú výrobcami poistného krytia. Návrh ich poistných zmlúv je založený na kalkulácii rizika, ktorá zohľadňuje právne prostredie, v ktorom je poisťka predávaná. Poisťovňa, ktorá je schopná predat produkt, ktorý vychádza z jedného a toho istého právneho poriadku v celom Spoločenstve, je schopná znášať riziká, zastrešené v EÚ bez toho, aby došlo k deformáciám, vyplývajúcim z rozdielov medzi národnými legislatívami v poisťovníctve. Takým spôsobom by rozdiely v poistnom práve nemali vytvárať prekážku v slobode pre poisťovňu.

4.2.3.2 Naopak, ak sa zmení právo, ktoré sa uplatňuje pri poistnej zmluve vo vzťahu k tomu, kde bola predaná, rozdielne právne prostredie každého členského štátu ovplyvní kalkuláciu rizika a tým postihne uplatnenie práva veľkého počtu, na ktorom sa poistenie ako ekonomická činnosť zakladá.

4.2.3.3 Z toho vyplýva, že poisťovne, ktoré predávajú ich služby v inej krajine, by mali ich poisťky podriaďiť a kalkulovať odlišným spôsobom, a podľa aplikovateľného práva. To by predstavovalo veľkú prekážku pre fungovanie vnútorného trhu.

4.2.3.4 Krátky pohľad na zákony Spoločenstva v medzinárodnom súkromnom poistnom práve ukazuje, že poisťovňa je v skutočnosti nútená prispôbiť poistné zmluvy právnomu prostrediu členského štátu, kde sú predávané. Podľa článku 7 ods. 1 písm. a) a h) Druhej smernice o neživotnom poistení⁽²³⁾ je to právo členského štátu, kde je situované riziko a podľa článku 32 ods. 1 bod 1) smernice o životnom poistení⁽²⁴⁾ je to právo zviazaného členského štátu, ktoré sa uplatňuje v poistnej zmluve. Miesto, kde sa riziko nachádza, alebo miesto záväzku je vo väčšine prípadov determinované obvykle miestom trvalého bydliska poistenca⁽²⁵⁾.

⁽²²⁾ Ú. v. ES 2003 C 63/1 (ods. 9 bod 47, 48: „Tie isté problémy sa vyskytujú obzvlášť pri poistných zmluvách“).

⁽²³⁾ Plné znenie pozri v poznámke pod čiarou 20.

⁽²⁴⁾ Plné znenie pozri v poznámke pod čiarou 20.

⁽²⁵⁾ Pozri článok 2 pís. d) Druhej smernice o neživotnom poistení, čl. 1 ods. 1 pís. g) smernice o životnom poistení.

4.2.3.5 Poisťovňa sa môže vyhnúť tomuto dôsledku tak, že si právo, platné pre poistnú zmluvu (najpravdepodobnejšie právo, použiteľné v mieste jeho trvalého bydliska) prostredníctvom dohody s poistencom. Avšak táto možnosť je limitovaná zákonmi medzinárodného súkromného práva v smerniciach o poistení. Smernice o neživotnom poistení garantujú voľný výber práva iba v prípade poistiek, ktoré majú krytie veľkých rizík⁽²⁶⁾. Členské štáty – t. j. členský štát, kde riziko vzniká – majú možnosť poskytnúť príležitosť na nezávislosť účastníka⁽²⁷⁾. Vo všetkých ostatných prípadoch poskytujú smernice iba obmedzenú nezávislosť účastníka⁽²⁸⁾, a preto sa nemôžu vyhnúť opísaným problémom poisťovní, ktoré predávajú ich poisťky za hranicami. V oblasti životného poistenia zviazaný členský štát môže poskytnúť nezávislosť účastníka⁽²⁹⁾. Okrem toho účastníci majú iba veľmi limitovaný výber práva⁽³⁰⁾.

4.2.3.6 Tieto postrehy o situácii v Európskom medzinárodnom poistnom práve jasne ukazujú, že v poisťkách s hromadnými rizikami musí poisťovňa prispôbiť jej produkty vo väčšine prípadov právnomu prostrediu zvyčajného trvalého bydliska poistenca⁽³¹⁾. Toto bremeno je ešte vyššie, nakoľko poistenec má možnosť zmeniť miesto jeho trvalého bydliska po uzavretí poistnej zmluvy⁽³²⁾.

4.2.3.7 Jedinou výnimkou v Európskom medzinárodnom poistnom práve je poisťka s veľkými rizikami pri neživotnom poistení. Tu si môžu poisťovňa a poistenec zvoliť právo, ktoré sa uplatňuje. Predsa však aj v prípadoch poistení s veľkým

⁽²⁶⁾ Článok 7 ods. 1 písm. f) Druhej smernice o neživotnom poistení (tak, ako ju pozmenil článok 27 Tretej smernice o neživotnom poistení; pre definíciu veľkých rizík pozri článok 5 písm. d) bod i) Prvej smernice o neživotnom poistení.

⁽²⁷⁾ Pozri článok 7 ods. 1 písm. a) Druhej smernice o neživotnom poistení.

⁽²⁸⁾ Pozri článok 7 ods. 1) písm. b), c), e).

⁽²⁹⁾ Pozri článok 32 ods. 1) veta 2 smernice o životnom poistení.

⁽³⁰⁾ Pozri článok 32 ods. 2) smernice o životnom poistení.

⁽³¹⁾ Pozri akčný plán Komisie ES Ú. v. ES 2003 č. 63/1 (9 ods. 48: „Jednotné znenie poistnej zmluvy, ktorá by mohla byť predávaná za tých istých podmienok, nie je v praxi na rôznych európskych trhoch možné“).

⁽³²⁾ Aj keď takáto zmena nebude mať vplyv na používané právo vo všeobecnosti, (medzinárodne) povinné nariadenia v mieste nového trvalého bydliska môže presadiť súd členského štátu: Na základe článku 9 bod 1) písm. b) smernice o jurisdikcii a uznaní a výkonu rozsudkov má poistenec právo podať žalobu proti poisťovní v členskom štáte jeho trvalého (nového) bydliska. Súdy členského štátu môžu presadiť nariadenie zákona podľa článku 7 ods. 2 písm. 2) Druhej smernice o neživotnom poistení a článku 32 ods. 4 písm. 1) smernice o životnom poistení (povinné nariadenia z lex fori).

rizikom môže súd členského štátu, v ktorom má poistenec jeho trvalé bydlisko (zabezpečenie jurisdikcie podľa článku 9 ods. 1 písm. b) nariadenia Brusel I⁽³³⁾) presadiť jeho povinné predpisy⁽³⁴⁾.

4.2.3.8 Z toho vyplýva, že poisťovne si veľmi želajú, aby mohli svoje služby ponúkať za hranicami hlavne vtedy, ak ide o poistenie s hromadnými rizikami. Je možné argumentovať tým, že zmena v medzinárodnom súkromnom právnom režime by mohla tento problém vyriešiť. Vskutku by sa zdalo, že spomínané prekážky zaniknú, ak by účastníci mali možnosť slobodného výberu práva a – ak takýto výber chýba – aplikované právo by malo byť determinované miestom trvalého bydliska poistenca. Okrem toho, takáto zmena v súkromnom medzinárodnom práve by podstatne ohrozila základné princípy ochrany poistenca a zákazníka v súkromnom medzinárodnom práve: poskytla by slobodný výber práva v odvetví poisťovníctva ako aj v zákazníckych obchodných prípadoch, kde by mal byť zákazník chránený článkom 5 Rímskej zmluvy v iných odvetviach. Zároveň by však plne neriešila problém: súdy členského štátu, v ktorom má poistenec jeho trvalé bydlisko by použili aj tak ich vlastné medzinárodné, povinné zákony. Navyše poistenci by váhali nakúpiť v zahraničí, pretože by vedeli, že stratia ochranu ich vlastného domáceho práva a chceli by sa podriať neznámemu zahraničnému poistnému právu⁽³⁵⁾.

4.2.4 Perspektíva poistenca

4.2.4.1 V podmienkach súčasného súkromného medzinárodného právneho režimu, sú poistenci veľmi náchylní žiadať zahraničné poistné krytie. Vedia, že budú chránení (vo väčšine prípadov) právom členského štátu ich trvalého bydliska a budú mať tendenciu nakúpiť poisťku v zahraničí. Avšak títo poistenci nebudú schopní žiadať zahraničné produkty, aj keď si to želajú: použiteľnosť ich domáceho práva zmení požadované poisťky v zmluvách viac alebo menej determinovaných právom ich vlastnej domoviny. A ak aj napriek tomu chcú kúpiť zahraničné poistné produkty, budú čeliť zahraničných poisťovníam, ktoré si nie veľmi želajú poskytovať takéto krytie rizika.

4.2.4.2 Ako sa ukázalo, týmto želaniam by sa mohlo vyhnúť zmenou zákonov v medzinárodnom poistnom práve⁽³⁶⁾. Avšak takáto zmena v medzinárodnom súkromnom práve by nahradila želanie poisťovne poskytovať pokrytie iným, prinajmenšom rovnako silným želaním poistenca hľadať možnosť uzavrieť

zmluvu o krytí v zahraničí. Nemôže sa očakávať, že sa touto cestou vytvorí samotný vnútorný trh s poisťkami.

4.2.4.3 Treba spomenúť ešte inú otázku. Poistenec sa teší voľnému pohybu na vnútornom trhu (pozri hlavne článok 18 Zmluvy o ES). Avšak zmena zvyčajného trvalého bydliska môže mať negatívne účinky na poistné okolnosti poistenca. Po prvé, súdy členského štátu, v ktorom sa poistenec usídlil, môžu presadiť nové medzinárodné povinné zákony, čo ovplyvní zmluvnú poisťku, uzatvorenú v predchádzajúcom mieste trvalého bydliska. Po druhé, práva o povinnom poistení môžu požadovať odlišné krytie ako je to, ktoré poistenec požadoval v predchádzajúcom mieste trvalého bydliska. Po tretie, poistenec môže chcieť mať krytie rizík v rôznych členských štátoch v jedinej poistnej zmluve.

4.2.4.4 Súčasný právny podmienky ešte nepovoľujú takéto europoisťky, namiesto nich boli vytvorené takzvané „umbrella contracts“, ktoré v konečnom dôsledku obsahujú toľko zmlúv, koľkých členských štátov sa týkajú. Čo ešte chýba, je možnosť prenosnej poisťky, ktorá bola popísaná ako „Euromobile“ pre poistenca⁽³⁷⁾, ktorý v priebehu života žije a pracuje v rôznych častiach Európskeho spoločenstva.

4.2.5 Perspektíva pre sprostredkovateľov poistenia

4.2.5.1 Sprostredkovatelia zohrávajú významnú úlohu v predaji poistných zmlúv. Predstavujú hlavný prvok v podniku na vnútornom trhu s poisťkami. Pravda, platí hlavne pre poisťovacie maklérov. Sprostredkovatelia využívajú slobodu v poskytovaní služieb – garantovanú článkami 49 – 55 Zmluvy o ES a posilnenú smernicou o sprostredkovanom poistení⁽³⁸⁾ – a podstatnou mierou prispievajú k vytvoreniu a dobrému fungovaniu obchodu s poisťkami. V oblasti poisťiek s hromadnými rizikami je makléř omnoho schopnejší identifikovať riziko na zahraničnom trhu s poisťkami ako samotný zákazník.

4.2.5.2 Avšak sotva budú mať informácie o zahraničnom trhu s poisťkami a ich produktoch veľký význam pre makléřa, ktorému chýbajú vedomosti miestneho práva. Vzhľadom k tomu, že produkty na zahraničnom trhu s poisťkami sú vystavované s ohľadom na miestne právo, makléř nemôže predpokladať, že obsahy a cena poisťky zostanú také isté ako

⁽³³⁾ Pozri poznámku po čiarou 20.

⁽³⁴⁾ Poisťovňa sa môže tomuto následku vyhnúť tak, že do zmluvy zaradi právnu klauzulu, prijateľnú na základe článku 13 ods. 5 v nadväznosti na článok 14 ods. 5 smernice o jurisdikcii a uznaní a výkonu rozsudkov, ktorá uznáva výhradnú kompetenciu súdov kde poistenec sídli. Vo všeobecnosti, sú výhlady pre poisťovňu omnoho priaznivejšie v podmienkach poistenia s veľkými rizikami.

⁽³⁵⁾ Pozri odsek 4.2.4.

⁽³⁶⁾ Pozri odsek 4.2.3.

⁽³⁷⁾ Basedow, Zákonodarstvo pre poistnú zmluvu v európskej integračnej a spotrebnej politiky, v: Reichert-Facilides/Schyder (zostavovateľ), Poisťovacie právo v Európe – Hlavné perspektívy na konci 20. storočia, ZSR 2000 (príloha 34) 13 – 30 (strana 20).

⁽³⁸⁾ Smernica 2002/92/ES Európskeho parlamentu a Rady z 9. decembra 2002 o sprostredkovaní poistenia; Ú. v. ES L 9, 15.1.2003, s. 3.

v právnom prostredí jeho (zahraničného) zákazníka. Makléri nemôžu preto ľahko využiť zahraničné trhy s poisťkami na to, aby tam situovali hromadné riziká, ale musia individuálne rokovať o zmluvách. Na základe toho vzniknú pravdepodobne nepovolené obchodné náklady, a tým sa zhorší fungovanie vnútorného trhu s poisťkami.

4.2.6 Podobné starosti s poistením, ktoré predávajú pobočky

4.2.6.1 Veľmi často sa argumentuje, že pre poistenie je, vzhľadom na jeho charakter, potrebná geografická blízkosť medzi poisťovňou a poistencom. V budúcnosti môže toto zistenie ukázať, že zahraničný obchod v oblasti poisťovníctva sa nebude realizovať tak často, ako v iných obchodných odvetviach (napr. predaj kníh prostredníctvom internetu, atď.). V dôsledku vzťahov s klientom, by poisťovne mohli uprednostniť svoju činnosť v členských štátoch prostredníctvom filiálok alebo dcérskych spoločností.

4.2.6.2 Predstavitelia takéhoto názoru nie sú v princípe proti zosúladieniu poisťného práva. Skôr sa pokúšajú poukázať na to, že dôsledky sa budú obmedzovať na určitú škálu poisťných zmlúv, ktoré budú uzatvorené za hranicami, alebo zákazníkov, ktorí sú skutočne mobilní a striedavo menia miesto trvalého bydliska v rôznych členských štátoch.

4.2.6.2 Avšak skutočný dopad bude väčší. V poisťkách, ktoré boli predané v inom členskom štáte prostredníctvom pobočiek („establishments“) alebo dcérskej spoločnosti vniknú tie isté problémy pre klientov, sprostredkovateľov a poisťovne. Poisťovne musia prispôbiť ich produkty miestnym podmienkam, vrátane domáceho právneho prostredia. Výsledkom je, že budú musieť prepracovať ich produkty. Preto poisťka, vystavená v jednom členskom štáte, nemôže byť predaná v inom členskom štáte prostredníctvom filiálky bez podstatných úprav z titulu odlišného (právneho) prostredia. Sprostredkovatelia a zákazníci čelia problému, že jednoducho nenájdu zahraničné produkty poistenia na ich trhoch.

4.2.6.4 Harmonizácia v poisťnom práve by podstatne znížila výdavky na výrobok, vypracovaný na vnútornom trhu. Poisťovacie podniky, ktoré sa usídlili v inom členskom štáte, by sa tiež obmedzili na poskytovanie rád klientom prostredníctvom ich agentov a na služby, upravujúce reklamácie, ktoré by riešili ich kompetentné regionálne kancelárie, atď. Aj keď poisťovne konajú prostredníctvom dcérskych spoločností, poisťovacie skupiny by sa podieľali na ich úsilí a nákladoch na vytvorenie produktu.

4.2.6.5 Následkom toho by klienti efektívne využívali vnútorný trh. Na vnútornom trhu, ktorý má základ v zosúladiením poisťnom práve, by mohli inovácie v odvetví poisťovníctva ľahšie preniknúť do zahraničia. Európski zákazníci by sa tešili z prístupu k produktom poistenia zahraničného pôvodu.

4.3 Zosúladienie poisťného práva a rozšírenie EÚ

4.3.1 Do ES pristúpilo 1. mája 2004 10 nových členských štátov, z ktorých osem krajín je v prechodnom období. Ich poisťné právo sa malo zosúladiť s *acquis communautaire*, čo bolo základným predpokladom začlenenia do ES⁽³⁹⁾. Modernizácia legislatívy poisťného práva je základným predpokladom pre fungovanie trhu s poisťkami v týchto krajinách. Ak niektoré z nových členských štátov schválili modernú legislatívu, je potrebné aby tak spravili aj ostatné.

4.3.2 Harmonizácia poisťného práva by mala poslúžiť záujmom rozšíreného vnútorného trhu s poisťkami tak, že pomôže novým členom modernizovať ich právo a vyhnúť sa novým rozdielom medzi národnými systémami. Bolo by užitočné, keby Komisia ES mohla oboznámiť tieto krajiny čo možno najskôr, kedy plánuje zosúladiť legislatívu zmluvných poisťiek.

5. Návrh smernice Komisie z roku 1979

5.1 Tak ako bolo hore uvedené, Komisia predložila prvý návrh smernice, zameraný na koordináciu práv, smerníc a administratívnych nariadení, ktoré sa vzťahujú na zmluvné poisťky⁽⁴⁰⁾ v roku 1979. Tento návrh bol vypracovaný podľa ustanovení *Hlavného programu na elimináciu obmedzení slobody poskytovať služby*, ktorý – vo veci priameho poistenia – predvídala koordináciu právnych a administratívnych nástrojov, ktoré riadia zmluvné poisťky „v takej miere, že ich rozdielnosť je viac v prospech poistenca a tretích účastníkov“⁽⁴¹⁾.

5.2 Zmiený návrh považoval koordináciu, požadovanú v smerniciach, ktoré v tom čase boli platné, za nedostatočnú; a tiež vyjadril názor, že zmluva nedostatočne zakazovala diskriminačný prístup poskytovania služieb, ak predmetná spoločnosť nemala sídlo v členskom štáte, kde boli služby vykonávané.

⁽³⁹⁾ Pozri Heiss, „Rozšírenie *acquis* o poisťkách pre pristupujúce kandidátske krajiny: Od Európskej zmluvy k plnoprávnemu členstvu“, v: Heiss (zostavovateľ), „Vnútorný trh s poisťkami v rozšírenej Európskej únii“, Karlsruhe, 2002, 11 – 22.

⁽⁴⁰⁾ KOM (79) 355 v konečnom znení z 10. júla 1979, 190/2 z 28. júla 1979.

⁽⁴¹⁾ Ú. v. ES z 15.1.1962, hlava V, Ca).

5.2.1 V tomto zmysle sa v návrhu uvažovalo, že by bolo vhodné regulovať „niektoré hlavné otázky, vzťahujúce sa hlavne na existenciu krytia úhrady poistného, dĺžku zmluvy a postavenia poistných osôb, ktoré nie sú poistencami“, ako i „následky, ktoré vyplynuli v prvom rade zo správania sa poistenca v čase uzatvárania a v priebehu zmluvy, ktorá sa týka prehlásenia rizika a nároku, a v druhom rade jeho výšky vzhľadom k opatreniam, ktoré v prípade poistnej udalosti treba prijať“.

5.2.2 Návrh tiež bral do úvahy, že „Členské štáty môžu byť oprávnené prijať odlišné riešenia iba vtedy, keď je to jednoznačne uvedené v texte smernice“; každý iný prístup by bol predmetom diskusie o cieľoch, ktoré sleduje tento návrh. A to by bol dôležitý krok k plnej harmonizácii v tejto oblasti ⁽⁴²⁾.

5.3 Výbor vo svojom stanovisku jednomyselne schvaľuje tento návrh ⁽⁴³⁾ s nasledujúcimi základnými pripomienkami:

- a) Komisia sa vo svojom postoji obmedzila na koordináciu bodov, ktoré sa považovali za rozhodujúce, aj keď výbor cítil, že aj iné aspekty by mali byť následne zosúladené;
- b) výbor ľutoval, že v smernici chýba rozlíšenie medzi hromadnými rizikami a rizikami obchodnými, priemyselnými alebo inými;
- c) domnieval sa, že nemocenské poistenie by malo byť tiež vylúčené zo škály smernice;

⁽⁴²⁾ Text naznačoval, že by, *inter alia*, malo dôjsť k harmonizácii nasledovných oblastí:

- a) formálny obsah poistnej zmluvy;
- b) právo na deklaráciu o garancii, keď sa zmluva uzatvára, spolu s jej náležitými formálnymi požiadavkami;
- c) jazyk, v ktorom je zmluva uzavretá;
- d) nariadenia o vyhláseniach poistenca vo chvíli uzatvárania zmluvy o podmienkach, ktoré by mohli ovplyvniť odhady a akceptovanie rizika a následky, ktoré by nespĺnili očakávania poistenej osoby, alebo by sa v nich zámerne pomýlil;
- e) nariadenia o prehláseniach poistenej osoby po uzavretí poistnej zmluvy v súvislosti so skutočnosťami, alebo podmienkami, ktoré by mohli spôsobiť zvýšenie rizika, spolu s následkami z nerešpektovania tejto povinnosti;
- f) pravidiel o dôkazovom bremene pri nerešpektovaní horeuvedených povinností;
- g) pravidiel, ktorými sa riadi poistná zmluva v prípade zníženia rizika;
- h) následky chybného vyplatenia poistnej zmluvy alebo jej časti;
- i) povinnosti poistenca pri vzniku poistnej udalosti;
- j) pravidiel ukončenia poistnej zmluvy; a
- k) možnosť odchýlky od predpisov, vyplývajúcich zo smernice pre účastníkov zmluvy, kde by bol zvýhodnený poistenec, poistená osoba alebo ukrivdená tretia strana.

Navrhnutá smernica by sa uplatňovala pri všetkých neživotných poistkách, s výnimkou nasledovných oblastí:

- a) železničné dopravné prostriedky;
- b) letecké dopravné prostriedky;
- c) námorné, riečne dopravné prostriedky a jazerné plavidlá;
- d) doprava tovaru;
- e) poistenie zodpovednosti za škodu pri lietadlách, námorných, riečnych a jazerných plavidlách;
- f) úver a ručenie, so zvláštnym zreteľom na základné črty týchto odvetví poistenia.

⁽⁴³⁾ Spravodajca: De Bruyn, Ú. v. ES C 146, 16.6.1980.

d) ľutoval, že smernica nezastrešuje poistné zmluvy, podpísané poistencami, ktorí majú sídlo v členskom štáte, ale riziká krytia sú situované v nečlenskom štáte, alebo poistné zmluvy podpísané poistencom, ktorý má bydlisko mimo Spoločenstva;

e) výbor vyzval, aby boli vypracované zvláštne pravidlá na poskytovanie vhodnej ochrany pre poistencov – fyzické osoby alebo malých podnikateľov, ktoré by zastrešili hlavne:

1. zavedenie doby na rozmyslenie a právo odstúpenia;
2. zákaz neprístojných klauzúl;
3. presnú formuláciu ukončenia a splatnosti;
4. vhodnú informovanosť pred uzatvorením kontraktu.

f) dovoľával sa toho, aby bolo právo tretích účastníkov odvolať sa voči krivde, predmetom smernice ad hoc, alebo sa riešilo v neskoršom období koordinácie.

5.4 Výbor potom kriticky analyzoval hlavne všetky články návrhu; jeho pripomienky v tejto súvislosti stáli za to, aby sa zohľadnili v každej novej iniciatíve v tejto oblasti.

5.5 Európsky parlament sa vtedy tiež vyjadril k tomuto návrhu ⁽⁴⁴⁾. Okrem iného, sa domnieval hlavne že „harmonizácia by mala zaručovať rovnaký charakter ochrany poistencom, nech by bol výber práva akýkoľvek“.

5.5.1 Parlament hlavne navrhol niekoľko pozmeňujúcich návrhov, vzťahujúcich sa najmä na: rozsah smernice (udeľovanie výnimiek); hlavné body zmluvy o poistení; povinnosť poistenca urobiť prehlásenia o určitých okolnostiach; dôsledky okolností na zachovanie zmluvy o poistení vo vzťahu k počiatočným okolnostiam, alebo zmenám od vstúpenia zmluvy do účinnosti; dôkaz, ktorý musí poistenec poskytnúť v prípade, že vznikne poistná udalosť; a podmienky, za ktorých môže byť zmluva ukončená.

5.5.2 Zámerom pripomienok Parlamentu je jasne zdôrazniť, že „by mala byť zabezpečená spravodlivá rovnováha medzi záujmami poisťovne a poisteného“.

⁽⁴⁴⁾ Ú. v. ES C 265, 13.10.1980.

5.6 Na základe týchto pripomienok mala Komisia možnosť vypracovať nový pozmeňujúci návrh⁽⁴⁵⁾, v ktorom prijala rôzne podnety a návrhy od výboru a parlamentu. V tomto návrhu po prvýkrát zdôraznila fakt, že „koordinácia práva, ktoré sa vzťahujú na poisťné zmluvy, by mala uľahčiť poskytovanie služieb poisťovní iného členského štátu v ostatných členských štátoch“. Toto bola jedna z prvých zmienok s úmyslom vytvoriť jednotný trh s finančnými službami⁽⁴⁶⁾.

5.6.1 Návrh smernice Komisie bol pripravený tak, aby vstúpil do účinnosti 1. júla 1983. Avšak nakoniec nebol prijatý v dôsledku nedostatočnej politickej vôle členských štátov.

5.7 *Nakoľko zostáva v súčasnosti návrh Komisie z rokov 1979/1980 aktuálny?*

5.7.1 Odpovede na dotazník, rozoslaný v tejto súvislosti a verejné pojednávanie, ktoré sa konalo 16. apríla 2004 ukázali, že existuje všeobecný konsenzus, že tento návrh, napriek faktu, že bol vypracovaný pred dvadsiatimi rokmi, by mal byť považovaný za stále platný príspevok a dobrý východiskový bod na začatie novej iniciatívy v tejto oblasti.

5.7.2 Napriek tomu sa zdôraznilo, že súčasné požiadavky na harmonizáciu zmluvných poisťiek sú väčšie ako boli v návrhu z roku 1980 a pravidlá, ktoré treba navrhnúť sa musia opierať o diskusiu na základe hlbokého štúdia komparatívneho práva.

6. Spôsoby harmonizácie

6.1 *Nájsť najlepšie riešenia využitím metódy komparatívneho práva*

6.1.1 Každému úmyslu zosúladiť európske poisťné právo by mali predchádzať práce komparatívneho práva. Táto činnosť pokročila na akademickej úrovni. V skutočnosti sa činnosť porovnávania už realizovala v oblasti všeobecného zmluvného práva, a boli predložené hlavné princípy európskeho zmluvného práva. V oblasti práva zmluvných poisťiek bolo a bude publikovaných veľké množstvo výsledkov z komparatívneho právneho výskumu⁽⁴⁷⁾. V roku 1999 založil zosnulý profesor Reichert-Facilides študijnú skupinu, „Iná formulácia Európskeho poisťného práva“. Členovia tejto skupiny sú odborníkmi v oblasti poisťného práva. Skupina prezentuje rôzne právne poriadky (v EÚ a mimo EÚ).

⁽⁴⁵⁾ KOM(80) 854 v konečnom znení z 15.12.1980 – Ú. v. ES C 355, 31.12.1980.

⁽⁴⁶⁾ Najmä nový návrh Komisie, ktorý sa vzťahuje na:

a) vylúčenie nemocenského poistenia, ako navrhoval výbor;
b) bližšie detaily postupov ukončenia zmluvy, pripisujúcim príliš veľký význam možnosti uchovania pozmenených zmlúv, skôr, ako by sa jednoducho zrušili; a
c) lepšia formulácia ustanovení o dôkazovom bremene.

⁽⁴⁷⁾ Pozri *Basedow/Fock* (zostavovatelia), Európske zmluvné poisťné právo, Tübingen, Zväzky I a II 2002, Zväzok III 2003; *Reichert-Facilides* (zostavovateľ), Poisťné zmluvy v: Medzinárodná encyklopédia komparatívneho práva (ešte nepublikovaná).

6.1.2 Direktívy na nájdenie „najlepšieho riešenia“ pre poisťné zmluvné právo by mali byť nasledujúce: Po prvé, nevyhnutne treba zobrať do úvahy základné úlohy všetkých oblastí poisťného zmluvného práva – aby sa vytvoril právny rámec, ktorý by umožnil efektívne zabezpečiť krytie rizík pre poisťovníu, a tak zabezpečil dobré fungovanie pre samotné obchodovanie poisťovne. Po druhé, je dôležité, aby protichodné záujmy zúčastnených strán boli starostlivo vyvážené. Čo sa týka tohto aspektu, v rámci uznania moderných smerov, sa musí zabezpečiť vysoký stupeň ochrany poistenca.

6.1.3 Na základe týchto pripomienok sa zdá, že úsilie vylepšiť vnútorný trh s poisťkami by sa malo sústreďovať na povinné ustanovenia. Tieto ustanovenia sú neodmysliteľným rámcom na slobodné uzatváranie zmlúv účastníkmi a zároveň vytvárajú prekážku vnútornému trhu s poisťkami, pretože nie sú zosúladené. Výsledkom je, že potreby nariadenia v oblasti poistenia sú zlučiteľné s harmonizáciou požiadaviek vnútorného trhu s poisťkami.

6.2 *Opatrenia na zosúladienie musia ponúknuť vysoký stupeň ochrany poistenca*

6.2.1 Poisťné práva – prinajmenšom ich napoly povinné ustanovenia – sú zamerané na ochranu najslabšej strany, a môžu byť z funkčného pohľadu nazvané práva zákazníka. Avšak zvyčajne ochrana poistenca siaha ďalej ako všeobecné právo zákazníka: ako súkromní zákazníci sú malí podnikatelia chránení ich zmluvným poistením.

6.2.2 Keď sa dosiahne harmonizácia Európskeho spotrebiteľského práva, ES je zaviazané poskytnúť spotrebiteľom vysoký stupeň ochrany (pozri napr. článok 95 ods. 3 Zmluvy o ES). Tento pojem sa rovnako aplikuje pri legislatívnych aktoch, založených na iných článkoch Zmluvy o ES, ktoré poskytujú zákonodarnú kompetenciu ES (v oblasti poisťného práva obvykle článok 47 ods. 2 spolu s čl. 55 Zmluvy o ES). Výsledkom toho je, že opatrenie, ktoré harmonizuje poisťné právo, by malo ponúkať vysokú úroveň ochrany poistenca.

6.3 *Minimálne normy alebo úplná harmonizácia?*

6.3.1 Analýza bežných problémov s vnútorným trhom s poisťkami naznačuje, že je potrebná úplná harmonizácia poisťného práva. Minimálne normy zosúladienia by mohli členským štátom povoliť, aby používali vyššiu úroveň ochrany, tak ako to vyžaduje Európske právo, a tým vytvoriť nové prekážky vnútornému trhu s poisťkami.

6.3.2 Minimálne normy by neboli škodlivé pre fungovanie vnútorného trhu, ak by sa súčasný režim medzinárodného súkromného práva nahradil nariadeniami, ktoré by viedli k uplatňovaniu štátneho práva, v ktorom má poisťovňa sídlo. Touto cestou by každá poisťovňa musela vytvárať jeho produkty na základe vlastného národného práva (poskytujúce prinajmenej minimálny európsky štandard ochrany) a byť schopná predat produkt na základe uplatňovania práva „domovskej krajiny“ vo všetkých členských štátoch. Poistenec by mohol získať minimálnu úroveň ochrany napriek tomu, že je subjektom zahraničného práva.

6.3.3 Avšak, takáto úprava súkromného medzinárodného právneho režimu nie je skutočne žiadúca. V prvom rade, takáto zmena by zbavila zákazníkov služieb poisťovnej ochrany, ktorú poskytujú článok 5/ Rímskej dohody a ochraňuje „pasívneho“ zákazníka aj v oblastiach, kde je základné právo spotrebiteľa zosúladené. V druhom rade, povinné nariadenia práva, ktoré sa uplatňujú v trvalom bydlisku poistenca, by malo byť presadené súdom; a zostali by tu tiež prekážky pre fungovanie vnútorného trhu. V treťom rade, treba spomenúť, že na základe nariadenia Spoločenstva o jurisdikcii a správnej formulácii a uznaní rozsudkov, poisťovňa môže podať žalobu na jeho poistenca iba na súde v mieste bydliska poistenca (pozri článok 12 ods. 1) s veľmi malými výnimkami) a poistenec je veľmi náchylný vybrať si tú istú inštanciu pre jeho vlastné činnosti na základe článku 9 ods. 1 písm. b)).

6.3.4 Následkom toho zmena v režime medzinárodného súkromného práva by mohla vytvoriť situáciu, kde by súdy, zodpovedné za jurisdikciu boli vo väčšine prípadov nútené uplatňovať zahraničné právo. Toto by mohlo viesť k obtiažnejším a nákladnejším sporom vo veciach poistenia aj keď by samotné poisťné právo bolo zosúladené. Preto tento prístup nemôže byť doporučený. Režim medzinárodného súkromného práva by mal v princípe zostať rovnaký, a poisťné zmluvné právo by sa malo plne zosúladiť. Toto tvrdenie však nepopiera možnosť vylepšiť režim súčasného medzinárodného súkromného práva, inými slovami, ak nebude poisťné zmluvné právo zosúladené, občan „Euromobil“ by si mohol zvoliť medzi právom, ktoré sa uplatňuje v mieste jeho trvalého bydliska, alebo právom jeho národnosti.

6.4 Vyžaduje si vnútorný trh s poisťkami harmonizáciu všeobecného zmluvného práva?

6.4.1 Legislatíva zmlúv o uzavretí poistenia je systematicky začlenená do všeobecného zmluvného práva. Táto pripomienka vyvoláva otázku, či môže harmonizácia zmluvného poisťného práva dosiahnuť svoje ciele iba vtedy, ak bude súbor zmluvného práva (alebo aspoň jeho všeobecnej časti) zosúladený, alebo sa môže dosiahnuť nezávisle. To posledná vyzerá byť pravdepodobnejšie.

6.4.2 Tak ako sme sa už hore zmienili, sú to povinné nariadenia, ktoré vytvárajú prekážku vnútornému poisťovaciemu trhu, a mali by byť teda predmetom harmonizácie. Zmluvné právo vo všeobecnosti nie je svojím charakterom povinné. Niektoré povinné nariadenia existujú. Ale tieto nariadenia v právnych poriadkoch členských štátov nie sú tak podstatne odlišné, že by ich nezosúladenie mohlo prekážať fungovaniu vnútorného trhu s poisťkami, ani mať rozhodujúci vplyv na samotné produkty poistenia.

6.4.3 Snáď existujú výnimky. Avšak s takýmito výnimkami by mohla skončiť harmonizácia v sektore poisťovníctva. Príklad takýchto nariadení sa už vyriešil smernicou o nevhodných zmluvných ustanoveniach v zákazníckych zmluvách⁽⁴⁸⁾, ktorá sa tiež používa pri zákazníckych poisťných zmluvách⁽⁴⁹⁾. Zmluvný akt poistenia na európskej úrovni by mal mať rozsah ich uplatnenia, ktorý pokrýva všetky hromadné riziká tak, aby bol uspokojený vnútorný trh s poisťkami.

6.4.4 Tieto argumenty by sa nemali chápať ako úmysel proti harmonizácii zmluvného práva vo všeobecnosti. Ponecháva túto otázku na výhradné zváženie inštitúcií ES. V skutočnosti by harmonizácia všeobecného zmluvného práva zjednodušila harmonizáciu poisťného práva. Jediným cieľom predloženia argumentov je pokúsiť sa demonštrovať, že harmonizácia zmluvného poisťného práva môže dosiahnuť svoje ciele v jej samotnom obsahu.

6.5 Zavedenie fakultatívneho nástroja na harmonizáciu národného zmluvného poisťného práva?

6.5.1 Rozdiely medzi harmonizáciou národných práv a fakultatívnym nástrojom

6.5.1.1 Akčný plán pre súvislejšie Európske zmluvné právo zdôraznil možnosť zaviesť namiesto harmonizácie alebo unifikácie národných zmluvných práv fakultatívny nástroj. Hlavný rozdiel medzi dvomi prístupmi spočíva v skutočnosti, že fakultatívny nástroj by ponechal národné zmluvné práva bez zmeny zakaždým vtedy, keď sa účastníci rozhodnú, že sa budú podriaďať tomuto nástroju, alebo ním nechcú byť viazaní podľa toho, či tento nástroj predvída, alebo nie tieto dve možnosti. Takýmto spôsobom by sa vytvárali rovnaké právne poriadky (európske a národné) a účastníci by mali možnosť vybrať si medzi týmito dvomi režimami.

⁽⁴⁸⁾ Smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o neférových podmienkach v zákazníckych zmluvách; Ú. v. ES 1993 L 95/29.

⁽⁴⁹⁾ Mohol by byť zavedený zoznam neférových klauzúl zvlášť pre odvetvie poisťovníctva, ak bude potrebné; pozri ohlásenie iniciatívy ESV o Zákazníkoch na trhu s poisťkami (CES 116/98 z 29.1.1998) a Štúdiu, koordinovanú Centrum pre právo spotrebiteľov od Univerzity v Montpellier, ktorú objednala Komisia (Zmluva AO-2600/93/009263) o neférových klauzulách v niektorých odvetviach poistenia a na najnovšie návrhy Komisie o kredite spotrebiteľa KOM(2002) 443.

6.5.1.2 Naopak, harmonizácia a unifikácia národných zmluvných práv by nahradila tradičné pojmy národného zmluvného práva európskym riešením. Účastníci by nemali možnosť vybrať si ich národný alebo európsky model.

6.5.2 Výhody a nevýhody dvoch prístupov

6.5.2.1 Z pohľadu vnútorného trhu s poisťkami predstavujú obe riešenia očividnú výhodu: odstraňujú právne prekážky na obchodovanie s poisťkami po celej Európe a umožňujú poistencom slobodne sa pohybovať v Spoločenstve bez nepriaznivých účinkov z rozdielov v poisťnom zmluvnom práve na jeho zmluvnú poisťku. Z tohto dôvodu je ktorýkoľvek z týchto prístupov výhodnejší ako dnešná situácia a výber z nich sa končí ako otázka politiky a nie princípů.

6.5.2.2 Harmonizácia národného zmluvného práva by bola zložitejšia ako uzákonenie fakultatívneho nástroja. Pokiaľ by európske riešenie nahradilo národné „zvyklosti“ osobnosti národného práva (právnici ako aj akademici) by mohli váhať, či majú nasledovať výzvu k harmonizácii.

6.5.2.3 Ambivalentným faktorom je vzájomný vzťah medzi intenzitou zasahovania do národného práva a rýchlosťou v dosahovaní výsledkov pre vnútorný trh. Pokiaľ by fakultatívny nástroj neodstránil národné práva, mohol by byť považovaný za mäkký prístup a tiež vyzerat ako prístup, ktorý je ľahšie akceptovateľný pre obchody. Na druhej strane tu existuje obava, že by fakultatívny nástroj mohol postaviť aktérov jednotného trhu (napr. poisťovacie spoločnosti a maklérov) do pozície očakávania – každý aktér, ktorý si želá byť na čele závodiaceho tímu by očakával, že ten druhý pôjde do čela a pokúsi sa čerpať zo skúseností (aj zlých) súťažiacich. Alebo teda, ak by sa fakultatívny nástroj považoval za okno otvorenej príležitosti, ktoré si každý želá otvoriť ako prvý vďaka obchodu s poisťkami na internete? Samozrejme, harmonizácia by priniesla okamžité výsledky za podmienky, že sa žiaden aktér nebude chcieť zriecť jej realizácie. Na druhej strane sa zasahovanie môže cítiť ako veľmi, ak nie príliš vážne.

6.5.2.4 Skutočnosť, že fakultatívny nástroj nemôže plne nahradiť harmonizáciu, vzbudzuje obavu technického charakteru. Ako príklad ukážky môžeme vziať poistenie za zodpovednosť škody motorových vozidiel. Harmonizácia práva pre poisťky za zodpovednosť škody pri motorových vozidlách má veľký význam pre mobilitu občanov ES, pretože poskytuje

neodmysliteľnú ochranu obetiam nehôd. Je evidentné, že ochrana obete nesmie závisieť od toho, či sa pri výbere zmluvy o uzavretí poistenia účastníci priklonia v prospech európskeho nástroja. Fakultatívny nástroj preto nesmie nahradiť zosúladenie národného práva o poistení zodpovednosti škody motorových vozidiel.

6.5.2.5 Nakoniec otázka znie, či fakultatívny nástroj umožní dosiahnuť účinné výsledky v takej oblasti ako je poisťné právo, ktoré je charakteristické tým, že neexistuje rovnováha medzi účastníkmi. Vybrali by si účastníci efektívne, alebo by výber uskutočnili poisťovne prostredníctvom začlenenia klauzuly o účasti alebo neúčasti na ich všeobecných podmienkach poistenia?

6.5.2.6 Nie je najdôležitejšie, či sa cieľ Európskeho vykonávania zmluvy o poistení dosiahne harmonizáciou národných práv, alebo zavedením fakultatívneho nástroja. Táto otázka si však vyžaduje starostlivý prieskum.

6.6 Vypracovanie všeobecných podmienok o poistení pre EÚ?

6.6.1 Nakoniec možno položiť otázku, či harmonizácia môže byť nahradená vypracovaním široko spektrálnych všeobecných EÚ podmienok o poistení. Samozrejme, obavy o poisťovne, ktoré musia brať do úvahy každé jednotlivé právo každého členského štátu, by sa znížili (ak nie odstránili) ak by sa toto úsilie vynakladalo kolektívne a za podpory inštitúcií ES.

6.6.2 Napriek tomu, prístup nemôže byť vítaný. V prvom rade široko uplatňované všeobecné podmienky v EÚ môžu zohľadňovať rozdiely v národnom práve, ale tiež požadovať oddelenú kalkuláciu pre riziko a môžu byť nevýhodou pre občana, ktorý sa po EÚ pohybuje.

6.6.3 Navyiac, postoj by mohol viesť k zavedeniu modelových podmienok, ktoré budú mať opačný účinok na hospodársku súťaž na poisťovacích trhoch. Treba pripomenúť, že jedným z hlavných krokov vo vytváraní jednotného trhu s poisťkami bolo odstránenie každého práva členských štátov na systematickú kontrolu všeobecných podmienok poistenia pred tým, ako je uvedené na trh⁽⁵⁰⁾. Takáto kontrola vedie k nedostatku rozmanitosti produktov poistenia a redukuje výber pre zákazníkov a tým oslabuje hospodársku súťaž. Vypracovanie všeobecných podmienok poistenia, používaných v celej EÚ, sa konštruktívne javí ako podobné riziko.

⁽⁵⁰⁾ Pozri článok 29 Tretej smernice o neživotnom poistení; článok 34 smernice o životnom poistení.

7. Oblasti harmonizácie

7.1 V horeuvedenej časti sa ukázalo, že sú to povinné nariadenia zmluvného poistného práva, ktoré sa musia zosúladiť. Ďalšou otázkou je, či treba zosúladiť všetky oblasti poistného zmluvného práva, alebo iba niektoré z nich.

7.2 Poistné právo sa obvyčajne delí na všeobecnú časť, ktorá obsahuje pravidlá, uplatňované pre všetky zmluvné poistky a právo zvláštnych odvetví poistenia. Vynára sa otázka, či by mal vnútorný trh s poistkami vyžadovať zosúladenie všeobecných pravidiel, pravidiel pre špecifické odvetvia alebo oboje.

7.3 Teoreticky sú potrebné obe: všeobecné pravidlá ako i pravidlá pre špecifické pravidlá poistného práva ovplyvňujú produkt a vytvárajú prekážky fungovaniu vnútorného trhu s poistkami, napr. pravidlá o záväzných garanciách, ktoré sa vo všeobecnosti nachádzajú vo všeobecnej časti, majú vplyv na pomer rizika a poistné do takej miery ako aj špecifické pravidlá, napr. životná poistka, ktorá riadi toto špecifické poistenie. Preto by sa principiálne nemalo rozlišovať medzi dvomi súbormi pravidiel.

7.4 Zosúladenie sa však môže uskutočniť vo viacerých krokoch. Ak je tomu tak, treba vypracovať zoznam priorít. Tu by sa zdalo, že je vhodné ako prvé zosúladiť všeobecnú časť. Veľa odvetví poistenia nie je predmetom špecifických alebo povinných⁽⁵¹⁾ pravidiel, ale iba všeobecných pravidiel v rámci súčasných režimov poistného zmluvného práva. Preto najviac súri harmonizácia všeobecných pravidiel poistného zmluvného práva, pokiaľ sú povinné. Toto zosúladenie by malo okamžite umožniť vytvorenie vnútorného trhu s poistkami vo všetkých odvetviach, ktoré nie sú zastrešené špecifickými a povinnými právnymi pravidlami. Akonáhle sa tento cieľ dosiahne, budú môcť byť zastrešené aj regulované odvetvia ako je životné a nemocenské poistenie.

7.5 Typ pravidiel, ktoré by mali byť zosúladené v prvom rade, by mal byť nasledovný:

- a) služby predchádzajúce zmluve, hlavne informácia;
- b) zostavenie zmluvy;
- c) poistná zmluva, charakter, účinky a formálne požiadavky;
- d) dĺžka zmluvy, obnovenie termínov;
- e) sprostredkovatelia poistenia;
- f) riziko zhoršenia;
- g) poistné;
- h) poistná udalosť;

⁽⁵¹⁾ Mnohé predpisy o špecifických odvetviach sa môžu nájsť v národných štatútoch o poistnom zmluvnom práve a nie sú povinné a preto nevytvárajú prekážku vnútornému trhu.

- i) poistenie na účet tretieho účastníka.

8. Závery a odporúčania

8.1 Dnes predstavuje poistenie hlavnú službu v obchodných vzťahoch medzi profesionálmi a medzi profesionálmi a zákazníkmi.

8.2 Niektoré zo základných princípov, ktorými sa riadi uzavretie a platnosť zmluvy o uzavretí poistenia sa vo všeobecnosti odlišujú v národných právnych systémoch členských štátov.

8.3 Tento stav vecí prispieva k vytváraniu prekážky pre marketing tohto finančného nástroja za hranicami a v dôsledku toho brzdí zavŕšenie vnútorného trhu v tejto oblasti.

8.4 Stupeň zosúladenia povinných nariadení toho, čo je známe ako „všeobecná časť“ poistného práva, by mohlo rozhodne prispieť k odstráneniu celého radu prekážok a problémov, s ktorými bojujú poisťovacie spoločnosti, sprostredkovatelia poistenia, poistené osoby a poistenci, či odborníci alebo individuálni zákazníci v plnení poistných transakcií za hranicami.

8.5 Tento názor jednomyselne zdieľajú všetky zainteresovaní účastníci, ktorí boli konzultovaní alebo sa vyjadrili ohľadom tejto veci.

8.6 Pociťuje sa, že by sa mal postupne zaujať prístup k harmonizácii, ktorej cieľom by bola možnosť prijať fakultatívny model poistenia so všetkými tými podmienkami a časťami, ktoré by boli povinné.

8.7 Pri príprave musia byť zohľadnené návrhy, ktoré poskytl Komisia v smernici z rokov 1979 – 80 s ohľadom na komentáre a analýzy, ktoré urobili zainteresovaní účastníci, zástupcovia občianskej spoločnosti a právne orgány členského štátu a sústrediť sa na zmeny, ku ktorým medzičasom došlo v tomto odvetví.

8.8 Nástroj Spoločenstva, ktorý sa bude používať, musí byť nariadením, ktorej právnym základom bude článok 95 Zmluvy.

8.9 Na základe pripomienok v tomto stanovisku, EHSV nalieha na Komisiu, aby znova otvorila túto problematiku a začala skúmať komparatívne právo a národné prakticky v oblasti zmlúv o uzavretí poistenia, aby sa potvrdilo, že je potrebné, vhodné a možné pokračovať v úsilí zosúladiť poistné zmluvné právo na úrovni Spoločenstva.

8.10 Toto úsilie musí zohľadňovať akademické výskumy na tomto poli, ktoré sa už uskutočnili.

8.11 EHSV doporučuje Komisii, aby s touto prácou oboznámila hlavne prostredníctvom Zelenej knihy a verejných diskusií, pretože je najdôležitejším základom, na ktorom sa pripraví to, čo je považované za najvhodnejšie ako nástroj Spoločenstva.

8.12 EHSV si je vedomý, že iba jasná politická vôľa členských štátov podporovať iniciatívu na zosúladenie poisťného

zmluvného práva môže byť najväčším príspevkom na završenie vnútorného trhu s finančnými službami.

8.13 EHSV vyzýva Európsky parlament, aby sa zapojil do tejto iniciatívy a zaradil ju na primeranú úroveň stupňa priority v jeho politickej agende tým, že opätovne začne podporovať cieľ – zosúladiť povinné nariadenia všeobecnej časti poisťného zmluvného práva.

V Bruseli 15. decembra 2005

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Turizmus a šport: budúce výzvy pre Európu“

(2005/C 157/02)

Dňa 29. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor v súlade s článkom 29 odsek 2 svojho Vnútorného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko k téme: „Turizmus a šport: budúce výzvy pre Európu“

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu, ktorá bola zodpovedná za prípravu prác Výboru v tejto veci, prijala svoje stanovisko dňa 10. novembra 2004. Spravodajcom bol **pán Pesci**.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí (schôdza z 15. decembra 2004) Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal nasledujúce stanovisko počtom 144 hlasov za, 1 hlasom proti a 2 členovia sa hlasovania zdržali:

Predslov

Rozvoj národov, miest a spoločenstiev sa posilňuje vzájomnou výmenou a zdieľaním pozitívnych hodnôt, ktoré sa zakladajú na rešpektovaní ostatných a podpore vzájomného porozumenia, na tolerancii, pohostinnosti a ochote k vzájomnej výmene získaných poznatkov a plánov do budúcnosti.

V spoločnosti, ktorá sa čoraz rýchlejšie mení, charakterizovanej ďalekosiahlymi sociálnymi, geopolitickými a technologickými zmenami, pri ktorých rozvoj hodnôt musí prinajmenšom udržiavať krok s materiálnym pokrokom, je potrebné chopiť sa každej malej aj veľkej príležitosti na upevňovanie a šírenie týchto hodnôt.

Odvetvia turizmu a športu sú prirodzene predurčené na takéto poslanie. Vo svojej podstate sú spoločenskými a kultúrnymi aktivitami práve tak, ako sú aj hospodárskymi aktivitami, sú úzko prepojené, zdieľajú množstvo základných hodnôt – intelektuálnu túžbu po poznatkoch, prístupnosť k zmenám, otvorenosť voči vzdelávaniu a čestnému súťaženiu.

Turizmus a šport môžu zároveň prispievať k plneniu cieľov Lisabonskej stratégie, ktorá sa usiluje vytvoriť z Európy do roku 2010 najkonkurencieschopnejšiu na vedomostiach založenú ekonomiku na svete. Vzrastajúci hospodársky vplyv týchto odvetví je skutočne hybnou silou ekonomík krajín EÚ.

Prijatie návrhu zmluvy o ústave, v ktorom sa po prvýkrát uznáva, že turizmus patrí do jurisdikcie EÚ, by malo ešte viac zdôrazniť dôležitosť tohto príspevku. EHSV v tom vidí počiatočný, základný krok smerom k európskej politike rozvoja, podpory a koordinácie turizmu a víta zahrnutie článku o športe do uvedeného textu ústavy.

1. Úvod

1.1 Turizmus a šport sú dve odvetvia, ktoré budú stále významnejšie prispievať k hospodárskej prosperite Európy a sociálnemu blahobytu v budúcnosti. Ich kľúčová úloha je vo svete všeobecne uznávaná.

1.2 Štáty a spoločenstvá ich stále viac považujú za kľúčové kanály pre rozširovanie pozitívnych hodnôt a posolstiev a pre rozvíjanie sociálne a environmentálne trvalo udržateľných ekonomík.

1.3 Šport vždy priťahoval veľké davы ľudí zdieľajúcich spoločné nadšenie, ktoré ich vedie k neustálemu cestovaniu za účelom sledovania športových podujatí malého aj veľkého rozsahu.

1.4 Dnes poskytuje turizmus celý rad športových atrakcií, ktoré sa predovšetkým v posledných rokoch stretli s veľkým úspechom, a v niektorých prípadoch to napomohlo oživiť čiastočne alebo výrazne upadajúce oblasti ⁽¹⁾.

1.5 Niektoré športové destinácie sa takto stali turistickými destináciami a naopak, pričom šport a turizmus sú stále viac prepojené a jeden v druhom nachádza nové prvky pre poskytovanie služieb a svoj rast.

1.6 Toto zatriktívnilo jednotlivé destinácie nielen pre mladých (a menej mladých) ľudí, ale aj pre ľudí s postihnutím, ktorí si konečne môžu dovoliť väčšiu, doteraz nepoznanú zábavu z dovolenky spojenej so športom.

1.7 V roku 2002 navštívilo Európu 411 miliónov turistov, čo predstavovalo viac ako 5 % HDP a zvýšilo podiel Európy na svetovom turistickom trhu približne na 58 %. Svetová turistická organizácia (World Tourism Organisation (WTO)) však odhaduje, že podiel Európy na svetovom turistickom trhu poklesne vplyvom konkurencie spôsobenej novými konkurentmi do roku 2020 na 46 % napriek skutočnosti, že sa počet turistov takmer zdvojnásobí.

1.8 V rámci tohto stanoviska EHSV podnietil v Ríme verejné vypočutie o *turizme a športe: budúce výzvy pre Európu*, na ktorom sa zúčastnili vedúci talianski a európski predstavitelia turizmu a športu a vedúci útvarov pre turizmus a šport Európskej komisie. Prebehla hodnotná diskusia, z ktorej vzišli mnohé návrhy a podnety na zamyslenie ⁽²⁾.

1.9 Na základe rímskeho verejného vypočutia a vzhľadom na skutočnosť, že tento rok sa Svetový deň turizmu WTO (27. september 2004) venoval téme *šport a turizmus: dve existujúce sily pre vzájomné porozumenie, kultúru a rozvoj spoločnosti*, načrtnol EHSV niektoré body pre diskusiu o integrovanejšej budúcej politike vo forme analýzy a aktivít v oboch odvetviach.

⁽¹⁾ Dobrým príkladom na tento proces je mesto Turín, ktoré vďaka pripravovaným Zimným olympijským a paralympijským hrám v roku 2006 oživuje opustené priemyselné oblasti a využíva nové prímestské oblasti podporujúc miestnu ekonomiku vo všetkých odvetviach.

⁽²⁾ Verejné vypočutie o *turizme a športe: budúce výzvy pre Európu* sa konalo 22. apríla 2004 v CNEL (National Economic and Labour Council) v Ríme.

⁽³⁾ Pozri poznámku 3 pod čiarou.

1.10 Európa, ktorá už usporiadala Majstrovstvá Európy vo futbale v Portugalsku a XXVIII. Olympijské hry a Paralympijské hry v Grécku v roku 2004, usporiada v priebehu najbližších piatich rokov celý rad svetových športových podujatí, ktorých vplyv na turistické a hospodárske toky bude obrovský. Hostia zo zahraničia precestujú celý kontinent, čo poskytne jedinečnú príležitosť všetkým turistickým destináciám v Európe.

2. Turizmus a šport: budúce výzvy pre Európu

2.1 V budúcich rokoch sa svetové médiá budú sústreďovať počas dlhých časových období na Európu. Európska únia bude pri všetkých týchto podujatiach ⁽³⁾ centrom pozornosti médií na rôznych kanáloch a rôznych úrovniach. O Európe sa teda bude diskutovať prinajmenšom na vysokých miestach z hľadiska politických a sociálno-kultúrnych súvislostí, turizmu a samozrejme športu.

2.2 Na toto obdobie významných športových podujatí musí preto spoločnosť Európy hľadiť nielen ako na hospodársku príležitosť, ale v prvom rade ako na príležitosť na zamyslenie a rozširovanie kultúrnych a sociálnych hodnôt s cieľom dosiahnuť rast a trvalo udržateľný rozvoj.

2.3 Nepochybne tieto podujatia poskytujú obrovské možnosti pre prípravu a realizáciu opatrení na výchovu a vzdelávanie ľudí z členských štátov i celého sveta. Je potrebné venovať osobitnú pozornosť mladým ľuďom a tým, ktorí sú najmenej zapojení do štruktúr spoločnosti, ako sú napríklad ľudia s rôznym postihnutím.

2.4 Čo sa týka konkurencieschopnosti v odvetví turizmu, budúce roky bohaté na tieto významné svetové športové podujatia by mohli byť veľkou príležitosťou pre Európu, ktorá bude takto schopná vytvárať a využívať selekciu trhu zameranú na vysoko kvalitné ubytovacie zariadenia a poskytovanie trvalo udržateľných služieb.

2.5 Európsku úniu tvorí teraz 25 štátov so všetkými výhodami, ktoré to prináša pre 450 miliónov obyvateľov nového spoločenstva. Z tohto dôvodu sa zvýši množstvo dostupných destinácií, ľudí, ktorí majú záujem o cestovanie, ako i atléto v podujatí na čo najrýchlejšie zapojenie do európskych programov a súťaží.

3. Turizmus a šport: prepojená stratégia pre Európu

3.1 Turizmus je priemyselným odvetvím, ktoré podporuje mier, podnecuje integráciu medzi ľuďmi, a tým umožňuje mierové spolužitie charakterizované toleranciou a vzájomnou úctou.

3.2 Turizmus preukázal, že dokáže pomôcť pri zvyšovaní životnej úrovne miliónov ľudí na celom svete podporovaním spravodlivejšieho a solidárnejšieho hospodárskeho rozvoja.

3.3 Jeho vplyv na zamestnanosť je významný. Existuje viac ako dva milióny podnikov činných v tomto odvetví v Európe, ktoré zamestnávajú vyše 8 miliónov ľudí nepočítajúc súvisiace priemyselné zázemie.

3.4 Turizmus je skutočne vo svojej podstate medziodvetvový a má väčšiu kapacitu vytvárať pracovné príležitosti ako iné druhy výroby.

3.5 Je však aj odvetvím, ktoré býva postihnuté poklesmi hospodárskej aktivity, medzinárodnými krízami a sezónnymi vplyvmi, čo spôsobuje, že jeho podiel na dlhodobej zamestnanosti je obmedzený, hoci neustále dokazuje, že má určitú schopnosť udržať sa ako celok, vďaka množstvu ponúkaných produktov, ktorých rozmanitosť neutralizuje účinky štrukturálnych a iných možných problémov a umožňuje, aby ich odvetvie absorbovalo.

3.6 Výzvou pre budúce roky bude vytváranie a zachovávanie sociálne a ekonomicky stabilného systému v celej 25-člennej Európe eliminujúceho všetky formy sociálneho vylúčenia. Turizmus, šport a kultúra musia byť v praxi prístupné pre všetkých, pričom treba koncipovať formy zvýhodnenia pre najviac znevýhodnené sociálne skupiny.

3.7 Európska komisia už načrtla tento proces vo svojom oznámení z novembra 2001 nazvanom *Spolupráca pre budúcnosť európskeho turizmu* ⁽¹⁾ a v ďalšom oznámení z novembra 2003 nazvanom *Základné usmernenia pre trvalú udržateľnosť európskeho turizmu* ⁽²⁾. Teraz je potrebné realizovať idey uvedené v týchto dokumentoch.

3.8 Ak sa však má docieľať vysoko kvalitný turizmus, musí byť prepojený s inými výrobnými alebo zábavnými odvetvami spoločnosti. Šport, ktorý je skutočným zriedlom hodnôt, kultúry, pravidiel a ideálov, je najvhodnejším partnerom pre propagáciu trvalo udržateľného rastu na všetkých úrovniach.

3.9 Šport podobne ako turizmus je dôležitou aktivitou pre voľný čas a zároveň hybnou silou pre sociálny rast a hospodársky rozvoj s veľkým potenciálom.

3.10 Hodnoty, ktoré propaguje, ako je všeobecne známe, majú svoje korene v prvých olympijských hrách v Grécku v 8. storočí pred našim letopočtom, a sú i v súčasnosti veľmi aktuálne a nachádzajú čoraz väčší priestor v politikách výchovy a vzdelávania mladých ľudí.

3.11 Hospodársky rozmer športu prerástol v posledných rokoch všetky hranice. Významné športové podujatia sa stali veľkými verejnými spoločenskými stretnutiami, ktoré vysielajú posolstvá a propagujú hodnoty pre všetky vekové skupiny vo svete.

3.12 Športové podujatia vytvárajú tiež nové formy turizmu, pri ktorých sa kombinujú bežné dovolenky s možnosťou vykonať konkrétny šport. V tomto zmysle významné podujatia slúžia ako katalyzátory a urýchľujú u ľudí rozhodnutie, aby sa začali venovať novým športom.

3.13 Šport na jednej strane využíva výhody turistickej infraštruktúry a služieb a na druhej strane vytvára turizmus, ktorý má značný úžitok zo športových podujatí, ktoré sa uskutočňujú v turistických destináciách: spomeňte si na množstvo ľudí, ktorí pricestovali na Majstrovská sveta vo futbale alebo olympijské hry a predovšetkým propagáciu obrazu, ktorý hostiteľská krajina môže na základe týchto podujatí získať.

3.14 V tomto stanovisku sa predovšetkým zohľadňujú, aj keď nie výlučne, významné športové podujatia, ktoré vo všeobecnosti prinášajú destináciám v Európe najväčšie zisky a kultúrne a sociálne výhody a prinášajú im najväčšiu publicitu.

3.15 Vo všeobecnosti sa „významné športové podujatie“ berie ako udalosť schopná prilákať významný prílev turistov, ktorí v destináciách prenocujú, a tým podporia ich turistické hospodárstvo.

3.16 Významné podujatia sa môžu stať príležitosťami na zdôraznenie hodnôt, foriem správania a praktík, ktoré sa môžu potom realizovať a rozvíjať v nespočetných podujatiach uskutočňovaných na miestnej úrovni ⁽³⁾.

3.17 Komplexné súvislosti medzi turizmom a športom sú súčasťou širšieho vzťahu, ktorý zahŕňa aj sociálne, kultúrne a environmentálne oblasti. Moderný turista hľadá stále komplexnejšie dovolenky, ktoré v jednom balíku poskytujú uspokojenie rekreačných, kultúrnych a športových potrieb.

⁽¹⁾ KOM(2001) 665 v konečnom znení

⁽²⁾ KOM(2003) 716 v konečnom znení

⁽³⁾ Miestne súťaže, turnaje medzi školami a amatérske preteky, regionálne športové podujatia, svetové univerziády atď.

4. Inštitucionálna úroveň

4.1 V minulosti jediným právnym základom pre politiku turizmu spoločenstva bol článok 3 písmeno u) Zmluvy o ES, ktorý obsahuje všeobecný odkaz na opatrenia v oblasti turizmu. Pre odvetvie s takým silným vplyvom na ekonomiku mnohých krajín EÚ to bolo vážnou zábranou pre plnenie súčasnej politiky európskeho turizmu.

4.2 Charakter turizmu je vyslovene skutočne medziodvetvový: zahŕňa takmer všetky výrobné odvetvia a služby a vyžaduje efektívnu racionalizáciu, pokiaľ ide regionálne riadenie a aj základné rozhodnutia a rozhodovací proces.

4.3 Od roku 1999 však inštitúcie spoločenstva preukázali obnovený a stúpajúci záujem o turizmus⁽¹⁾. EHSV aktívne monitoruje tento nový trend a nadšene víta zahrnutie *ad hoc* ustanovenia o turizme do Európskej ústavy⁽²⁾.

4.4 Tento medzník označuje koniec dlhotrvajúceho a niekedy škodlivého zanedbávania turizmu a poskytuje odvetviu potrebné podmienky, aby sa mohlo uznať a oficiálne začleniť do politik EÚ.

4.5 EHSV verí, že sa turizmus bude môcť naďalej spoľahnúť na objektívne zamerané špecifické európske opatrenia, programy a iniciatívy. V tejto súvislosti vyzýva na vytvorenie jediného riadiaceho orgánu na úrovni Spoločenstva vytvoreného podľa vzoru európskych agentúr pre konkrétne odvetvia⁽³⁾.

4.6 Pri všetkých podujatiach EHSV víta skutočnosť, že Európska únia už pracuje na politike turizmu podporujúcej trvalo udržateľný rozvoj každého druhu⁽⁴⁾.

4.7 Pokiaľ ide o európsku politiku v oblasti športu, je podchytená v množstve kľúčových dokumentov, vrátane Európskej charty športu (1992), Amsterdamskej zmluvy, ktorá špecifikuje spoločenský význam športu, a deklarácie pripojenej k Zmluve z Nice, ktorá prisúdila športu osobitné miesto medzi oblasťami kompetencií Spoločenstva.

(1) Vráťane Európskeho akčného plánu na využívanie turizmu z roku 1999, oznámenia Komisie z 13. novembra 2001 o spoločnej práci pre budúcnosť európskeho turizmu, rezolúcie Európskeho parlamentu zo 14. mája 2002, rezolúcie Rady z 21. mája 2002 o budúcnosti európskeho turizmu a oznámenia Komisie z novembra 2003 o základných smeroch pre trvalú udržateľnosť európskeho turizmu.

(2) Článok I-17 a článok III-181 (Oddiel 4).

(3) Napríklad Európska agentúra pre hodnotenie liečiv, Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, Európsky úrad pre bezpečnosť potravín, Európska environmentálna agentúra atď.

(4) EHSV sa zúčastňuje na tomto procese prostredníctvom stanoviska vypracovaného z vlastnej iniciatívy k téme Sociálne udržateľný turizmus pre každého (Ú. v. EÚ C 32, 5.2.2004) určenom ako príspevok k budúcim opatreniam.

4.8 Čiastočne vďaka impulzu zo summitu v Nice sa športu priznalo oprávnené miesto v Ústave pre Európu prijatej v júni 2004, kde je predmetom osobitného ustanovenia⁽⁵⁾.

4.9 Na zdôraznenie sociálneho a vzdelávacieho významu športu, Komisia vymenovala rok 2004 za Európsky rok vzdelávania prostredníctvom športu. Týmto spôsobom sústreďuje pozornosť na odvetvie, ako aj financovanie výchovy, projekty na zvyšovanie povedomia a na rozvojové projekty v školách a vzdelávacích organizáciách v rámci únie.

4.10 Táto iniciatíva podporuje tiež mobilitu študentov, aj keď s obmedzenými financiami, ktorá umožňuje študentom navštíviť miesta mimo domova a sklbiť ich túžbu po cestovaní a objavovaní nových miest s túžbou vykonávať svoj obľúbený šport.

4.11 Spôsoby integrácie turizmu, športu a kultúry sú jednou z výziev, ktoré musíme riešiť v najbližších rokoch, aby sa posilnila európska ekonomika a mohla dosiahnuť vyššiu kvalitu života pre všetkých.

4.12 To sa kladie na prvoradé miesto v zmysle uvedených lisabonských cieľov, ktoré musia v každom prípade zohľadniť meniacu sa hospodársku situáciu krajín EÚ, aby sa zaručil stály, trvalo udržateľný rast a rozvoj.

4.13 Konkrétne workshopy by sa mohli konať v Európskom turistickom fóre a Európskom športovom fóre a nové iniciatívy by sa mohli propagovať ako súčasť procesu vypracovania novej stratégie na európskej úrovni usilujúcej sa o integráciu odvetví turizmu, športu a kultúry. Nové iniciatívy by mohli zahŕňať študentské výmeny, akcie na zvýšenie povedomia na zapojenie „športového“ turistu do kultúrneho a spoločenského života v mieste, kde sa podujatie koná, alebo kurzy určené na získavanie nových zručností. Z tejto perspektívy je dôležité v prvom rade zapojiť ako občiansku spoločnosť, tak aj súkromný sektor.

4.14 Právne uznanie dvoch odvetví – turizmu a športu – v návrhu ústavnej zmluvy je hlavným krokom smerom k splneniu týchto cieľov, najmä pokiaľ ide o podporu a rozvoj konkurencieschopnosti európskych podnikov činných v týchto dvoch odvetviach.

5. Bezpečnosť a olympijské prímerie

5.1 Ako bolo uvedené, budúce roky budú plné športových podujatí a milióny ľudí z celého sveta sa zhromaždia, aby ich sledovali.

(5) Článok I-17 a článok III-282 (Oddiel 5).

5.2 Toto obdobie prepravovania na veľké vzdialenosti, významných športových podujatí a rozsiahleho záujmu médií vyvoláva otázku bezpečnosti. Táto otázka sa musí riešiť zodpovedne bez náznaku zbytočného šírenia paniky, ale vykonaním všetkých preventívnych a kontrolných opatrení potrebných na zabezpečenie nerušeného priebehu každého športového podujatia.

5.3 Spolupráca a vopred zostavené spoločné akčné stratégie sú v tejto súvislosti rozhodujúcimi prvkami pri organizácii významných športových podujatí.

5.4 Bezpečnosť musí byť preto v centre pozornosti pri organizácii všetkých podujatí v budúcich rokoch a prevencia musí byť v podstate jej základným pilierom.

5.5 Valné zhromaždenie OSN zo 6. septembra 2000 prijalo deklaráciu, ktorej bod 10 uvádza: „Vyzývame členské štáty, aby jednotlivo a spoločne dodržiavali olympijské prímerie teraz a aj v budúcnosti a aby podporovali Medzinárodný olympijský výbor v jeho úsilí na podporu mieru a ľudského porozumenia prostredníctvom športu a olympijských ideálov“.

5.6 Európska rada na svojom poslednom zasadnutí v Bruseli (12. decembra 2003) a aj Európsky parlament (1. apríla 2004) vydali podobné výzvy. Predovšetkým Európsky parlament uvítal, že Medzinárodný olympijský výbor založil Nadáciu medzinárodného olympijského prímeria, organizáciu usilujúcu sa o ďalšiu propagáciu ideálov mieru a porozumenia prostredníctvom športu.

5.7 EHSV vo svojom príspevku k diskusii o bezpečnosti zdôrazňuje potrebu podporovať olympijské prímerie ako univerzálne posolstvo týkajúce sa všetkých športových podujatí na svete v budúcich rokoch. Potvrďuje, že šport môže prispievať k šíreniu kultúry dialógu a nárastu príležitostí na stretnutia ľudí.

6. Integrovaná udržateľnosť

6.1 Ako sa už uviedlo, vytvorili sa komplexné súvislosti medzi turizmom a športom, ktoré majú vplyv v sociálnej, kultúrnej a environmentálnej oblasti. Vzťah je dokonca ešte komplexnejší, ak sa týka veľkých (významných) podujatí.

6.2 Všetky zásady trvalej udržateľnosti – sociálno-kultúrne, ekonomické a environmentálne – sa preto musia pri organizácii podujatí zohľadniť. Usmernenia pre trvalo udržateľný turizmus, ktoré prijala Európska komisia v uvedenom poslednom ozná-

mení o základných smeroch pre trvalú udržateľnosť európskeho turizmu ⁽¹⁾ a vyhodnotila v stanovisku EHSV o sociálne udržateľnom turizme pre každého ⁽²⁾, sa musia uplatňovať na šport a športové destinácie.

6.3 Z hľadiska sociálnych a kultúrnych súvislostí športové podujatia by mali byť predovšetkým príležitosťami na posilnenie identity a kultúrnej výmeny. Preto sa navrhlo, aby sa poskytla podpora iniciatívam a podujatiam turistického/športového charakteru, ktoré zapájajú viaceré regióny rozličných európskych krajín (podľa vzoru programu Interreg).

6.4 Zo sociálneho a ekonomického hľadiska treba zdôrazniť, že najväčšia pozornosť by sa pri organizácii podujatia mala sústrediť na miestne spoločenstvo. Všetky služby a infraštruktúra by sa mali plánovať tak, aby sa pamätalo na to, že ich v budúcnosti budú prípadne využívať obyvatelia. Je potrebné sa obrátiť na miestne spoločenstvo aj pri vytváraní pracovných miest a uskutočňovaní odbornej prípravy týkajúcej sa podujatí.

6.5 Už sa vytvorili modely na meranie kapacity destinácií a súvisiacich služieb z hľadiska environmentálnej udržateľnosti a ďalších kritérií. Bolo by potrebné propagovať rozširovanie týchto modelov a ich uplatňovanie aj v oblasti športových podujatí, presadzovaním, ako bolo povedané, integrovaného prístupu s tromi súčasťami: spoločnosťou, ekonomikou a životným prostredím.

6.6 Z tohto dôvodu sa modely pre plánovanie, riadenie a rozvoj týchto podujatí musia stanoviť a propagovať, aby sa čo najviac zvýšil ich úžitok a vytvorená pridaná hodnota hlavne v hostiteľskom regióne a spoločenstve, ktoré v každom prípade znášajú nepriaznivé vplyvy spôsobené takýmito podujatiami a iba zriedkavo z nich majú nejaký významný prínos.

6.7 Veľké športové podujatia môžu byť príležitosťami na zdokonalenie zručností a odbornosti na vysokú úroveň, ktoré môžu byť pre športovú/turistickú destináciu cenné zo strednodobého a dlhodobého hľadiska, pokiaľ ide o rozvoj zariadení a uspokojovanie potrieb návštevníkov. Môžu tiež slúžiť na rozširovanie najlepších postupov v oblasti integrovaného riadenia turizmu a športu.

6.8 Organizácia komplexných podujatí vyžaduje počiatočné zmapovanie potenciálnych konfliktov medzi miestnymi obyvateľmi a krátkodobými návštevníkmi, pokiaľ ide o využívanie zdrojov, služieb a zariadení a ich kvalitu.

⁽¹⁾ KOM(2003) 716 v konečnom znení

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 32, 5.2.2004.

6.9 Úzka spolupráca bude dôležitá medzi promotérmi, organizátormi, miestnymi predstaviteľmi, zástupcami konečných užívateľov a zástupcami záujmov spoločnosti a medzi všetkými zainteresovanými stranami vo všeobecnosti.

6.10 Športové podujatia musia byť zahrnuté do strednodobého a dlhodobého plánovania v hostiteľskej lokalite i krajine. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať najmä vplyvu, ktorý môžu mať na celkový obraz turistickej/športovej destinácie.

6.11 Známostou skutočnosťou je, že sezónny charakter turizmu je často prekážkou pre jeho rozvoj. Športové podujatia napomôžu presadzovaniu politiky rozvoja turizmu a ekonomike turizmu v priebehu celého roka tým, že sa zvýšia príjmy a vytvoria stabilné, dlhodobé pracovné miesta.

6.12 Je účelné zriadiť priebežné monitorovanie súčasných a budúcich skúseností, aby sa mohol definovať skúsenostný model poznatkov pre plánovanie a riadenie športových podujatí, ktorý plne zohľadňuje uvedené sociálne, environmentálne a ekonomické faktory. Najmä by bolo účelné monitorovať využívanie zariadení a následné využitie štruktúr a služieb vytvorených na konkrétne podujatie po jeho ukončení.

6.13 Vo všeobecnosti EHSV zdôrazňuje možnosť prijať opatrenia, postupy a odporúčania uvedené vo viacročnom programe pre trvalo udržateľný európsky turizmus vytvorením Agendy 21 pre šport a pre najpopulárnejšie destinácie na organizovanie a usporiadanie športových podujatí.

6.14 Osvedčené postupy a pozitívne skúsenosti pri plánovaní a riadení športových podujatí s turistickým zameraním sa musia systematicky zaznamenávať, rozširovať a zhromažďovať, aby organizácia budúcich významných podujatí EÚ bola čo najúspešnejšia.

7. Turizmus, šport a vzdelávanie

7.1 EHSV znovu pripomína potrebu posilniť na všetkých úrovniach úlohu výchovy a vzdelávania ako súčasti politik športu a turizmu.

7.2 K tomuto prístupu vyzýva aj deklarácia o osobitných charakteristikách športu pripojená k záverom Európskej rady v Nice z decembra 2000, ktorá zdôrazňuje, že „Spoločenstvo musí ... zohľadniť spoločenské, výchovné a kultúrne funkcie športu ..., aby sa etický kódex a solidarita, dôležité pre zachovanie jeho spoločenského poslania, mohli plne rešpektovať a rozvíjať“.

7.3 Integrácia a propagácia pozitívnych hodnôt spoločných pre turizmus a šport môžu byť efektívnymi cestami umožňujúcimi integráciu na úrovni národov, destinácií a štátov.

7.4 Sériu podujatí, ktoré sa začali v roku 2004, získava preto ešte väčší význam kvôli navrhovanému zámeru, aby sa významné podujatia, ktoré upútávajú obrovskú pozornosť médií a záujem inštitúcií, využívali ako prostriedky pre rozširovanie výchovných zásad a usmernení.

7.5 Po rozšírení EÚ o 10 nových krajín, sa tieto možnosti zvýšia. Využívanie sietí masmédií umožní, aby sa vzdelávacie projekty rozšírili a zdieľali s novými členskými štátmi, aby sa mohli oboznámiť s Úniou a jej národmi a aby sa umožnila výmena hodnôt založených na športovom správaní, fair play a súťaživosti.

7.6 Hlavné hodnoty, ktoré by sa mali prehlbovať a odovzdávať, zahŕňajú toleranciu, úprimný, pohostinný prístup a otvorenosť pri styku medzi rôznymi národmi a etnickými skupinami. Výmena takýchto hodnôt v rámci Európskej únie vyžaduje na jednej strane vhodné školské vzdelanie ako aj adekvátnu odbornú prípravu pre dospelých činných v sektore turizmu a športu a na druhej strane intenzívne výmeny skúseností, ktoré je potrebné podporovať. Cestovanie je u turistov spájané aj s očakávaniami týkajúcimi sa vyššie uvedených hodnôt.

7.7 Osobitnú pozornosť treba venovať predovšetkým, pokiaľ ide o športové a turistické podujatia, rozširovaniu zásady práva pre všetky skupiny obyvateľstva – a najmä pre slabšie skupiny: mladých ľudí, osôb s vyšším vekom, ľudí s postihnutím – vykonávať rôzne druhy športov a zúčastňovať sa na takýchto športových podujatiach.

7.8 Ako sa uvádza v uvedenej deklarácii o osobitných charakteristikách športu pripojenej k záverom Európskej rady v Nice z roku 2000: „Pre fyzicky alebo mentálne postihnutých vykonávanie fyzických a športových aktivít poskytuje obzvlášť priaznivé možnosti pre rozvoj individuálneho talentu, rehabilitáciu, sociálnu integráciu a solidaritu ...“.

7.9 Tieto opatrenia usilujúce sa podporiť najslabšie skupiny spoločnosti musia realizovať ústredné vlády a miestne orgány, národné federácie, športové družstvá a zväzy, amatérske kluby a školy.

7.10 Školy sú najvhodnejšou pôdou pre šírenie pozitívnych hodnôt a vytváranie vzájomného porozumenia, keďže sa komplexný vzťah medzi športom, turizmom a výchovou môže plne rozvinúť, nakoľko sa začína s deťmi v školskom veku.

7.11 Navrhuje sa preto, aby sa pokračovalo v umožňovaní mobility študentov a výmeny prostredníctvom organizovania športových podujatí, ktoré zahŕňajú príležitosti na oboznámenie sa s miestnou kultúrou a životom.

7.12 Navrhuje sa tiež, aby sa zintenzívnila spolupráca medzi členskými štátmi predovšetkým v oblasti výmeny informácií o osvedčenej praxi vrátane zapájania športových turistov do kultúrneho a spoločenského života spoločenstiev organizujúcich športové podujatia, aby sa obmedzilo násilie, ako aj intolerancia každého druhu, a aby sa vytvárali príležitosti na vzájomný rozvoj.

7.13 Bolo by tiež účelné zistiť vhodnosť organizácie kurzov na rozvoj nových zručností potrebných na organizovanie turistických/športových podujatí, ktoré by zohľadňovali všetky aspekty sociálneho vývoja, integrovanej udržateľnosti, komunikácie a marketingu, ktoré sa týkajú turizmu.

8. Závery

8.1 Turizmus a šport sa môžu stať laboratóriami pre rozvoj, výmenu a zdieľanie pozitívnych hodnôt, naplnených úctou k ostatným a zameranými na vzájomné porozumenie, toleranciu a vzájomné akceptovanie. Tieto odvetvia sú prirodzene vhodné na túto úlohu a ich poslanie naberá osobitný význam v kontexte spoločnosti, ktorá je stále dynamickejšia a charakterizovaná hlbokými sociálno-kultúrnymi, geopolitickými a technologickými zmenami.

8.2 Turizmus a šport môžu z veľkej časti prispieť aj k plneniu cieľov ustanovených v lisabonskej stratégii. Ich narastajúci hospodársky vplyv by sa reálne mohol stať skutočnou hybnou silou pre ekonomiku Európskej únie najmä, ak sa plne využijú všetky príležitosti pre rozvoj a rozširovanie zručností spojených s týmito dvomi odvetviami.

8.3 Zahrnutie turizmu a športu do konečnej verzie európskej ústavy predstavuje historický zlom pre obe odvetvia. EHSV preto očakáva významnú aktivitu na úrovni Spoločenstva v týchto dvoch oblastiach a navrhuje použiť otvorenú metódu koordinácie, aby sa zaručila vzájomná výmena zručností a poznatkov a porovnanie na európskej úrovni.

8.4 Šport a turizmus sú dve komplexné, odlišné odvetvia; je veľmi zložitá ich spoločne skúmať a vzájomne ich porovnávať z ekonomického a sociálneho hľadiska. EHSV preto navrhuje, aby sa zriadila **spoločná európska monitorovacia agentúra** a databanka na zhromažďovanie a klasifikáciu poznatkov a najlepších postupov a ich rozširovanie v členských štátoch na podporu rozvoja týchto dvoch odvetví.

8.5 EHSV tiež verí, že Európska únia podporí **štúdie a výskum**, aby sa umožnila porovnávací analýza sociálneho, ekonomického a environmentálneho vplyvu kombinácie turizmu a športu na európskej úrovni.

8.6 Šírenie kultúry prístupnosti turizmu a športu pre všetkých a vytváranie politík na podporu tejto kultúry, musí byť prioritou pre všetky rozvojové opatrenia v týchto dvoch odvetviach pri zohľadnení potrieb slabších vrstiev obyvateľstva – mladých ľudí, osôb s vyšším vekom, ľudí s postihnutím – a tých, ktorí si nemôžu dovoliť míňať príliš veľa peňazí. S týmto cieľom by chcel EHSV uskutočniť akciu na podporu uvedomenia si skutočností, že prístupnosť a trvalá udržateľnosť sú nevyhnutnými charakteristikami, ktoré zvýšia konkurencieschopnosť účastníkov trhu.

8.7 Navrhuje sa, aby sa zriadila **Európska turistická agentúra**, ktorej úlohou bude chrániť osobitné charakteristiky tohto odvetvia, analyzovať jeho problémy, vydávať prípadné usmernenia pre rozvoj a identifikovanie nových nástrojov trvalo udržateľného rozvoja na zabudovanie do štrukturálnych opatrení EÚ.

8.8 Turizmus a šport sú mnohostranným, komplexným fenoménom s vysokým potenciálom rozvoja. Toto stanovisko zastáva potrebu horizontálnej integrácie týchto odvetví na európskej úrovni tak, aby sa tento potenciál mohol realizovať ako v sociálno-ekonomickej, tak aj kultúrnej oblasti. Naviac EHSV zdôrazňuje potrebu venovať pri realizácii navrhovaných opatrení neustálu pozornosť ich trvalej udržateľnosti, pokiaľ ide o obe tieto oblasti a životné prostredie.

8.9 EHSV označilo toto svoje stanovisko ako „*Rímske vyhlásenie o turizme a športe*“, aby bolo ľahšie identifikovateľné a aby sa dosiahlo jeho väčšie rozšírenie na všetkých významných podujatiach v sektoroch turizmu a športu na európskej úrovni.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

**Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie:
K európskej stratégii v prospech nanotechnológií“**

(KOM(2004) 338 v konečnom znení)

(2005/C 157/03)

Dňa 12. mája 2004 sa Európska komisia rozhodla na základe článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom „Oznámenie Komisie: K európskej stratégii v prospech nanotechnológií“

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu, ktorá bola poverená prípravou prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 10. novembra 2004 (spravodajca: pán PEZZINI).

Na svojom 413. plenárnom zhromaždení (schôdzi z 15. decembra 2004) prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor počtom 151 hlasov za, 0 proti a 1 člen sa hlasovania zdržal nasledujúce stanovisko:

1. Predslov

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor si uvedomuje, že toto stanovisko sa týka témy, ktorej niektoré aspekty sú nové, a ktorých terminológia je často neznáma alebo v každom prípade málo zaužívaná. Preto považoval za užitočné predložiť niektoré definície a popísať stav pokroku výskumu a aplikácií, ktoré sa vzťahujú na nanotechnológie v Amerike a v Ázii.

1.2 Obsah stanoviska

2. Definície

3. Úvod

4. Zhrnutie návrhu Komisie

5. Hlavné smery rozvoja v Amerike a v Ázii

6. Všeobecné pripomienky

7. Konkrétne pripomienky

8. Závery

2. Definície

2.1 **Nano:** označuje miliardtinu jednotky. Za daných okolností, keď ide o rozmery, predpona „nano“ označuje miliardtinu metra.

2.2 **Mikro:** označuje milióntinu jednotky. Za daných okolností milióntinu metra.

2.3 **Nanovedy:** nanovedy sú novým prístupom tradičných vied (chémie, fyziky, biológie, elektroniky, atď.) k základnej štruktúre a správaniu sa hmoty na úrovni atómov a molekúl. Vlastne sú to vedy, ktoré skúmajú potenciál atómov v rôznych disciplínach ⁽¹⁾.

2.4 **Nanotechnológie:** ide o technológie, ktoré umožňujú narábať s atómami a molekulami takým spôsobom, že sa vytvoria nové povrchy a nové predmety, ktoré vďaka svojmu odlišnému zloženiu a novému postaveniu atómov predstavujú špecifické vlastnosti, ktoré môžu byť využité v každodennom živote ⁽²⁾. Sú to teda technológie s rozmermi rádovo miliardy metra.

2.5 **Okrem horeuvedenej definície im treba dať aj inú definíciu, výstižnejšiu z vedeckého hľadiska: termín nanotechnológia** označuje multidisciplinárny prístup tvorenia materiálov, mechanizmov a systémov, ovládaním hmoty na nanometrickej úrovni.

2.6 **Nanomechanika:** rozmery objektu začínajú mať význam pri určovaní jeho vlastností, ak sa škála rozmeru pohybuje od jedného do niekoľkých desiatok nanometrov (pokiaľ ide o objekty, ktoré sa skladajú z niekoľkých desiatok až tisícok atómov). Z hľadiska rozmerov, jeden objekt, ktorý sa skladá zo sto atómov železa má fyzické a chemické vlastnosti, ktoré sú radikálne odlišné od objektu, ktorý sa skladá z dvoch stoviek atómov, aj keď sú oba tvorené tými istými atómami. Takisto sú mechanické a elektromagnetické vlastnosti pevného telesa, ktoré sa skladá z nanočastíc, úplne odlišné od vlastností tradičného pevného telesa rovnakého chemického zloženia a odrážajú sa v nich vlastnosti jednotlivých zložiek, z ktorých sa skladá.

2.7 Ide tu o vedeckú novinku a základnú technológiu, ktorá mení náš spôsob chápania tvorby a manipulácie materiálov vo všetkých vedeckých a technologických odboroch. Z tohto dôvodu nie je nanotechnológia novou vedou, ktorá si práve nachádza miesto vedľa chémie, fyziky alebo biológie, ale novým spôsobom, ako sa chémia, fyzika alebo biológia realizuje.

2.8 Z predchádzajúceho vyplýva, že materiál alebo systém s nanoštruktúrou sa skladá z jednotiek nanometrických rozmerov (tradičné skladby, na ktoré sme zvyknutí, zložené z rôznych atómov, už nie sú rozhodujúce) so špecifickými prednosťami, ktoré sa kombinujú, aby vytvorili ucelené štruktúry. Následkom toho je jasné, že je na mieste nahradiť výrobné modely, založené na zlučovaní rôznych celkom rovnakých atómov a molekúl prístupmi, pre ktoré sú **rozmery základným parametrom**.

⁽¹⁾ Interview komisára BUSQUINA (syntéza v dokumente IP/04/820 z 29. júna 2004).

⁽²⁾ Pozri poznámku 1.

2.9 Ak chceme znásobiť revolučný prínos nanotechnológie, môžeme potvrdiť, že táto je porovnateľná objavu novej periodickej tabulky prvkov, omnoho väčšej a komplikovanejšej ako je tá, ktorú poznáme a že obmedzenia, stanovené rovnicami zlučovania (napríklad možnosťou zmiešať dve látky), sa môžu prekonať.

2.10 Preto ide o technológie odspodu hore (*bottom-up*), ktoré umožňujú prejsť od dynamiky individuálnych funkcií k celku. Nachádzajú čoraz väčší počet možných aplikácií, najmä v nasledujúcich odvetviach: zdravotníctvo, informačné technológie, vedy o materiáloch, výrobný priemysel, energetika, bezpečnosť, letecké a vesmírne vedy, optika, akustika, chémia, výživa, životné prostredie.

2.11 Vďaka týmto uplatneniam, z ktorých niektoré už občania môžu využívať⁽³⁾, je realistické tvrdenie, že „nanotechnológie budú môcť značne zlepšiť kvalitu života, konkurencieschopnosť vo výrobnom priemysle a trvalo udržateľný rozvoj“⁽⁴⁾.

2.12 **Mikroelektronika:** odvetvie elektroniky, zaoberajúce sa vývojom integrovaných obvodov, ktoré sa vytvárajú na jedinej časti polovodiča s veľmi zmenšenými rozmermi. V súčasnosti je mikroelektronika schopná vytvoriť jednotlivé komponenty s rozmermi približne 0,1 mikrometra, čo je 100 nanometrov⁽⁵⁾.

2.13 **Nanoelektronika:** veda, zaoberajúca sa skúmaním a výrobou obvodov, ktoré sa vyrábajú inými technológiami a z iných materiálov ako je kremík, a ktoré fungujú podľa princípov podstatne odlišných ako sú súčasné⁽⁶⁾.

2.13.1 Nanoelektronika má vyhliadky stať sa jedným z centrálnych bodov nanotechnológií, takisto ako sa elektronika dnes nachádza vo všetkých vedných odboroch a vo všetkých priemyselných procesoch⁽⁷⁾.

2.13.2 Vývoj odvetvia elektronických a elektrických komponentov je neobyčajne rýchly. Iba v období niekoľkých desaťročí sme prešli od ventilov k polovodičom, k čipom a mikročipom, aby sme sa dnes dostali k nanočipom, z ktorých každý je zložený z niekoľko sto atómov. Nanočip môže obsahovať informácie, ktoré zodpovedajú 25 dielom *Encyclopaedia Britannica*⁽⁸⁾.

⁽³⁾ Pozri bod 6.15 v záveroch.

⁽⁴⁾ Pozri poznámku č.1.

⁽⁵⁾ Centrum mikro- a nanoelektroniky pri Polytechnickom inštitúte v Miláne, Prof. Alessandro Spinelli.

⁽⁶⁾ Na tom istom mieste.

⁽⁷⁾ Investície do nanoelektroniky predstavujú v súčasnosti 6 miliárd eur., rozdelených nasledovne: 1/3 na nano, 1/3 na diagnostiku a 1/3 na materiály (zdroj: Európska komisia, GR „Výskum“).

⁽⁸⁾ Zdroj: Európska komisia, GR „Výskum“ – 2003.

2.13.3 Vedci a výrobcovia elektronických komponentov si veľmi rýchlo uvedomili, že tok informácií je o to rýchlejší, o čo menší rozmer má čip.⁽⁹⁾ Nanoelektronika preto umožňuje riadiť informácie veľmi rýchlo v mimoriadne redukovaných priestoroch.

2.14 **Mikroskop s tunelovým efektom:** za tento nástroj boli jeho vynálezcovia ocenení Nobelovou cenou a definuje sa tiež ako „šošovka XXI. storočia“. Umožňuje „vidieť“ látku na úrovni atómov. Fungovanie: hrot mikroskopu sa premiestňuje paralelným pohybom po povrchu. Elektróny povrchu (nie atómy) sa pod vplyvom tunelového efektu premiestňujú z povrchu k hrotu. To vytvára prúd, o to intenzívnejší, o čo je vzdialenosť medzi povrchom a hrotom menšia. Tento prúd sa prepočítava na vertikály a umožňuje získať topografiu povrchu predmetu na nanometrickej úrovni.

2.14.1 **Tunelový efekt:** v klasickej mechanike, častica, ktorá sa nachádza v obale a má určenú energiu, nemôže z neho vyjsť, iba ak táto energia nie je dostatočná, aby mohla dosiahnuť hranice tohto obalu. V kvantovej mechanike je naopak z dôvodu princípu neurčitosti situácia veľmi odlišná. Nakoľko je častica ohraničená dierou v kryštálovej mriežke, neurčitost jej postavenia je malá a následkom toho je neurčitost jej rýchlosti veľká. Preto tu vzniká určitá pravdepodobnosť, že častica bude disponovať dostatočnou energiou na to, aby vystúpila z diery aj vtedy, ak by jej priemerná energia nepostačovala na prekonanie bariéry.⁽¹⁰⁾

2.15 **Uhlíkové nanoelektrónky:** výsledok špecifického zoskupenia atómov uhlíka. Nanoelektrónky patria k najodolnejším a najľahším materiálom, aké dnes poznáme. Sú šesťkrát ľahšie a ich odolnosť je stokrát väčšia ako odolnosť ocele. Majú priemer niekoľkých nanometrov pri dĺžke omnoho väčšej ako niekoľko mikrometrov.⁽¹¹⁾

2.16 **Samozoskupenie makromolekúl:** ide o postup, ktorý sa využíva v laboratóriách na imitáciu prírody: „všetko, čo je živé, sa zoskupuje samo“. Pri využívaní samozoskupenia sa vytvoria medzipriestory medzi elektrickými obvodmi a biologickými materiálmi a skúma sa kombinácia informatiky a biológie. Cieľom, ktorý sa vedcom nezdá byť už tak vzdialeným, je umožniť hluchým, aby počuli a slepým, aby videli⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ Pozri paragraf 3.3.1.

⁽¹⁰⁾ Tullio REGGE: „Il vuoto dei fisici“, L'Astronomia, č. 18, september-október 1982.

⁽¹¹⁾ Zdroj: Európska komisia, GR Výskum, 2003.

⁽¹²⁾ Rôzne skúsenosti sú v pokročilom štádiu a „dialóg“ stykového obvodu sa už zahájl medzi neurónom slimáka a elektrónickým štítkom.

2.17 **Biomimetika** ⁽¹³⁾: veda, ktorá sa zaoberá zákonmi o zlučovaní molekúl, ktoré existuje v prírode. Poznanie týchto zákonov umožní vytvoriť umelé **nanomotory**, založené na tých istých princípoch, ktoré existujú v prírode ⁽¹⁴⁾.

3. Úvod

3.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor oceňuje jasnosť oznámenia o nanotechnológiách a zdieľa pohnútky, ktoré viedli Komisiu k tomu, aby načas predložila seriózne návrhy na túto tému a rovnako víta skutočnosť, že boli publikované mnohé texty, vrátane CD-ROM, ktoré sú určené odborníkom i mládeži.

3.1.1 Obzvlášť CD-ROM, ktoré majú pedagogický charakter sú mimoriadne užitočnými nositeľmi kultúry na šírenie potrebných informácií o nanotechnológiách medzi širokou verejnosťou, ktorá je niekedy neskúsená a často mladá.

3.2 Výbor sa domnieva, že toto odvetvie, ktoré je schopné priniesť nové a plodné objavy v mnohých oblastiach života občanov, sa musí vysvetľovať jazykom, ktorý je podľa možnosti prístupný všetkým. Okrem iného výskum nových výrobkov musí spĺňať požiadavky a potreby spotrebiteľov, ktorí sú citliví na témy trvalo udržateľného rozvoja.

3.2.1 Novinári a odborníci z médií, hlavne tí z odbornej tlače, môžu tiež zohrať výnimočnú úlohu v podmienkach, kde sú prvými, ktorí šíria informácie o úspechoch, ktoré dosiahli vedci, ktorí sa snažia využívať vedu na to, aby získali konkrétne výsledky.

3.2.2 Súčasný ukazovateľ vývoja nanotechnológií sa sústreďujú hlavne na štyri oblasti: 1) publikácie ⁽¹⁵⁾; 2) patenty; 3) vytváranie nových podnikov (*start-up*); 4) obraty. Čo sa týka publikácií, je EÚ na prvom mieste s 33 % po Spojených štátoch amerických s 28 %. Nemáme presné údaje o Číne, ale zdá sa, že sa tam tiež zvyšuje počet publikácií. Spojené štáty americké sú na prvom mieste v udeľovaní patentov so 42 %, za nimi nasleduje EÚ s 36 %. Čo sa týka vzniku nových podnikov, z 1 000 podnikov, ktoré sa skutočne venujú nanotechnológiám, sa 600 vytvorilo v Spojených štátoch amerických a 350 v Európskej únii. Z celkového pohľadu sa počíta

so zvýšením obrátov z 50 milárd EUR v súčasnosti na približne 350 miliárd v roku 2010 a 1 000 miliárd EUR v roku 2015 ⁽¹⁶⁾.

3.3 Nanotechnológie a nanovedy predstavujú nové prístupy vedy a materiálového inžinierstva, ale aj a hlavne jeden z najslubnejších a najvýznamnejších multidisciplinárnych nástrojov na vypracovanie výrobných systémov, vysoko inovačných objavov, ako i uplatnení v širokom spektre rôznych odvetví spoločnosti.

3.3.1 Na úrovni nanometra získavajú tradičné materiály rozdielne vlastnosti v porovnaní s makroskopickou úrovňou, čo umožňuje získať systémy s lepšou funkčnosťou a výkonom. Revolučná novinka nanotechnológie je v skutočnosti, že pri zmenšení rozmerov materiálu sa menia jeho fyzikálne a chemické vlastnosti. „Toto umožňuje vypracovať výrobné stratégie, založené na podobnom princípe, aký príroda využíva pri tvorení ucelených systémov s racionálnym využitím energie, pričom dochádza k redukcii množstva potrebnej suroviny a odpadkov“ ⁽¹⁷⁾.

3.3.2 K výrobným procesom, ktoré sa viažu na nanotechnológie, treba pristupovať novým spôsobom, ktorý celkovo zohľadňuje tieto nové vlastnosti tak, aby sa zaručilo, že z nich európsky hospodársky a sociálny systém bude môcť maximálne ťažiť.

3.4 Nanotechnologický prístup dobýva všetky výrobné odvetvia a v súčasnosti sa využíva v niektorých výrobných postupoch v odvetviach elektroniky ⁽¹⁸⁾, chémie ⁽¹⁹⁾, farmaceutického priemyslu ⁽²⁰⁾, mechanike ⁽²¹⁾ ako i v automobilovom sektore, vesmírnom ⁽²²⁾, výrobnom ⁽²³⁾ a v oblasti kozmetiky.

3.5 Európska únia môže profitovať z nanotechnológií a vytvoriť z Európy najdynamickejšiu a najkonkurencieschopnejšiu mocnosť sveta, ktorá bude rešpektovať životné prostredie a bude sa vyznačovať súdržnosťou, vytváraním nových podnikov, kvalifikovanejších zamestnaní a nových profesionálnych profilov a vzdelania, aby prostredníctvom rozvoja spoločnosti, založenej na vedomostiach dala silný podnet na realizáciu cieľov Európskej rady v Lisabone.

⁽¹⁶⁾ Zdroj: Európska komisia, GR Výskum.

⁽¹⁷⁾ Zdroj: Univerzita v Miláne, Oddelenie fyziky, Interdisciplinárne stredisko pre materiály a povrchy s nanoštruktúrou.

⁽¹⁸⁾ Pozri :Technology Roadmap for Nanoelectronics, European Commission IST Programme Future and emergine technologies, druhé vydanie 2000.

⁽¹⁹⁾ Prísady s nanoštruktúrou pre polyméry, laky a masťová.

⁽²⁰⁾ Nosiče s nanoštruktúrou aktívneho princípu, diagnostické systémy.

⁽²¹⁾ Úpravy povrchov mechanických častí, ktorými sa zvyšuje životnosť a výkony.

⁽²²⁾ Pneumatiky, zložené látky, systémy kontroly a dozoru.

⁽²³⁾ Technické látky a vyspelé tkanivá.

⁽¹³⁾ Z gréčtiny, *mimesis*, napodobňovať prírodu.

⁽¹⁴⁾ Napríklad samočinný pohyb spermatozoidov.

⁽¹⁵⁾ Ide o kvantitatívny a nie kvalitatívny údaj; bolo by zaujímavé urobiť oveľa hlbšiu analýzu ako je tá, ktorú uvádza Britská kráľovská spoločnosť.

3.6 Podľa Komisie je Európska únia v oblasti nanotechnológií schopná využiť svoju výhodnú východiskovú pozíciu, ale táto pozícia sa musí premeniť na reálne konkurenčné výhody pre priemysel a európsku spoločnosť a zabezpečiť primeranú návratnosť zvýšených investícií potrebných pre výskum.

3.6.1 Hlavné je, aby sa uznal strategický význam týchto technológií, ktoré sa vynášajú v mnohých hospodárskych a spoločenských odvetviach. Je rovnako nutné rozvíjať skutočnú integrovanú politiku v oblasti nanotechnológií a nanovied a poskytovať im významné finančné zdroje, ako i uprednostňovať celkovú podporu súkromného, priemyselného, finančného odvetvia a systému vzdelávania.

4. Zhrnutie návrhu Komisie

4.1 Predkladaným oznámením chcela Komisia začať diskusiu na inštitucionálnej úrovni o iniciatívach s cieľom:

- zvýšiť investície v prospech výskumu a rozvoja a posilniť koordináciu týchto aktivít, aby sa zintenzívnilo priemyselné využitie nanotechnológií pri zachovaní vynikajúcej úrovne vedy a konkurencieschopnosti;
- vybudovať infraštruktúru výskumu a rozvoja, schopnú čeliť svetovej konkurencii (vysokošpecializované vedecko-výskumné strediská – „poles of excellence“) a brať do úvahy potreby priemyslu a výskumných inštitúcií;
- podporovať interdisciplinárne školstvo a vzdelávanie pre výskumný personál a viac uprednostňovať význam podnikavosti;
- garantovať priaznivé podmienky na prenos technológií a obnovu, aby sa zabezpečilo, že sa európska výnimochnosť v oblasti výskumu a vývoja bude konkretizovať vo výrobkoch a postupoch, ktoré produkujú bohatstvo;
- začleniť sociálny rozmer už do predbežných štádií výskumu a rozvoja;
- otvoreným spôsobom rozobrať prípadné riziká pre zdravie verejnosti, bezpečnosť, životné prostredie alebo spotrebiteľov, zhrnúť potrebné údaje k vyhodnoteniu rizík vo všetkých etapách životného cyklu výrobkov vychádzajúcich z nanotechnológií a prispôbiť existujúce metodológie, a ak je potrebné, vypracovať nové metodológie;
- dopĺňať vyššie uvedené aktivity spoluprácou a iniciatívami na medzinárodnej úrovni.

4.2 Komisia obzvlášť navrhuje rozvinúť nasledovné činnosti:

- vytvoriť Európsky výskumný priestor v odvetví nanotechnológií;

- rozvíjať kvalitné infraštruktúry, ktoré sa venujú základnému a aplikovanému výskumu, ako i univerzitné štruktúry, otvorené podnikom a hlavne MSP;
- venovať významné investície do ľudských zdrojov na úrovni EÚ a členských štátov;
- posilniť opatrenia, ktoré sa vzťahujú na priemyselnú obnovu, systém udeľovania licencií, metrológiu a normalizáciu, právnu úpravu o ochrane a bezpečnosti zdravia, životné prostredie, spotrebiteľov a investície z pohľadu zodpovednosti za rozvoj;
- na úrovni vedeckej a spoločenskej komunity konsolidovať vzťah, založený na dôvere a pravidelnom ako i transparentom základe;
- zachovať a upevniť pevnú a štruktúrovanú medzinárodnú spoluprácu, založenú na spoločnej nomenklatúre a kódexe správania, ako i na spoločných opatreniach, ktoré sú venované boju proti vylúčeniu rozvoja nanotechnológií;
- koordinovať stratégie a realizovať integrované politiky na úrovni Spoločenstva a dbať na to, aby boli k dispozícii adekvátne ľudské a finančné zdroje.

5. Hlavné smery rozvoja v Amerike, Ázii a Oceánii

5.1 Pokiaľ ide o americkú skúsenosť, národná iniciatíva o nanotechnológiách (NNI – *National Nanotechnologies Initiative*), začatá v roku 2001 v rámci programu základného a aplikovaného výskumu, ktorá koordinuje činnosť mnohých amerických agentúr, činných v tomto sektore, dostala na rozpočtový rok 2005 finančné prostriedky vo výške jednej miliardy dolárov, čo je dvojnásobok počiatočného rozpočtu v roku 2001. Tieto finančné prostriedky sú určené hlavne na základný a aplikovaný výskum, rozvoj vysokošpecializovaných vedecko-výskumných centier a infraštruktúr, ako i hodnoteniu a preverovaniu následkov pre spoločnosť, hlavne z etického a právneho pohľadu a z pohľadu bezpečnosti a zdravia, ako i rozvoja ľudských zdrojov.

5.1.1 NNI financuje priamo desať federálnych agentúr a koordinuje niektoré ďalšie. Dotácie národnej organizácie pre vedu (NSF), odboru vedy na ministerstve energetiky (DOE), ministerstva obrany, národného inštitútu zdravia (NIH) určené špeciálne na nanotechnológie, boli značne zvýšené. Hlavné ministerstvo obrany investovalo veľké sumy a mohlo vytvoriť päť významných infraštruktúr, to znamená výskumných centier pre vedu na úrovni „nano“, prístupných pre výskumníkov celej vedeckej obce. Program pre nanotechnológie ministerstva obrany sa v priebehu rokov obohatil o rôzne príspevky, ktoré pochádzali okrem iného aj zo služieb, vyžiadaných armádou Spojených štátov.

5.1.2 Tento významný rozvoj sa mohol dosiahnuť vďaka tomu, že bolo možné v decembri 2003 prijať základný zákon pre americkú politiku vo veci nanotechnológií: „21st Century Nanotechnology Research and Development Act“. Tento zákon hlavne stanovil vytvorenie Národného úradu pre koordináciu nanotechnológií, ktorého úlohy sú nasledovné:

- predefinovať ciele, priority a parametre hodnotenia,
- koordinovať agentúry a iné federálne aktivity,
- investovať do programov výskumu a rozvoja, nanotechnológií a príbuzných vied,
- na konkurenčnom základe vytvoriť viacdisciplinárne strediská výskumu nanotechnológií, geograficky ich rozmiestniť a nevynechať účasť štátu a priemyselného sektoru,
- zrýchliť rozvoj aplikácií v súkromnom sektore vrátane zriaďovania podnikov (*start-up*),
- garantovať inštruktáž a kvalifikované vzdelanie, ktoré zabezpečí, že sa vytvorí kultúra v oblasti technológie a inžinierstva nanovied,
- garantovať zohľadnenie etických a právnych aspektov a životného prostredia v rozvoji nanotechnológií a organizovať „konferencie – dohody“ a diskusie s občanmi a občianskou spoločnosťou,
- podporovať výmeny informácií medzi akademickými a priemyselnými kruhmi, štátom, centrálnym a regionálnymi vládami,
- aby využívali plán využitia federálnych programov, takého ako je „Small Business Innovation Research Program“ a „Small Business Technology Transfer Research Program“, aby sa podporoval rozvetvený rozvoj nanotechnológií v celkovej štruktúre podnikov, vrátane malých.

5.1.3 Národný normalizačný a technologický ústav (NIST) začal vďaka horeuvedenému zákonu špecifický program na rozvoj výroby v odvetví nanotechnológií zameraný na metrologiu, spoľahlivosť a normy kvality, kontrolu postupov a zlepšenie výrobných praktík. Vďaka „Manufacturing Extension Partnership“ (partnerstvo na rozšírenie výroby), výsledky horeuvedeného programu budú môcť byť rozšírené aj na MSP.

5.1.4 Predmetný zákon počítal rovnako s vytvorením Centrálnej informačnej kancelárie:

- komercializácia nanotechnológií a prenos technológií a nových konceptov do vojenských výrobkov a komercializovaných výrobkov,
- určiť najlepšie praktiky univerzít a verejných a súkromných laboratórií, ktoré možno preniesť do obchodného využitia.

5.1.5 Rovnako sa počítalo s vytvorením amerického strediska prípravy na nanotechnológiu, povereného riadiť, koordinovať, prijímať a šíriť štúdie o dopadoch nanotechnológií na etiku, spravodlivosť, vzdelávanie, životné prostredie a zamestnanosť, ako i predvídať problémy s cieľom predísť prípadným negatívnym účinkom.

5.1.6 Nakoniec organizačný rámec obsiahnutý v navrhovanom zákone, sa dopĺňa zriadením výrobného centra pre nanomateriály, ktoré má za úlohu podnecovať, riadiť a koordinovať výskumy o nových výrobných technológiách, ako i zhromažďovať a šíriť informácie o ich výsledkoch s cieľom uľahčiť prevod do amerického priemyslu.

5.1.7 Zákon tiež stanovuje na obdobie 2005 až 2008 finančnú dotáciu pre hlavné agentúry a federálne oddelenia ako sú NSF, DOE, NASA, NIST ⁽²⁴⁾.

5.2 Ohlásenie iniciatívy americkej NNI spôsobilo hlboké zmeny v politike vedeckého výskumu a technologického rozvoja v krajinách Ázie a Pacifiku, ktoré sa rozhodli dosiahnuť špičkové postavenie tohto regiónu v rozvoji nanotechnológií. Nanotechnológie sa stali „prioritou priorít“ v mnohých krajinách Ázie a Pacifiku, ktoré investovali celkovo 1,4 miliardy dolárov do tohto odvetvia v roku 2003. 70 % tejto sumy sa týka Japonska, ale významné investície sa vynaložili v Číne, v Južnej Kórei, na Taiwane, v Honkongu, Indii, Malajzii, Tailande, vo Vietname, v Singapúre a samozrejme v Austrálii a na Novom Zélande.

⁽²⁴⁾ Viacročné finančné dotácie, predpokladané v zákone z 3.12.2003 sa uvoľňujú nasledovne

- (a) **Národný vedecký inštitút (National Science Foundation)**
 - (1) 385 000 000 dolárov na rok 2005;
 - (2) 424 000 000 dolárov na rok 2006;
 - (3) 449 000 000 dolárov na rok 2007;
 - (4) 476 000 000 dolárov na rok 2008.
- (b) **Ministerstvo energetiky (Department of Energy)**
 - (1) 317 000 000 dolárov pre účtovný rok 2005;
 - (2) 347 000 000 dolárov pre účtovný rok 2006;
 - (3) 380 000 000 dolárov pre účtovný rok 2007;
 - (4) 415 000 000 dolárov pre účtovný rok 2008.
- (c) **NASA (National Aeronautics and Space Administration)**
 - (1) 34 100 000 dolárov pre rok 2005;
 - (2) 37 500 000 dolárov na rok 2006;
 - (3) 40 000 000 dolárov na rok 2007;
 - (4) 42 300 000 dolárov na rok 2008.
- (d) **Národný inštitút pre normy a technológie (National Institute of Standards and Technology)**
 - (1) 68 200 000 dolárov na rok 2005;
 - (2) 75 000 000 dolárov na rok 2006;
 - (3) 80 000 000 dolárov na rok 2007;
 - (4) 84 000 000 dolárov na rok 2008.
- (e) **Agentúra na ochranu životného prostredia (Environmental Protection Agency)**
 - (1) 5 500 000 dolárov na účtovný rok 2005;
 - (2) 6 050 000 dolárov na účtovný rok 2006;
 - (3) 6 413 000 dolárov na účtovný rok 2007;
 - (4) 6 800 000 dolárov na účtovný rok 2008.

5.3 V polovici osemdesiatych rokov začalo Japonsko viacero rôznych viacročných programov (5-10 rokov) v odvetví nanovied a nanotechnológií. V roku 2003 dosiahol program V&R pre nanotechnológie a materiály 900 miliónov dolárov, ale rôzne témy, spojené s nanotechnológiami sú tiež prevzaté do programov o vedách o živote, životnom prostredí a informačnej spoločnosti, čo predstavuje celkovú sumu fondov, určených tomuto sektoru približne 1,5 miliardy dolárov na rok 2003 so zvýšením približne o 20 % v roku 2004. Japonský súkromný sektor sa na ňom tiež zúčastňuje s veľkými podnikmi ako sú Mitsui & Co a Mitsubishi Corporation. Hlavné japonské podniky ako sú NEC, Hitachi, Fujitsu, NTT, Toshiba, Sony, Sumitomo Electric, Fuji Xerox a iné investujú do nanotechnológií značné sumy.

5.3.1 V rámci súčasného päťročného plánu 2001-2005 plánuje Čína investovať do nanotechnológií asi 300 miliónov dolárov. Podľa čínskeho ministra pre vedu a technológiu vyvíja v tomto odbore činnosť asi 50 univerzít, 20 inštitútov a viac ako 100 podnikov. Aby sa zabezpečila vhodná platforma komercializácie nanotechnológií, bolo založené centrum inžinierstva a základňa pre priemysel nanotechnológií v Pekingu a Šanghaji. Okrem iného prispela čínska vláda 33 miliónmi dolárov na vytvorenie národného výskumného centra pre nanovedy a technológie s cieľom zlepšiť koordináciu vedeckého úsilia a výskumu v tomto sektore.

5.3.2 V roku 2002 Čínska akadémia vied (CAS) zriadila Casnec (centrum pre inžinierstvo nanotechnológií CAS, ktoré dostalo celkovú finančnú dotáciu v sume 6 miliónov dolárov) ako platformu na urýchlenie komercializácie nanovied a nanotechnológií. V Honkongu existujú dva hlavné zdroje financovania nanotechnológií *Grant Research Council* a *Innovation and Technology Fund*, ktorých celková dotácia dosiahla 20,6 miliónov dolárov v období 1998 až 2002. Na obdobie 2003 až 2004 dostala Univerzita Hkust a Polytechnický inštitút asi 9 miliónov dolárov pre vlastné nanotechnologické centrá.

5.3.3 V Austrálii a na Novom Zélande *Australia Research Council* (ARC) za posledných päť rokov zdvojnásobila svoje fondy, určené na financovanie konkurencieschopných projektov a má v úmysle vytvoriť osem vysokošpecializovaných vedecko-výskumných centier, rozdelených do rôznych regiónov, ktorých poslaním je prehliadť problematiky vzťahujúce sa na technológiu kvantových počítačov, kvantovú optiku, foto-voltaiku, a pokrokové optické systémy.

5.3.4 Novozélandský inštitút *MacDiarmid for advanced materials and nanotechnology* koordinuje výskum a pokročilé vzdelávanie vo vedách o materiáloch a nanotechnológiách na Novom Zélande v širokej spolupráci s univerzitami a rôznymi partnermi ako je *Industry Research Ltd.* (IRL) a Inštitút geologických a nukleárných vied (IGNS).

5.3.5 Inštitút *MacDiarmid* zameriava svoje aktivity hlavne na tieto odvetvia: nanoinžinierstvo materiálov, optoelektronika⁽²⁵⁾, supravodiče, uhlíkové nanoelektrónky, ľahké materiály a zložené tekutiny, senzorické a obrazové systémy, nové materiály na skladovanie (akumuláciu) energie.

6. Všeobecné pripomienky

6.1 Významná expanzia nanotechnológií na planéte, či to je v Amerike, Ázii, alebo Oceánii, naznačuje, že nastala chvíľa, aby sa Európa organizovane a koordinovane začala zaoberať tým, kto bude garantovať financovanie základného a aplikovaného výskumu na úrovni Spoločenstva a na národnej úrovni ako i rýchlu transformáciu výsledkov vo forme nových produktov, postupov a služieb.

6.2 Celá spoločná stratégia na európskej úrovni by sa mala skoncentrovať na tieto prvky:

- posilnenie spoločného úsilia vo výskume a technologickom rozvoji, dokazovaní a vedeckom a technologickom vzdelaní v rámci realizácie európskeho výskumného a inovačného priestoru;
- zlepšenie vzájomnej súčinnosti medzi priemyslom a univerzitami (výskum, výchova a pokročilé vzdelávanie);
- zrýchlenie rozvoja priemyselných a viacodvetvových aplikácií a ekonomického a sociálneho, právneho, daňového a finančného prostredia, do ktorého sa musia zaradiť iniciatívy nových podnikov a inovatívnych profesionálnych profilov;
- zachovanie etických a environmentálnych aspektov, ktoré sa vzťahujú na zdravie a bezpečnosť počas celej životnosti vedeckých aplikácií, udržiavanie vzťahov s občianskou spoločnosťou ako i rešpektovanie pravidiel metrologie a technickej normalizácie;
- intenzívnejšia koordinácia politík, opatrení, štruktúr a okruhu činiteľov na úrovni Spoločenstva tak, aby sa uchovávala a zvyšila úroveň súčasnej hospodárskej súťaže, vedeckého a technologického rozvoja a jeho aplikácií;
- okamžitá účasť nových členských štátov v procesoch štúdia a aplikácie nanovied prostredníctvom cielených opatrení, využitia finančných zdrojov, ktoré sú plánované programom FEDER, ESF⁽²⁶⁾ ako i spoločných programov, ktoré sú riadené certifikovanými výskumnými strediskami EÚ⁽²⁷⁾

⁽²⁵⁾ Optoelektronika: technika, ktorá zjednocuje disciplíny optiky a elektroniky. Skúma zariadenia, ktoré menia elektrické signály na optické signály a naopak (snímače CD, laserové systémy, atď.).

⁽²⁶⁾ FEDER, Európsky fond pre regionálny rozvoj: jeden zo štrukturálnych fondov, ktorý v rámci línie IV (miestne systémy rozvoja), môže byť využívaný na financovanie infraštruktúry a technického vybavenia, určeného na výskum. ESF, Európsky sociálny fond, ďalší štrukturálny fond, ktorý v rámci línie III (ľudské zdroje), môže byť využívaný na financovanie a vzdelávanie výskumníkov a rekvalifikáciu podnikateľov.

⁽²⁷⁾ CD-ROM a najnovšie publikácie GR Výskum poskytujú kompletný prehľad európskych výskumných centier a ich špecializácií. Podrobnejšie informácie na internetovej stránke: <http://cordis.lu/nanotechnology>

6.3 Vytvorenie zvýšeného limitu finančnej rezervy s výraznou pridanou hodnotou by malo vyústiť do realizácie a rozvoja spoločnej stratégie. Výrobné podniky a podniky v oblasti služieb, hlavne tie menšie, by mali mať možnosť na jednej strane využívať výsledky tohto typu stratégie na rozvoj svojej kapacity obnovy a konkurencieschopnosti a na strane druhej prispievať v tejto oblasti aktivovaním transeurópskych sietí, a univerzít, verejných a súkromných výskumných stredísk a finančných organizácií.

6.4 Rozvoj tejto stratégie musí byť široko spojený s rozvojom spoločnosti. To znamená, že táto stratégia musí nájsť presvedčivé zdôvodnenie vo forme svojho perspektívneho dôležitého prínosu nielen pre konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva, založeného na vedomostiach, ale tiež pre zdravie, životné prostredie, bezpečnosť a kvalitu života európskych občanov. To tiež znamená, že treba konať podľa požiadavky, ktorú kladú občania, podniky a organizácie na nanotechnológie, pretože je to hlavne táto požiadavka, na ktorú treba dať konkrétne odpovede.

6.5 Je na mieste mobilizovať celú spoločnosť za proces rozvoja nanotechnológií, ktorý bude transparentný a istý, od počiatku základného výskumu po aplikáciu jeho výsledkov a ich demonštrácie a transformácie do výrobkov a služieb, ktoré sú inovačné a predajné. Tento proces si vyžaduje jasný a zrozumiteľný súhlas od všetkých občanov, ktorí preukazujú, že sú schopní zabezpečiť kontrolu a permanentné vyhodnocovanie rizík počas celej životnosti výrobkov, ktoré boli vyrobené prostredníctvom týchto nanotechnológií, vrátane ich eliminácie.

6.6 Vytvorenie pozitívneho vzťahu medzi vedeckou komunitou a spoločnosťou v súvislosti s nanotechnológiami by malo viesť k tomu, že sa predíde každej prekážke rozvoja, alebo stagnácie tohto odvetvia, na rozdiel od situácie počas nedávnej expanzie iných nových technológií.

6.7 Je rovnako podstatné vytvoriť európske infraštruktúry, ktoré sa šíria na medzinárodnej úrovni a rozvíjať nové vedecké a univerzitné viacdisciplinárne profily. K tomu je nevyhnutné získať dôveru prispievateľov a politických činiteľov, ktorí rozhodujú a presvedčiť ich o pozitívnom potenciáli, ktorý skrýva nanotechnologická revolúcia.

6.8 Rozvoj nanotechnológií predstavuje nielen veľkú intelektuálnu a vedeckú výzvu, ale aj a najmä výzvu pre celú spoloč-

nosť. Nakoniec, fenomény, ktorých vedecké princípy sú známe na makroskopickú úroveň, sú upravené, overené, redukované alebo eliminované na nanoskopickú úroveň, čo môže mať niekedy radikálny dopad na aplikácie v rozvoji nových výrobných techník, nových prístupov, rôznych druhov služieb a nových profesií na ich riadenie..

6.8.1 Táto rýchla transformácia si vyžaduje stratégiu zameranú na vytvorenie a rekvalifikáciu personálneho obsadenia, ktoré bude schopné riadiť prechodné obdobie, vytvoriť nový manažment pre tento proces, aktivovať nové profesionálne kvality a pritiahnúť najlepšie mozgy z celého sveta.

6.9 Finančné výhľady Spoločenstva na obdobie 2007-2013, ktoré nedávno predložila Komisia, sa budú musieť prepracovať na základe výziev, ktoré kladie táto nová technologická revolúcia. Americký kongres odsúhlasil rozpočet vo výške viac ako 700 miliónov EUR na jediný účtovný rok 2004. Podľa odhadov *National Science Foundation (NSF)* americkej vládnej agentúry, poverenej financovaním výskumu, v roku 2003 civilné investície v sektore rôznych vládnych organizácií presahovali 2 700 miliónov EUR, ktoré boli rozdelené nasledovne:

- približne 700 miliónov EUR v Spojených štátoch (ku ktorým treba pridať 250 miliónov spravovaných ministerstvom obrany, DoD);
- 720 miliónov v Japonsku;
- menej ako 600 miliónov v Európe, vrátane Švajčiarska;
- okolo 720 miliónov EUR v ostatných krajinách sveta.

6.10 Svetový rozvoj priemyselnej výroby v oblasti nanotechnológií sa odhaduje na približne tisíc miliárd EUR v priebehu nasledujúcich desiatich až pätnástich rokov, čo predstavuje potrebu nových ľudských zdrojov v odvetví presahujúcu dva milióny osôb.

6.10.1 V tomto zornom uhle sa potvrdzuje platnosť axiómy nanotechnológie = pokrok v stratégii zamestnanosti ⁽²⁸⁾: rozvoj spoločnosti, založenej na vedomostiach sa hodnotí hlavne podľa schopnosti zaradiť sa vedomým a citlivým spôsobom do nových „teritórií“ zamestnanosti a pokroku.

6.11 Ak chce Európska únia zabezpečiť úspech stratégie Spoločenstva v tejto oblasti, musí zvýšiť finančné a ľudské zdroje a posilniť ich koordináciu na úrovni Spoločenstva..

⁽²⁸⁾ Pozri procesy : Luxemburský (1997), Cardiff (1998), Kolínsky (1999) a Lisabonský (2000), na tému využitia rozvoja s cieľom zvýšiť a zlepšiť zamestnanosť.

6.12 V Ázii a v Amerike sa integrovaný prístup rôznych politík, ktoré sa priamo alebo nepriamo týkajú rozvoja v tomto odvetví, ukázal nevyhnutným pre proaktívne reagovanie na potreby nových podnikov, nového vzdelania a nových právnych rámcov, potrieb právnych úprav a technických noriem.

6.13 Tak, ako to ukazujú mnohé štúdie, vypracované do dnešného dňa ⁽²⁹⁾, nanotechnológie umožňujú výrobu, manipuláciu a umiestňovanie predmetov a zároveň zabezpečujú proaktívny technologický prístup v širokej škále ako i konkurenčné náklady na výrobu a spracovanie.

6.14 Z dlhodobého hľadiska bude veda schopná poskytnúť potrebné nástroje na zoskupenie nano-predmetov tak, že vytvorí zložené systémy, schopné takých funkcií, ktoré nemôžu mať jednotlivé zložky individuálne. To je vzdialený cieľ a termín jeho zavedenia na trh je ešte neistý. Treba v ňom však pokračovať prostredníctvom opatrení na vhodnú podporu.

6.15 Boli vyrobené rôzne „inteligentné“ ⁽³⁰⁾ materiály, ktoré sú už spotrebiteľom k dispozícii:

- materiály s dlhou životnosťou pre automobilové, letecké a vesmírne odvetvie,
- vysokoúčinné mastivá,
- nanočastice na redukovanie trenia;
- povrchová úprava mechanických častí,
- *Intelligent Stick*, veľmi malého rozmeru, ktorého pamäť je 1 000 MB ⁽³¹⁾,
- CD, ktoré môžu obsahovať viac ako 20 hodín hudby,
- látky, keramiky a sklá so samočistiacim povrchom ⁽³²⁾,
- sklá, ktorých priehľadnosť je elektricky regulovateľná,
- sklá, mimoriadne odolné voči teplu, vrátane extrémne vysokých teplôt,
- plechy s nanoštruktúrou, odolné voči poškrabaniu a korózii,
- diagnostické systémy,

⁽²⁹⁾ Európska komisia, GR Výskum.

⁽³⁰⁾ Ide o povrchy s nanoštruktúrou, ktoré majú rozdielne vlastnosti od tradičných povrchov.

⁽³¹⁾ Ide o mimoriadne užitočné nástroje, ktoré umožňujú uložiť do pamäti značné množstvo údajov, fotografií a hudby.

⁽³²⁾ Výnimočný typ štruktúry povrchu, obohatenej o osobitné druhy atómov zabráňuje priamemu kontaktu tkanív, keramiky alebo skla so znečistením a prachom.

— špecifické nátery, vhodné na ochranu múrov a budov,

— antigrafitové nátery na múry, železničné vagóny a iné predmety.

6.15.1 Okrem horeuvedených aplikácií sa môžu používať už aj mnohé iné nové aplikácie alebo sa práve vylepšujú a čoskoro budú súčasťou nášho každodenného života. Budú predstavovať vývoj a/alebo revolúciu v „domotike“ ⁽³³⁾ a prispievajú k zlepšeniu kvality života občanov.

6.16 Vďaka biomimetike, ktorá skúma možnosti prepojiť elektronické obvody s biologickým tkanivom, sa v blízkej budúcnosti bude môcť oživiť zrak a sluch osôb, ktorí majú tieto orgány oslabené.

6.16.1 Rôzne typy mikromotorov ⁽³⁴⁾, ktoré boli vytvorené v laboratóriu, sú schopné dosiahnuť predurčený cieľ, napríklad jednu infikovanú bunku, ktorá môže byť eliminovaná, aby sa zabránilo infekcii ostatných buniek. V súčasnosti sa zásahy, ktoré sa vykonávajú na chorých bunkách, dotýkajú aj zdravých buniek, takže orgány sú často veľmi poškodené.

6.16.2 Technika, ktorá sa aplikuje vo vede je už schopná poskytnúť mnohé konkrétne výsledky, ktoré by mohli byť použité priamo v našom každodennom živote, aj keď sú náklady momentálne žiaľ ešte stále vysoké. Na to, aby boli nové možnosti prístupné, treba zabezpečiť ich šírenie takým spôsobom, aby sa stali kultúrnym vlastníctvom všetkých a umožnili zmeniť hlboko zakorenené postupy a zvyky, ktoré sú vo väčšine prípadov prekážkou a brzdou zmien.

6.17 Textilný, odevný a obuvnícky priemysel sú v kríze v celej Európskej únii hlavne preto, lebo ich tradičným výrobám konkurujú výrobky, pochádzajúce z krajín, ktoré nerešpektujú základné pracovné normy a ktoré nezohľadňujú výdavky na ochranu životného prostredia, ani tie, ktoré si vyžaduje dodržiavanie hygieny a bezpečnosti na pracovisku.

6.17.1 „Inteligentné“ alebo technické tkanivá, získané hlavne pomocou nanotechnologických práškov, dobývajú mnohé európske krajiny a zaznamenávajú nárast asi 30 % ročne. Medzi týmito vláknami, tie, ktoré sú vyrobené s ohľadom na bezpečnosť zo všetkých hľadísk ⁽³⁵⁾ (cestná bezpečnosť, bezpečnosť v súvislosti so znečistením životného prostredia, chemikáliami, alergénmi, atmosférickými vplyvmi, atď.) zohrávajú významnú úlohu.

⁽³³⁾ Z latinčiny domus, t.j. veda, ktorá skúma vývoj obdobia zo všetkých hľadísk.

⁽³⁴⁾ Univerzita v Grenobli robila výskumy rôznych druhov s mikromotormi na základe kinezínu (mechanochemického proteínu).

⁽³⁵⁾ Pozri stanovisko EHSV 967/2004 a štúdie, realizované na Univerzite v Genter a Bergame (textilné odvetvie).

6.18 Nanotechnológie spôsobujú revolúciu v medicíne, hlavne v diagnostikovaní a preventívnej liečbe ťažkých patológií, v liečení tumorov alebo neurodegeneratívnych chorôb, spojených so starnutím. Nanočastice, vybavené vhodnými funkciami, môžu byť využité ako markery na vysoko účinné diagnostikovanie infekčných činiteľov, alebo osobitných metabolitov alebo ako nosiče liekov, ktoré musia byť zavedené do špecifických oblastí alebo orgánov, zasiahnutých veľmi presne lokalizovanými patológiami. Systémy tohto typu sa už využívajú v rámci rôznych výskumov.

7. Konkrétne pripomienky

7.1 Nanotechnologický prístup k novým materiálom spočíva vo vytvorení nových funkcií použitím častíc nanometrických rozmerov. Výrobné a transformačné technológie vysoko trvanlivých a účinných materiálov pre automobilový a letecký priemysel, v ktorých Európa zastáva výhodnú pozíciu v porovnaní so svojimi hlavnými konkurentmi, sú toho dobrým príkladom. Dokázalo sa, že systémy s nanoštruktúrou môžu značne zredukovať trenie medzi dvoma povrchmi, ktoré sú v kontakte, a tým ich opotrebovanie.

7.1.1 Ako príklad, samozrejme bez poskytnutia vyčerpávajúceho zoznamu rôznych oblastí obchodného využitia nanotechnológií, možno citovať rozvoj povrchov a materiálov s nanoštruktúrou, určených na to, aby limitovali trenie a opotrebovanie. Tieto systémy zohrávajú základnú rolu v rozvoji nových, mimoriadne účinných priemyselných postupov s nízkym dopadom na životné prostredie. Približne 25 % energie, ktorá sa vo svete spotrebuje, sa stratí pri trení⁽³⁶⁾ a odhad strát, spôsobených opotrebovaním mechanických častí sa pohybuje od 1,3 do 1,6 % hrubého domáceho produktu (HDP) jednej priemyselnej krajiny. Výdavky, spojené s problémami trenia, opotrebovania a s masením sa odhadujú na približne 350 miliárd ročne, rozdelených medzi tieto odvetvia: nadzemná doprava (46,6 %), priemyselné výrobné procesy (33 %), dodávka energie (6,8 %), letectvo (2,8 %), spotreba v domácnostiach (0,5 %), iné (10,3 %) ⁽³⁷⁾.

7.1.2 Nové technologické platformy treba preto vytvoriť pri zohľadnení osobitosti nanotechnológií, a to hlavne skutočnosti, že funkcie a rozmery sa prelínajú, to znamená, že kontrola rozmerov sa prekrýva s kontrolou funkcií. Jasným **príkladom je masenie: ak sa do povrchu vsunú nanometrické častice vhodného rozmeru, nie je viac potrebné používať masivá, pretože túto funkciu zabezpečia nanočastice vďaka novým rozmerom.**

⁽³⁶⁾ Zdroj: Národné laboratória Oakridge, USA.

⁽³⁷⁾ Pozri poznámku pod čiarou 36.

7.1.3 Materiály a povrchy s nanometrickou štruktúrou, to znamená tie, ktoré obsahujú zložky nanometrických rozmerov, môžu značne znížiť horeuvedené percentá. Napríklad zníženie koeficientu trenia prevodovky automobilu o 20 % môže znížiť straty energie o 0,64 až o 0,80 %, čo zodpovedá úspore 26 miliárd EUR ročne len v odvetví dopravy.

7.1.4 Kontrola a inžinierskotechnické spracovanie povrchov predstavuje kľúčovú technológiu z pohľadu trvalého rozvoja. Ministerstvo obchodu a priemyslu Spojeného kráľovstva vypracovalo správu o situácii v priemysle, spojenom s inžinierstvom povrchov v období od roku 1995 až 2005 a v roku 2010 ⁽³⁸⁾. Z tejto správy vyplýva, že anglický trh s povrchovými úpravami predstavoval približne 15 miliárd EUR v roku 1995, a zahŕňal výrobu tovarov s hodnotou približne 150 miliárd EUR, z toho 7 miliárd bolo spojených s rozvojom technológií, ktorých cieľom bola ochrana povrchov proti opotrebovaniu. Správa predvída, že v roku 2005 bude toto odvetvie v Spojenom kráľovstve predstavovať približne 32 miliárd EUR a priemyselné postupy asi 215 miliárd EUR.

7.1.5 Ak sa tieto čísla premietnu na európsky trh, predstavuje to 240 miliárd EUR na úpravu povrchov, s dosahom na iné výrobné odvetvia vo výške okolo 1 600 miliárd EUR.

7.2 Aby sme z nanotechnológií ⁽³⁹⁾ mali zisk, budú musieť v priemyselnom rozvoji existovať vedľa seba tradičné výrobné a technologické postupy (*top-down* – „zhora nadol“) a inovačné postupy, schopné vytvoriť, manipulovať a integrovať nové zložky nanometrického rozmeru do existujúcich alebo nových platforiem.

7.2.1 Prístup, založený na riadení, má základný význam. Popri všeobecných opatrení v prospech spotrebiteľov by bolo vhodné rozvíjať iniciatívy, zamerané na organizácie v odvetviach, miestne administratívy a neziskové organizácie tak, aby boli zaangažované všetky hospodárske, politické a sociálne kruhy. Z tohto hľadiska by mohli kompetentné centrá zohrať významnú úlohu ⁽⁴⁰⁾ tak, aby vytvorili požadované základy na zlepšenie koordinácie miestnych iniciatív a iniciatív Spoločenstva, vytvárajúc predpoklady pre obnovu, založenú na nanotechnológiách. Rovnako treba zaradiť do tohto kontextu iniciatívy zamerané na vyhodnotenie vplyvu nanotechnológií na zdravie a životné prostredie a prepojiť iniciatívy podporované EÚ (*top-down* – „zhora nadol“) s tými, ktoré sú stanovené a podporované na miestnej úrovni (*bottom-up* – „zdola nahor“).

⁽³⁸⁾ A. Matthews, R. Artley a P. Holiday, 2005 Revised: The UK Surface Engineering Industry to 2010, NASURF, Dera, 1998.

⁽³⁹⁾ Pozn.: Nemožno hovoriť o priemyselnom rozvoji nanotechnológií, ale o rozvoji, ktorý z nich ťaží.

⁽⁴⁰⁾ Pozri hlavne skúsenosť firmy Servitec, spoločnosti, ktorá poskytuje služby na technologickú inováciu so sídlom v Dalmine (Bergamo).

7.3 Európsky hospodársky a sociálny výbor si uvedomuje, treba to zopakovať, obrovského potenciálu, ktorý rozvoj nanotechnológií a nanovied predstavuje pre uskutočnenie Lisabonskej stratégie. Zjednotiť vedecké disciplíny založené na jednotkách hmoty prírody pozorovaných v nanoskopických rozmeroch umožní vytvoriť nové základy z hľadiska integrácie vedomostí, obnovy, technológie a rozvoja.

7.4 Koordinácia v Európe zostáva skôr roztrieštená napriek pokrokom, ktoré sa realizovali v kontexte šiesteho rámcového programu. Zdá sa, že úsilie sa sústreďuje na racionalizáciu využitia zdrojov. Ak aj má základný výskum a rozvoj nových priemyselných postupov významnú podporu, propagácia a podpora činností, zameraných na dosiahnutie konkrétnych výsledkov v rozvoji hromadných výrobných technológií zostávajú nedostatočné. Podpora, ktorá sa usiluje o rozvoj európskeho riadenia, je ešte väčšmi v zárodku.

7.5 Na úrovni členských štátov je nevyhnutná reálna koordinácia, ktorá však dodnes, najmä na úrovni jej uplatnenia vo výskume, ešte chýba. V mnohých európskych štátoch, sa podniky, najmä MSP, stretávajú s týmito problémami:

- nedostatočné základné vedomosti o nanovedách a nanotechnológiách,
- nedostatok odborníkov, ktorí by vedeli reagovať na potreby podnikov,
- neschopnosť vyhodnotiť vplyv nových technológií na technologické procesy a trh;
- problémy nájsť a vyhodnotiť suroviny s „nanoštruktúrou“;
- neschopnosť zaviesť nanotechnologické postupy do tradičných výrobných procesov;
- problémy vyhodnotiť vývoj trhu s výrobkami „nano“;
- nedostatočné vzťahy s univerzitami a centrami pre obnovu.

7.6 Výbor sa domnieva, že výskum je dôležité využívať na to, aby sa vytvorili užitočné systémy v odvetviach zdravotníctva a v každodennom živote občanov, čoraz viac sa inšpirujúc princípom napodobňovania prírody (mimetika).

7.7 Výbor víta vytvorenie tematickej siete „Nanofórum“⁽⁴¹⁾ a dúfa, že jeho publikácie budú preložené a rozšírené vo všetkých členských štátoch. Jazyk, použitý v publikáciách musí byť čo najjednoduchší a prístupný širokej verejnosti. Univerzity a výskumné centrá budú musieť mať možnosť využiť výsledky tejto tematickej siete.

7.7.1 Okrem toho je Výbor presvedčený, že „Platforma pre európsku technológiu o nanoelektronike“, ktorú navrhla skupina na vysokej úrovni⁽⁴²⁾ bude mať o to väčší úspech, o čo bude schopnejšia – v úzkej spolupráci s Komisiou – vyhnúť sa nepotrebným a nákladným prekrytiám v oblasti výskumu.

7.8 Výbor je tiež toho názoru, že odteraz do roku 2008 sa budú musieť zvýšiť investície, schválené EÚ v týchto odvetviach zo súčasných troch miliárd EUR ročne na osem miliárd, pričom je samozrejmé, že Komisia bude pravidelne preverovať tieto aspekty:

- zvýšenie podielu na trhu;
- verejné a súkromné investície určené na výskum;
- zvýšenie počtu študentov, ktorí si zvolia odvetvie nanotechnológií.

8. Záver

8.1 EHSV sa plne hlási k záverom Rady o „Hospodárskej súťaži“ z 24. septembra 2004 o významnej úlohe a možnostiach nanovied a nanotechnológií. Z dodnes získaných výsledkov vyplýva, že je potrebné prehĺbiť vedomosti a vytvoriť nástroje, ktoré umožňujú zasahovať do atómov s cieľom vyrobiť nové štruktúry a modifikovať vlastnosti existujúcich štruktúr.

8.2 Z tohto hľadiska EHSV odporúča **okamžite začať spoločnú integrovanú a zodpovednú európsku stratégiu**, zameranú hlavne na: rozvoj združeného úsilia v oblasti V&TR; podujatia a vzdelanie vedeckého a technologického charakteru; vzájomnú súčinnosť medzi priemyslom a univerzitami; zrýchlený rozvoj priemyselných uplatnení a uplatnení vo viacerých odvetviach; upevnenie európskej otvorenej koordinácie politík, opatrení, štruktúry a sietí všetkých zainteresovaných. V rámci tejto stratégie treba obzvlášť garantovať od začiatku a počas celého priebehu aj na medzinárodnej úrovni ochranu etických hodnôt, životného prostredia a aspektov zdravia a bezpečnosti, vedeckých aplikácií, ako i stanovenie primeraných technických noriem.

⁽⁴¹⁾ Sieť Nanofórum sa skladá z týchto orgánov: Inštitút nanotechnológie (UK), poverený koordináciou; UDI Technologiezentrum (DE); CEA-LETI (FR); CMP Cientifica (ES); Nordic Nanotech (DK); Malsch Technovalutation (NL).
<http://www.nanoforum.org>.

⁽⁴²⁾ Pozri predchádzajúcu poznámku: správa „Vision 2020“, publikovaná 29. júna 2004.

8.3 EHSV tiež trvá hlavne na tom, že je potrebné, aby **takáto stratégia bola pevne ukotvená v rozvoji spoločnosti**, aby pozitívne prispela nielen ku konkurencieschopnosti európskej ekonomie, ale tiež a hlavne pozitívne ovplyvnila ľudské zdravie, životné prostredie a bezpečnosť ako aj kvalitu života občanov.

8.3.1 Z tohto hľadiska EHSV zdôrazňuje význam toho, aby sa **garantoval zodpovedný a trvalý rozvoj nanotechnológií, a to od ich počiatočného štádia**; aby zodpovedal očakávaniam občianskej spoločnosti pokiaľ ide o životné prostredie, zdravie, etiku, priemysel a ekonomiu.

8.3.2 EHSV odporúča **podstatným spôsobom zvýšiť finančné prostriedky určené na základný výskum**, nakoľko vysoká technologická a priemyselná kvalita spočíva vždy v kvalite vedy.

8.3.3 V Barcelone vytýčený trojpercentný cieľ⁽⁴³⁾ by sa mal splniť tak, že by sa primeraná časť týchto prostriedkov použila hlavne v oblasti nanovied, vývoja ich aplikácií a zosúladenia nanotechnológií, biotechnológií, informačných a vedomostných technológií

8.3.4 Príprava **finančných výhladov Spoločenstva na obdobie 2007-2013**, ktoré nedávno navrhla Komisia, budú musieť byť vyhodnotené a sformulované na základe výziev, ktoré kladie táto nová nanotechnologická revolúcia.

8.3.5 Želateľné zvýšenie zdrojov sa musí odraziť v podobe primeranej finančnej dotácie budúceho siedmeho rámcového programu. Jej výška by sa mala odvíjať od sumy, ktorá bola plánovaná v iných krajinách, ako napríklad v Spojených štátoch amerických.

8.4 Výbor je presvedčený, že by Únia mala schváliť **ambiciózny akčný plán, ktorý by mal mať presnú trasu a časový harmonogram, založený na integrovanom prístupe**. Tento plán by mal umožniť dospieť k potrebnej dohode pre všetkých aktérov občianskej spoločnosti a spojiť ich okolo **spoločnej vízie**, charakterizovanej jasnými a transparentnými cieľmi, ktoré umožnia uspokojiť požiadavky hospodárskeho a sociálneho pokroku, kvality života ako i bezpečnosti zdravia všetkých občanov.

8.5 Výbor sa domnieva, že je potrebné **vytvoriť technologické základne s vysokým hraničným limitom finančnej rezervy** a veľkým dodatočným prínosom („pridanou hodnotou“) v Európe, kde sa budú zhromažďovať verejní a súkromní činitelia: vedci, priemyselníci, finančníci a osobnosti z verejnej správy, činní v rôznych špeciálnych odvetviach aplikácie.

8.6 Výbor pripomína, že je naliehavé, aby sa **vytvorili európske štruktúry na vysokej úrovni a zvýšil sa počet Stredísk odbornosti (SO)**. O umiestnení a špecializácii týchto

centier by sa malo rozhodnúť v úzkej spolupráci medzi európskymi inštitúciami a miestnymi orgánmi takým spôsobom, že by sa vytýčovali priemyselné oblasti vhodné pre špecializáciu podľa škály výrobkov a územia, kde sa už podľa možnosti dlhšiu dobu pôsobia subjekty pre výskum a rozvoj a majú určitú finančnú rezervu.

8.6.1 **Strediská odbornosti by mali byť schopné vykonávať a prenášať vysoko kvalitný výskum**, zameraný na uplatňovanie a obnovu v odbore nanotechnológií v takých oblastiach ako sú **nanoelektronika, nanobiotechnológie a nanomedicína**.

8.7 Hlavne v tejto citlivej oblasti je potrebné poskytnúť garancie a chrániť duševné vlastníctvo výskumníkov. Výbor je presvedčený, že ak chceme zabezpečiť úspech výskumu, uskutocňovaného v odbore nanotechnológií, je prvoradé jasne a uspokojivo vyriešiť problém patentov. Považuje teda za potrebné počítať v Európe s okamžitým vytvorením **„asistenčnej služby pre práva duševného vlastníctva“ špecializovanej v odvetví nanotechnológií**, aby sa reagovalo na požiadavky výskumníkov, podnikov a výskumných centier.

8.8 Po dohode s členskými štátmi musí Komisia zintenzívniť svoje úsilie a podporovať univerzity a výskumné centrá, aby realizovali štúdie hlavne v tomto tak inovatívnom odvetví a bolo možné udeľovať patenty prostredníctvom jednoduchej a málo nákladnej procedúry.

8.8.1 Pokiaľ ide o medzinárodnú kooperáciu, práce, zamerané na bezpečnosť a normalizáciu opatrení a postupov, by mali byť posilnené spoluprácou s krajinami tretieho sveta. Obzvlášť by sa mala sústrediť pozornosť na Čínu, ktorá práve značne zvyšuje svoje investície do odboru nanotechnológií. Okrem toho Spojené štáty americké a Japonsko vedú v tomto sektore veľmi agresívnu politiku (tak ako to dokazuje dohoda medzi Čínou a Kaliforniou o rozvoji centier na vysokej úrovni pre nanotechnológie v biomedicíne).

8.8.2 Výbor považuje za rovnako potrebné venovať zvýšené úsilie hlavne prostredníctvom **Iniciatívy v prospech rozmachu**, začatej v decembri 2003, **aby sa zvýšil počet podnikov s nanotechnológiami** v Únii. Preto treba dynamizovať a neprestajne zlepšovať vzťahy medzi univerzitami, **nanotechnologickými** centrami pre inovácie a podnikmi.

8.8.3 Pre veľké podniky ako aj pre MSP prebiehajú aktivity, zamerané na rozvoj priemyselných procesov, založených na nanotechnológiách (od nanotechnológie k nanovýrobe): ak chceme povzbudiť široký rozvoj nanotechnológie v prostredí podnikov, vrátane tých najmenších, mali by sme v Európe sledovať americký príklad vytvorenia plánu na využitie federálnych programov ako sú „Small Business Innovation Research Program“ a „Small Business Technology Transfer Research Program“.

⁽⁴³⁾ 3 % európskeho hrubého domáceho produktu by mali byť vynaložené zo strany verejného sektora (členských štátov a Spoločenstva ako aj zo strany priemyslu na výskum a vývoj.

8.8.4 Združenia na úrovni odvetví môžu zohrať nie nezanedbateľnú úlohu na celoštátnej i miestnej úrovni. Niektoré **činnosti na podporu „intenzívneho“** upovedomovania by sa mohli začať v spolupráci s GR „Výskum“ a GR „Podniky“. Mohli by sa **zjednotiť všetci hospodárski a sociálni činitelia** podľa pozitívneho vzoru z Terstu ⁽⁴⁴⁾.

8.8.5 Podľa EHSV by vytvorenie „Európskeho informačného centra“ ⁽⁴⁵⁾ mohlo predstavovať dôležitý mechanizmus v európskom pláne na to, aby sa uľahčilo:

- komercializácia nanotechnológií a prenos týchto technológií a nových konceptov do výrobkov na trhu a vo vojenskom sektore,
- šírenie osvedčenej praxe – „najlepších praktík“, realizovaných na univerzitách a vo verejných a súkromných laboratóriách, vhodných pre obchodné využitie.

8.9 Popri európskych základniach a v spolupráci s nimi by bolo treba vytvoriť **svetové základne**, ktoré by zapájali členské štáty OSN a boli by schopné riešiť **problémy spojené s**:

- patentmi,
- etickými pravidlami,
- riadením sociálneho konsenzu,
- životným prostredím,
- trvalo udržateľným rozvojom,
- bezpečnosťou spotrebiteľov.

8.10 Hlavne prostredníctvom konkrétneho zásahu **Európskeho investičného fondu (EIF)**, a **Európskej investičnej banky (EIB)** by sa mali vytvoriť zjednodušené úverové línie, ktoré by sa riadili spolu s úverovými inštitúciami, regionálnymi organizáciami, špecializovanými na úvery pre podniky, rizikovými kapitálovými spoločnosťami a garančnými družstvami. Toto by zjednodušilo vytvorenie a rozvoj podnikov, ktorých výroba je zameraná na nanotechnologické produkty.

8.10.1 V podpore rozvoja nových výrobkov, založených na **nanotechnológiách** ⁽⁴⁶⁾ by sa dalo inšpirovať **programom „Rast a životné prostredie“**, v ktorom sa dosiahli vynikajúce výsledky v minulosti, aj keď sa týkali oblasti životného prostredia.

8.11 Výskum a jeho vplyv na výroby musí byť stanovený hlavne s ohľadom na požiadavky občanov a pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja. V tomto rámci by bolo treba zjednotiť iniciatívy, zamerané na **vyhodnotenie vplyvu nanotechnológií na zdravie a životné prostredie**, aby sa spojili tie, ktoré sú na úrovni EÚ (*prístup zhora nadol*) a ktoré sa podporujú na miestnej úrovni (*prístup zdola nahor*).

8.12 Bude treba začať trvalý **dialóg s verejnou mienkou**, ktorý spočíva na vedeckých základoch. Nové technológie, ktoré vyplývajú z využitia atómov, musia byť transparentné a musia dať občanom istoty, že nepredstavujú potencionálne riziko pre zdravie a životné prostredie. Dejiny nás učia, že obavy a zdržanlivosť voči novým výrobkom sú často viac plodom nevedomosti ako skutočnosti.

8.12.1 Hlavne z tohto dôvodu si Výbor želá, aby sa zaviedlo široké a trvalé prepojenie medzi výsledkami výskumu a všeobecne uznávanými **etickými princípmi**, pre ktoré je potrebný **medzinárodný dialóg**.

8.13 Hlavne počas zavádzania a rozvoja technologických základní ⁽⁴⁷⁾, je potrebné venovať zvýšenú **pozornosť novým členským štátom Európskej únie**, aby sa zabezpečilo, že budú hromadne zastúpené a v širokej miere zapojené do európskych vysokošpecializovaných vedecko-výskumných centier.

8.14 Výbor je toho názoru, že v širokom odvetví nanovied musí **koordinácia** výskumu – pričom by však základný výskum mal byť v kompetencii nezávislého európskeho *European Research Council ESR*, ktoré treba na tento účel ešte len vytvoriť – pokračovať na základe **podnetu zo strany Komisie**, ktorá po dohode s Európskym parlamentom a Radou môže garantovať európskym občanom čo najväčší dodatočný prínos vrátane širšieho, presnejšieho a objektívnejšieho využitia výsledkov výskumu.

8.15 EHSV žiada Komisiu, aby mu každé dva roky predkladala správu o rozvoji nanotechnológií, aby bolo možné kontrolovať stav napredovania prijatého akčného plánu a navrhnúť prípadné úpravy alebo aktualizácie.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽⁴⁴⁾ Nanofórum, organizované v Terste v roku 2003, na ktorom sa zúčastnilo viac ako 1000 osôb.

⁽⁴⁵⁾ Pozri „Clearing House“ v americkom zákone o nanotechnológiách v decembri 2003.

⁽⁴⁶⁾ Program „Rast a životné prostredie“, ktorý riadi EIF spolu s rôznymi európskymi finančnými inštitúciami, prispel pomocou spolufinancovania a zjednodušených úverov k zlepšeniu prostredia pre mikro-podniky, malé a stredné podniky.

⁽⁴⁷⁾ Pozri bod 6.3.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Európske pravidlá cestnej premávky a register vozidiel“

(2005/C 157/04)

Dňa 29. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor na základe článku 29 odseku 2 svojho rokovacieho poriadku rozhodol vypracovať stanovisko k téme: *Európske pravidlá cestnej premávky a register vozidiel*.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, ktorá bola poverená prípravou prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 5. októbra 2004. Spravodajcom bol **pán Jorge PEGADO LIZ**.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí z 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi z 15. decembra 2004), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledovné stanovisko 147 hlasmi za, 1 hlasom proti a 3 sa zdržali hlasovania.

1. Úvod: Cieľ stanoviska a dôvody

1.1 EHSV na svojom zasadnutí dňa 29. januára 2004, prijal žiadosť sekcie TEN o vypracovanie stanoviska z vlastnej iniciatívy k európskym pravidlám cestnej premávky.

1.2 Vzhľadom na skutočnosť, že (a) voľný pohyb osôb je jednou zo základných slobôd zakotvených v Zmluve ⁽¹⁾, (b) zrušenie pohraničných kontrol medzi členskými štátmi je jedným z cieľov EÚ ⁽²⁾, ako unifikovali Schengenské *acquis* ⁽³⁾, a (c) doprava je jednou z oblastí, kde má spoločenstvo spoločnú politiku ⁽⁴⁾, harmonizácia legislatívy v oblasti cestnej premávky sa zdá byť otázkou mimoriadnej dôležitosti, hlavne pre dokončenie vnútorného trhu ⁽⁵⁾.

1.3 Do úvahy by sa tiež mal vziať objem cestnej osobnej a nákladnej dopravy v Európe s 15 členmi, ktorý v posledných rokoch exponenciálne rástol.

Najnovšie štatistiky naznačujú hlavne, že:

- sektor pozemnej dopravy zamestnáva 3,9 milióna ľudí (údaje za rok 2001);
- cestná nákladná doprava činí 45 % celkovej nákladnej dopravy, pričom od roku 1970 vzrástla o 120 %;
- cestná osobná doprava činí 86,8 % celkovej osobnej dopravy, pričom od roku 1970 vzrástla o 128 %;
- obrat (údaje za rok 2000) pozemnej osobnej dopravy (EUR 55,455 milióna) a nákladnej dopravy (EUR 220,787 milióna) činí približne 49 % celkového obratu sektoru dopravy (EUR 566,193 milióna) (za Grécko nie je k dispozícii žiadna štatistika) ⁽⁶⁾.

1.4 Cestná osobná a nákladná doprava sa riadi množstvom rozličných národných predpisov, dokonca aj pokiaľ sa berú do úvahy základné pravidlá vedenia vozidla.

1.4.1 Tiež tu platí už aj niekoľko medzinárodných konvencií, pričom každá z nich má rôzny rozsah a konfliktné ustanovenia.

1.4.2 Jednoduchá cestná trasa naprieč Európou preto vystavuje vodičov meniacim sa pravidlami a predpisom, čo ich niekedy vystavuje rôznym a niekedy protichodným pravidlám.

1.4.3 Táto situácia sa ešte viac skomplikovala s nedávnym rozšírením EÚ a príchodom nových členských štátov, ktoré tiež majú svoje konkrétne pravidlá vedenia vozidla.

1.5 Cieľom tohto stanoviska z vlastnej iniciatívy je naliehať na Komisiu, aby vzala do úvahy nutnosť a vhodnosť legislatívy, aby sa zharmonizovali pravidlá vedenia vozidla v celej Európskej únii, hoci s celým radom výnimiek, vykonala analýza porovnávacieho práva, aby sa zvýraznili rozdiely v pravidlách a predpisoch obsiahnutých v pravidlách cestnej premávky rôznych členských štátov, a navrhli možné riešenia pre harmonizáciu na európskej úrovni.

1.6 Pri vypracovávaní tohto stanoviska sa považovalo za veľmi dôležité, aby sa do úvahy vzali názory hlavných osôb, čo rozhodujú (prostredníctvom zástupcov používateľov ciest, výrobcov vozidiel a regulačných orgánov). Preto bolo v rámci druhého zasadnutia študijnej skupiny dňa 17. mája 2004 zorganizované verejné vypočutie za účasti osôb príslušného sektoru.

1.6.1 Aby sa umožnili diskusie, a zároveň aby sa zozbierali informácie, bol pripravený dotazník, ktorý bol predložený členom skupiny na posúdenie.

⁽¹⁾ Články 39 a nasl. Zmluvy o ES.

⁽²⁾ Článok 2, 4. odôzka Zmluvy o EÚ a články 61 a nasl. Zmluvy o ES.

⁽³⁾ Protokol č. 2 k Zmluve o EÚ.

⁽⁴⁾ Články 70 a nasl. Zmluvy o ES.

⁽⁵⁾ Články 95 a nasl. Zmluvy o ES.

⁽⁶⁾ Pozri „Energia a doprava EÚ v číslach“, Generálne riaditeľstvo pre energiu a dopravu v spolupráci s EUROSTAT-om (2003).

2. Pozadie stanoviska

2.1 Myšlienka vypracovania univerzálnych pravidiel cestnej premávky nie je nová; konkrétne pokiaľ ide o Európu, v tejto oblasti už existovali iniciatívy, ako napríklad výzva na kodifikáciu existujúcich pravidiel na VIII. Medzinárodnom kongrese o doprave ⁽⁷⁾.

2.2 Aj počas 38. konferencie Nemeckej rady dopravných orgánov, ktorá sa konala v januári 2000, pracovná skupina č. IV zdôraznila harmonizáciu pravidiel európskej dopravy ako kľúčového cieľa ⁽⁸⁾.

2.3 Komisia realizovala rôzne iniciatívy vychádzajúce z toho istého záujmu a zameriavajúce sa na ten istý cieľ, ale doposiaľ sa nepristúpilo na myšlienku vypracovania európskych pravidiel cestnej premávky ako takých ⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ Dott. Argante Righetti, Procuratore Pubblico, Bellinzona – Ticino, Criteri di applicazione delle norme di circolazione per i veicoli stranieri in caso di diffinità fra la Convenzione di Ginevra e la legislazione interna degli Stati aderenti, Automobile Club di Perugia, 8.-10. septembra 1961.

⁽⁸⁾ Táto téma by sa mala dostať na pretras na nadchádzajúcich *Dňoch európskeho dopravného práva (Trier V)* v októbri 2004 a počas *1. európskeho cestného kongresu*, ktorý sa bude konať v Lisabone od 24. do 26. novembra 2004, na tému „Mobilita v rozšírenej Európe: výzvy a zodpovednosti v cestnom sektore“.

⁽⁹⁾ Konkrétne, akt Rady zo dňa 17. júna 1998, ktorým sa vypracováva Konvencia o nespôsobilostiach pre vedenie vozidla (Ú.v. ES C 216 zo dňa 10/07/98), nariadenie (ES) č. 2411/98 zo dňa 3. novembra 1998 (Ú.v. ES L 299 zo dňa 10.11.1998) o uznávaní rozlišovacieho značenia členského štátu, v ktorom sú motorové vozidlá a ich prívěsy registrované v doprave v spoločenstve, smernice 1999/37/ES a 2003/127/ES zo dňa 29. apríla 1999 a 23. decembra 2003 o registračných dokumentoch pre vozidlá (Ú.v. ES L 138 zo dňa 01.06.1999 a Ú.v. ES L 10 zo dňa 16.01.2004), rozhodnutie Rady zo dňa 26. júna 2000 o zlepšovaní bezpečnosti na cestách (Ú.v. ES C 218 zo dňa 31/07/2000), odporúčanie Komisie zo dňa 6. apríla 2004 o presadzovaní v oblasti bezpečnosti na cestách (Ú.v. ES L 111 zo dňa 17/04/04), rozhodnutie Komisie zo dňa 23. decembra 2003 o technických predpisoch pre vykonávanie článku 3 smernice 2003/102/ES, ktorá súvisí s ochranou chodcov a iných zraniteľných používateľov ciest (Ú.v. ES L 31 zo dňa 04/02/2004), smernica 2004/11/ES zo dňa 11. februára 2004, ktorá súvisí so zariadeniami obmedzovania rýchlosti alebo podobné palubné systémy obmedzovania rýchlosti určitých kategórií motorových vozidiel (Ú.v. ES L 44 zo dňa 14/02/2004), rozhodnutie Komisie zo dňa 2. apríla 2004 o uplatňovaní smernice Rady 72/166/EES s ohľadom na kontroly poistenia občianskej zodpovednosti s ohľadom na používanie motorových vozidiel (Ú.v. ES L 105 zo dňa 14/04/2004), návrh smernice zo dňa 21. októbra 2003 o vodičských preukazoch (COM(2003) 621 v konečnom znení), návrh smernice o vytvorení spoločných pravidiel pre určité typy dopravy tovarov po ceste (COM (2004) 47 v konečnom znení zo dňa 02/02/04), a návrh nariadenia o postupnom rušení kontrol na spoločných hraniciach, pokiaľ ide o prístup k schengenskému informačnému systému službami v členských štátoch zodpovednými za vystavovanie registračných osvedčení pre vozidlá (COM(2003) 510 v konečnom znení zo dňa 21.08.2003). Podobne, nariadenia 39, 60, 62, 71, 73, 78, 101 a 103 Hospodárskej komisie pre Európu Organizácie spojených národov (UN/ECE) majú ten istý cieľ poskytovať informácie (Ú.v. ES L 95 zo dňa 31.03.2004).

2.4 Mimoriadny dôraz musí byť venovaný záverom štúdie, ktorú nedávno vykonalo generálne riaditeľstvo pre energiu a dopravu Európskej komisie, ktoré predložilo argumenty pre harmonizáciu dopravných pravidiel a uplatnenie praktík prostredníctvom budúcich iniciatív legislatívy EÚ ⁽¹⁰⁾.

2.5 EHSV postupne, v rôznych stanoviskách priťahoval pozornosť na potrebu „umožniť voľnejší pohyb vozidiel v únii“, kladúc „úlohy národným orgánom, aby zrušili určité druhy domácich pravidiel a predpisov, ktoré sťažujú ich vlastným štátnym príslušníkom používať vozidlá registrované v inom členskom štáte“ ⁽¹¹⁾.

3. Stručný prehľad legislatívy vytýčenej v konvenciách a jej rozsah

3.1 Medzinárodné pravidlá cestnej premávky sú zakotvené v celom rade konvencií, z ktorých najdôležitejšími sú Parížska konvencia z roku 1926, Ženevská konvencia z roku 1949 a Viedenská konvencia z roku 1968.

3.2 **Medzinárodnú konvenciu vzťahujúcu sa na motorovú dopravu** podpísalo 40 štátov v Paríži dňa 24. apríla 1926. Konvencia mala za cieľ umožniť medzinárodný cestovný ruch a v súčasnosti platí vo viac než 50 krajinách.

3.2.1 Hlavné ciele tejto konvencie sú:

- a) definovať minimálne technické špecifikácie pre motorové vozidlá, vrátane registrácie, svetiel a identifikácie vozidiel v každom navštívenom štáte;
- b) stanoviť pravidlá o vydávaní a platnosti medzinárodných osvedčení pre motorové vozidlá, aby mohli vodiči legálne vstupovať na územie zastrešené konvenciou a viesť v nej vozidlo;
- c) uznávať určité domáce vodičské preukazy a definovať prvky medzinárodných vodičských preukazov planých v zmluvných štátoch, ktoré neuznávajú domáce preukazy ostatných štátov, bez akéhokoľvek zámeru ich nahradenia;

⁽¹⁰⁾ Porovnávacia štúdia pravidiel cestnej premávky a zodpovedajúce vykonávacie akcie v členských štátoch Európskej únie, ktorú vykonala TIS.PT, Consultores em Transportes, Inovação e Sistemas, S.A. a dokončená vo februári 2004.

⁽¹¹⁾ Porovnaj stanovisko EHSV (Ú. v. EÚ C 110 z 30.4.2004) o návrhu nariadenia, ktorým sa mení konvencia, ktorou sa vykonáva Schengenská dohoda zo dňa 14. júna 1985 o postupnom rušení kontrol na spoločných hraniciach, pokiaľ ide o prístup k schengenskému informačnému systému službami v členských štátoch zodpovedných za vystavovanie registračných osvedčení pre vozidlá, pri ktorom bol spravodajcom pán Barros Vale. Tiež pozri okrem iného stanovisko EHSV (Ú. v. EÚ C 112 z 30.4.2004) o návrhu smernice o vodičských preukazoch (prepracovanie), pri ktorom bol spravodajcom pán Jan Simmons, a stanovisko EHSV (Ú. v. EÚ C 118 z 30.4.2004) o oznámení Komisie o informačných a komunikačných technológiách pre bezpečné a inteligentné vozidlá, pri ktorom bol spravodajcom **pán V. Ranocchiari**.

d) vytvoriť (šesť) znakov pre nebezpečenstvo, ktoré musia zmluvné štáty používať na cestách na ich území;

e) vytvoriť systém výmeny informácií o vodičoch, ktorí majú medzinárodné osvedčenie a preukaz, a ktorí boli účastníkmi vážnej dopravnej nehody alebo porušili domáce pravidlá cestnej premávky.

3.2.2 Hoci táto konvencia zjednodušila colné procedúry, neoslobodila vodičov od povinnosti poznať a dodržiavať domáce pravidlá cestnej premávky.

3.2.3 Okrem toho, konvencia nenadobudla účinnosť pokiaľ nebola ratifikovaná každým štátom a pokiaľ príslušný štát ratifikovanú konvenciu nedeponoval. Konvencia je spravidla účinná na hlavnom území zmluvného štátu; výslovné prehlásenie sa vyžaduje na to, aby nadobudla účinnosť na iných územiach pod jej správou.

3.3 **Konvenciu o cestnej premávke** podpísalo v Ženeve 17 štátov dňa 19. septembra 1949. V súčasnosti je účinná vo viac než 120 krajinách a nahrádza konvenciu z roka 1926 vo vzťahoch medzi zmluvnými a signatárskymi krajinami.

3.3.1 Táto konvencia upresnila princípy zakotvené v predchádzajúcej konvencii, v súlade s pokrokom v automobilovom priemysle, a odhalila rastúci záujem o bezpečnosť cestnej premávky.

3.3.2 Hoci neustanovuje použitie špecifických dopravných značiek, nevyžaduje, aby štáty prijali homogénny systém cestných značiek a signálov a používa ich len tam, kde je to striktne nevyhnutné.

3.3.3 Táto konvencia neustanovuje veľmi veľa pravidiel pre vedenie vozidiel ani nezavádza mnoho nového, len bezpečnostné opatrenia pri prechádzaní prevádzkou v protismere, pravidlá prednosti a používanie svetiel.

3.3.4 Nadobudnutie účinnosti konvencie podliehalo tým istým podmienkam ako predtým, pričom hnutie za zavedenie harmonizácie bolo obmedzované skutočnosťou, že štáty neboli viazané povinnosťou prijať ostatné ustanovenia a mohli by tiež odmietnuť ich zmeny.

3.4 **Konvencia o cestnej premávke** zo dňa 8. novembra 1968 bola podpísaná vo Viedni 37 štátmi a je v súčasnosti účinná v asi 100 štátoch. Keď bola táto konvencia ratifikovaná a deponovaná, nahradila konvenciu z roku 1926 a 1949 vo vzťahoch medzi zmluvnými štátmi.

3.4.1 Táto konvencia je najobsiahlejšia, pokiaľ ide o predpisy o cestnej premávke, pričom venuje celú 30-článkovú kapitolu pravidlám cestnej premávky a ustanovuje pravidlá pre hlavné manévry, ktoré sa nachádzajú v moderných pravidlách cestnej premávky. Konvencia z roku 1968 išla ešte ďalej než predošlé – minimalistické – konvencie, ktoré sa len zaoberali prechádzaním cez protismernú premávku a pridruženými značkami a signálmi; nielenže ustanovila princípy, ktoré majú vodiči dodržiavať pri vykonávaní najnebezpečnejších manévrov (napr. predchádzanie, zmena smeru, bezpečnostné opatrenia, ktoré treba dodržať zoči voči chodcom, atď.), ale aj regulovala státie a parkovanie, nastupovanie cestujúcich a vystupovanie z vozidla, jazdu v tuneloch – v krátkosti celú škálu typických situácií, s ktorými vodiči musia počítať.

3.4.2 Táto konvencia šla ďalej než predchádzajúce texty, ktoré požadujú, aby zmluvné a signatárske štáty dostali podstatu svojej domácej legislatívy do súladu s pravidlami vedenia vozidiel, ktoré sú v nej ustanovené. Výhoda uvedeného pre vodičov bola, že by boli oboznámení s hlavnými pravidlami vedenia vozidiel pri jazde v iných signatárskych štátoch.

3.4.3 Bez ohľadu na to, štátom sa dostalo možnosti odmietnuť zmeny konvencie.

3.5 Ako tento prehľad jasne ukazuje, v Európskej únii (ktorá teraz začleňuje desať nových členov) sú v účinnosti tri medzinárodné konvencie, hoci nie každý členský štát podpísal všetky tri konvencie⁽¹²⁾. EÚ má preto naďalej ďaleko od toho, aby mala harmonizované pravidlá cestnej premávky, hlavne ak sa ku konvenciám spomenutým vyššie pridáva dvadsaťpäť neustále sa vyvíjajúcich domácich súd zákonov⁽¹³⁾.

3.6 Celý rad bariér sa prekonal – alebo sa prekonáva, ako napríklad zrušenie pohraničných kontrol, podmienky pre typové schvaľovanie vozidiel a ich komponentov, a vzájomné uznávanie vodičských preukazov – a harmonizácia pravidiel o nich. Základné aspekty cestnej premávky však zostávajú nevyriešené: pravidlá vedenia vozidiel a cestné značky a signály.

3.7 Pokiaľ ide o zbytok sveta, hoci tieto konvencie uľahčujú colné procedúry a vedenie vozidiel v spoločenstve, štátni príslušníci tretích krajín, ktorí navštevujú EÚ, sa stretávajú s toľkými rozličnými pravidlami vedenia vozidla a predpismi, cez koľko štátov prechádzajú.

⁽¹²⁾ Napríklad, medzi Portugalskom a Nemeckom je účinná konvencia z roku 1926; medzi Portugalskom a Belgickom konvencia z roku 1949; medzi Nemeckom a Belgickom konvencia z roku 1968. Existuje ešte viac príkladov, ak sa do úvahy vezmú nové členské štáty. Medzi ďalšie príklady patrí konvencia z roku 1926 medzi Nemeckom, Írskom a Holandskom; konvencia z roku 1949 medzi Holandskom, Portugalskom a Švédskom; a konvencia z roku 1968 medzi Fínskom, Talianskom, Rakúskom a Lotyšskom. Táto rôznorodosť je zakorenená v prístupovaní (alebo neprístupovaní) štátov k najnovším listinám. Preto, keď dve alebo viac krajín podpisujú najnovšiu listinu, predchádzajúce konvencie už medzi nimi nie sú účinné, ale sú naďalej účinné vo vzťahu k ostatným krajinám, ktoré najnovšiu konvenciu nepodpísali.

⁽¹³⁾ Napríklad, Portugalsko nedávno revidovalo svoje pravidlá cestnej premávky a Taliansko práve začalo robiť to isté.

4. Celý rad do očí bijúcich rozdielov medzi národnou legislatívou členských štátov

4.1 Stručná štúdia porovnávajúceho práva jasne odhaľuje, že existujú významné rozdiely medzi legislatívou o cestnej premávke rôznych členských štátov v celom rade kľúčových oblastí. Takéto rozdiely vytvárajú skutočnú bariéru pre voľný pohyb a pravdepodobne môžu ohroziť bezpečnosť osôb a tovaru a viesť k viacerým nehodám v celej Európe.

4.2 Nasledovné poznámky berú do úvahy hlavne, ale nie výhradne, pozorovania získané z vyššie uvedenej štúdie vykonanej Komisiou, ktorá tieto aspekty prejednáva podrobne ⁽¹⁴⁾.

4.3 Nižšie sú uvedené niektoré konkrétne príklady rozdielov v zákonoch (z niekoľkých), ktoré sú mimoriadne významné a znepokojujú:

Rýchlostný limit mimo zastavané oblasti na cestách, kde je fyzická bariéra oddelujúca dve vozovky

BE	120 km/h
PT	90 km/h
UK	70 míľ/hod. (112 km/h)

Vážne priestupky

BE	+ 10 km/h
PT	+ 30 km/h

Alkohol

SE	0,2
UK	0,8

Požiadavka, aby boli ľahké vozidlá vybavené prírúčnou lekárničkou

EL	Áno
FR	Nie

Červené + oranžové svetlo: pripraviť sa a pohnúť sa dopredu

DK/FI	Áno
NL/ES	Nie

⁽¹⁴⁾ Pozri poznámku pod čiarou uvedenú v poznámke pod čiarou č.10.

Požiadavka dať prednosť v jazde cyklistom na križovatke s kruhovým objazdom

DE	Áno
PT	Nie

Požiadavka dať prednosť v jazde vozidlám verejnej dopravy vychádzajúcim z autobusových a trolejbusových zastávok

ES	Áno
IT	Nie

Požiadavka používať svetlá cez deň mimo zastavané oblasti

IT	Áno
LU	Nie

Značka zákaz parkovania

IE	Biele pozadie a červený okraj
Ostatné štáty	Modré pozadie a červený okraj

Cestujúcim je zakázané vystupovať na vozovku

PT	Áno
IE	Nie

4.4 Ako však vyššie uvedená štúdia podrobne demonštruje, podobné rozdiely sa dajú nájsť aj v oblastiach, ako sú požiadavky na vydanie vodičského preukazu, cestné značky a signály, povinná bezpečnostná výbava, prechody pre chodcov, pravidlá prednosti v jazde, používanie svetiel, podmienky, za akých môžu cestujúci do vozidla nastupovať alebo z neho vystupovať, používanie špeciálnych pruhov, predchádzanie, klasifikácia vozidiel, typy pneumatík, ťahanie lanom a dokonca aj forma dopravných značiek a samotných svetiel. Štúdia identifikuje celkovo štyridsaťpäť rozdielov v základných každodenných pravidlách premávky.

4.5 Okrem toho, hoci existujú významné rozdiely práve v spôsobe, akým sú formulované základné pravidlá premávky, je dokonca ešte vážnejšia skutočnosť, že tieto pravidlá sa interpretujú a uplatňujú v rôznych členských štátoch odlišne. Nie je tomu tak len preto, že ľudia odlišne nazerajú na nedodržiavanie týchto pravidiel, ale aj preto, že sankcie za dopravné priestupky sa tiež výrazne líšia.

5. Zhrnutie vypočutia, ktoré sa konalo dňa 17. mája 2004

5.1 Vďaka kvalite príspevkov, toto verejné vypočutie – ktorého sa zúčastnili zástupcovia i) rôznych súkromných orgánov, zastupujúcich záujmy vodičov, automobilového priemyslu, bezpečnosti na cestách a prevencie nehôd a ii) rady AIT-FIA a TIS-PT, čo je spoločnosť koordinujúca štúdiu uvedenú vyššie ⁽¹⁵⁾ – ktoré sa konalo dňa 17. mája 2004, pomohlo objasniť a vysvetliť rôzne body, ktoré sa vzťahujú na toto stanovisko, odrážajúc stanoviská hlavných skupín, ktoré rozhodujú v občianskej spoločnosti.

Rôzne orgány tiež doplnili svoje vyhlásenia zaslaním odpovedí na dotazníky, ktoré dostali v danej veci.

5.2 Spoločne vzaté, vyhlásenia a písomné príspevky ukazujú, že je tu široké akceptovanie podstaty a príhodnosti iniciatívy EHSV zaviesť určitý stupeň celoeurópskej harmonizácie pravidiel cestnej premávky. Niektoré strany tiež boli otvorené možnosti a nevyhnutnosti postupného vyrovnávania systémov pre register vozidiel a registráciu vozidiel.

5.3 V tejto súvislosti boli zvýraznené hlavne nasledovné body:

- a) rámcové rozhodnutie EÚ zo dňa 8. mája 2003 – ktoré zastrešuje cezhraničné uznávanie a uplatňovanie finančných pokút za priestupky voči pravidlám cestnej premávky – naznačuje a vyžaduje opatrenia, aby sa pravidlá cestnej premávky stali jednotnými v celej Európe;
- b) zároveň je dôležité mať na mysli i) procedurálne pravidlá pre stanovovanie a uplatňovanie pokút a sankcií a ii) možnosti právnej obrany dostupné v členských štátoch;
- c) pravidlá vedenia vozidiel sa skutočne významne líšia v kľúčových oblastiach v odlišných členských štátoch, a to so sebou nesie zvýšené nebezpečenstvo pre vodičov pri vedení vozidiel mimo ich domácu krajinu;

d) medzi zvýraznené hlavné rozdiely, okrem vyššie uvedených rozdielov v štúdiu TIS-PT, patria:

- rozdiely v právnych obmedzeniach pre obsah alkoholu v krvi
- rýchlostné limity
- dopravné značky, signály dopravnej polície a cestné značenia
- pokuty za priestupky a procedurálne pravidlá ich uplatňovanie a
- povinná bezpečnostná výbava;

e) mal by sa prijať postupný prístup k procesu zosúladenia legislatívy vedúci k novej harmonizácii pravidiel premávky v celom spoločenstve;

f) úplná harmonizácia sa momentálne nezdá byť možná, s výnimkou kľúčových, základných oblastí;

g) medzi tieto oblasti musia patriť:

- rôzne aspekty bezpečnosti na cestách
- povinná výbava pre vozidlá (napr. náhradné žiarovky do svetlometov, výstražné trojuholníky, hands-free mobilné telefóny, airbagy, atď.)
- cestné značky a značenia
- kritériá pre udeľovanie vodičských preukazov
- štandardné pokutové kupóny na vodičských preukazoch
- typ pokút pre závažnejšie priestupky;

h) modelom, ktorý by sa mal sledovať pri zosúladovaní legislatívy, by mala byť Viedenská konvencia;

- i) pred akýmkoľvek návrhom by sa mala vykonať štúdia nákladov a výnosov podľa tých, ktoré sa už používajú pre určité dopravné sektory a iniciatívy bezpečnosti na cestách ⁽¹⁶⁾;
- j) mimoriadna pozornosť by sa mala venovať efektívnemu uplatňovaniu pravidiel premávky, ich monitorovaniu a pokutám za priestupky.

5.4 Medzi niektoré paralelné a doplnujúce aspekty spomenuté pre akúkoľvek iniciatívu v týchto oblastiach patria:

- a) štandardizované systémy pre automatické platby mýtného za použitie diaľnic a mostov ⁽¹⁷⁾;

⁽¹⁶⁾ Porovnaj správu Európskej rady pre bezpečnosť dopravy „Racionálne opatrenia bezpečnosti dopravy v EÚ“ (2003) a záverečnú správu „Analýza nákladov a výnosov zlepšenia bezpečnosti na cestách“, ktorú vykonala spoločnosť ICF Consulting, Ltd, Londýn, 12. júna 2003.

⁽¹⁷⁾ Porovnaj smernicu 2004/52/ES zo dňa 29. apríla 2004 o univerzálnosti elektronických systémov vyberania cestného mýta v spoločenstve (Ú.v. ES L 166 zo dňa 30/04/04).

⁽¹⁵⁾ Porovnaj body 2.4 a 4

- b) štandardizované definície hmotnosti a veľkosti vozidla a sprievodné obmedzenia;
- c) minimálne množstvo pokynov na vedenie vozidla pre vodičov, v závislosti na type príslušného vozidla;
- d) daná skutočnosť, že tento pokyn by mal zastrešovať to, čo je treba robiť v prípade nehody, ako aj prvú pomoc;
- e) definícia minimálnych kvalitatívnych noriem pre budovanie cestných infraštruktúr a
- f) vzdelávacie kampane v oblasti premávky prevencie nehôd na všetkých úrovniach vzdelávania a tiež pre dospelých.

6. Rozsah európskych pravidiel cestnej premávky

6.1 Po vypočutí uvedenom vyššie bola vyjadrená jasná túžba dostať sa dopredu s harmonizáciou cestných pravidiel, ale nielen obmedzených na otázky premávky, ale ktoré by sa dotýkali aj otázok, ako sú cestná infraštruktúra a bezpečnosť na cestách.

6.2 Odkedy bola založená, Európska únia vydala početné zákony o cestnej premávke: o vodičských preukazoch, typovom schvaľovaní vozidiel a ich komponentov, pravidlách platných pre dopravu, poistenie motorových vozidiel, atď. V stávke je teraz vytvorenie pravidiel premávky, s cieľom harmonizovať tieto pravidlá; mohlo by to pomôcť ďalším oblastiam záujmu, ako je bezpečnosť na cestách, ktorá je ovplyvnená istotou vodiča a jeho vedomosťami týkajúcimi sa kurzom, ktorý by sa mal sledovať za rôznych okolností jazdy.

6.3 Ako už bolo spomenuté vyššie, Viedenská konvencia z roku 1968 obsahuje najkompletnejší text týkajúci sa cestnej premávky; v tejto otázke ide do najmenších detailoch, a – keďže je jedným medzinárodným nástrojom prijatým väčšinou európskych krajín – obsahuje konkrétny prvok požadovania od signatárskych štátov, aby dostali svoje národné zákony do súladu s ustanoveniami konvencie. Vzhľadom na to, že ide o najlepšie poznaný a najrozšírenejší text v Európskych krajinách, táto konvencia by mohla slúžiť ako základňa pre širšiu diskusiu o európskych pravidlách cestnej premávky.

6.4 Preto sa predkladá návrh na harmonizáciu pravidiel premávky, ktoré tvoria jadro väčšiny moderných európskych pravidiel cestnej premávky – okrem iného najmä:

- a) všeobecné pravidlá pre vedenie vozidiel: štartovanie a rozbehnutie sa, zaradenie rýchlosti, viac jazdných pruhov a paralelné pruhy, križovatky, pripojenia ciest, kruhové objazdy, vzdialenosť medzi okrajom cesty a chodníkmi, rýchlosť a vzdialenosť medzi vozidlami;
- b) signály vodičov;

- c) rýchlosť jazdy (nie nevyhnutne obmedzenie maximálnej rýchlosti);
- d) všeobecné pravidlá prednosti v jazde na križovatkách, pripojeniach ciest a kruhových objazdoch a medzi vozidlami;
- e) predchádzanie;
- f) zmena smeru;
- g) jazda so zaradenou spiatkou;
- h) obraty do protismeru;
- i) zastavovanie a parkovanie;
- j) kapacita a veľkosť vozidiel, osobná a nákladná doprava, nastupovanie a vystupovanie cestujúcich, operácie nakládky a vykládky;
- k) svetlá a ich používanie;
- l) vozidlá záchrannej služby a špeciálne pruhy, napr. na diaľnicach a podobných cestách, križovania úrovni a pruhy vyhradené pre konkrétne vozidlá, jazdiacich alebo nejazdiacich po koľajach;
- m) právne obmedzenia pre hladiny alkoholu v krvi a hladiny psychotropných látok;
- n) používanie bezpečnostnej výbavy (bezpečnostné pásy, pripútanie detí);
- o) povinné doklady;
- p) čo robiť v prípade nehody alebo poruchy;
- q) štandardizovaná definícia a pravidlá uplatňujúce sa na rôznych používateľov verejných ciest, hlavne pre motocykle, štvorkolky, trojkolky, mopedy, bicykle, kolieskové korčule a skateboardy;
- r) pravidlá pre chodcov a bezpečnostné opatrenia, ktoré majú vodiči dodržiavať;
- s) špeciálne pravidlá, ktoré majú vodiči dodržiavať, pokiaľ ide o verejnú dopravu a špeciálne vozidlá a
- t) zvieratá na ceste.

6.5 Pravidlá premávky musia byť doplnené a objasnené, akékoľvek výnimky musia byť vysvetlené s využitím dopravných značiek, ktoré majú poskytovať rôzne informácie, ktoré pravdepodobne zvýšia bezpečnosť cestnej premávky. Preto by sa mali dopravné značky štandardizovať, pokiaľ ide o tvar, obsah, umiestnenie a prednosť vo vzťahu k pravidlám premávky, garantujúc čo možno najkomplexnejšiu informáciu z hľadiska množstva a viditeľnosti.

6.6 Dopravné značky nie sú jedinou cieľovou oblasťou. Tiež by malo zmysel harmonizovať signály dopravnej polície, svetelné signály, signály vodičov a cestné značenia.

6.7 Je priestupkom nedodržiavať pravidlá cestnej premávky alebo nedodržiavať pokyny na dopravných značkách; to naznačuje štandardné pravidlá pre monitorovanie procedúr, hlavne pri zisťovaní rýchlosti, hladín alkoholu v krvi a hladín psychotropných drog. Predtým sa však musia členské štáty dohodnúť na tom, čo predstavuje priestupok, aby sa predišlo situácii, keď je jedna činnosť priestupkom v jednom členskom štáte, ale nie v inom. Preto sa musí definícia priestupkov standardizovať.

6.8 Následne je dôležité preštudovať a vytvoriť zjednodušené mechanizmy na podporu jednotnej interpretácie európskych pravidiel cestnej premávky, ak vezmeme do úvahy, že procedúry súvisiace s dopravnými priestupkami musia byť rýchle, ak majú byť ich normy efektívne – v podstate to, čo je potrebné, je zjednodušený proces pre otázky predkladané súdnemu dvoru na predbežné rozhodnutie.

7. Spoločné registračné číslo vozidla v celej Európe

7.1 Požiadavky registrácie vozidiel, nástroje a procedúry sa tiež výrazne líšia v jednotlivých členských štátoch. Možnosť posunu k spoločnému európskemu registru vozidiel bola tiež prediskutovaná na vypočutí, a z rôznych kruhov sa jej dostalo podpory.

7.2 Okrem toho, vypočutie zvažilo za a proti ústredného európskeho registra vlastníctva vozidiel, ktorý by tiež mohol zaznamenávať ostatné kľúčové body súvisiace s vozidlom, ako sú clá, dane a iné súvisiace náklady, spolu s rôznymi formami vlastníctva/používania. V tejto spojitosti boli zdôraznené výhody tohto druhu riešenia pre intrakomunitárne obchodovanie s vozidlami, prevenciu podvodov a krádeží vozidiel a súdneho stíhania vodičov z iných členských štátov, ktorí spáchali dopravné priestupky.

7.3 Podľa všetkého sú tu vhodné podmienky na zavedenie spoločného registra vozidiel, prepojeného na samotné vozidlá a nie na vlastníkov alebo používateľov vozidiel. Tak by sa využili skúsenosti, ktoré už boli získané pomocou informačného systému pre registračné čísla a identifikáciu vlastníka pre poistenie motorových vozidiel (3. smernica).

7.4 Z toho by mohli vyplývať aj ďalšie možnosti pre nakupovanie, poisťovanie a registrovanie vozidla v akomkoľvek členskom štáte a predstavovalo by to kľúčový príspevok k podpore cezhraničného obchodu s vozidlami, mobility osôb, cestovného ruchu a rozvoju spoločného trhu⁽¹⁸⁾.

7.5 Okrem toho, spoločný systém registrácie vozidiel sa zdá byť mimoriadne užitočným, okrem skutočnosti, že by bolo možné vytvoriť ho bez nadmerne vysokých nákladov; prvotne by zahŕňal veľké výhody z hľadiska: určovania držiteľa dokladov od vozidla (vlastníctvo alebo iné právne ujednanie); právnej istoty v oblasti transakcií s vozidlami; prevencie krádeží a podvodov; a jednoduchšieho monitorovania a pokút za priestupky spáchané v akomkoľvek členskom štáte.

8. Právna základňa a vhodný nástroj spoločenstva

8.1 Ako veci stoja v súčasnosti, EHSV cíti, že najvhodnejším právnym nástrojom pre začatie iniciatívy takého rozsahu, ako je tu uvedené, by mohla byť smernica pre minimálnu harmonizáciu.

8.2 Právna základňa pre prijatie takejto smernice by mala brať do úvahy dopad iniciatívy ako prostriedku dokončenia spoločného trhu a zvyšovania slobody pohybu v spoločenstve pre Európanov.

9. Závbery a odporúčania

A) Európske pravidlá cestnej premávky

9.1 EHSV zastáva názor, že určitý stupeň harmonizácie legislatívy o pravidlách cestnej premávky nie je len efektívnym spôsobom urýchlenia dokončenia spoločného trhu, ale je prospešný pre automobilový priemysel tým, že pomáha zvyšovať odbyt áut, ako aj zlepšovať bezpečnosť automobilovej premávky.

9.2 Okrem toho EHSV cíti, že takáto harmonizácia by mohla byť kľúčovým príspevkom k podpore bezpečnosti na cestách a podpore prevencie nehôd, čím by sa zaistila dôslednejšia sloboda pohybu pre Európanov.

9.3 EHSV verí, že sú vhodné podmienky pre začatie prípravnej práce pre iniciatívu legislatívy spoločenstva s vyššie uvedenými cieľmi, berúc do úvahy rôzne hľadiská a ťažkosti uvedené v tomto stanovisku.

⁽¹⁸⁾ Niektorí členovia študijnej skupiny navrhovali posunutie sa dopredu so systémom, prostredníctvom ktorého by bolo možné kúpiť a registrovať vozidlo na nadnárodnej báze, aby sa tak pokryli okolnosti ľudí, ktorí sú z profesionálnych dôvodov v členskom štáte na dočasnej báze, alebo musia danú krajinu navštevovať pravidelne.

9.4 Chápe, že možnosť používania smernice pre minimálnu harmonizáciu by sa mala považovať za prvý krok smerom k vytvoreniu európskych pravidiel cestnej premávky, s využitím Viedenskej konvencie ako modelu, s definovaním základných pravidiel premávky a dopravných signálov, spôsobilostí vodičov a vodičských preukazov a charakteru priestupkov a súvisiacich pokút.

B) Spoločný celoeurópsky register vozidiel

9.5 EHSV si tiež myslí, že právna istota v používaní motorových vozidiel bude výrazne ťažiť z vytvorenia spoločného celoeurópskeho registra, prepojeného ako na samotné vozidlá, pretože zjednodušuje sledovanie vozidiel.

9.6 EHSV sa tiež domnieva, že záväzný nástroj spoločenstva by mal definovať základňu pre vytvorenie spoločného systému pre európsky register vozidiel, silne založený na skúsenostiach k danému dátumu v spolupráci medzi zodpovednými národnými orgánmi.

9.7 Následne nalieha na Komisiu, aby začala štúdie potrebné pre analyzovanie nákladovej/výnosovej situácie týkajúcej sa rôznych oblastí, ktoré by sa mali harmonizovať.

9.8 Navrhuje, aby Komisia použila „Zelenú knihu“ na začatie verejnej diskusie v danej veci, s ohľadom na získanie názorov od čo možno najviac osôb, ktoré rozhodujú.

9.9 Medzičasom nalieha na Komisiu, za svoju stranu, aby pokračovala vo svojich aktuálnych štúdiách s cieľom ešte väčšej harmonizácie záležitostí súvisiacich s vedením vozidiel vo všeobecnosti a rastom bezpečnosti samotných vozidiel.

9.10 EHSV by rád pritiahol pozornosť členských štátov na potrebu a vhodnosť prijatia stále prísnejších opatrení pre spoluprácu a koordináciu v záležitostiach súvisiacich s pravidlami cestnej premávky, prevenciou nehôd, prvou pomocou/prvotnými krokmi, ktoré by sa mali vykonať v prípade nehody a náhradou škody.

9.11 EHSV dúfa, že Európsky parlament bude túto iniciatívu podporovať a bude naliehať na Komisiu a Radu, aby učinila kroky smerujúce k dosiahnutiu jej cieľov.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Propagácii námornej dopravy a náboru a školeniu námorníkov“

(2005/C 157/05)

Dňa 29. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor podľa článku 29(2) Vnútorného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko vo veci: „Propagácia námornej dopravy a nábor a školenie námorníkov“.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, ktorá bola zodpovedná za prípravu práce Výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 5. októbra 2004. Spravodajcom bol **pán Chagas**.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí zo dňa 15. a 16. decembra 2004 (schôdza zo dňa 15. decembra 2004) nasledovné stanovisko 137 hlasov za, 1 proti, pričom 5 členovia sa zdržali hlasovania.

1. Úvod

1.1 V roku 1996 Európska komisia a írské predsedníctvo Rady ministrov EÚ zorganizovali medzinárodnú konferenciu v Dubline pod názvom „Je kariéra námorníka v Európskej únii ohrozená?“ Konferencia potvrdila, že európski námorníci sú veľmi dôležití pre trvalú udržateľnosť námorníctva Európy. Bol vytvorený celý rad návrhov na opätovné vytvorenie rezerv veľmi zručných námorníkov v dostatočných počtoch. V tom istom roku Komisia predložila analýzu situácie vo svojom Oznámení „Smerom k novej námornej stratégii“⁽¹⁾ Tieto záujmy boli vyjadrené aj v rezolúcii z dňa 24. marca 1997 o novej stratégii na zvýšenie konkurencieschopnosti námornej prepravy Spoločenstva⁽²⁾. Rada ministrov Európskej únie schválila oznámenie Komisie a „*inter-alia*“ uznala, že sú potrebné pozitívne opatrenia na podporu zamestnanosti námorníkov Spoločenstva.

1.2 Komisia v Oznámení o školení a náboe námorníkov⁽³⁾ pripustila, že za posledné dve desaťročia nastal prudký pokles v ponuke dobre vyškoleného personálu, najmä dôstojníkov. Od začiatku 80-tych rokov sa značne zmenšila flotila EÚ, ako aj počet námorníkov EÚ. Priemyselné odvetvie pravidelnej osobnej prepravy a prevozných služieb v EÚ je výnimkou, a naďalej v ňom pracujú najmä lode pod vlajkou EÚ, na ktorých pracuje posádka zložená najmä z občanov EÚ. Priemysel, členské štáty a Komisia riešili otázku poklesu počtu námorníkov EÚ spolu s nedostatkom dobre kvalifikovaných námorníkov pri viacerých príležitostiach, ale opatrenia identifikované na zastavenie a zvrátenie poklesu boli zväčša neúčinné.

1.3 Celý rad štúdií a výskumných projektov sa snažil o identifikovanie a riešenie poklesu počtu námorníkov EÚ. Medzi ne patrili:

— štúdia z roku 1996 o profesii námorníka v Európskej únii (financovaná Komisiou);

⁽¹⁾ COM(96) 81 final, z 8.4.1997

⁽²⁾ Ú.v. ES C 109, 8.4.1997, s.1

⁽³⁾ COM (2001) 188 final z 6.4.2001. Stanovisko EHSV: ÚV C 80, 3.4.2002, s.9

— spoločná štúdia 1998 FST/ECSA (financovaná Komisiou)⁽⁴⁾;

— výskumný projekt METHAR⁽⁵⁾ a výskumný projekt METNET⁽⁶⁾ (oba financované Európskou komisiou v rámci 4. a 5. rámcového programu RTD pre dopravu v uvedenom poradí).

1.4 Správa o aktuálnom stave pracovnej sily BIMCO/ISF 2000⁽⁷⁾, uverejnená v apríli 2000, je snáď najobširnejšou štúdiou globálnej ponuky a dopytu po námorníkoch na obchodných lodiach k danému dátumu. Odhadovala deficit vo výške 16 000 dôstojníkov alebo 4 % pracovnej sily. Projekcie pre dôstojníkov na rok 2010 po analýze citlivosti, v závislosti od rastu a zručnosti posádky, prirodzeného úbytku a zvýšenej odbornej prípravy ukazujú buď nadbytok vo výške približne 11 % alebo deficit vo výške 24 %. Očakáva sa, že ďalšia aktualizácia v roku 2005 pravdepodobne naznačí deficit. Podľa spoločnej štúdie FST/ECSA z roku 1998⁽⁸⁾ je EÚ vážnejšie ovplyvnená odhadovaným deficitom približne 13 000 dôstojníkov v roku 2001, ktorý vzrastie na približne 36 000 dôstojníkov v roku 2006.

1.5 Nedávna štúdia⁽⁹⁾ vykonaná v Spojenom kráľovstve (UK) Univerzitou v Cardiffe, ktorú si objednalo Oddelenie pre dopravu, Komora námornej dopravy a Námorná spoločnosť, identifikovala výrazný nedostatok vzhľadom na počet dobre kvalifikovaných námorníkov, ktorí sú k dispozícii pre zaplnenie pracovných miest v námorníctve s miestom výkonu práce na pobreží v Spojenom kráľovstve.

⁽⁴⁾ Zdroj: Spoločná štúdia Federácie robotníckych zväzov v doprave v Európskej únii (FST) a Združenia európskych vlastníkov lodí (ECSA): „Zlepšovanie príležitostí zamestnania pre námorníkov v EÚ: prieskum na identifikáciu priorít školenia a vzdelávania námorníkov“ (1998)

⁽⁵⁾ METHAR: Harmonizácia európskych schém námorného vzdelávania a školenia

⁽⁶⁾ METNET: Tematická sieť pre námorné vzdelávanie, školenie a mobilitu námorníkov

⁽⁷⁾ BIMCO (Baltská a medzinárodná námorná rada)/ISF (Medzinárodná federácia námornej dopravy) 2000 Aktualizácia pracovnej sily – Celosvetový dopyt po námorníkoch a ich ponuka – apríl 2000

⁽⁸⁾ Pozri poznámku pod čiarou 3

⁽⁹⁾ Zdroj: Štúdia nazvaná „Požiadavky hospodárstva Spojeného kráľovstva na ľudí so skúsenosťami s prácou na mori v roku 2003“, objednaná Oddelením pre dopravu, Komorou námornej dopravy a Námornou spoločnosťou v Spojenou kráľovstve, ktorú vykonala univerzita v Cardiffe.

1.6 Komisia uznala, že námorná doprava na krátke vzdialenosti je neoddeliteľnou súčasťou dopravného systému⁽¹⁰⁾. Hoci bolo realizovaných niekoľko iniciatív na podporu námornej dopravy na krátke vzdialenosti, najmä v rámci usmernení štátnej pomoci pre námornú dopravu, neprinesli žiadne významné zlepšenie zamestnanosti námorníkov EÚ. Nosnosť lodí prestala klesať v niekoľkých členských štátoch a v niektorých členských štátoch zaznamenali nárast. Ale počet námorníkov EÚ naďalej klesá.

2. Odporúčania Komisie podporujúce nábor a školenie námorníkov a námornú dopravu⁽¹¹⁾

2.1 Hoci Komisia potvrdzuje, že zamestnávanie a školenie sú dve otázky, za ktoré nesú prvoradú zodpovednosť členské štáty, identifikovala a vydala odporúčania pokiaľ ide o prioritné kroky:

- a) riadna aplikácia existujúceho práva Spoločenstva a medzinárodného práva o životných a pracovných podmienkach a kvalite palubných prevádzok, aby sa zlepšili sociálne podmienky ako prostriedok náboru personálu vysokého kalibru;
- b) uznala zvýšenú konkurenciu zo strany lacnejšej pracovnej sily, ktorá nepochádza z EÚ, v pravidelných osobných prevozných službách v rámci Európskej únie. Pri poskytovaní riešenia tohto problému identifikovala potrebu paralelných ujednaní sociálnymi partnermi;
- c) členské štáty a sociálni partneri organizujú koordinované kampane na zvyšovanie povedomia na národnej a európskej úrovni, aby sa znovu začal budovať obraz priemyselného odvetvia námornej dopravy, aby sa mladým ľuďom poskytli fakty o príležitostiach a dopadoch námorníckej kariéry;
- d) vlastníci lodí skúmajú možnosti s ohľadom na zlepšovanie životných a pracovných podmienok, vrátane povinností a odmeňovania;
- e) zabezpečenie ochrany vysokokvalitného systému odbornej prípravy v námorníctve v EÚ, pričom členské štáty a sociálni partneri zabezpečia dostatočný počet miest pre školenie na palube;
- f) členské štáty a sociálni partneri preskúmajú a získajú výhodu z príležitostí ponúkaných nástrojmi Spoločenstva, ktoré sú dostupné pre finančnú podporu námorného školenia.
- g) poskytnutie uznania, že Spoločenstvo môže podporovať snahy priemyslu, aby sa zvrátil súčasný nedostatok námorníkov z EÚ sponzorovaním celého radu ad hoc výskumných projektov prostredníctvom 6. rámcového programu.

2.1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor vyjadril stanovisko⁽¹²⁾, že všetci, ktorým bolo oznámenie Komisie adresované, by si mali dôkladne všimnúť jeho odporúčania. Konkrétne bol vykonaný odkaz na členské štáty, ktoré plne využívajú štátnu pomoc pre námornú dopravu a iné existujúce opatrenia pomoci EÚ. Výbor pritiahol pozornosť na potrebu zlepšovania života na palube a pracovných podmienok, ratifikáciu a vykonávanie príslušných medzinárodných noriem, a kde je to potrebné a vhodné, kroky na oživenie sociálneho, prestížneho a pracovného uspokojenia profesií námorníkov. Výbor tiež pritiahol pozornosť na potrebu spolupráce a propagácie danej profesie členskými štátmi a sociálnymi partnermi.

2.2 Komisia potvrdzuje, že námorná doprava je otázkou, za ktorú nesú hlavnú zodpovednosť členské štáty, identifikovala však odporúčania s ohľadom na prioritné kroky. Hoci sa značne zdôrazňovala námorná doprava na krátku vzdialenosť, opatrenia sa na tento sektor nevzťahovali.

- a) medzi legislatívne kroky patrí implementácia smernice o určitých formalitách pre lode pri vplávaní do prístavov a/alebo odplávaní z prístavov v členských štátoch (IMO-FAL), implementácia programu Marco Polo, štandardizácia a harmonizácia intermodálnych jednotiek nakládky, dialnice na mori a zlepšovanie environmentálneho dopadu námornej dopravy;
- b) technické kroky zahŕňajú usmernenia pre colné postupy pre námornú dopravu na krátku vzdialenosť, identifikáciu a elimináciu prekážok pre väčšiu úspešnosť námornej dopravy na krátku vzdialenosť, aproximáciu národných aplikácií a automatizáciu colných postupov Spoločenstva, výskum a technický rozvoj;
- c) medzi prevádzkové kroky patria administratívne strediská, kde sa všetko dá vybaviť na jednom mieste, zabezpečovanie veľmi dôležitej úlohy ohnisk námornej dopravy na krátke vzdialenosti, zabezpečovanie dobrého fungovania a usmerňovania propagačných stredísk námornej dopravy na krátke vzdialenosti, propagácia imidžu námornej dopravy na krátke vzdialenosti ako úspešná dopravná alternatíva a zber štatistických informácií.

2.2.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor podporoval oznámenie Komisie v stanovisku⁽¹³⁾ o akčnom programe na podporu námornej dopravy na krátku vzdialenosť. Výbor však skutočne priťahuje pozornosť na potrebu odstránenia úzkych miest, aby sa námorná doprava na krátku vzdialenosť vyvinula do intermodality. Obavy boli vyjadrené pri celom rade pridružených otázok. Výbor tiež zdôrazňoval dôležitosť neustáleho monitorovania akcií, ktoré sa majú realizovať.

⁽¹⁰⁾ COM(2003) 155 final zo dňa 7.4.2003

⁽¹¹⁾ vid' poznámku pod čiarou 4

⁽¹²⁾ Stanovisko EHSV Ú.v. ES C 80 zo dňa 3.4.2002 s.9

⁽¹³⁾ Stanovisko EHSV Ú.v. ES C 32 zo dňa 5.2.2004, s. 67

3. Odporúčania Rady propagujúce nábor a školenie námorníkov a námornej dopravy

3.1 Rada potvrdila⁽¹⁴⁾ všeobecnú štruktúru a politické usmernenia oznámenia Komisie o „školení a náboe námorníkov“⁽¹⁵⁾. Pri takomto konaní potvrdila dôležitosť námornej dopravy vo svete a obchodovaní v Spoločenstve. Ďalej potvrdila, že námorná doprava je najúčinnším, priateľským k životnému prostrediu a lacným spôsobom dopravy.

3.2 Hoci Rada uznáva konkurenčný charakter námornej dopravy, tiež zdôraznila dôležitosť boja proti subštandardnej národnej doprave vytvorením medzinárodných noriem alebo vyplnením medzier v medzinárodnej legislatíve, čím zdôrazňuje dôležitosť implementácie a posilnenia existujúcej legislatívy, vrátane legislatívy súvisiacej so životnými a pracovnými podmienkami, pretože námorníci sú základnými prvkami pre bezpečnosť lodí.

3.3 Špecificky potvrdila dôležitosť ľudského faktora v kvalitnej námornej doprave a potrebu priaznivého ovplyvňovania verejnej mienky, a to s ohľadom na imidž a atraktivnosť kariéry námorníka.

3.4 Ďalej potvrdila pozitívny efekt smerníc Spoločenstva pre štátnu pomoc v námorníckom sektore a ich dôležitosť pri udržiavaní konkurencieschopnosti flotíl členských štátov a zvyšovaní počtu plavidiel pod vlajkami členských štátov.

3.5 Hoci Rada potvrdzuje dôležitosť námornej dopravy, identifikovala a vydala odporúčania, „*inter alia*“, s ohľadom na nasledovné špecifické otázky:

- a) včasná produkcia revidovaných smerníc Spoločenstva pre štátnu pomoc v námornom sektore, aby sa zabezpečila údržba konkurencieschopnosti a propagácia námorných znalostí, ako aj zamestnania európskych námorníkov;
- b) členské štáty majú zlepšiť svoj imidž námornej dopravy;
- c) ďalšia propagácia kvalitnej námornej dopravy prostredníctvom prísnejšieho dodržiavania zákonných inštrumentov IMO a ILO, ako aj legislatívy spoločenstva v rámci implementácie vlajky štátu (FSI) a štátnej kontroly prístavu (PSC);
- d) možnosť vytvorenia európskeho systému odmeňovania kvality, uznávajúc kvalitných operátorov, ktorí dodržiavajú „*inter alia*“ bezpečnostné normy, normy pre životné a pracovné podmienky pre námorníkov, bezpečnosť a environmentálnu ochranu ako iniciatívu na propagáciu kvalitnej námornej dopravy;

e) uvítala zámer Komisie poskytnúť správu o možnom vytvorení špecifických postupov uznávania pre osvedčenia spôsobilosti v Spoločenstve, prostredníctvom dodržiavania požiadaviek STCW;

f) sociálni partneri majú prispieť k snahám členských štátov a Komisie, aby boli mladí ľudia priťahovaní k profesii námorníka, vrátane vytvorenia atraktívnych pracovných a platových podmienok. Uvedené má zahŕňať aj propagáciu zamestnanosti žien na mori aj na zemi;

g) majitelia lodí majú zaistiť a zachovať dostatočnú úroveň zamestnanosti pre občanov EÚ na palubách ich lodí a ich spoločností. Konkrétne, propagácia kariéry s perspektívami mobility, propagácie a budúceho zamestnania podpísaním zmlúv o kariére s mladými dôstojníkmi. Uvedené má byť doplnené zlepšením pracovných a životných podmienok, využívajúc pritom moderné technické a komunikačné prostriedky;

h) dôležitosť konvencií odvolávajúcich sa na pracovné normy, napr. konvencií ILO.

4. Stanoviská Európskeho parlamentu týkajúce sa propagácie náboru a školenia námorníkov a námornej dopravy

4.1 Pri celom rade príležitostí Európsky parlament riešil otázku propagácie námornej dopravy a profesie námorníka. Konkrétne, vo svojej nedávnej rezolúcii o zlepšovaní bezpečnosti na mori (P5_TA_PROV(2004)0350), po nehode tankera Prestige pri pobreží španielskej Galície, by celý rad návrhov mohol, ak budú implementované priamo alebo nepriamo, podporiť námornú dopravu EÚ s prínosmi pre vlastníkov lodí EÚ a námorníkov.

4.2 Okrem iného, EHSV si so záujmom všima nasledovné odporúča obsiahnuté v danej správe:

4.2.1 „[EP] volá po súhrnnej a kohéznej námornej politike, ktorá by mala mať za svoj cieľ vytvorenie európskej oblasti námornej bezpečnosti; domnieva sa, že táto politika by mala byť založená na nasledovných opatreniach:

— zákaz subštandardných plavidiel;

— ...

— zlepšovanie životných a pracovných podmienok a školenie námorníkov.“

⁽¹⁴⁾ 2515. zasadnutie Rady 5.6.2003, 9686/03 (Presse 146)

⁽¹⁵⁾ Pozri poznámku pod čiarou 1

4.2.2 „[EP] zdôrazňuje, že v záujme bezpečnosti na mori je veľmi dôležité, aby námorníci dostávali plat, ktorý prisudzuje hodnotu ich práci, a preto by sa malo ukončiť ich nadmerné využívanie, ktoré existuje na mnohých lodiach; vyzýva Komisiu, aby pracovala na harmonizácii tohto povolania a za jeho lepší stav v európskej mierke prostredníctvom legislatívy a aby za tým účelom konala spolu s IMO.“

4.2.3 „[EP] žiada opatrenia na zvýšenie prestíže námorníckych povolaní a ich zatriktívnenie pre mladých ľudí vo všeobecnosti a najmä mladých Európanov.“

5. Všeobecné poznámky a zistenia

5.1 Ako súčasť existujúceho programu trvalo udržateľného rozvoja v EÚ sa uznáva, že námorná doprava má veľmi dôležitú úlohu. Dôležitosť námornej dopravy bola identifikovaná v Bielej knihe Komisie nazvaná „Európska dopravná politika na rok 2010: čas na rozhodnutie“⁽¹⁶⁾ a načrtnutá v dokumente námornej politiky nazvanom „Legislatíva Európskej únie a ciele pre námornú dopravu“⁽¹⁷⁾.

5.2 Námorná doprava prepravuje 40,7 % v hodnotovom vyjadrení a 69,9 % v hmotnostnom vyjadrení exportov/importov EÚ⁽¹⁸⁾. Tento údaj je výrazne vyšší pri členských štátoch so statusom ostrova. Námorná doprava je najdôležitejším spôsobom dopravy s ohľadom na externý obchod EÚ.

5.3 Námorná doprava prepravuje 12 % v hodnotovom vyjadrení a 19,7 % v hmotnostnom vyjadrení obchodov v Spoločenstve⁽¹⁹⁾. Pri ostrovoch vzdialených od pevniny a niektorých regiónoch je tento údaj výrazne vyšší, najmä v Spojenom kráľovstve a Írsku, ktoré je takmer úplne závislé od námornej dopravy kvôli svojmu hospodárskemu blahu a prosperite.

5.4 Zdravý a živý priemysel námornej dopravy prispieva k udržiavaniu ďalších foriem dopravy. Okrem toho úspešný dopravný priemysel napomáha udržiavať prosperitu celého námorného sektora. Konkrétne, pri splnení kritérií na vysoko-kvalifikovaných námorníkov, je možnosť nájsť si uplatnenie aj v subsektoroch služieb, financií, zábavy a výroby. Aj keď existuje možnosť náhrady niektorých prvkov, alternatívne metódy školenia nie sú vždy žiaduce alebo možné.

5.5 Je nutné rozlišovať medzi rádovými námorníkmi a dôstojníkmi. Zdá sa, že vlastníci lodí majú väčšiu tendenciu zamestnávať dôstojníkov EÚ, napriek vyšším mzdovým nákladom.

⁽¹⁶⁾ Biela kniha „Európska dopravná politika na rok 2010: čas na rozhodnutie“ – Európska komisia 2001

⁽¹⁷⁾ Námorná politika „Legislatíva Európskej únie a ciele pre námornú dopravu“ – Európska komisia 2002

⁽¹⁸⁾ Energia a doprava EÚ v číslach, štatistická príručka na rok 2003 – Európska komisia

⁽¹⁹⁾ Pozri poznámku pod čiarou 6

5.6 Významný počet dôstojníkov EÚ je zamestnaných na vysokorizikových postoch, na pozíciách vyžadujúcich vysokú kvalifikáciu na mori v celom námornom lodnom priemysle. Skúsenosti takýchto jednotlivcov sa extenzívne využívajú v námorných dopravných spoločnostiach a manažmente flotíl v EÚ aj mimo EÚ.

5.7 Plavčíci EÚ boli vo výraznom počte nahradení námorníkmi z krajín, ktoré nie sú členmi EÚ na plavidlách registrovaných v EÚ. Stále viac sa zamestnávanie plavčikov EÚ priraduje k špecializovaným plavidlám, vrátane plavidiel, ktoré sú nasadené v pobrežnom energetickom sektore. Ide o dôsledok opatrení redukcie nákladov vlastníkov lodí, aby sa znížili ich mzdové náklady kvôli udržaniu konkurencieschopnosti a/alebo zvýšeniu ich ziskovosti.

5.8 Uznáva sa, že námorné prístavy sú živými dopravnými strediskami veľmi dôležitými pre podporu obchodu a hospodárskeho rozvoja členských štátov. Dôležitosť námorných prístavov ako dopravných stredísk podporená štatistickými údajmi je zahrnutá vo výročnej správe za rok 2003 Európskej organizácie námorných prístavov⁽²⁰⁾. Námorné prístavy EÚ sa spoliehajú na vysoko kvalifikovaných a skúsených námorníkov v celom rade pracovných pozícií. Hoci sú námorní piloti a prístavní velitelia pohotovo identifikovateľnou skupinou, skúsení námorníci sú zamestnávaní v manažmente prístavov a v logistických operáciách.

5.9 Významný zisk je v EÚ tvorený poskytovaním špecializovaných služieb námornej dopravy. Okrem priameho manažmentu a prevádzky flotíl sú pokryté aj oblasti ako maklérske, právnické a finančné služby.

5.10 Výroba zariadení, vrátane bezpečnostného zariadenia pre lode a zábavný priemysel, je v EÚ významná. Celý rad bývalých námorníkov je zamestnaných v tomto podsektore v oblasti rozvoja aj odbytu.

5.11 Stavba lodí, hoci extenzívne trpí konkurenciou najmä z Ďalekého Východu, je dôležitá pre ekonomiky niektorých členských štátov a regiónov. Koncentrácia sa teraz zameriava na bojové lode, krížniky a vysoko špecializované plavidlá. Tiež existuje výrazná aktivita s ohľadom na opravu lodí a zabezpečenie pobrežného energetického sektora.

5.12 Tiež existuje výrazný dopyt po vysoko kvalifikovaných a skúsených námorníkoch v regulačných orgánoch členských štátov EÚ. Takýto personál je mimoriadne dôležitý, aby sa zabezpečila adekvátna kontrola plavidiel FSI a PSC, ako aj bezpečnosť života na mori a ochrana morského prostredia.

⁽²⁰⁾ Výročná správa Organizácie námorných prístavov za rok 2003

5.13 Národné vyššie odborné školy v Spoločenstve poskytujú vysoký štandard vzdelávania/školenia pre štátnych príslušníkov krajín, ktoré nie sú členmi EÚ, čo pomáha bezpečnosti navigácie, bezpečnosti života na mori a ochrane morského prostredia.

5.14 Vysoko kvalifikovaní a skúsení námorníci EÚ sú žiadaní pre trvalo udržateľný rozvoj pododdielov súvisiacich s námornou infraštruktúrou a službami. Bol schválený spoločný návrh projektu ECSA/ETF⁽²¹⁾ mapovania ciest kariéry v námornom priemysle a jeho závery by mali byť k dispozícii v priebehu roka 2005.

5.15 Nie je dostatočný dôkaz, ktorý by uvádzal, že mladí občania EÚ nemajú záujem o kariéru v priemysle námornej dopravy. Ak existujú efektívne propagačné kampane ponúkajúce príležitosti v priemysle námornej dopravy, priťahujú výrazný počet uchádzačov.

6. Profesia námorníka

6.1 Priznáva sa čoraz väčšie starnutie pracovnej sily a nedostatočná úroveň súčasného náboru námorníkov EÚ. Vyššie uvedené platí najmä s ohľadom na vyšších dôstojníkov, ktorí nielenže sú zamestnaní na plavidlách s vlajkou EÚ, ale je po nich dopyt na lodiach pod zahraničnými vlajkami. Vzhľadom na čas potrebný na školenie takýchto jednotlivcov a nadobudnutie potrebných skúseností, je nutné uznať, že situácia sa v súčasnosti v niektorých členských štátoch stáva kritickou.

6.2 Zdá sa, že príťažlivosť námorníctva ako kariéry sa výrazne líši v členských štátoch EÚ. Môže ísť najmä o dôsledok rozdielnych ekonomických okolností, geografickej polohy alebo kultúry.

6.3 Bolo naznačené, že mladí ľudia sú stále viac neochotnejší tráviť dlhý čas na mori, pretože sa to považuje za sociálne a finančne neatraktívne. Hoci je len veľmi málo povolaní, ktoré ponúkajú dlhšie obdobie dovolenky pre rekreačnú činnosť a cestovanie.

6.4 Existuje empirický dôkaz zo Spojeného kráľovstva naznačujúci, že v prípade efektívnej propagačnej kampane prinášajúcej zvýšené povedomie o kariére v priemysle námornej dopravy, je dostatočný počet mladých ľudí žiadajúcich o ponúkané školiace pracovné miesta.

6.5 V záujmoch trvalej udržateľnosti priemyselných odvetví námornej infraštruktúry a ako súčasť propagačnej kampane na presvedčenie mladých ľudí na profesiu námorníka, je veľmi dôležité ponúkať „kariéru v námornej doprave“ namiesto

„kariéry na mori“. V takomto prípade to bude poukazovať na širšie dostupné príležitosti a je predpoklad zvýšenia záujmu mladých ľudí a rodičov o kariéru v tomto priemysle.

6.6 Námorné vzdelávanie a školenie, hoci vyhovuje ustanoveniam konvencie STCW a kódexu ISM, musí zabezpečiť, že kurzy budú aktuálne, splnia potreby priemyslu a vybaví jednotlivca na technickú zmenu.

6.7 Námorníci z rybárskeho priemyslu a vojska poskytujú užitočnú, hoci obmedzenú rezervu ďalšej pracovnej sily pre priemysel námornej dopravy. Pri úpadku rybárskeho priemyslu a kontraktácie námorných síl EÚ, počet tých, ktorí sú dostupní pre zamestnanie v sektore námornej dopravy na mori alebo na pobreží, sa znižuje. Je nepravdepodobné, že by výrazné zníženia vo veľkosti rybárskych flotíl EÚ priniesli výrazné počty, v dôsledku starnutia pracovnej sily.

6.8 Zachovanie stavu plavčikov EÚ je tiež dôležité pre udržanie európskej bázy námorníckej odbornej pripravenosti. Navyše môžu byť radoví námorníci po adekvátnom výškolení cenným zdrojom pre nábor do dôstojníckych pozícií.

7. Námorná doprava

7.1 Potvrdzuje sa, že existuje celý rad iniciatív na podporu námornej dopravy na krátke vzdialenosti v členských štátoch. V niektorých prípadoch sú v samých začiatkoch a ich účinky ešte neboli stanovené. Ale zdá sa, že medzi členskými štátmi existuje malá spolupráca. Iniciatívy ako politika „Diaľnice mora“ sú užitočné pri náraste profilu námornej dopravy. Je potrebné zapojiť všetky členské štáty do kooperačných opatrení, aby sa námorná doprava úplne využila.

7.2 Hoci sa potvrdzuje, že smernice pre štátnu pomoc s ohľadom na podporné opatrenia pre námornú dopravu sú veľmi dôležité pre zabezpečenie spravodlivej súťaže medzi členskými štátmi a zvýšenú konkurencieschopnosť, efektívnosť takýchto opatrení by mohla byť sporná, vzhľadom na pokračujúci pokles zamestnanosti námorníkov EÚ.

7.3 Existuje náznak, že niektoré členské štáty plne nevyužívajú ustanovenia, ktoré teraz existujú podľa smerníc pre štátnu pomoc. Okrem toho sa prejavuje nedostatok vôle vykonávať zmenu, kde buď existujú obmedzenia alebo je predpoklad, že existujú.

7.4 Hoci sa uznáva, že členské štáty sú zodpovedné propagovať námornú dopravu, zdá sa, že nedostatok ústrednej koordinácie bráni rozvoju. Iniciatívy ako Marco Polo alebo projekty Diaľnice mora vytvorené na propagáciu námornej dopravy na krátke vzdialenosti zatiaľ nemali čas ukázať svoj účinok.

⁽²¹⁾ Návrh spoločného projektu ECSA/ETF o mapovaní ciest kariéry v priemysle námornej dopravy v roku 2004

8. Odporúčania

8.1 Komisia by mala prijať vhodné kroky a vydať odporúčania, aby sa:

- a) zhodnotili existujúce opatrenia vytvorené na podporu námornej dopravy členskými štátmi;
- b) zhodnotili existujúce opatrenia vytvorené na podporu náboru a školenia námorníkov v členských štátoch;
- c) určil počet námorníkov EÚ potrebný na trvalé udržanie námornej infraštruktúry;
- d) preskúmalo fungovanie existujúcich ustanovení smerníc pre štátnu pomoc, najmä ustanovenia o prepojení vzdelania 2. a 3. úrovne osvedčenia STCW pre službu/školenie počas zamestnania na palube lodí;
- e) zaistilo, že priority budú stanovené tak, aby sa podporil nábor, školenie a udržanie námorníkov EÚ v rámci prednosti pred uznaním a zamestnaním majiteľov osvedčení z tretích krajín na lodiach EÚ.

8.2 Členské štáty by mali prijať vhodné kroky a vydať odporúčania, aby sa:

- a) zaistilo, že hlavné a konsolidované konvencie ILO, konvencie IMO v aktuálnom znení a smernice EÚ, budú implementované a dodržiavané, aby sa zabezpečili adekvátne pracovné a životné podmienky;
- b) poskytla adekvátne finančnú podporu pre školenie, pri ktorom sa plne využívajú smernice pre štátnu pomoc. V tomto smere sa odporúča využiť podporné možnosti daňového režimu a režimu sociálneho zabezpečenia v prípade, ak je to vhodné;
- c) identifikovali akékoľvek ďalšie opatrenia potrebné na podporu náboru a školenia námorníkov EÚ;
- d) pracovalo so sociálnymi partnermi a zaviedli efektívne propagačné kampane na podporu mladých ľudí, aby začali budovať kariéru v priemysle námornej dopravy;
- d) zabezpečilo, že je k dispozícii adekvátne financovanie na zaistenie vysokokvalitných vzdelávacích/školiacich prevádzok pre špeciálne námorné školenie;
- f) povzbudila širokú podporu s ohľadom na školenie námorníkov z odvetvia námorníctva;

- g) zabezpečila potrebnú dopravnú infraštruktúru, aby sa umožnilo a rozšírilo používanie námornej dopravy;
- h) spropagovalo používanie námornej dopravy ako spôsobu dopravy priateľského k životnému prostrediu;
- i) zabezpečil celý rad lodí, ktoré budú k dispozícii, aby splnili strategické a ekonomické potreby;
- j) zabezpečilo, že nebudú zavedené opatrenia na kriminalizáciu profesie námorníka a aby sa odstránili opatrenia, ktoré momentálne platia a snažia sa námorníkov kriminalizovať, najmä kapitánov.

8.3 Európsky parlament a Rada by mali:

- a) uľahčiť návrhy Komisie k opatreniam na podporu námornej dopravy;
- b) uľahčiť návrhy Komisie k opatreniam na podporu náboru a školenia námorníkov;
- c) monitorovať kroky Komisie s ohľadom na opatrenia zamerané na podporu námornej dopravy;
- d) monitorovať kroky Komisie vzhľadom na opatrenia zamerané na podporu náboru a školenia námorníkov.

8.4 Vlastníci lodí by mali prijať vhodné kroky, aby sa:

- a) zabezpečila dostatočná zamestnanosť a sociálne podmienky za účelom povzbudenie náboru a zachovania námorníkov EÚ vysokého kalibru;
- b) usilovalo o naverbovanie jednotlivcov vysokého kalibru a zabezpečilo vhodné školenie;
- c) zabezpečil dostatočný počet školiacich a pracovných pozícií, aby sa zaistila ponuka vyšších dôstojníkov EÚ;
- d) preskúmali spôsoby vytvorenia námornej dopravy pre obchod v EÚ a externý obchod.

8.5 Odborové zväzy by mali prijať vhodné kroky, aby sa:

- a) podporili kariéry v priemysle námornej dopravy;
- b) usilovalo o zabezpečenie vysokého profesionálneho postavenia námorníkov EÚ;
- c) zahrnula účasť na propagácii priemyslu námornej dopravy, vrátane námornej dopravy na krátke vzdialenosti.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu rozhodnutia Komisie o uplatňovaní ustanovení článku 86 Zmluvy o štátnej pomoci vo forme kompenzácie za poskytovanie verejných služieb pridelené niektorým podnikateľským subjektom povereným prevádzkovaním služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme“ a „Návrhu smernice Komisie, ktorou sa mení smernica 80/723/EHS o priehľadnosti finančných vzťahov medzi členskými štátmi a verejnými podnikateľskými subjektami“

(2005/C 157/06)

Dňa 19. marca 2004 sa Komisia v súlade s článkom 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla požiadať Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie stanoviska k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, ktorá bola poverená prípravou dokumentácie v tomto prípade, schválila svoje stanovisko dňa 5. októbra 2004. (spravodajca pán HERNÁNDEZ BATELLER – pomocný spravodajca: pán BURANI).

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (zasadanie dňa 15. decembra 2004), Európsky hospodársky a sociálny výbor schválil predmetné stanovisko počtom hlasov: 140 za a 9 sa zdržalo hlasovania.

1. Úvod

1.1 Písmeno g) článku 3 Zmluvy ES stanovuje, že aktivity Spoločenstva budú v súlade s „režimom, ktorý zabezpečí, aby hospodárska súťaž nebola sfaľovaná na vnútornom trhu“. Udržanie účinnej kontroly je potrebné na to, aby sa zabránilo tomu, že štátna pomoc poskytnutá členskými štátmi sfaľuje hospodársku súťaž, je jednou z najdôležitejších častí tohto režimu.

1.2 Viaceré Európske rady zdôraznili potrebu kontroly štátnej pomoci. Európska rada v Štokholme vo svojom záverečnom vyhlásení z dňa 24. marca 2001, poukázala na „potrebu znížiť úroveň verejnej pomoci v Európskej únii a sprehľadniť celý systém. Za týmto účelom by členské štáty mali preukázať tendenciu znižovania verejnej pomoci vo vzťahu k HDP za rok 2003, berúc do úvahy potrebu preorientovať dotácie na horizontálne ciele, vrátane kohézie“.

1.3 Európska komisia predstavila návrh ako regulovať štátnu pomoc vo forme kompenzácie za verejné služby poskytované podnikateľským subjektom prevádzkujúcich služby vo všeobecnom hospodárskom záujme, prostredníctvom návrhu Rozhodnutia a komunitárneho právneho rámca „ad hoc“, a taktiež prostredníctvom zmeny Smernice 80/723/EHS o priehľadnosti finančných vzťahov medzi členskými štátmi a verejnoprávnymi podnikateľskými subjektami⁽¹⁾.

1.4 Tento návrh má za cieľ uplatniť ustanovenia zmluvy, osobitne ustanovenia o hospodárskej súťaži, na finančné kompenzácie poskytnuté členskými štátmi pre niektoré služby všeobecného hospodárskeho záujmu (VHZ), aby sa celkovo alebo čiastočne pokryli osobitné výdavky vyplývajúce z povinnosti zabezpečiť verejné služby.

1.4.1 Avšak návrh rozlišuje medzi rôznymi kategóriami kompenzácií a obmedzuje tak svoje pole pôsobenia. V tomto smere by nespádali do zákazu tie kompenzácie, ktoré spĺňajú štyri podmienky stanovené Európskym súdnym dvorom vo svojich rozhodnutiach ALTMARK⁽²⁾ a ENIRIRSORSE⁽³⁾. Ide o nasledovné podmienky: podnikateľský subjekt musí byť skutočne poverený zabezpečením výkonu jasne definovaných verejných služieb; parametre na výpočet výšky kompenzácie musia byť vopred objektívne a transparentne stanovené; výška kompenzácie nesmie prevýšiť celkové náklady alebo ich časť, berúc do úvahy možné príjmy a primeraný zisk; a ak by podnikateľský subjekt, ktorý má zabezpečiť výkon predmetných povinností, nebol určený podľa optimálneho postupu vo verejnom obstarávaní, výška kompenzácie sa stanoví na základe analýzy nákladov a primeraného zisku, ktoré by mal priemerný podnikateľský subjekt s adekvátnym riadením a vybavením na zabezpečenie zverených úloh. Pre Európsky súdny dvor takéto kompenzácie nespádajú pod ustanovenia Zmluvy vzťahujúce sa k „štátnej pomoci“.

1.4.2 Taktiež nespádajú pod ustanovenia návrhu finančné dotácie podľa pravidiel „de minimis“ v zmysle Nariadenia Komisie (ES) č. 69-2001, z 12. januára 2001⁽⁴⁾ a tie, ktoré sú určené pre vymedzené verejné rozhlasové⁽⁵⁾ služby.

⁽²⁾ Rozhodnutie z 24. júla 2003 v konaní C-280/00, ešte nepublikované v Zbierke.

⁽³⁾ Rozhodnutie z 27. novembra 2003 v spojenom konaní C-34/01 a C-38/01, ešte nepublikované v Zbierke.

⁽⁴⁾ UV L 10 z 13.1.2001, s. 30. Ide o finančnú pomoc, ktorej výška nepresiahne 100 000 Eúr počas obdobia troch rokov. Treba podotknúť, že predmetné Nariadenie nie je uplatniteľné v oblasti dopravy a aktivít v oblasti spracovania alebo obchodovania s tovarom v Prílohe I Zmluvy.

⁽⁵⁾ Konkrétne tie služby vymenované v bodoch 49 a 56 Oznámenia Komisie ES zverejnené v UV C 320 z 15.11.2001.

⁽¹⁾ Návrh Smernice, ktorou sa mení a dopĺňa Smernica 2000/52/ES (UV L 193 z 29.7.2000, s. 75).

1.4.3 V súlade s článkom 73 ZES a Nariadeniami Rady (EHS) č. 1191/69 ⁽¹⁾ a 1107/70 ⁽²⁾ nespádajú pod dosah tohoto návrhu určité dotácie poskytnuté pre sektor pozemnej železničnej, cestnej a lodnej dopravy – osobitne v prípade podnikateľských subjektov, ktoré zabezpečujú mestskú, prímestskú a regionálnu dopravu.

1.4.4 Na záver a na základe zdôvodnenia samotnej Európskej komisie, ktorá berie na zreteľ špecifické ciele Spoločnej dopravnej politiky, vynímajú sa spod jeho dopadu aj kompenzácie za poskytovanie verejných služieb v oblasti leteckej a námornej dopravy ⁽³⁾, okrem námornej dopravy v prípade, keď poskytovaná služba spočíva v prevádzkovaní spojenia medzi ostrovmi s objemom prepravy nižším ako 100 000 pasažierov za rok.

1.4.5 Následne oblasť uplatňovania návrhu podľa článku 1 Rozhodnutia sa vzťahuje, okrem spomínaného prevádzkovania medziostrovných dopravných spojov, na kompenzácie za verejné služby, ktoré sú štátnou pomocou pre podnikateľské subjekty operujúce v oblastiach pôsobnosti Zmluvy o ES a ktoré spĺňajú nasledovné podmienky:

- 1) kompenzácia za verejné služby udeľované podnikom, ktorých čistý ročný obrat zo všetkých činností nepresiahol stanovený strop ⁽⁴⁾, a to za dve predchádzajúce účtovné obdobia pred poskytnutím podpory za služby vo všeobecnom hospodárskom záujme, a jeho ročná výška kompenzácie za predmetné služby nepresiahla stanovený strop ⁽⁵⁾; pre úverové inštitúcie je tento strop nahradený stanovením limitu bilančnej sumy;
- 2) kompenzácia za verejné služby udelené nemocniciam, ktoré vykonávajú služby všeobecného verejného záujmu;
- 3) kompenzácie za verejné služby udelené podnikateľským subjektom, ktoré zabezpečujú sociálne chránené bývanie a vykonávajú služby vo všeobecnom hospodárskom záujme.

1.4.6 Za určitých podmienok uplatňovanie Rozhodnutia v tejto oblasti nepredpokladá nezlučiteľnosť štátnej podpory s čl. 86, odst. 2 Zmluvy o ES. Komisia preto navrhuje, aby sa rozlíšovalo medzi štátnou podporou, ktorých výška môže značne

⁽¹⁾ Ú.v. L 156, z 28.6.1969. V znení Nariadenia (EHS) č. 1893/91 (DO L 169 z 29.6.1991, s. 1).

⁽²⁾ Ú.v. L 130, z 15.6.1970. V znení Nariadenia (ES) č. 543/97 (DO L 84 z 26.3.1997, s. 6).

⁽³⁾ Avšak v tejto oblasti existuje určitá komunitárna právna úprava: Nariadenie Rady (EHS) č. 2408/92 z 23. júla 1992 (Ú.v. L 240 z 24.8.1992, str. 8) o prístupe leteckých spoločností Spoločenstva na intrakomunitárne letecké cesty, v znení Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 1882/2003 (Ú.v. L 284 z 31.10.2003, str. 1) Nariadenia Rady (EHS) č. 3577/92 zo 7. decembra 1992 (Ú.v. L 364 z 12.12.1992, str. 7) o námornej preprave.

⁽⁴⁾ Tieto čiastky budú upresnené podľa výsledkov konzultácií, ktoré Komisia zahájila ohľadne tohto návrhu.

⁽⁵⁾ Tento strop môže byť stanovený na základe ročného priemeru, ktorý predstavuje aktualizovanú sumu kompenzácií poskytnutých v priebehu platnosti zmluvy alebo počas obdobia piatich rokov.

narušiť hospodársku súťaž, na jednej strane a menej objemnými podporami na druhej strane.

1.4.7 Taktiež návrh kladie väčší dôraz na princíp transparentnosti vo vzťahoch medzi členskými štátmi a verejnoprávnymi podnikmi alebo podnikateľskými subjektami, ktorí boli poverení výkonom verejnej služby, nakoľko zavedením novej definície „podnikateľského subjektu povinného viesť oddelené účtovníctvo“ mení platnú Smernicu 80/723/EHS, ktorá mimo právnej definície kompenzácií za verejné služby, obsahuje aj povinnosť oddeliť účtovníctvo v prípade, keď podnikateľské subjekty, ktoré sú príjemcami týchto kompenzácií, zároveň vykonávajú aj aktivity, ktoré nie sú vo všeobecnom hospodárskom prospechu (VHP).

1.4.8 Na záver treba podotknúť, že ustanovenia tohto návrhu neovplyvnia uplatňovanie prísnejších právnych úprav vzťahujúcich sa na povinnosť zabezpečiť verejné služby stanovené sektoriálnymi komunitárnymi normami, opatreniami a komunitárnou právnou úpravou o verejnom obstarávaní.

1.4.9 V každom prípade návrh obmedzuje svoju pôsobnosť na služby, ktoré sú vo VHZ v zmysle článku 86.2 ZES, avšak tento pojem nijako nedefinuje.

1.4.10 Konkrétnejšie sú ďalšie ustanovenia návrhu vzťahujúce sa na účtovníctvo a výnimky z povinnosti oznámiť udelenie pomoci alebo dotácie, požiadavky na výkon verejných služieb a výpočet výšky kompenzácie.

1.4.11 Taktiež článok 2 návrhu rozhodnutia stanovuje, že kompenzácia za výkon verejných služieb, ktoré spĺňajú podmienky uvedené v návrhu, sú zlučiteľné so spoločným trhom a sú vyňaté z predbežnej oznamovacej povinnosti podľa článku 88 odst. 3 Zmluvy.

1.4.12 Podľa článku 4 návrhu rozhodnutia „povinnosť vykonávať verejné služby musí byť pridelená oficiálnym aktom“ (legislatívne, vyhláškou alebo zmluvnou formou), ktorý stanoví presnú podstatu verejných služieb; dotknutých podnikateľských subjektov a územia.

1.4.13 Otázka výšky kompenzácie je upravená s maximálnou stručnosťou tak v článku 5 rozhodnutia ako aj v odstavcoch 12 až 23 predmetného komunitárneho rámca. Tieto ustanovenia v podstate uvádzajú, že výška kompenzácie nesmie prekročiť náklady vzniknuté pri plnení záväzkov verejných služieb a to s prihliadnutím k príslušným výnosom a k primeranému zisku pri plnení týchto záväzkov.

1.4.14 Uznané náklady za poskytovanie služieb VHZ môžu pokryť všetky variabilné náklady vzniknuté pri poskytovaní služieb VHZ, úmerný príspevok na fixné náklady a primeraný príspevok za vlastné náklady, ak sú spojené so službami VHZ⁽¹⁾. Náklady spojené s činnosťami mimo služieb VHZ nemôžu byť v žiadnom prípade započítané k službám VHZ. Ako všeobecná zásada platí, že výpočet nákladov „musí byť v súlade s prijatými účtovnými zásadami“.

1.4.15 Príjmová časť musí obsahovať aspoň všetky príjmy zo služieb VHZ. Primeraným ziskom sa má rozumieť kapitálový výnos so zahrnutím rizika alebo jeho absenciu, ktorému je podnik vystavený v súvislosti s príjmom štátnej pomoci⁽²⁾.

1.4.16 Na záver treba zdôrazniť, že štát musí pravidelne kontrolovať, či nedochádza k viacnásobným preplateniam kompenzácií. Keďže nadmerná kompenzácia nie je pre fungovanie služieb VHZ nutná, išlo by o nezlúčiteľnú štátnu podporu so spoločným trhom a táto musí byť vrátená štátu. Avšak ak výška preplatku kompenzácie nepresahuje 10 % výšky ročnej kompenzácie, tento preplatok sa môže odrátať z nasledujúceho roka. Je možné, že niektoré služby VHZ si budú vyžadovať veľmi rozdielne náklady závisiac na jednotlivých rokoch. Z tohto dôvodu preplatok vyšší ako 10 % môže byť pre fungovanie služieb VHZ nutný. Pri tomto predpoklade bude musieť štát vykonávať pravidelnú sektorovú bilanciu za obdobie nie dlhšie ako tri roky a zistený preplatok musí byť vrátený.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Predmetný návrh spĺňa záväzok Komisie, ktorý prijala pred Európskou radou v Laeken v decembri 2001, v ktorom sa zaviazala zlepšiť právnu istotu v oblasti kompenzácií za verejné služby, a konkrétne, zaviesť podporný komunitárny rámec pre štátnu pomoc podnikateľským subjektom, ktoré poskytujú služby VHZ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Viď rozhodnutie Európskeho súdneho dvora z 3.7.2003, Chronopost, spojené konania C-83/01P, C-93/01P a C-94/01P, ešte nepublikované v Zbierke.

⁽²⁾ Podľa čl. 5 odst. 4 rozhodnutia bude nutné vziať do úvahy existenciu alebo absenciu výhradných alebo osobitných práv udeľených dotknutým členským štátom, ktorý môže rovnako zaviesť podnecujúce kritériá spojené predovšetkým s kvalitou poskytovaných služieb.

⁽³⁾ COM(2001) 598 final.

2.2 Je pravda, že existuje právna neistota v oblasti noriem o financovaní služieb všeobecného záujmu a osobitne noriem týkajúcich sa štátnej pomoci. Tento fakt je nesporný aj napriek existencii judikatúry Európskeho súdneho dvora – rozhodnutia Altmark a Enirisorse – ktoré prinášajú niektoré právne kritériá, ktoré musia byť v tejto oblasti povinne dodržané.

2.3 Avšak je nutné ešte upresniť spomínané kritériá, a konkrétne, metódy výpočtu nákladov (transparentnosť, parametre) a podstatu záväzkov verejných služieb, ktoré sú predmetom kompenzácie⁽⁴⁾.

2.4 V tomto zmysle sa návrh javí ako obzvlášť vhodný pre hospodárske subjekty, pretože dokiaľ regulačný rámec nenadobudne účinnosť, akákoľvek verejná podpora, ktorú by tieto subjekty dostali ako prevádzkovatelia služieb všeobecného hospodárskeho záujmu a ktorá by nebola oznámená Komisii, môže byť považovaná za ilegálnu bez ohľadu na jej výšku.

2.5 Z tohto dôvodu by neboli chránené pred podnetmi, ktoré by napádali legálnosť pridelenia prostriedkov pred súdnymi orgánmi členských štátov.

2.6 Toto riziko sa zvyšuje najmä kvôli existencii dvoch oblastí – financovanie a rozdeľovanie trhov – kde právomoci členských štátov definovať a vykonávať služby VHZ prichádzajú zvyčajne do konfliktu so základnými normami komunitárneho práva.

2.7 Členské štáty majú týmto spôsobom veľmi voľný priestor na rozhodovanie o vhodnosti prevádzkovania služieb VHZ a o prostriedkoch na ich financovanie. Aj napriek tomu, že chýba harmonizácia právnej úpravy v tejto oblasti na úrovni Spoločenstva, zásadný limit tejto diskrečnej kompetencie spočíva v dodržovaní komunitárnej právnej úpravy ochrany hospodárskej súťaže⁽⁵⁾ bez toho, aby bolo dotknuté plnenie ich sociálneho poslania a pri plnom rešpektovaní princípu subsidiarity, ktorá je záväznou právnou normou ústavného charakteru, ktorú tak Únia ako aj členské štáty musia rešpektovať bez toho, aby sa spochybnilo plnenie záväzkov pochádzajúcich z *acquis communautaire*.

2.8 Bolo by vhodné, aby sa Komisia zamyslela nad tým, ako u každého návrhu explicitne predstaviť dôvody jeho predloženia (právny podklad, potrebu a proporionalitu) a jeho prevedenie právnej úpravy na úrovni Spoločenstva (kritérium subsidiarity, kvalitatívne a kvantitatívne ukazovatele), a to v rámci riadneho postupu a v súlade s protokolom o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporionalitu.

⁽⁴⁾ Komisia ES: Pracovný dokument sekcií Komisie „Správa o verejnej konzultácii ohľadne Zelenej knihy o službách vo verejnom záujme“, Brusel, 29.3.2004, SEC(2004) 326, str. 27-28.

⁽⁵⁾ Medzi mechanizmy financovania služieb VHZ používané členskými štátmi patrí priama finančná podpora prostredníctvom štátneho rozpočtu, zvláštne alebo výhradné práva, príspevky subjektov na trh, stanovenie priemernej sadzby financovania založenej na solidarite; viď Komisia ES, COM(2004) 374, s. 13.

2.9 Vyššie uvedené a ešte mnohé ďalšie dôvody vedú k tomu, aby bol pozitívne prijatý návrh Komisie, ktorého prvotným cieľom je viesť orgány členských štátov k plneniu základných povinností ako sú transparentný priebeh konaní verejného obstarávania a ochrana pred možnými škodlivými dopadmi na voľnú hospodársku súťaž kvôli neefektívnemu podnikateľskému úsiliu pri výkone služieb VHZ⁽¹⁾.

2.10 EHSV sa vyslovuje v prospech legislatívneho návrhu, ktorý by povedol k rozšíreniu kritérií predložených Európskym súdnym dvorom, aby boli kompenzácie za výkon verejných služieb vyňaté z dosahu ustanovení Zmluvy vzťahujúcich sa na štátnu pomoc.

3. Konkrétne pripomienky

3.1 Je však nutné upozorniť, že analýza predmetného návrhu odhalila niektoré formálne a niektoré zásadné otázky.

3.2 Tri hlavné ciele návrhu sú zhrnuté nasledovne: zabezpečiť zhodu štátnej pomoci v „relatívne obmedzenej výške“ so spoločným trhom pre tie podpory, ktoré sú určené pre podniky poverené poskytovaním služieb VHZ, posilniť právnu istotu, čo sa týka kompenzácií za poskytovanie služieb VHZ presahujúcich túto výšku a to prostredníctvom komunitárneho rámca s určením hodnotiacich kritérií, zaviesť kritériá, ktoré určia, kedy tieto kompenzácie budú predstavovať štátnu pomoc.

3.3 EHSV sa nazdáva, že by bolo vhodné rozšíriť dosah ustanovení návrhu na akékoľvek kompenzácie za jasne určené a stále záväzky výkonu služieb, ktoré by bez preplatkov pokrývali náklady za poskytovanie verejných služieb, za predpokladu, že príjemca bude viesť oddelené účtovníctvo a že sa celý prípad môže hocikedy stať predmetom dodatočnej kontroly a môže byť sankcionovaný Komisiou alebo Európskym súdnym dvorom.

3.4 Návrh však nevy vymedzuje presne svoju pôsobnosť, osobitne v prípade Rozhodnutia, táto sa určuje podľa heterogénnych kritérií, ktoré buď vylučujú určité situácie alebo sektorálne oblasti (viď 1.4.2 – 1.4.4), alebo ju určujú všeobecne a skôr podľa kvantitatívnych ako kvalitatívnych kritérií (viď 1.4.5)

(¹) Viď taktiež dokument Európskeho parlamentu „správa o zelenej knihe o službách všeobecného záujmu“, Brusel, 17.12.2003, dok. A5-0484/2003 konečné znenie, EP 323.188, s. 11-13, a dokument Výboru regiónov „Stanovisko k zelenej knihe o službách všeobecného záujmu“, Ú. v. C 73, 23.3.2004, s. 7, osobitne s. 10-11.

3.5 Taktiež je možné vzniesť výčitku k použitiu niektorých ustanovení s nejasnými právnymi pojmami ako je napríklad „výpočet nákladov za služby VHZ musí byť vykonaný v súlade s prijatými účtovnými zásadami“ alebo odkaz na uplatňovanie rozhodnutia na „služby všeobecného hospodárskeho záujmu v zmysle čl. 86 ods. 2 Zmluvy“, teda na pojem, ako je známe, ktorý nie je definovaný ani v zmluvách, ani odvodený z komunitárneho práva.

3.6 EHSV sa nazdáva, že podobne ako iné druhy dopravy, mala by sa vyňať z pôsobnosti návrhu aj medzistatná námorná preprava, pokiaľ Komisia nepredloží vhodné dôvody na jej začlenenie.

3.7 V tomto zmysle a vzhľadom k vysoko odbornému zmyslu a k inštrumentálnej povahe cieľov návrhu sa zdá byť prijateľnou požiadavkou, aby Komisia vyvinula väčšie úsilie na definíciu pojmu služby všeobecného hospodárskeho záujmu vo vzťahu k iným pojmom, ktoré sa prekrývajú s ústavnými tradíciami členských štátov ako pojem verejných služieb a služieb verejného záujmu⁽²⁾. Všeobecné termíny, ktorými Komisia pojem služby všeobecného hospodárskeho záujmu popisuje, by totiž z pôsobnosti návrhu vylúčili činnosť predstavujúcu značný spoločenský záujem, ako napríklad financovanie výskumu v zdravotníctve alebo ochranu spotrebiteľov⁽³⁾.

3.8 Z tohto hľadiska je na mieste zdôrazniť, že ak je veľmi potrebné na národnej úrovni právne vymedziť pojem služieb všeobecného hospodárskeho záujmu, nezdá sa už až tak nevyhnutné na rovnakom stupni definovať sociálne služby a to najmenej z dvoch dôvodov: po prvé by tieto služby spadali do komunitárneho rámca, iba ak by ich poskytovatelia prinášali hospodársky zisk, a po druhé, za tohoto predpokladu by boli nutne zahrnutí do jedného z vyššie uvedených pojmov.

3.9 Okrem toho návrh sa nezaobrá úlohou, ktorá by sa mala prisúdiť niektorým spôsobom financovania služieb VHZ, ako je financovanie založené na solidarite, pri ktorom treba brať na zreteľ problémy s prístupom na národné trhy (viď poistenie) alebo s určením kritérií hodnotenia dobrých praktík na komunitárnej úrovni, vďaka ktorým by sa vyjasnila legálnosť praktiky „cream skimming“⁽⁴⁾.

3.10 Návrh stanovuje rovnaké kritériá pre zachovanie základného komunitárneho právneho rámca vnútorného trhu bez rozdielov medzi odvetviami a bez vedomia reakcie jednotlivých operátorov.

(²) Európsky hospodársky a sociálny výbor sa touto otázkou niekoľkokrát zaoberal, predovšetkým nedávno vo svojom stanovisku k Zelenej knihe o službách všeobecného záujmu. 11.12.2003, ÚV C 80, 30.3.2004, s. 66.

(³) Viď príloha I („Definícia termínov“) „Bielej knihy o službách všeobecného záujmu“, COM (2004) 374, s. 23.

(⁴) Vyrovnanie sadziieb a krížové financovanie medzi rentabilnými a stratovými službami prináša osobitné riziko spôsobenia negatívnych dôsledkov v liberalizovaných odvetviach.

3.11 Zakladá sa tak na chybnom podklade rovnakého prístupu k rôznym situáciám. V tomto svetle by distribúcia pitnej vody, sanácia miest alebo recyklácia odpadu boli porovnateľné s distribúciou elektriky alebo plynu, pokiaľ ide o odvetvia, ktoré nefungujú za rovnakých podmienok (ochrana životného prostredia, infraštruktúra, atď.) a ich trhy si nie sú podobné (miestne a regionálne trhy s národným, nadnárodným alebo medzinárodným rozsahom na druhej strane). Nie je vhodné stavať tieto odvetvia na rovnakú úroveň a uplatňovať na ne rovnaké pravidlá financovania.

3.12 Taktiež nie všetky odvetvia sú pre subjekty poskytujúce služby VHZ rovnako priťažlivé. Niektoré služby vyžadujú osobitnú infraštruktúru a ich prevádzka si žiada určité vybavenie, čo logicky vedie k rastu nákladov alebo dokonca vylučuje súkromné investície vzhľadom k nedostatočnej výške krátkodobého a strednodobého hodnotenia.

3.13 Okrem toho návrh, ktorého právnym základom je článok 86 odst. 3 Zmluvy o ES, preberá existujúcu nezrovnalosť v Zmluve o ES, nakoľko právna úprava hospodárskej súťaže interpretuje služby VHZ ako v výnimky z článku 86.2 ZES, naproti pozitívnemu poňatiu článku 16 ZES a článku 36 Charty základných práv. Takýto pohľad uberať z podstatnej hodnoty služieb VHZ tak v politickej aktivite EÚ – sociálna a územná súdržnosť – ako v snahe zabezpečiť občanom ich základné práva ako je sloboda voľného pohybu.

3.14 Problémy, ktoré návrh so sebou prináša, vyplývajú z legislatívnej techniky, ktorú Komisia použila, aspoň čo sa týka dvoch otázok: jeho inštrumentálneho účelu a normatívnej účinnosti. Čo sa týka prvej otázky, legislatívna technika použitá v návrhu pripomína dobre známu typológiu Nariadení o blokových výnimkách, bežná v komunitárnom právnom poriadku vzťahujúcom sa na hospodársku súťaž na vnútornom trhu. Tým, že sa *de facto* berú do úvahy odlišné situácie, vzniká riziko skrytej harmonizácie, ktorá by na legislatívnej úrovni nerozpoznala komplexnú skutočnosť služieb VHZ, pričom

v skutočnosti je práve potrebné vytvoriť detailnejšiu a hlbšiu právnu úpravu.

3.15 Po predchádzajúcej pripomienke sa treba venovať druhej otázke: normatívnej účinnosti. Nakoľko chýba rámcová smernica, ktorej prijatie bolo dlho požadované Výborom ⁽¹⁾ a ktorá by konsolidovala ciele a základné právne princípy ohľadne služieb VHZ a ktorá by presnejšie definovala pojmy používané v Zmluvách a smerniciach v tejto oblasti a taktiež by definovala podmienky, za akých môžu intervenovať jednotliví operátori ⁽²⁾, samotný návrh nezabezpečuje rovnakú úroveň právnej bezpečnosti, ktorý si vyžaduje tento sektor vnútorného trhu.

3.16 Bez spomínanej právnej infraštruktúry sa dá predpokladať nespočetné množstvo sporov pri uplatňovaní a výklade ustanovení, s následným kolapsom kompetentných súdnych orgánov. Jeho zavedenie by mohlo dokonca viesť k porušeniu princípu subsidiarity, ktorý v aktuálnom kontexte integračného procesu je osobitne chránený a ako príklad môžeme uviesť článok I-9 a Protokol „ad hoc“ k návrhu Zmluvy o Ústave pre Európu, ktorý vypracoval Európsky konvent.

3.17 EHSV si praje, aby snahu o posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti nenarušovalo zavedenie uvedeného rámca. Je nutné, aby boli zachované tie podpory a dotácie určené na hospodársky rozvoj regiónov s veľmi nízkou životnou úrovňou, kde existuje vážna situácia ohľadne nezamestnanosti alebo tie podpory a dotácie na rozvoj určitých aktivít alebo určitých hospodárskych regiónov, avšak je potrebné ich preorientovať na kohézne ciele tak, ako to predpovedá Zmluva o ES.

3.18 Pravdepodobne by sa mala zmeniť politika štátnej pomoci na komunitárnej úrovni, pretože čím ďalej tým viac bude dochádzať ku komplikovanejším vzťahom medzi Komisiou a regionálnymi a miestnymi orgánmi, s ktorými by mala byť v priamom kontakte vo veci poskytovania verejných dotácií týmito verejnými orgánmi.

Brusel 15. december 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Ú. v. ES C 241 z 7.10.2002, bod 4.4

⁽²⁾ Viď body 3.1 a 3.5 Stanoviska Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru z 11. decembra 2003; cit. supra.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o uznávaní osvedčení o odbornej spôsobilosti námorníkov medzi jednotlivými členskými štátmi, ktorou sa mení smernica 2001/25/ES“

(COM(2004) 311 final-2004/0098 (COD))

(2005/C 157/07)

Dňa 6. mája 2004 sa Rada podľa článku 80 ods. 2 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom stanovisko k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, ktorá bola poverená prípravou prác Výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 24. novembra 2004. Spravodajcom bol pán Chagas.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo 15. a 16. decembra 2004 (na schôdzi 15. decembra 2004) nasledovné stanovisko 140 hlasmi za, pričom sa 4 členovia hlasovania zdržali.

1. Východisková situácia

1.1 Dňa 26. apríla 2004 Komisia predložila Návrh smernice o uznávaní osvedčení o odbornej spôsobilosti námorníkov medzi jednotlivými členskými štátmi, ktorou sa mení smernica 2001/25/ES⁽¹⁾. Cieľom návrhu je stanovenie zjednodušeného postupu pre uznávanie osvedčení o odbornej spôsobilosti, ktoré sú vydávané v členských štátoch.

1.2 Podmienky výcviku, kvalifikácie a strážnej služby námorníkov sú stanovené v Dohovore Medzinárodnej námornej organizácie (IMO) o normách výcviku, kvalifikácie a strážnej služby námorníkov z roku 1978 v jeho zmenenom a doplnenom znení (dohovor STCW). Tento dohovor, okrem iného, stanovuje konkrétne kritériá pre uznávanie osvedčení o odbornej spôsobilosti námorníkov vydávaných zmluvnými stranami veliteľom, dôstojníkom alebo radistom.

1.3 Vyššie uvedené medzinárodné podmienky boli prenesené do právnych predpisov Spoločenstva smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2001/25/ES⁽²⁾ zo dňa 4. apríla 2001, ktorá bola poslednýkrát zmenená smernicou 2003/103/ES⁽³⁾ o minimálnej úrovni výcviku námorníkov (smernica). Členské štáty preto musia námorníkom vydávať osvedčenia o odbornej spôsobilosti v súlade s týmito normami.

1.4 Čo sa týka uznávania osvedčení o odbornej spôsobilosti členskými štátmi, smernica 2001/25/ES stanovuje, že u námorníkov, ktorí sú alebo nie sú štátnymi príslušníkmi členských štátov, podlieha ustanoveniam smerníc 89/48/EHS⁽⁴⁾ a 92/51/EHS⁽⁵⁾ o všeobecnom systéme pre uznávanie odborného vzdelávania a výcviku. Všeobecný systém stanovuje

postup pre uznávanie dokladov o odbornej kvalifikácii námorníkov, ktorý zahŕňa porovnanie dosiahnutého vzdelania a výcviku a rovnako zodpovedajúcej kvalifikácie. Ak z tohto porovnania vyplynú veľké rozdiely, príslušní námorníci možno budú podliehať konkrétnym kompenzačným opatreniam. Je paradoxné, že v súčasnej dobe je v rámci EÚ vzájomné uznávanie osvedčení o odbornej spôsobilosti medzi členskými štátmi omnoho zložitejšie ako voči tretím štátom.

1.5 V súlade so smernicou Komisia navrhuje, aby členské štáty automaticky uznávali všetky osvedčenia o odbornej spôsobilosti vydávané v iných členských štátoch. Hlavným cieľom navrhovaného opatrenia je, aby všetci námorníci, ktorí získali kvalifikáciu v jednom členskom štáte a sú držiteľmi osvedčenia o odbornej spôsobilosti, mohli bez ďalších podmienok slúžiť na lodiach plaviacich sa pod vlajkou iného členského štátu.

1.6 Komisia sa ďalej domnieva, že je vhodné, aby bola do právnych predpisov Spoločenstva zavedená požiadavka dohovoru STCW týkajúca sa jazykových znalostí námorníkov. Táto požiadavka umožní, aby námorníci na palube lodí účinne komunikovali, čo uľahčí voľný pohyb námorných odborníkov.

1.7 Návrhy Komisie majú za cieľ zmeniť smernicu 2001/25/ES a dodatočne upraviť:

⁽¹⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/25/ES o minimálnej úrovni výcviku námorníkov.

⁽²⁾ Viď poznámka pod čiarou 1.

⁽³⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2003/103/ES zo dňa 17.11.2003, ktorou sa mení smernica 2001/25/ES o minimálnej úrovni výcviku námorníkov.

⁽⁴⁾ Smernica Rady 89/48/EHS o všeobecnom systéme na uznávanie vysokoškolských diplomov vydaných po ukončení odborného vzdelania a výcviku.

⁽⁵⁾ Smernica Rady 92/51/EHS o druhom všeobecnom systéme na uznávanie odborného vzdelávania a výcviku, ktorou sa dopĺňa smernica 89/48/EHS.

— povinnosť členských štátov prijať opatrenia na prevenciu a trestanie v súvislosti s podvodným získaním osvedčenia odbornej spôsobilosti námorníka a

— pravidelné hodnotenia týkajúce sa dodržiavania podmienok smernice 2001/25/ES zo strany členských štátov.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 EHSV uznáva potrebu zavedenia postupu, ktorý vo všetkých členských štátoch uľahčí uznávanie osvedčení o odbornej spôsobilosti námorníkov vydávaných v rámci Únie v súlade s požiadavkami na minimálnu úroveň výcviku smernice 2001/25/ES v jej zmenenom a doplnenom znení.

2.2 EHSV tiež uznáva potrebu zabezpečenia úplného a trvalého dodržiavania súčasných podmienok na splnenie medzinárodných záväzkov.

2.3 EHSV sa vo svojich záveroch zo dňa 5. júna 2003 zmieňuje o dôraze, ktorý kladie Rada na potrebu podpory mobility námorníkov v Únii ⁽⁶⁾.

2.4 EHSV takisto upozorňuje na to, že súčasný všeobecný systém uznávania odborného vzdelania a výcviku je do určitej miery ťažkopádny a zabraňuje vzájomnému uznávaniu osvedčení o odbornej spôsobilosti vydávaných v členských štátoch.

2.5 EHSV berie na vedomie, že nedávno zavedený postup pri uznávaní osvedčení o odbornej spôsobilosti mimo Únie je jednoduchší a preto môžu byť námorníci, ktorí získali svoju kvalifikáciu v niektorom členskom štáte, znevýhodnení. Navrhované zmeny, ktoré sú v súlade s medzinárodnými podmienkami, by mali túto prípadnú nevýhodu napraviť.

2.6 EHSV ďalej berie na vedomie, že niektoré členské štáty si vyhradzujú miesta na pozíciách veliteľov a prvých palubných dôstojníkov pre svojich štátnych príslušníkov, čo potvrdil aj Súdny dvor v prípadoch C-47/02 a C-405/01; tieto prípady potvrdzujú, že členské štáty môžu zabrániť voľnému pohybu námorníkov a vyhradiť si tak tieto pozície pre svojich vlastných štátnych príslušníkov. Najmenej obmedzujúce politiky z členských štátov majú v súvislosti so zamestnávaním iných štátnych príslušníkov Holandsko a Spojené kráľovstvo.

2.7 EHSV uznáva potrebu spoločného pracovného jazyka, ktorému budú všetci námorníci rozumieť a v ktorom budú schopní komunikovať. Je to dôležité hlavne pre prípady núdzových situácií a pre zlepšenie sociálnych podmienok na palube.

2.8 EHSV víta skutočnosť, že Komisia upozorňuje na šírenie podvodne získaných osvedčení o odbornej spôsobilosti, čo uvádza nedávno zverejnená štúdia Medzinárodnej námornej organizácie ⁽⁷⁾, a apeluje na členské štáty, aby podnikli a presadili všetky potrebné opatrenia a zabránili tak podvodnému získavaniu, vydávaniu a falšovaniu osvedčení o odbornej spôsobilosti námorníkov.

⁽⁶⁾ O podpore námorného priemyslu a námorníckej profesie v Únii.

⁽⁷⁾ Štúdia o podvodných praktikách spojených s osvedčeniami o odbornej spôsobilosti a potvrdeniami, Seafarers International Research Centre (SIRC) 2001.

2.9 Aj keď EHSV uznáva potrebu účinnejšieho a jednoduchšieho systému vzájomného uznávania osvedčení o odbornej spôsobilosti v členských štátoch, domnieva sa tiež, že je stále potrebné zaviesť postupy, ktoré budú aktívne zabráňovať ich podvodnému vydávaniu. Hostiteľské členské štáty musia mať k dispozícii príslušné postupy, aby osvedčenie o spôsobilosti vydané v inom členskom štáte mohlo byť použité na lodi v hostiteľskom členskom štáte.

2.10 EHSV sa domnieva, že hostiteľský členský štát, ktorý bude požadovať minimálnu úroveň jazykových znalostí od všetkých držiteľov osvedčení o odbornej spôsobilosti, musí od nich zároveň vyžadovať splnenie požiadaviek na znalosť námorného práva tohto štátu. Preto bude potrebné vydávať „dokumenty o uznaní“.

2.11 EHSV uznáva, že Európska agentúra pre námornú bezpečnosť (EMSA) má dôležitú úlohu spočívajúcu v zabezpečení dodržiavania a súladu podmienok vo všetkých členských štátoch a udržiavaní administratívnych nákladov na minimálnej úrovni. Je to obzvlášť dôležité na zabezpečenie vysokého profesionálneho postavenia námorníkov, ktorí získajú odborné vzdelanie v členských štátoch.

2.12 Aj keď EHSV uznáva významnú úlohu EMSA, je si vedomý jej obmedzení. Napriek tomu EHSV upozorňuje Komisiu na potrebu príslušných finančných, ľudských a technických zdrojov.

2.13 EHSV upozorňuje Komisiu na možné nepriaznivé účinky, v prípade ak umožní, aby sa neobmedzené množstvo štátnych príslušníkov jedného členského štátu plavilo na lodiach iného členského štátu. Aj keď EHSV uznáva, že vyššie uvedené je v súlade s voľným pohybom pracovníkov a zároveň je to v niektorých prípadoch dokonca nutné, upozorňuje na to, že nedostatok obmedzení počtu vydávaných osvedčení môže nepriaznivo ovplyvniť ďalšie zamestnávanie námorníkov v určitých členských štátoch, čo môže v konečnom dôsledku ovplyvniť trvalú udržateľnosť a zvyšovanie námorníckych schopností v EÚ.

2.14 EHSV apeluje na členské štáty, aby spolupracovali so svojimi sociálnymi partnermi, vytvorili tak vyrovnaný systém zamestnanosti, zaručili trvalú udržateľnosť a zvyšovali námornícke schopnosti v EÚ.

2.15 EHSV vyjadruje sklamanie nad tým, že Komisia sa v súčasnej dobe neusiluje o všeobecné zavedenie ochranných sociálnych predpisov pre všetkých námorníkov zamestnaných na plavidlách plaviacich sa pod vlajkou EÚ, aj keď už v minulosti riešila otázky uznávania osvedčení štátnych príslušníkov tretích štátov a teraz hľadá tiež riešenia pre vzájomné uznávanie osvedčení námorníkov EÚ.

3. Konkrétne pripomienky

3.1 Článok 1

Výbor berie na vedomie, že sa smernica bude vzťahovať na námorné profesie vykonávané štátnymi príslušníkmi členských a iných štátov, ktorí sú držiteľmi osvedčenia o odbornej spôsobilosti vydaného členským štátom. Je dôležité, aby sa smernica nevzťahovala na osvedčenia o odbornej spôsobilosti vydané pôvodne v treťom štáte a schválené členským štátom.

3.2 Článok 3

Aj keď sa v odseku 2 uznáva, že ktorýkoľvek námorník, pokiaľ je držiteľom príslušného osvedčenia alebo akéhokoľvek iného osvedčenia uvedeného v odseku 1, môže slúžiť na palube lodí plaviacich sa pod vlajkou iného členského štátu, malo by sa tak však stať až potom, ako mu bude vydaný formálny dôkaz o uznaní. Takýto dôkaz uznania je požadovaný preto, aby sa zabránilo podvodnému používaniu osvedčení, potvrdzovaniu jazykových znalostí a znalostí námorného práva hostiteľského členského štátu.

3.3 Článok 4

EHSV uznáva, že je potrebné, aby námorníci získali primerané jazykové znalosti, tak ako ich upravujú oddiely A-II/1, A-III/1, A-IV/2 a A-II/4 predpisov STCW. Niektoré nejasnosti v tejto smernici však do určitej miery sťažujú členským štátom zabezpečenie dodržiavania príslušných predpisov, pretože povinnosť zabezpečiť, aby námorníci mali primerané jazykové znalosti prípadne podľa predpisov STCW na hostiteľský členský štát. Akonáhle bude táto podmienka splnená, môže členský štát vydať potvrdenie o uznaní.

3.4 Článok 5

EHSV víta skutočnosť, že boli do návrhu smernice začlenené ustanovenia o prevencii podvodov. Používanie falošných osvedčení o odbornej spôsobilosti môže nielen potenciálne ohroziť bezpečnosť ľudského života na mori, ale tiež spôsobiť vážnu škodu na morskom prostredí a zhoršiť reputáciu námorníckej profesie. Vydanie príslušného potvrdenia o uznaní prispieje k prevencii podvodného používania osvedčení.

3.5 Článok 6

EHSV víta rolu EMSA, ktorá má zabezpečiť prijímanie a presadzovanie príslušných opatrení zo strany členských štátov slúžiacich na prevenciu a trestanie podvodného používania osvedčení.

3.6 Článok 7

EHSV berie na vedomie a víta skutočnosť, že Komisia bude za pomoci EMSA v päťročných intervaloch preverovať, či členské štáty dodržiavajú podmienky výcviku a kvalifikácie stanovené v smernici 2001/25/ES.

4. Záver

4.1 Aj napriek vyššie uvedeným pripomienkam EHSV prijíma a víta návrh Komisie.

4.2 EHSV uznáva potrebu jednoduchšieho systému uznávania osvedčení v členských štátoch. Domnieva sa však, že by automatické uznávanie osvedčení nemalo vylúčiť potrebu zabezpečenia jazykových znalostí, znalostí námorného práva hostiteľského členského štátu a prevencie proti podvodnému používaniu osvedčení. Hostiteľské členské štáty preto budú musieť zaviesť príslušné postupy.

4.3 Aj keď EHSV uznáva, že je žiadúce, aby bol vytvorený účinný a spoľahlivý systém uznávania osvedčení o odbornej spôsobilosti vydávaných v členských štátoch, vyjadruje obavu, že Komisia nerieši budúce zamestnávanie štátnych príslušníkov EÚ ani udržanie a rast námorníckych schopností v Európe.

4.4 EHSV schvaľuje úlohu určenú Komisii spolu s EMSA pri zabezpečovaní integrity postupov a žiadostí, ktoré má Komisia posudzovať a ktoré sa týkajú zabezpečenia primeraných zdrojov, ktoré budú k dispozícii ako na úrovni členských štátov, tak aj na európskej úrovni.

4.5 Aj keď EHSV uznáva význam, ktorý Komisia kladie na vzdelávanie a výcvik námorníkov v záujme bezpečnosti života na mori a ochrany morského prostredia, je znepokojený tým, že neboli prijaté žiadne ďalšie opatrenia na to, aby na lodiach členských štátov nedochádzalo k zneužívaniu štátnych príslušníkov tretích štátov ani občanov EÚ.

Brusel 15. decembra 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o harmonizovaných informačných službách vnútrozemskej plavby na vnútrozemských vodných cestách Spoločenstva“

(COM(2004) 392 final – 2004/0097 (COD))

(2005/C 157/08)

Dňa 10. júna 2004 sa Rada podľa článku 71 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom stanovisko k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť poverená prípravou prác Výboru prijala svoje stanovisko dňa 24. novembra 2004. Spravodajcom bol **pán Simons**.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo 15. a 16. decembra 2004 (na schôdzi 15. decembra), nasledovné stanovisko 144 hlasmi za, pričom sa 1 člen hlasovania zdržal.

1. Úvod

1.1 Európska komisia predložila dňa 25. mája 2004 návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o harmonizovaných informačných službách vnútrozemskej plavby (RIS) na vnútrozemských vodných cestách Spoločenstva. Európska komisia zamýšľa týmto podporovať budúci vývoj vnútrozemskej plavby na základe integrácie a harmonizácie existujúcich národných telematických služieb, ktoré boli resp. budú zavedené v posledných rokoch v rôznych členských štátoch.

1.2 Politické pozadie pre návrh smernice tvorí požiadavka alternatívnych dopravných prostriedkov k cestnej doprave, pre riešenie problémov nejednotnej dopravnej politiky minulých rokov, ktorá bola príčinou momentálnych veľkých problémov európskeho systému dopravy.

Vnútrozemská plavba disponuje či už z pohľadu infraštruktúry, ako aj z pohľadu lodnej techniky dostatočnými kapacitami na to, aby mohla prebrať od cestnej dopravy výrazne vyšší podiel na celkovom objeme prepravy tovaru v Európe. Vďaka cezhraničným vodným cestám a početným vnútrozemským vodným cestám v Európe môže slúžiť vnútrozemská plavba pre transport vo veľkej časti európskeho výsošného územia. Sektor vnútrozemskej plavby je poznačený inováciami v rôznych oblastiach. Vďaka tomu, že je vnútrozemská plavba známa ako alternatíva k cestnej doprave, sa jej už podarilo dobyť nové trhy.

1.3 Postaveniu vnútrozemskej plavby bol zo strany Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru pripisovaný veľký význam už vo viacerých stanoviskách (z vlastnej iniciatívy),

rokovaniach a záveroch sekcií⁽¹⁾. Zvláštnu pozornosť zasluhuje odstránenie tak národných ako aj medzinárodných problematických miest v infraštruktúre, pričom Európsky hospodársky a sociálny výbor opakovane vyzýva členské štáty Únie obzvlášť k realizovaniu potrebných opatrení na údržbu vodných ciest. Výbor pokladá primeranú údržbu vodných ciest za základný predpoklad, bez ktorého nemá zavedenie systému informačných služieb vnútrozemskej riečnej dopravy zmysel. Nesplnenie tohto základného predpokladu vedie už v dnešných dňoch k problémom, ktoré môžu ohroziť budúci vývoj postavenia vnútrozemskej plavby⁽²⁾.

1.4 Komisia sa zaväzuje v rámci stratégie Bielej knihy ďalej podporovať sektor pri prispôbovaní sa na nové potreby trhu. Pritom nalieha na zavedenie nových moderných informačných a komunikačných technológií (ICT), ktoré majú prispieť najmä pre zlepšenie dopravného a transportného manažmentu na vnútrozemských vodných cestách.

⁽¹⁾ To sú: DI CESE 48/2002 rev.: Ktoré boli prijaté na 5. zasadnutí Zmiešanej Poradnej Komisie EU/Rumunsko dňa 23./24. mája 2002 v Bukurešti spoločnými závermi ku téme „Optimalizácia Dunaja ako transeurópskeho dopravného koridoru“, spravodajca: Dr. Bredima-Savopoulou; stanovisko EHSV ku „Uskutočnenie štruktúrovaného sociálneho dialógu v celoeurópskych dopravných koridoroch“ Ú.v. C 85 zo dňa 8.4.2002, spravodajca: pani Alleweldt; stanovisko EHSV k téme „Budúcnosť transeurópskych sietí vnútrozemských vodných ciest“, Ú.v. C 80 zo dňa 3. marca 2002, spravodajca: pán Levaux ako aj stanovisko EHSV ku „Snaha o celoeurópskej regulácii vnútrozemskej plavby“, Ú.v. C 10 zo dňa 14.1.2004 spravodajca pán Simons.

⁽²⁾ Tak došlo napríklad v Holandsku v roku 2004 k zastaveniu investícií do údržby vodných ciest, pričom sú potrebné minimálne investície 35 miliónov eur, aby sa odstránili existujúce stagnácie a aby sa zabránilo ďalším stagnáciám; potrebné prostriedky budú k dispozícii najskeôr v roku 2007.

V Nemecku bola odhadnutá náhradná investícia pre obdobie 2000-2020 viac ako 11 miliárd eur. Toto zodpovedá ročným podielom nad 500 miliónov eur, pričom nový plán spolkových dopravných ciest pre obdobie 2001-2015 vychádza z priemerných ročných nákladov na údržbu vo výške 440 miliónov eur (Odborný posudok Planco „Potenciály a budúcnosť nemeckej vnútrozemskej plavby“, november 2003)

1.5 Európska komisia zastáva názor, že zavedenie konceptu RIS povedie ku kompatibilite a interoperabilnosti medzi súčasnými a novými systémami RIS na európskej úrovni. Tým by mali byť európsky výrobcovia plavidiel povzbudení vyrábať hardware a software RIS za rozumné a odôvodnené ceny.

1.6 Medzinárodné riečne komisie, centrálna komisia pre lodnú dopravu na Rýne a Dunajská komisia podporujú vývoj a zavedenie RIS. Centrálna komisia pre lodnú dopravu na Rýne schválila pre tento účel podľa smernice plánované ústredné línie a špecifikácie, ktoré boli vypracované Medzinárodným spolkom lodnej dopravy (PIANC) pre Rýn.

2. Užívatelia a význam informačných služieb (RIS) pre vnútrozemskú vodnú dopravu

2.1 Podľa návrhu smerníc je koncept informačných služieb vnútrozemskej vodnej dopravy najzávažnejšou zmenou v tomto sektore v priebehu viacerých desaťročí. Koncept sa zameriava na zriadenie informačných služieb, ktoré budú podporovať plánovanie a manažment dopravy a dopravných systémov. Pre tento účel by mali byť integrované samostatne vyvinuté telematické aplikácie na národnej úrovni do interoperatívneho konceptu.

2.2 Zavedenie RIS by malo podľa návrhu prospieť celému európskemu sektoru vnútrozemskej plavby, pričom je znovuoživenie vnútrozemskej plavby zavedením RIS dôležité obzvlášť so zreteľom na prijatie stredoeurópskych a východoeurópskych krajín do Európskej únie.

Súčasne má RIS uľahčiť kompetentným úradom úlohy obzvlášť v manažmente dopravy a kontroly nebezpečných nákladov. Mala by sa zlepšiť bezpečnosť a ochrana životného prostredia, pretože zúčastnení budú lepšie informovaní a reakčný čas v núdzových prípadoch sa skráti.

2.3 Výhody zavedenia harmonizovaných služieb vnútrozemskej plavby by sa mali vzťahovať tak na dopravné ako aj na prepravné služby. Toto znamená, že výhody smernice by mali prospieť tak národným orgánom, ako aj vnútrozemskej plavbe. Tým smernica sleduje ciele verejno-právneho, ale aj súkromno-právneho charakteru.

2.4 Rozdielne ciele a východiská vo využití systému pre verejnoprávne a súkromno-právne účely vyžaduje osobitnú kontrolu informácií a služieb a zabránenie nepovoleného použitia. Pri využívaní údajov na verejno-právne účely musí byť ochrana súkromnej sféry v elektronickej komunikácii jednoznačne zaručená.

3. Výhody RIS pre budúci vývoj vnútrozemskej plavby

3.1 Informačné služby vnútrozemskej vodnej dopravy budú hodnotené na základe návrhu smernice ako podpora potenciálneho presunu prepravy na lode a väčšie nadviazanie vnútrozemskej vodnej dopravy na intermodálne koncepty, čo je na osoh celej spoločnosti. Podľa návrhu smernice je očakávané strategické využitie RIS štvoraké, a to

- väčšia konkurencieschopnosť,
- optimalizované využitie infraštruktúr,
- zlepšenia, čo sa týka bezpečnosti a ochrany proti nebezpečenstvám,
- zlepšenie ochrany životného prostredia.

3.2 S ohľadom na prvý aspekt EHSV dôrazne prízvukuje to, že vyššia konkurencieschopnosť zlepšuje pozíciu celého sektora oproti iným prepravcom. Zamýšľané služby nesmú viesť k ďalšiemu zhoršovaniu konkurencieschopnosti vnútrozemskej vodnej dopravy nových a budúcich členských štátov, ktorá je z dôvodov hospodárskej situácie v týchto štátoch už oslabená. Pri uvoľnení prostriedkov pre umožnenie vykonávania týchto služieb, by sa mal klásť dôraz práve na tento aspekt. (1)

3.3 Prostredníctvom efektívneho plánovania ciest sa podľa návrhu očakáva obmedzenie čakacích dôb ako aj limitovanie strát vyťaženosťou vďaka prispôsobenej rýchlosti. Okrem toho by mal RIS pomocou informačných prepojení so všetkými účastníkmi reťazca služieb podporovať zaradenie vnútrozemskej vodnej dopravy do intermodálnych dopravných reťazcov.

3.4 Známe výhody vnútrozemskej vodnej dopravy, ako je bezpečnosť, ochrana pred nebezpečenstvami a ochrana životného prostredia by mali byť opätovne vyzdvihnuté spolu s podporou konkurencieschopnosti oproti iným dopravcom. Vnútrozemská vodná doprava je už dnes považovaná za najbezpečnejší spôsob dopravy (2).

3.5 V oblasti ochrany životného prostredia si bude môcť vnútrozemská vodná doprava už počas dnešnej situácie udržať náskok oproti iným prepravcom. Podľa pred nedávnym uverejnenej štúdie o vplyve vnútrozemskej vodnej dopravy na životné prostredie (3) môže byť urobený záver, že vnútrozemská vodná doprava môže prispieť k zlepšeniu environmentálneho aspektu transportného reťazca. Toto môže opätovne prispieť ku realizácii Kjótskeho protokolu so zreteľom na redukcii spalín.

(1) Všetky štáty, ktorými preteká Dunaj sa už podieľajú na projektoch RIS Lead pre harmonizáciu služieb vnútrozemskej riečnej dopravy (pozri COMPRIS: Consortium, Operational Management Platform 2002-2005, na ktorej sa zúčastňuje 44 partnerov z 11 štátov za účasti Slovenska, Maďarska, Rumunska a Bulharska). Následné očakávania sú značné modernizovanie dunajskej plavby pomocou informačných služieb vnútrozemskej riečnej dopravy (Via Donau: „Strategy and achievements on the implementation of RIS in the Danube region“, 13.10.2004).

(2) Energia a doprava EÚ v číslach (EU Energy and transport in figures), štatistická príručka 2003, Časť 3: Doprava, kapitola 6: Bezpečnosť.

(3) Royal Haskoning: „Environmental Performance of Inland Shipping“, 27. januára 2004.

3.6 Rozhodnutie ministrov EU pre životné prostredie z 28. júna 2004, stanoví obsah síry v pohonných látkach pre vnútrozemské lode v roku 2010 na 0,1 percenta, takisto zodpovedá ekologickému povedomiu vnútrozemskej lodnej dopravy. Vysoký podiel síry v pohonných látkach ohrozuje ľudské zdravie a môže viesť k prekyslenosti pôdy a vôd. Vnútrozemská vodná doprava prispieje svojim podielom v boji proti týmto rizikám, aby si udržala povest ekologického dopravného prostriedku. Európske vnútrozemské loďstvo používa už dnes pohonné látky s menej než 0,2 % síry.

Okrem montáže motorov s nízkym množstvom spalín vedie aj používanie pohonných hmôt s nízkym obsahom škodlivín k tomu, že ekologická bilancia vnútrozemskej lodnej dopravy ostáva pozitívna v porovnaní s inými prepravnými prostriedkami.

Deklarovaný prínos zo zavedenia informačných služieb pre vnútrozemskú lodnú dopravu, čo bude viesť k ďalšej redukcii energetickej spotreby vnútrozemskej vodnej dopravy, môže podporiť snahu vnútrozemskej plavby realizovať vytýčené ciele v oblasti ochrany životného prostredia.

4. Návrh smernice a oblasť aplikácie

4.1 Smernica má zaviazat členské štáty k tomu, aby uľahčili predpoklady na zavedenie a použitie harmonizovaných informačných služieb vnútrozemskej lodnej dopravy (RIS) a zabezpečili regulačný rámec pre ich stanovenie a ďalší rozvoj. Východiskovým bodom je priame integrovanie už existujúcich technológií, (článok 1).

4.2 Obmedzenie oblasti využitia na vodné cesty IV. triedy a vyššie pripadá EHSV opodstatnené. Je potrebné privítať skutočnosť, že odkazom na klasifikáciu vodných ciest podľa európskych ustanovení bol zvolený dynamický odkaz.

4.3 Smernica definuje špeciálne povinnosti členských štátov vo vzťahu k príprave potrebných údajov na realizovanie cesty, elektronických máp lodnej dopravy a správ pre lodné spoločnosti a úrady.

Povinnosť štátov dať k dispozícii navigačné elektronické lodné mapy iba pre vodné cesty triedy Va a vyššie podľa klasifikácie európskych vnútrozemských vodných ciest, vyvoláva u EHSV pri zohľadnení nemeckých, belgických, českých a poľských sietí vodných ciest pochybnosti (článok 4).

4.4 Smernica zaväzuje **zásadne** súkromných užívateľov, tzn. prevádzkovateľov vodnej dopravy, aby si nainštalovali potrebné vybavenie pre účasť na RIS. Avšak členské štáty budú vyzvané, aby prijali vhodné opatrenia, aby mali všetci používatelia a lode

vybavenie, ktoré zodpovedá požiadavkám uvedeným v smernici. Pre splnenie tejto požiadavky a pre stimuláciu využívania služieb prevádzkovateľmi lodnej dopravy je potrebné podľa názoru Výboru, okrem uvoľnenia potrebných údajov zo strany členských štátov, aj stimulovať príslušné dovybavenie na palubách lodí.

Z dôvodov transparentnosti a princípu dobrovoľnosti musí byť zabránené povinnému zavedeniu využívania služieb. Metódy a stimulatory pre rozsiahle využívanie systému prevádzkovateľmi lodnej dopravy na realizáciu zamýšľaných cieľov smernice by mali byť súčasťou opatrení členských štátov vo vzťahu ku zavedeniu RIS.

4.5 Technické špecifikácie pre plánovanie, zavedenie a prevádzku služieb sú určené technickými usmerneniami (usmernenia RIS). Mali byť podľa názoru Výboru v súlade s už existujúcimi usmerneniami a špecifikáciami relevantných medzinárodných organizácií, aby sa zachovala jednotnosť systémov.

4.6 Využitie údajov v rámci informačných služieb vnútrozemskej lodnej dopravy pre verejné a podnikovo hospodárske účely vyžaduje zvláštnu ochranu súkromnej sféry prevádzkovateľa lodnej dopravy. Bezpečnosť údajov si zasluhuje s ohľadom na rôzne citlivé údaje podľa názoru Výboru zvláštnu pozornosť a je potrebné chrániť ich pred ďalším odovzdávaním verejným orgánom.

4.7 Komisia ustanovila pre realizáciu a implementáciu navrhovanej smernice výbor podľa rozhodnutia Rady zo dňa 28. júna 1999 ustanovujúceho postupy uplatňovania vykonávacích právomocí zverených Komisii (1999/468/ES). Na zaručenie realizácie smernice v zmysle stanovených cieľov a zamýšľaných požiadaviek vnútrozemskej lodnej dopravy by mal výbor, ktorý sa skladá zo zástupcov členských štátov Európskej únie, podľa EHSV pri prácach konzultovať aj so zástupcami profesných zväzov (článok 11).

5. Implementácia smernice

5.1 Akceptácia užívateľov

Zvláštny význam musí byť prikladaný z pohľadu Výboru zavedeniu a implementácii smernice. Štandardizované služby vnútrozemskej lodnej dopravy musia poskytovať zmysluplné informácie, ktoré môžu prispieť ku rozvoju lodnej dopravy. Telematické ankety v členských štátoch Únie ukázali, že vnútrozemská vodná doprava nedisponuje ešte v dostatočnom rozsahu možnosťami pre použitie RIS.

Pre akceptáciu používateľov a pre stimulovanie zavedenia smernice prevádzkovateľmi lodnej dopravy sú podľa stanoviska Výboru nevyhnutné podporné opatrenia pre podporu pri požadovanom dovybavení. Výbor z tohto dôvodu podporuje spoločný návrh holandských a rakúskych ministerstiev dopravy na vypracovanie spoločného návrhu realizácie RIS pre Európsku komisiu. Žiada podporu projektov realizácie v (budúcich) členských štátoch z príslušných podporných programov EÚ, obzvlášť s ohľadom na zavedenie RIS v hospodársky slabších regiónoch.

Efektívnosť informačných služieb vnútrozemskej lodnej dopravy závisí od čo najširšieho využitia zo strany prevádzkovateľov lodnej dopravy. Všeobecné plány, ktoré treba vyvinúť na tento účel, musia preto podľa stanoviska Výboru spĺňať tieto požiadavky.

5.2 Náklady

Tak ako je to spomínané v návrhu smernice, mali by byť vyzvaní európski výrobcovia vybavenia, aby produkovali hardware a software RIS za rozumné a adekvátne ceny. Európska komisia sa nazdáva, že zavedenie konceptu RIS bude viesť ku kompatibilitě a interoperatívosti medzi existujúcim a novým systémom RIS na európskej úrovni. Takáto výzva vyžaduje pri svojej realizácii podľa stanoviska Výboru ďalšiu stimuláciu a kontrolu zo strany Komisie. Pravidelné informácie a zverejňovanie môžu k tomu prispieť.

Okrem vysokých cien hardware a software RIS sú z pohľadu prevádzkovateľov lodnej dopravy kvôli vysokým komunikačným nákladom limitované prenosy údajov a komunikácia pomocou internetu cez GSM. Podľa stanoviska Výboru treba podporovať v rámci implementácie smernice tie komunikačné systémy, ktoré najviac spĺňajú požiadavky vnútrozemskej vodnej dopravy a môžu byť z pohľadu nákladov efektívne využívané.

6. Východisko pre nasledujúce odporúčania

6.1 Najväčšou hospodárskou výzvou Európskej únie je realizácia jej potenciálu rastu. Na tento účel musia byť vyvinuté a podporované koncepty trvalo udržateľného rastu. Transport tovaru zohráva významnú úlohu na trhu Spoločenstva. Stretáva sa však z dôvodov chýbajúcej ucelenej dopravnej a prepravnej politiky s veľkými ťažkosťami, ktoré sú spôsobené najmä preťažením v cestnej doprave, chýbajúcou spoluprácou železničných spoločností a neexistenciou voľného prístupu na trh.

6.2 Budúcnosť Európy sa okrem iného nachádza na vode. Voda a vodné cesty zohrávajú v našej spoločnosti dôležitú úlohu. V rámci Európskej únie žije 50 % obyvateľstva v blízkosti pobrežia alebo na brehoch jednej z 15 najväčších európskych riek. S rozšírením EÚ bude Vnútrozemska doprava po vodných cestách (Inland Waterway Transport – IWT) zohrávať ešte významnejšiu rolu na jednotnom trhu. V mnohých z nových členských štátov sú splavné vodné cesty, ktoré sa využívajú na prepravu tovarov. V rámci politiky ohlásenej Európskou komisiou môže IWT ako taký, aj ako súčasť intermodálneho dopravného systému zohrávať významnú úlohu pri integrácii nových členských štátov a realizácii ich potenciálu hospodárskeho rastu.

6.3 Fungovanie prepravy tovaru závisí od bezchybnej infraštruktúry. Rozumná údržba a spravovanie existujúcich infraštruktúr vodných ciest, ako aj odstraňovanie problémových miest sú základným predpokladom pre stimuláciu intermodálnych konceptov prepravy tovaru a stimulácie úlohy vnútrozemskej vodnej dopravy. Primeraná údržba vodných ciest je základným predpokladom, bez ktorého sa nedá považovať za zmysluplné zavedenie informačných služieb vnútrozemskej vodnej dopravy. Nesplnenie tohto základného predpokladu vedie už dnes ku problémovým miestam, ktoré by mohli ohroziť budúci vývoj pozície vnútrozemskej vodnej dopravy. Výbor preto vyzýva členské štáty k tomu, aby vykonali potrebné opatrenia a dali k dispozícii prostriedky.

7. Všeobecné odporúčania

7.1 Zavedenie právneho rámca pre harmonizované informačné služby vnútrozemskej vodnej dopravy na vnútrozemských vodných cestách Spoločenstva je vítané v horeuvedených súvislostiach. Harmonizované informačné služby na vnútrozemských vodných cestách môžu prispieť za predpokladu širšej akceptovanosti ku realizácii nimi propagovaných cieľov, presun (modal shift) smerom ku vnútrozemskej lodnej doprave ako alternatívnej preprave s potenciálom rastu a výhodami v oblasti bezpečnosti a ochrany životného prostredia.

Na tento účel musí byť vytvorený a zaručený adekvátny rámec pre to, aby sa stal vývoj vnútrozemskej vodnej dopravy politickou prioritou.

Vo vzťahu k úspechom v rámci presunu dopravy na lodnú dopravu na krátkych tratiach môžu byť pomocou cieľených opatrení a za predpokladu politickej podpory aj v oblasti vnútrozemskej vodnej dopravy dosiahnuté porovnateľné úspechy.

7.2 Národohospodársky úžitok pri odľahčení cestných ťahov, integrácii vnútrozemskej lodnej dopravy do intermodálnych prepravných reťazcov a šetrenie prírodných zdrojov pomocou efektívneho vyťaženia lodného priestoru svedčí v prospech európskej podpory telematiky vo vnútrozemskej vodnej doprave a za harmonizáciu služieb vnútrozemskej lodnej dopravy. V zmysle efektívneho zavedenia opatrení uvedených v návrhu smernice uvádza EHSV nasledujúce odporúčania, ktoré považuje za potrebné pri zavedení informačných služieb vnútrozemskej vodnej dopravy:

- Prevzatie uzatvorených technických usmernení iných relevantných medzinárodných organizácií v rámci smernice RIS;
- Povinnosť štátov, dať k dispozícii pre vodné cesty triedy IV a vyššie podľa klasifikácie európskych vnútrozemských vodných ciest, navigačné elektronické plavebné mapy;
- Ochrana údajov pred nedovoleným použitím;
- Konzultácia v rámci Komisiou vytvoreného resp. v budúcnosti vytvoreného výboru pre implementáciu smernice.

Brusel 15. decembra 2004

8. Konkrétne pripomienky

8.1 Potrebné sú podporné opatrenia na realizáciu smernice na palube vnútrozemských lodí.

Vnútrozemská vodná doprava nedisponuje zatiaľ v dostatočnom rozsahu možnosťami na využitie RIS, zatiaľ čo efektívnosť informačných služieb vnútrozemskej plavby závisí od čo najväčšieho využívania zo strany prevádzkovateľov lodnej dopravy. V rámci všeobecných plánov, ktoré treba vytvoriť, je potrebné vysporiadať sa mierenými opatreniami s týmito požiadavkami. Tieto sa vzťahujú na:

- vypracovanie návrhu realizácie RIS;
- stimuláciu a podporu prevádzkovateľov lodnej dopravy pri zavedení potrebnej výbavy na palube lodí, na efektívne použitie systému v zmysle stanovenia cieľa smernice;
- podporu efektívnych nákladov komunikačných systémov, ktoré najviac vyhovujú požiadavkám vnútrozemskej lodnej dopravy;
- kontrolu nákladov výrobcov na výrobu hardware a software RIS.

8.2 EHSV odporúča použitie týchto opatrení v zmysle efektívneho presadenia návrhu smernici.

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Rady, ktorým sa vytvára Komunitárna agentúra na kontrolu rybolovu a zároveň sa mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 2847/93, ktorým sa zavádza kontrolný režim pre spoločnú rybársku politiku“

(COM(2004) 289 final – 2004/0108 (CNS))

(2005/C 157/09)

V súlade s článkom 37 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, dňa 14. mája 2004, Rada rozhodla požiadať Európsky hospodársky a sociálny výbor o konzultáciu k danej téme.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie, ktorá bola poverená prípravou konzultačných prác v tomto prípade, schválila svoje stanovisko dňa 16. novembra 2004. Spravodajcom bol pán **SARRO IPARRAGUIRRE**.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí, počas dní 15. a 16. decembra 2004 (zasadnutie z dňa 15. decembra 2004), Európsky hospodársky a sociálny výbor schválil predmetné stanovisko 138 hlasmi za, 3 hlasmi proti a 7 zdržaniami sa hlasovania.

1. Úvod

1.1 Dňa 1. januára 2003 vstúpila do platnosti reforma spoločnej rybárskej politiky (SRP), ktorej hlavným cieľom je ochrana a udržateľné využitie rybolovných zdrojov. Za týmto účelom sa stanovila séria noriem, ktoré musia byť povinne dodržiavané tak komunitárnym rybárskym sektorom ako aj členskými štátmi.

1.2 Nariadenie 2371/2002 ⁽¹⁾ vo svojej kapitole V upravuje komunitárny režim kontroly a dohľadu na rybolov, jasne vymedzuje kompetencie tak členských štátov ako Európskej komisie a zavádza mechanizmy spolupráce a koordinácie, ktoré sú potrebné medzi samotnými členskými štátmi a medzi týmito a Komisiou na uplatňovanie noriem SPR ^(*).

1.3 Európska komisia sa nazdáva, že uplatňovanie noriem SPR jednotlivými členskými štátmi si vyžaduje pevnú organizačnú štruktúru pre kontrolu a inšpekciu ako aj dostatočné kontrolné a inšpekčné prostriedky spolu s vhodnou stratégiou pre použitie týchto prostriedkov.

1.4 Týmto novým návrhom nariadenia ⁽²⁾ má Európska komisia v úmysle založiť Komunitárnu agentúru pre kontrolu rybolovu (ďalej uvádzaná ako agentúra) ako špecializovaný technický orgán Spoločenstva, ktorý bude dozerať nad jednotným a účinným uplatňovaním normatívy spoločnej rybárskej politiky, operatívne koordinovať kontrolné a inšpekčné aktivity a dohliadať na spoluprácu medzi členskými štátmi.

1.5 Za týmto účelom Európska komisia navrhuje, aby agentúra koordinovala kontrolné a inšpekčné operácie Spoločenstva;

použitie národných kontrolných prostriedkov a spoločných prostriedkov členských štátov; aby pomáhala pri sprostredkovaní informácií o aktivitách rybolovu a kontrolných a inšpekčných aktivitách Komisii a tretím stranám; aby pomáhala členským štátom vykonávať úlohy a povinnosti v rámci SPR.

1.6 Okrem toho Komisia navrhuje, aby agentúra poskytovala členským štátom zmluvné platobné služby, pomáhala pri školení inšpektorov, pri spoločnom nadobúdaní kontrolného a inšpekčného vybavenia a koordinovala spoločné pilotné projekty kontroly a inšpekcie.

1.7 Návrh nariadenia stanovuje, že agentúra bude orgánom Spoločenstva s vlastnou právnou osobnosťou a personálom. Komisia navrhuje, aby agentúra mala správnu radu zloženú z jedného zástupcu z členských štátov, ktorých lode vykonávajú rybolovné aktivity živých morských zdrojov, zo štyroch zástupcov Komisie a štyroch zástupcov rybárskeho sektora menovaných Komisiou. Okrem toho sa počíta ešte aj s pozíciou výkonného riaditeľa.

1.8 Podľa Komisie bude agentúra financovaná pomocou príspevkov Spoločenstva, verejných príjmov za poskytovanie služieb členským štátom a príjmov z publikačnej činnosti, školiacich aktivít a iných služieb.

1.9 Na záver Komisia predpokladá, že agentúra začne svoju činnosť v roku 2006, s dotáciou 4,9 milióna eur a 38 zamestnancami prvý rok, 5,2 milióna eur a 49 zamestnancami od roku 2007. Sídlo bude mať v Španielsku.

⁽¹⁾ Nariadenie (ES) č. 2371/2002 Rady, z dňa 20. decembra 2002 o ochrane a udržateľnom využívaní rybolovných zdrojov v rámci spoločnej politiky rybolovu (ÚV L 358 z 31.12.2002)

^(*) SPR – spoločná politika rybolovu

⁽²⁾ COM(2004) 289 final de 28.4.2004.

2. Všeobecné poznámky

2.1 Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu v záujme jednotného a efektívneho uplatňovania SPR⁽¹⁾, predpokladá vypracovanie štúdie o možnosti koordinácie medzi členskými štátmi predtým, ako bude vytvorený komunitárny orgán pre kontrolu rybolovu (KOKR). Návrh nariadenia bol Komisiou predložený bez vypracovania spomínanej štúdie o možnosti koordinácie. EHSV ľutuje túto skutočnosť.

2.2 EHSV hodnotí pozitívne návrh vytvoriť agentúru zo strany Európskej komisie a zdieľa jej cieľ, t.j. dosiahnuť účinné uplatnenie SPR a jednotnosť v inšpekčných aktivitách a v kontrole nad dodržiavaním normatívy EÚ. EHSV si je vedomý potreby jednotne a účinne splňať normy SPE, za týmto účelom sa nazdáva, že je potrebné, aby ich sektor prijal a chápal. Aby toto bolo možné, daný sektor sa musí už do začiatku zúčastňovať na prijímaní rozhodnutí, počnúc vypracovávaním vedeckých stanovísk, na základe ktorých sa budú vypracovávať stratégie a opatrenia na ochranu zdrojov rybolovu. Preto sa EHSV nazdáva, že agentúra by sa mala taktiež zaoberať analýzou zlepšenia vedeckých stanovísk a podporiť účasť daného sektora na ich vypracovávaní. Tento posledný bod by sa mal začleniť do úloh, ktoré má agentúra vykonávať, a ktoré sú vymenované v článku 4 návrhu nariadenia.

2.3 Keďže táto agentúra bude prvým orgánom, ktorý sa bude exkluzívne venovať rybolovným aktivitám, výbor sa nazdáva, že návrh nariadenia by mal obsahovať možnosť rozšírenia jej kompetencií do budúcnosti.

2.4 V tomto zmysle sa EHSV nazdáva, že agentúra by mohla poskytovať technické a vedecké poradenstvo členským štátom a Komisii o účinnom uplatňovaní noriem SPR a o účinnosti a možnostiach kontroly a inšpekcií, ktoré sa navrhujú. Taktiež by mohla mať za úlohu podporovať školenia inšpektorov a špecializovaného kontrolného personálu tým, že sa vytvorí špeciálne školiace stredisko. Na koniec, agentúra môže prispieť k potrebnému úsiliu na harmonizáciu sankcií v jednotlivých členských štátoch.

2.5 Návrh nariadenia Rady stanovuje, že operatívna koordinácia agentúry bude pokrývať inšpekcie a kontrolu až po prvý bod predaja produktov z rybolovných aktivít na území členských štátov, komunitárnych vodách alebo mimo komunitárnych vôd komunitárnymi rybárskymi loďami. EHSV sa nazdáva, že oblasť výkonu operatívnej koordinácie agentúry by mala byť rozsiahlejšia. Na jednej strane by sa nemala zaoberať len kontrolou a inšpekciou iba po prvý bod predaja produktov rybolovu, ale mala by sa zaoberať celým potravinárskym

reťazcom; t.j. od kedy sa uskutoční výlov až po konečného spotrebiteľa. Na druhej strane by mala mať kompetencie koordinovať kontrolu rybárskych produktov, ktoré pochádzajú z rybárskych lodí registrovaných pod vlajkou tretích krajín, osobitne tých, ktoré vykonávajú nelegálny, nedeklarovaný alebo neregulovaný rybolov.

2.6 EHSV kladne hodnotí to, že agentúra môže asistovať tak Spoločenstvu ako aj členským štátom v ich vzťahoch s tretími krajinami a medzinárodnými organizáciami rybolovu. Taktiež môže poskytnúť svoju asistenciu spomínaným medzinárodným organizáciám, nakoľko má za cieľ pomáhať ochraňovať a trvalo udržateľne využívať zdroje pre rybolov v medzinárodných vodách alebo vodách tretích krajín. EHSV je toho názoru, že v tomto smere je potrebné zabezpečiť pre agentúru dostatočné rozpočtové prostriedky, aby mohla uskutočniť túto úlohu v záujme udržateľného rozvoja rybolovu.

2.7 EHSV zdieľa zámer vyjadrený v článku 6 návrhu nariadenia, na základe ktorého sa chce vytvoriť Komunitárne centrum na sledovanie rybolovných aktivít za účelom operatívnej koordinácie spoločných kontrolných a inšpekčných aktivít. Napriek tomu sa nazdáva, že návrh nariadenia by mal byť viac explicitný ohľadom funkcií tohto centra, aby sa vyhol prekryvaniu kompetencií členských štátov. Výbor považuje za nevyhnutné, aby agentúra dodržiavala po začatí svojej činnosti právne normy na ochranu dôvernosti informácií podľa článku 33 návrhu Rady.

2.8 Nástroj plánovania spoločného použitia prostriedkov, ktorý sa upravuje v kapitole III návrhu Komisie, je považovaný EHSV za základnú súčasť efektívneho, jednotného a vyrovnaného uplatňovania kontrolnej politiky jednotlivými členskými štátmi. EHSV považuje obsah, proces prijatia, výkon a vyhodnotenie plánov spoločného použitia prostriedkov za primeraný a zastáva názor, že členské štáty by mali pri ich vypracovávaní s agentúrou úzko spolupracovať.

2.9 Vypracovanie ročných hodnotení účinnosti každého z plánov spoločného použitia prostriedkov, ktoré je obsiahnuté v návrhu nariadenia, je pre výbor nevyhnutné z dôvodu kontroly dostatočného plnenia ochranných a kontrolných noriem jednotlivými flotilami.

2.10 EHSV súhlasí s návrhom vytvoriť informačnú sieť medzi Komisiou, agentúrou a kompetentnými orgánmi členských štátov, ale je toho názoru, že agentúra a samotná Komisia by mali byť osobitne ostrážité pri zachovaní dôvernosti obdržaných a zdieľaných údajov tak, ako sa vyžaduje od členských štátov v článku 17.2 návrhu nariadenia.

⁽¹⁾ COM(2003) 130 final de 21.3.2003.

2.11 Čo sa týka vnútornej štruktúry a fungovania agentúry, návrh nariadenia stanovuje, že táto bude orgánom Spoločenstva a že bude mať vlastnú právnu osobnosť. EHSV vyjadruje svoj plný súhlas s týmto upresnením, nakoľko agentúra musí byť orgán, ktorý má slúžiť celému Spoločenstvu a má pôsobiť s úplnou prehľadnosťou, bez vplyvu osobitných záujmov Komisie a členských krajín. V tomto smere výbor znepokojuje chýbajúce upresnenie spôsobu, akým bude agentúra zamestnávať úradníkov, ktorý ju budú tvoriť, či už budú vyslaní na vykonanie služobnej úlohy alebo dočasne zamestnaní, tak Komisiou ako aj členskými štátmi.

2.12 Bolo by vhodné uplatňovať na personál agentúry Štatút zamestnancov Európskych spoločenstiev, režim pre ostatných agentov Spoločenstiev a spoločne prijatých noriem inštitúcií Európskych spoločenstiev, aby boli jasne definované zmluvné a mimozmluvné povinnosti agentúry a jej personálu pri výkone svojich úloh. Na druhej strane výbor považuje za logické, aby bol Európsky súdny dvor kompetentný na rozhodovanie sporov, ktoré môžu vzniknúť dôsledkom zmlúv uzatvorených agentúrou a sporov za spôsobenie škody.

2.13 Základnou súčasťou štruktúry agentúry, ktorú nám Komisia predstavuje v článku 25, by mala byť správna rada, tak ako v každom verejnom alebo súkromnom podnikateľskom subjekte. EHSV sa pozerá so znepokojením na prílišnú závislosť správnej rady od Komisie, ktorá má desať hlasov oproti jednému hlasu, ktorý má každý členský štát, ktorého lode vykonávajú rybolovné aktivity živých morských zdrojov. Maximálne môžu mať členské štáty spoločne dvadsať hlasov, a preto bude pre Komisiu jednoduché presadiť svoje rozhodnutia. EHSV je toho názoru, že každý predstaviteľ Európskej komisie, tak ako ostatní, by mal mať len jeden hlas.

2.14 Komisia okrem toho navrhuje menovať štyroch predstaviteľov rybárskeho sektora, ktorí by tvorili súčasť správnej rady, ale ktorí by nemali hlasovacie právo. EHSV považuje Komisiu navrhovaný počet predstaviteľov rybárskeho sektora za nedostatočný. Ten by sa mal by rozšíriť aspoň na osem, pričom by sa malo výslovne stanoviť, že títo budú menovaní európskymi organizáciami zamestnávateľov a pracovníkov a že budú mať hlasovacie právo. EHSV zastáva názor, že návrh nariadenia by mal určiť minimálne kritériá, ktoré by mali spĺňať predstavitelia sektora, aby mohli byť členmi správnej rady. Okrem toho návrh nariadenia by mal stanoviť možnosť predstaviteľov sektora menovať náhradníkov v správnej rade.

2.15 Komisia navrhuje, aby schôdze správnej rady boli zvolávané jej predsedom a aby sa táto rada stretávala raz do roka na riadnom zasadnutí alebo keď to predseda bude považovať za vhodné či na žiadosť Komisie alebo jednej tretiny zastúpených členských štátov. EHSV sa nazdáva, že návrh by mal stanoviť túto možnosť aj pre tretinu členov správnej rady agentúry, nakoľko predstavitelia sektora môžu mať taktiež záujem na tom, aby sa zvolala schôdza správnej rady.

2.16 Návrh nariadenia stanovuje v odseku 4 článku 27 možnosť nepripustiť predstaviteľov rybárskeho sektora na zasadanie správnej rady vtedy, keď predmet rokovania bude dôverný alebo by mohlo prísť ku konfliktu záujmov. EHSV navrhuje, aby tento odstavec bol vypustený, nakoľko v praxi by to znamenalo značné obmedzenie účasti predstaviteľov rybárskeho sektora na schôdzach správnej rady.

2.17 Medzi funkciami, ktoré návrh nariadenia stanovuje pre správnu radu, je aj schválenie všeobecnej správy agentúry z predchádzajúceho roka a schválenie pracovného programu na nasledujúci rok s povinnosťou zaslať ho Európskemu parlamentu, Rade, Komisii, Účtovnému dvoru a členským štátom. V záujme väčšej transparentnosti a účasti rybárskeho sektora, EHSV navrhuje, aby taktiež existovala povinnosť zaslať ho Konzultačnému výboru pre rybolov a akvachov Európskej únie.

2.18 Článok 29 nariadenia vyžaduje, aby predstavitelia sektora, ktorí sú členmi správnej rady, zverejnili záujmové vyhlásenie, v ktorom prehlásia, že nemajú žiaden záväzok, ktorý by mohol ovplyvniť ich nezávislosť alebo aby zverejnili priame alebo nepriame záväzky, ktoré by mohli ovplyvniť ich nezávislosť. EHSV považuje toto ustanovenie za nekoherentné a nepotrebné, nakoľko ktorýkoľvek predstaviteľ sektora, ktorý v ňom aktívne pracuje a ktorý môže byť zvolený, bude mať priame záujmy alebo záväzky v rybolove, ktoré by mohli obmedzovať jeho nezávislosť. A v prípade uchovania tohto ustanovenia, povinnosť zverejniť predmetné záujmové vyhlásenie by sa mala vzťahovať aj na ostatných členov správnej rady.

2.19 EHSV je taktiež znepokojený veľkou rozhodovacou mocou, ktorú bude mať Komisia pri voľbe, stanovení štruktúry práce a odvolávaní výkonného riaditeľa. V tomto zmysle, článok 31 návrhu nariadenia by mal byť upravený tak, že na odvolanie výkonného riaditeľa na návrh Komisie tak ako aj na jeho menovanie, budú potrebné dve tretiny hlasov členov správnej rady. EHSV sa nazdáva, že trojica možných kandidátov na obsadenie postu výkonného riaditeľa by mala byť dopredu oznámená KVRP, aby tento mohol predložiť svoje nezáväzné stanovisko na jednotlivých kandidátov

2.20 Rozpočet agentúry musí byť aspoň počas prvých rokov od jej vzniku a na začiatku jej činnosti získavaný predovšetkým prostredníctvom príspevku Spoločenstva stanoveného v celkovom rozpočte Európskej únie. Druhé dva zdroje príjmov, teda platby za služby poskytované agentúrou členským štátom a platby za publikácie a školenia sa uskutočnia až po uplynutí určitej doby. Výbor verí, že počas obdobia prvých troch rokov existencie agentúry je vhodné dodržiavať určitú rozpočtovú pružnosť vzhľadom k tomu, že návrh Komisie môže byť v tejto súvislosti príliš restriktívny.

2.21 EHSV si želá vyjadriť svoju podporu systému realizácie a kontroly rozpočtu, ktorý je uvedený v návrhu nariadenia, a to najmä predbežnej kontrole ročného hospodárenia agentúry Účtovným dvorom, ako aj uplatňovania ustanovení nariadenia (ES) č. 1073/1999⁽¹⁾ pre boj proti podvodu, korupcii a inej nezákonnej činnosti. Je nesmierne dôležité, aby agentúra pristúpila na medziinštitucionálnu dohodu z 25. mája 1999 týkajúcu sa interných vyšetrení vykonávaných Európskym úradom proti podvodom (OLAF).

2.22 Prejednávaný návrh nariadenia mení nariadenie (EHS) č. 2847/93⁽²⁾, ktoré zriaďuje kontrolný režim aplikovateľný na spoločnú rybársku politiku, a nahrádza tak článok 34 (c), ktorý stanovuje, že doba trvania inšpekčných a kontrolných programov pre rybolov stanovená Komisiou nesmie prevyšovať dva roky a zodpovednosť za prijatie vhodných opatrení týkajúcich sa tak ľudských ako aj materiálnych zdrojov, leží na členských štátoch. Zmena uvedená v návrhu nariadenia predlžuje túto dobu na tri roky alebo na akúkoľvek dobu trvania stanovenú za týmto účelom v zodpovedajúcom pláne obnovy a stanovuje, že členské štáty zrealizujú kontrolné a inšpekčné programy na základe plánov spoločného použitia prostriedkov. EHSV schvaľuje túto zmenu.

2.23 Aby boli dodržané stanovené lehoty a v súlade s článkom 40 týkajúcim sa zahájenia činnosti agentúry, EHSV je toho názoru, že tento návrh nariadenia by mal vstúpiť do platnosti 1. januára 2005, aby agentúra mohla zahájiť činnosť od 1. januára 2006.

3. Záver

3.1 EHSV blahoželá Komisii k návrhu zriadiť agentúru pre kontrolu rybolovu. Vyzýva ju, aby agentúre prideliť dostatočný rozpočet pre dosiahnutie jej cieľov, navrhuje možnosť rozšírenia jej právomocí a žiada ju o dodržanie termínov stanovených v návrhu nariadenia.

3.2. EHSV taktiež žiada Európskou komisiu, aby brala do úvahy odporúčania uvedené v predchádzajúcom stanovisku, predovšetkým:

3.2.1. Nariadenie by malo umožniť agentúre rozšíriť oblasť právomocí.

— Agentúra by sa mala tiež zaoberať otázkou zlepšenia vedeckých stanovísk a podporovať účasť sektoru pri ich vypracovávaní.

— Agentúra by mohla poskytovať technické a vedecké rady členským štátom a Komisii týkajúce sa účinnej aplikácie noriem spoločnej politiky, a to najmä efektívnosti uplatňovania navrhnutých kontrolných a inšpekčných opatrení.

— Agentúre by mohla byť pridelená úloha podporovať školenia inšpektorov a pracovníkov špecializovaných pre kontrolnú činnosť a vytvorenie špeciálneho školiaceho centra.

— Agentúra by mohla prispievať k harmonizácii sankcií v rôznych členských štátoch.

3.3. Oblasť uplatnenia operatívnej koordinácie agentúry by mala byť širšia. Bolo by vhodné, aby na jednej strane pokrývala inšpekciu a kontrolu, a to nielen po prvý bod predaja produktov rybolovu, ale tiež by sa mala zaoberať celým potravinárskym reťazcom, inými slovami od výlovu produktu až po konečného spotrebiteľa. Na druhej strane by bolo potrebné zaradiť medzi jej funkcie aj koordináciu kontroly rybárskych produktov pochádzajúcich z rybárskych lodí registrovaných pod vlajkou tretích krajín, osobitne tých, ktoré vykonávajú nezákonný, nedeklarovaný a neregulovaný rybolov.

3.4. Agentúra musí byť orgánom slúžiacim celému Spoločenstvu, ktorý jedná transparentne a nezávisle a nemôže byť ovplyvnený špecifickými záujmami Komisie ani členských štátov.

3.5. Správna rada by mala zaistiť vyvážené zastúpenie členských štátov, Európskej komisie a zástupcov sektoru.

3.6. Počet zástupcov sektoru v správnej rade navrhnutých Komisiou je veľmi nízky, a preto by ho bolo potrebné zvýšiť najmenej na 8 zástupcov a výslovne uviesť, že budú vymenovaní európskymi organizáciami zamestnávateľov a zamestnancov a že budú mať hlasovacie právo.

3.7. Agentúra by mala prísne dodržiavať pravidlá utajenia stanovené v článku 33 návrhu nariadenia.

3.8. Odstavec 4 článku 27 návrhu nariadenia by sa mal vyškrtnúť.

3.9. Vyhlásenie o záujmoch zástupcov sektoru uvedené v článku 29, nie je vhodné ani nevyhnutné. V prípade potreby sa bude toto vyhlásenie vyžadovať od všetkých členov správnej rady.

3.10. Na záver, nariadenie by malo podrobne popisovať úlohy Komunitárnej agentúry pre kontrolu rybolovu.

Brusel 15. decembra 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ ÚV. L 136 z 31.5. 1999.

⁽²⁾ ÚV. L 261 z 20.10. 1993.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie pre Radu, Európsky parlament a Európsky hospodársky a sociálny výbor – Európsky akčný plán pre životné prostredie a zdravie na obdobie 2004-2010“

(COM(2004) 416 final)

(2005/C 157/10)

Dňa 10. júna 2004 sa Komisia rozhodla na základe článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva konzultovať Európsky hospodársky a sociálny výbor na danú tému.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie, ktorá bola zodpovedná za prípravu prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 16. novembra 2004. Spravodajcom bol pán BRAGHIN.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom 15. decembra 2004 prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledujúce stanovisko 146 hlasmi za a 2 hlasmi proti.

1. Podstata stanoviska

1.1 Výbor sa domnieva, že otázky životného prostredia a zdravia sú úlohy strategickej priority, ale myslí si, že navrhovaný plán nepostačuje na prezentovanie kohézneho a komplexného plánu konkrétnych opatrení so sprievodnými časovými škálami, a preto vyzýva Radu a Európsky parlament, aby podporili snahy Komisie o definovanie konkrétnejšieho akčného plánu a tým zaistili, že sa v týchto veciach prijme integrovaný prístup s jasnejšie definovanými cieľmi a presnejšími usmerneniami na zavedenie vhodných politík na úrovni Spoločenstva aj jednotlivých štátov.

1.2 Majúc na mysli tento cieľ, EHSV odporúča, aby príslušné orgány pokračovali v činnosti s obnoveným nasadením a s úplnou participáciou expertov a zainteresovaných skupín za účelom:

— identifikácie existujúcich možností integrovania identifikovaných cieľov do konkrétnych výskumných programov, ktoré sa vzťahujú na túto tému, ako aj krokov stanovených v akčnom programe pre verejné zdravie a programe Spoločenstva pre životné prostredie;

— podniknutia okamžitých opatrení na zahrnutie environmentálnych a zdravotných otázok ako prioritných oblastí do nedávno iniciovanej diskusie FP7. To isté by sa malo urobiť aj v budúcej diskusii o novom akčnom programe verejného zdravia;

— identifikácie finančných zdrojov v kontexte takých programov, aby boli pridelené na tri hlavné ciele identifikované ako priority (s čím sa EHSV plne zhoduje) a 13 deklarovaných cieľov;

— rozvoja vedeckých metód pre zhodnotenie rizík a metódy štandardizácie a testovania kvôli zaisteniu solídnej vedeckej bázy pre dosiahnutie záverov a cieľov;

— implementácie a podpory spolupráce a porovnávaní aktivít na urýchlenie konsolidácie dát relevantných pre účinné konanie a na identifikovanie úspešných intervencií na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, ktoré by sa mohli vzťahovať na iné územia;

— definovania presných zodpovedností a povinností relevantných orgánov a identifikovania účinnej spolupráce a postupov koordinácie konania a finančných zdrojov vyčlenených na ich implementáciu.

1.3 EHSV odporúča, aby sa naďalej vyvíjalo úsilie o nájdenie konkrétnych spôsobov na povznesenie sa nad prevažne poznávací prístup a o prijatie skutočného a autentického akčného plánu s konkrétnymi, a tam, kde je to možné, aj kvantitatívnymi cieľmi. Nalieha na Komisiu, aby urobila opatrenia na urýchlenie zavedenia akčného plánu a na identifikovanie cieľov a krokov, ktoré sú obzvlášť dôležité pre druhú fázu samotného plánu.

1.4 Napokon EHSV pripomína všetkým európskym inštitúciám a členským štátom ich politickú zodpovednosť, aby sa venovala náležitá pozornosť základným cieľom načrtnutým v danom oznámení počas prebiehajúcich diskusií týkajúcich sa financovania Európskej únie a jej činností od roku 2007 do roku 2013. Okrem toho nalieha na Komisiu, aby v príhodnom čase vypracovala potrebnú dokumentáciu na poskytnutie cieľových finančných prostriedkov pre tieto spoločné priority.

2. Zhrnutie oznámenia Komisie

2.1 Komisia odštartovala v júni 2003 Environmentálnu a zdravotnú stratégiu (nazývanú tiež iniciatíva SCALE⁽¹⁾), ktorá navrhuje integrovaný prístup vyžadujúci užšiu spoluprácu medzi oblasťami zdravia, životného prostredia a výskumu. Jej pridanou hodnotou je rozvoj systému Spoločenstva integrujúceho informácie o stave životného prostredia, ekosystémoch a ľudskom zdraví. Toto poskytne zhodnocovaniu celkového environmentálneho vplyvu na ľudské zdravie väčší vplyv, pričom berie do úvahy také vplyvy, ako: koktejlové efekty, kombinované vystavenie nepriaznivým vplyvom (kombinovaná expozícia) a kumulatívne efekty. Konečný cieľ stratégie je vyvinúť „rámec príčiny a dôsledku“, ktorý poskytne potrebné informácie pre rozvoj politiky Spoločenstva zaoberajúcej sa zdrojmi a dráhami účinku stresujúcich zdravotných faktorov.

2.2 Stratégia kladie zvláštny dôraz na deti, pretože ich vystavenie nepriaznivým vplyvom (expozícia) a náchylnosť sú väčšie než u dospelých. Teraz je hlavnou úlohou zaviesť do praxe záväzky týkajúce sa práva detí vyrastať a žiť v zdravom životnom prostredí.

2.3 Iniciatíva SCALE zapojila 150 expertov rozdelených do 9 technických pracovných skupín a rovnaký počet zástupcov zo všetkých členských štátov, vrátane členov národných agentúr, výskumných centier, univerzít, zdravotníckych a environmentálnych služieb, priemyselných a sociálnych podnikov, ktorí pomohli podať návrhy odporúčaní v konzultačných a koordinačných skupinách, na regionálnych konferenciách, fórach a neformálnych stretnutiach v členských štátoch.

2.4 Akčný plán na obdobie 2004-2010 popísaný v oznámení⁽²⁾ je navrhnutý tak, aby poskytol EÚ vedecký podložené informácie, ktoré sú potrebné pre pomoc všetkým 25 členským štátom pri znižovaní nepriaznivých zdravotných vplyvov určitých environmentálnych faktorov a pri podporovaní lepšej spolupráce medzi aktérmi v oblastiach životného prostredia, zdravia a výskumu.

2.5 Akčný plán má tri hlavné témy:

- zlepšenie informačného reťazca kvôli pochopeniu spojení medzi zdrojmi znečisťovania a účinkami na zdravie (činnosti 1-4);
- vyplňovanie medzery vo vedomostiach posilňovaním výskumu a zaoberaním sa novými témami životného prostredia a zdravia (činnosti 5-8);

⁽¹⁾ Oznámenie Komisie o Európskej stratégii životného prostredia a zdravia COM(2003) 338 final. EHSV dodal svoje stanovisko k tomuto Oznámeniu na svojom 404. plenárnom zasadnutí z 10. decembra 2003. Spravodajcom bol pán Ehnmark. Ú.v. C 80 z 30.3.2004

⁽²⁾ Oznámenie Komisie – Európsky akčný plán životného prostredia a zdravia 2004-2010, COM(2004) 416 final z 9.6.2004, Zväzky I a II

- revidovanie politík (strategických postupov) a zlepšovanie komunikácie (činnosti 9-13).

2.6 Akčný plán sa zameriava hlavne na získanie lepšieho pochopenia spojení medzi environmentálnymi faktormi a respiračnými chorobami, poruchami neurologického vývoja, rakovinou a účinkami narušenia endokrinného systému, všetky tieto s rastúcim výskytom u detí. Akčný plán stanovuje špeciálne zameranú výskumnú činnosť na zlepšenie poznania relevantných kauzálnych spojení, pričom sa zároveň zlepši monitorovanie zdravia, aby sa získal lepší obraz o výskyte chorôb na území Spoločenstva.

2.7 Ďalším dôležitým informačným aspektom je monitorovanie vystavenia environmentálnym rizikovým faktorom, vrátane potravín, domáceho prostredia a správania, ktoré by mohlo byť spojené so zdravotnými rizikami, ako napríklad určité typy životného štýlu.

2.8 Komisia kvôli dosiahnutiu akčného plánu zahájí a podporí spoluprácu s Európskou agentúrou pre životné prostredie, Európskou agentúrou pre bezpečnosť potravín a hlavnými zainteresovanými stranami (členskými štátmi, štátnymi, regionálnymi a miestnymi úradmi, zdravotníkymi, environmentálnymi a výskumnými centrami, priemyselným a poľnohospodárskym sektorom a inými relevantnými orgánmi). Rovnako bude svoju prácu koordinovať s medzinárodnými organizáciami, ako sú WHO, OECD a príslušnými agentúrami OSN.

2.9 Roku 2007, uprostred obdobia, vykoná Komisia revíziu zavádzania akčného plánu. Komisia bude zavádzať kroky prostredníctvom existujúcich iniciatív a programov, ktorým už boli pridelené prostriedky, najmä Programu verejného zdravia, Šiesteho rámcového programu pre výskum a v rámci operačného rozpočtu príslušných služieb.

3. Problematické otázky v rámci akčného plánu

3.1 Výbor, rovnako ako Komisia a členské štáty, venuje čoraz väčšiu pozornosť otázkam životného prostredia a zdravia a presadzuje podporu jasnej stratégie a účinného akčného plánu na zaistenie integrovaného prístupu k týmto otázkam a na prispievanie k rozvoju príslušných komunitárnych a národných politík. Tieto by mali úspešne napomáhať zdraviu a duševnej pohode obyvateľstva, ako aj kvalite života prostredníctvom trvalo udržateľného rozvoja.

3.1.1 Prípravné práce boli komplikované. Boli rozdelené do viacerých presne rozplánovaných pracovných skupín a schôdzí, ktoré sa uskutočnili počas roka. EHSV takú angažovanosť chváli a uznáva hodnotu práce vykonanej účastníkmi, najmä expertmi zapojenými v technických fázach. EHSV však obhajuje názor, že kvôli obmedzenému času nebolo možné vykonať hĺbkovú analýzu zložitých a doposiaľ málo pochopených oblastí. V dôsledku toho, sa v oznámení v podstate nepodarilo prezentovať súdržný a komplexný plán špecifických krokov, ako ani špecifikovať nejaké jasné konečné termíny pre ich implementáciu.

3.1.2 Rozdiely v oblasti kompetencií medzi Komisiou a členskými štátmi v oblasti životného prostredia a zdravia nepochybne skomplikovali proces zavedenia ich príslušných zodpovedností a tým aj kroky, ktoré majú byť navrhnuté v kontexte princípu subsidiarity. EHSV si myslí, že Komisia a členské štáty by mali zintenzívniť svoje úsilie o koordináciu a zrýchlenie procesu získavania základných poznatkov, výmeny informácií a údajov, a prideliť príslušné finančné prostriedky pre navrhované kroky.

3.1.3 EHSV preto považuje akčný plán za počiatočný, a nie konečnú fázu procesu. Nasledovné poznámky boli skoncipované v rámci tohto kontextu.

3.2 EHSV sústreďuje pozornosť najmä na potrebu vhodného financovania, pretože akčný plán ešte nevyčlenil konkrétne financie na implementáciu činností, ktoré plánuje. Predpokladá sa, že každá činnosť môže byť integrovaná do existujúcich iniciatív programov financovaných EÚ, akými sú napríklad Program verejného zdravia EÚ, Šiesty environmentálny akčný program (spomenutý iba v zväzku II), a Šiesty rámcový program pre výskum.

3.2.1 Tento prístup by mohol pomôcť uniknúť rozptýleniu financií a zbytočnému duplikovaniu projektov s rovnakými cieľmi, ale na základe určených strategických priorít zavádza opatrenia a štruktúry programov, ktoré smerujú k iným cieľom, ktoré sa nemusia nutne zhodovať s cieľmi stanovenými v oznámení.

3.2.2 EHSV si myslí, že podpora zdravia je cieľom strategickej priority, najmä ak sa týka zraniteľnejších častí obyvateľstva (t.j. predovšetkým detí, ktoré sú cieľovými beneficiarmi

SCALE, pretože patria k najzraniteľnejším, ale v budúcnosti aj na starších a na robotníkov vystavených riziku ohrozenia zdravia). Je preto vhodné vyčleniť najprv potrebné finančné prostriedky na hlavné stanovené otázky a ciele. Tieto potreby by sa mali vziať do úvahy počas prebiehajúcich diskusií o rozpočte EÚ na roky 2007-2013 a jeho rozdelenia.

3.3 Inou extrémne citlivou otázkou je právna a finančná interakcia s inými nezávislými orgánmi a organizáciami. Mnoho činností bude zavedených ako súčasť projektov medzinárodnej spolupráce, čo poskytne navrhovaným iniciatívam väčší záber. Existuje však riziko, že zameranie a rýchlosť zavádzania môžu týmto utpieť. Predpokladané mechanizmy koordinácie a spolupráce nezaručujú kohézný a jednotný rozvoj relevantných činností, ani nebude ľahké identifikovať strany zodpovedné za implementáciu konkrétnych fáz činnosti.

3.3.1 Rôznorodosť zainteresovaných strán a ich oblastí kompetencií a expertízy (napríklad také organizácie ako WHO a Environmentálna agentúra na jednej strane a miestne a regionálne orgány na strane druhej) ešte skomplikujú implementáciu a možno budú mať za následok rastúce oneskorenia pri identifikácii cieľov a vhodných opatrení na ich dosiahnutie.

3.3.2 EHSV si myslí, že úlohy a zodpovednosti zainteresovaných strán by mali byť jasne identifikované (najmä tie, ktoré prislúchajú Komisii, členským štátom a regionálnym a miestnym orgánom) a že kompetencie by mali byť konkrétne pridelované podľa typu požadovaných činností a príslušných kompetencií delegovaných v rámci zmlúv. Dané oznámenie neobjasňuje tieto rozhodujúce body a tým potvrdzuje obavy vyjadrené výborom vo svojom skoršom stanovisku o Európskej stratégii životného prostredia a zdravia. ⁽¹⁾

3.4 Konkrétne činnosti opísané vo zväzku II nedefinujú presné ciele, ktoré treba dosiahnuť, ale slúžia na identifikovanie potrieb a – pri najlepšom predpoklade – nástrojov, ktoré by Komisia a iné zainteresované strany mohli použiť na reagovanie na deficit vedomostí alebo potrieb. S poľutovaním treba konštatovať, že obavy EHSV ⁽²⁾ sa asi potvrdia, t.j. že nedostatok konkrétnych cieľov, iných ako takzvané Ciele milénia, znamená vážny nedostatok, ktorý spochybňuje realizovateľnosť samotného plánu.

⁽¹⁾ Stanovisko k Európskej stratégii životného prostredia a zdravia, bod 6.4 – Ú. v. C 80 z 30.3.2004. Spravodajcom bol pán Ehmark. Viď poznámku pod čiarou 1.

⁽²⁾ Tamtiež, bod 5.3

3.5 Všetky činnosti v pláne majú jeden spoločný faktor: ponúkajú konkrétne detaily pre prvé dvoj- až trojročné obdobie, ale sú všeobecnejšie, ak nechceme povedať vágne, pre nasledujúce štvorročné obdobie. Tento rámec vzbudzuje obavy, pretože plán by mal vyústiť do praktickej implementácie stratégie, ktorá podľa definície má za cieľ zanechať za sebou významný dlhodobý vplyv. Tento nedostatok nemôže ospravedlniť fakt, že prostriedky, ktoré majú byť k dispozícii roku 2007, ešte neboli špecifikované. Jasnosť požadovaných výsledkov je základnou požiadavkou na zaistenie toho, aby politické subjekty s rozhodujúcou právomocou zabezpečili finančné prostriedky, ktoré budú primerané vzhľadom k významnosti stratégie.

3.6 Revíziu v roku 2007, uprostred obdobia, nemožno považovať za dostatočnú. EHSV odporúča dve revízie uprostred tohto obdobia, jednu roku 2006 a druhú roku 2008.

3.6.1 Prvá revízia by umožnila vziať do úvahy výsledky radu programov a činností (nespomenutých v oznámení), ktoré spejú k svojmu dokončeniu, a uľahčila by rýchle zhodnotenie pokroku, urobeného počas prvých dvoch rokov. Toto by poskytlo pevný základ pred začiatkom činností, ktoré by boli financované z nových finančných prostriedkov z rozpočtu na rok 2007.

3.6.2 Druhá revízia by zaistila, aby boli prípravy pre následné fázy a ďalšie cykly založené na konkrétnych a včasných zhodnoteniach, rozširiac ich uplatnenie na ďalšie zraniteľné cieľové skupiny (napríklad starších), na základe hlbšej analýzy dosiahnutého pokroku a vyskytujúcich sa prekážok.

4. Konkrétne pripomienky

4.1 Prvá skupina akcií by mala zlepšiť informačný reťazec, a to rozvíjaním informácií o integrovanom životnom prostredí a zdraví kvôli lepšiemu pochopeniu spojení medzi zdrojmi znečisťujúcich látok a ich účinkami na zdravie. EHSV ľutuje, že potrebné informácie sú stále také rozsiahle, napriek prijatiu akčného programu Spoločenstva na roky 1999-2003 o chorobách súvisiacich so znečisťovaním⁽¹⁾ a akčným programom Spoločenstva o monitorovaní zdravia⁽²⁾ v rámci činností v oblasti verejného zdravia. Ľutuje tiež fakt, že oznámenie nesprievádzajú správy o dosiahnutom pokroku vykonanom v rámci programov a správ o konkrétnych nedostatkoch, ktoré je potrebné odstrániť počas prvej fázy implementácie plánu.

4.1.1 Činnosť 1 (rozvoj environmentálnych zdravotných indikátorov) a Činnosť 2 (rozvoj integrovaného monitorovania

životného prostredia, vrátane potravín, kvôli stanoveniu relevantnej ľudskej expozície) sú vo svojom prístupe hlavne poznávacie. V dôsledku toho je rozvoj akcií v druhej fáze ťažko predstaviteľný. Dokonca aj v situácii s deficitom vedomostí by mali byť také ciele, akými sú porovnateľnosť a prístupnosť so zdravím spojených údajov spomenuté explicitne, vzhľadom na uľahčenie interoperability a integrácie existujúcich databáz. Tam, kde je to vhodné, možno odporúčať pridelovanie financií na požadované metodické štúdie, a vytváranie informačnej siete, s dlhodobým výhľadom na vytváranie európskej databázy v budúcnosti.

4.1.1.1 EHSV odporúča kvôli integrovanému monitorovaniu životného prostredia a zdravia včasný výber klinicko-epidemiologických a experimentálno-výskumných činností na zdokonaľovanie a zlepšenie našich vedomostí o kauzálnych spojeniach medzi konkrétnymi environmentálnymi faktormi a chorobami.

4.1.2 Biomonitorovacia činnosť (použitie bioindikátorov, ktoré indikujú environmentálnu expozíciu, choroby a poruchy a genetickú náchylnosť) sa zdá byť viac ako záznam – hoci aj reálnych – ťažkostí, než ako konkrétny postup. EHSV odporúča, aby sa okamžite prijali opatrenia na definíciu mandátu a cieľov multidisciplinárnej pracovnej skupiny koordinácie kvôli zaisteniu efektívneho a vskutku spoľahlivého operačného nástroja tak na národnej úrovni, ako aj na úrovni Spoločenstva.

4.1.2.1 EHSV odporúča, aby sa kvôli získaniu optimálnych výsledkov biomonitorovania vytvorili prioritné sféry konania a optimálne koordinačné postupy medzi špecializovanými operačnými centrami, na základe činností vykonávaných existujúcimi technickými pracovnými skupinami. Ďalej odporúča, aby sa vypracovali skupinové štúdie (najmä štúdie matka-dieťa) na efektívne zhodnotenie bioindikátorov pre expozíciu.

4.1.3 Podobne aj Činnosť 4 (zlepšená koordinácia a spoločné činnosti týkajúce sa životného prostredia a zdravia) navrhuje zriadenie konzultačnej skupiny a všeobecnú podporu pre výmeny medzi príslušnými orgánmi. EHSV považuje tieto návrhy za úplne neadekvátne, pretože neverí, že by konzultačná skupina stačila na zabezpečenie pravidelnej výmeny dát a osvedčenej praxe. Preto na základe faktu, že za zdravie a životné prostredie je zodpovedných niekoľko ministerstiev, výbor vyzýva členské štáty, aby čo najskôr vymenovali orgán s potrebnými právomocami a nástrojmi na koordinovanie úsilií na dosiahnutie požadovaných cieľov. EHSV podobne vyzýva aj Komisiu, aby zriadila vhodnejšie koordinačné orgány a aby navrhla dôraznejšie nástroje na uľahčenie procesu.

⁽¹⁾ OJ C19 z 21.1.1998

⁽²⁾ Ú.v. C174 z 17.6.1996

4.2 Druhá skupina činností sa zameriava na „integrovanie a posilnenie európskeho výskumu v oblasti životného prostredia a zdravia“. Konkrétne činnosti načrtnuté v prílohe k oznámeniu tiež naznačujú skôr zámer skonsolidovať základné informácie, než zámer zostaviť konkrétne výskumné projekty. Činnosť 5 pozostáva z analýzy toho, čo už bolo dosiahnuté v rámci existujúcich výskumných projektov Spoločného výskumného centra, spolu s plánmi na konferencie o tejto problematike. Činnosť 6 je analýzou príčin a mechanizmov určitých chorôb a skôr zriadenia výskumnej siete s celoeurópskou pôsobnosťou, než pokusom „zamerať výskum na choroby, poruchy a expozície (vystavenia nepriaznivým vplyvom)“, pretože nedokáže indikovať, aký kurz by mal výskum nábrať. Nakoniec Činnosť 7 má za cieľ zriadiť metodický systém na rozvoj metodík na zhodnotenie rizík, pričom berie do úvahy zložité interakcie a externality, a metodický systém pre zladenie a uvedenie do platnosti týchto metód.

4.2.1 EHSV odporúča, aby sa čo najskôr napravil súčasný veľký deficit epidemiologických dát, najmä v oblastiach týkajúcich sa neurologických porúch správania sa v Európe, kde sú nepostačujúce vedecké údaje týkajúce sa dojčiat a detí, ale kde je dostatočný dôkaz na zriadenie etiologickej väzby, aj keď túto skutočnosť nemožno pripísať výlučne environmentálnym faktorom.

4.2.2 EHSV odporúča, že by sa interdisciplinárny výskum v oblasti zdravia a životného prostredia mal stať prioritou v Siedmom rámcovom programe pre výskum. Okrem toho by sa mali vykonať okamžité opatrenia na zabezpečenie toho, aby konkrétne programy, ktoré sú už financované, mali potrebné prostriedky pre prehĺbenie našich znalostí a pre identifikovanie účinných intervenčných nástrojov a metód v sektore zdravia a životného prostredia.

4.2.3 Činnosť 8 (Zabezpečenie toho, že potenciálne zdravotné a environmentálne hrozby budú identifikované a odstránené) predkladá presnejšie ciele. Smeruje k nájdeniu spôsobov na zlepšenie skorého zhodnotenia v sektore zdravia a prípravy pre extrémne klimatické zmeny a iné globálne environmentálne riziká. EHSV tieto ciele podporuje, aj keď sa prísne nevzťahujú na celkový cieľ iniciatívy SCALE, t.j. zabezpečenie zdravia detí. EHSV dúfa, že také činnosť by mohli umožniť zriadenie vhodného programu so špecificky pridelenými finanč-

nými prostriedkami v stredne dlhom období. Nemalo by to byť začlenené, ako sa navrhovalo, do nevhodného rámca, ktorý postráda špecificky pridelené financie.

4.3 Ďalšie dve činnosti (Činnosti 9 a 10) majú za cieľ zvyšovanie uvedomenia, diskusiu o rizikách, odbornú prípravu a vzdelávanie. Nastolujú niekoľko zaujímavých bodov, ale neposkytujú pevný základ pre skutočnú komunikačnú a vzdelávaciu stratégiu, ktorá podporuje príslušné zmeny správania sa a sústreďuje činnosti členských štátov, ktoré sú zodpovedné za túto sféru konania. EHSV už zdôraznil, že „zvyšovanie povedomia a vytváranie silnej podpory a angažovanosti bude podstatné a sociálni partneri a organizácie občianskej spoločnosti tu musia zohrať kľúčovú úlohu“. ⁽¹⁾

4.3.1 Posledné navrhované činnosti (Činnosti 11, 12 a 13) sú zamerané na revíziu a prispôbenie politiky znižovania rizík, ktoré sa priamo vzťahujú na choroby, na ktoré sa plán zameriaval primárne (respiračné choroby, poruchy neurologického vývoja, rakovina a účinky narušenia endokrinného systému). Odporúčajú také iniciatívy ako pilotné schémy, vytváranie sietí, posilnenie koordinácie, alebo jednoducho sledovanie vývoja týkajúceho sa elektromagnetických polí. Vo všeobecnosti to znie viac ako zoznam dobrých zámerov, než ako pokus vypracovať zoznam konkrétnych a podrobných podmienok pre vysoko-rizikové scenáre. EHSV verí, že také návrhy nebudú porovnateľné so smutne škodlivými účinkami na zdravie, ktoré už boli opísané v predošlom oznámení o tejto stratégii. Nie je ani pravdepodobné, aby vytvorili pravú politiku znižovania rizík v rozumnom časovom období.

4.3.2 EHSV výrazne odporúča, aby sa k výskumom o faktoroch, ktoré ovplyvňujú kvalitu ovzdušia v úradoch a domovoch, pristupovalo urgentne (ako je uvedené v Činnosti 12). Vedecké údaje by mali byť zosumarizované do presne určeného termínu v nie príliš ďalekej budúcnosti, aby sa uľahčilo opätovné zhodnotenie odporúčania z roku 1999 o elektromagnetických poliach. Nedostatok konkrétnych cieľov a výsledkov očakávaných v konkrétnom časovom rámci vzbudzuje u EHSV obavy, že plán nebude úspešný, pokiaľ ide o stanovenie účinných mechanizmov pre koordináciu existujúcich činností na úrovni Spoločenstva, alebo koordináciu s členskými štátmi.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 80 z 30.3.2004

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady zavádzajúcej humánne normy chytania niektorých druhov zvierat do pascí“

(COM(2004) 532 final – 2004/0183(COD))

(2005/C 157/11)

Dňa 14. septembra 2004 sa Rada podľa článku 175 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom danú tému.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie, ktorá bola poverená prípravou prác Výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 16. novembra 2004. Spravodajcom bol pán DONNELLY.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo dňa 15. a 16. decembra 2004 (schôdza zo dňa 16. decembra 2004), nasledovné stanovisko 60 hlasmi za, 1 hlas proti, pričom sa 6 členovia hlasovania zdržali.

I ÚVOD

1. Nariadenie o čelustových pasciach

1.1 Roku 1989 prijal Európsky parlament rezolúciu požadujúcu zákaz čelustových pascí (v angličtine leg-hold traps, t.j. pascí, v ktorej je zviera chytené za nohu) v EÚ, a o kožušinách a výrobkoch z kožušín získavaných z krajín, kde sa také pasce používajú.

Ako odozvu na to podala Komisia návrh nariadenia k tejto téme, ktoré Rada schválila roku 1991⁽¹⁾. Nariadenie zakazuje používanie čelustových pascí v EÚ od 1. januára 1995 a dovoz koží s kožušinou z 13 menovaných druhov zvierat z tretích krajín, ak nie je splnená jedna z nasledovných podmienok:

- platné adekvátne administratívne a legislatívne ustanovenia ktoré zakazujú používanie čelustových pascí, alebo
- metódy chytania 13 uvedených druhov zvierat do pasce (Príloha I nariadenia EÚ) spĺňajú medzinárodne odsúhlasené humánne normy chytania do pascí.

1.2 Hodno spomenúť, že Európsky parlament vo svojom stanovisku požadoval zrušenie predaja čelustových pascí a o postupné vyradovanie kožušín a výrobkov z kožušín získavaných zo zvierat chytených do takých pascí. Toto stanovisko nebolo zobrať do úvahy v rokovaní Rady roku 1991.

1.3 Hoci používanie čelustových pascí je v EÚ zakázané od roku 1995, neplatí to pre krajiny vyvážajúce kožušinové výrobky získané zo zvierat chytených do čelustových pascí.

EHSV vo svojom stanovisku z roku 1990⁽²⁾ nielenže podporil celoeurópsky zákaz čelustových pascí, ale aj navrhol medzinárodný zákaz takýchto pascí, pričom zdôrazňoval dôležitosť dosiahnutia konzistentnosti v tejto otázke.

2. Dohoda

2.1 V nadväznosti na komunitárnu legislatívu o čelustových pasciach sa dostala do popredia potreba stanoviť medzinárodné normy chytania zvierat do pascí. Dohoda sa prerokovávala medzi EÚ, Kanadou, Ruskom a USA. Ale podpísali ju iba Kanada, Rusko a EÚ. USA sa nemohli stať jednou zo strán tejto dohody vzhľadom k tomu, že kompetencia v tejto oblasti je v USA decentralizovaná vo vnútroštátnom systéme USA. USA však súhlasili so zavedením slabšej verzie dohody.

2.2 Dohoda bola uzavretá kvôli tomu, aby sa predišlo možnému európskemu zákazu dovozu kožušinových výrobkov zo zvierat, chytených v divočine z krajín, ktoré nezakázali čelustové pasce.

2.3 Podľa stanoviska Európskeho parlamentu je táto dohoda úplne neadekvátna a neefektívna a mala by byť zamietnutá a namiesto toho by sa mal zaviesť zákaz importu kožušín a výrobkov z kožušín pochádzajúcich z divokých zvierat, ktorých zoznam je uvedený v dohode.

2.4 Dohoda predpisuje určité normy, ktoré sa musia rešpektovať pri chytaní zvierat do pasce. Bola ratifikovaná Európskym spoločenstvom roku 1997. Normy chytania zvierat do pasce uvedené v dohode odrážali už existujúce normy v Rusku, Kanade a USA. Začlenenie termínu „humánne“ bolo veľmi kontroverzné za predpokladu, že tieto normy sa zakladajú na akceptovaní veľkého utrpenia do pasce chytených zvierat.

⁽¹⁾ Nariadenie Rady 3254/91, Ú.v. L 308, 9/11/1991

⁽²⁾ Stanovisko k návrhu nariadenia Rady o dovoze určitých kožušín, Ú.v. C 168 z 10.7.1990, str. 32

2.5 Vedecké stanoviská (vrátane stanoviska Vedeckého a veterinárneho výboru Komisie) potvrdili, že humánne metódy chytania zvierat do pasce uvedené v Dohode nevylučujú neakceptovateľné hladiny utrpenia.

2.6 Vedecký výbor zdôraznil, že podstatné kritériá, ktoré sa majú použiť pri posudzovaní stupňa humánnosti by mali byť: čas, behom ktorého je zvieratú privodená neznesiteľná bolesť, a množstvo bolesti a stresu spôsobené zvieratú počas tohto času. Výbor vyvodil taký záver, že ak má byť pasca považovaná za „humánnu“, mala by spôsobiť, aby zviera trpelo minimálne, najviac niekoľko sekúnd. Dohoda stanovila namiesto toho časový limit 5 minút a preto termín „humánnu“ bol považovaný za nevhodný.

2.7 Výbor vyvodil aj taký záver, že škála poranenia uvedená v Dohode nemala nijakú platnú vedeckú bázu v porovnaní s inými dobre zavedenými metódami hodnotenia zlého welfare zvierat.

2.8 V súčasnosti ratifikovali dohodu EÚ a Kanada, ale Rusko ju ešte neratifikovalo. Z toho dôvodu sa ešte čaká na presadenie dohody. Kanada a EÚ však súhlasili s tým, že v každom prípade už aj počas čakacieho obdobia zavedú ustanovenia dohody.

3. Podstata návrhu Komisie

3.1 Návrh Komisie na smernicu zavádzajúcu humánne normy chytania určitých druhov zvierat do pascí⁽¹⁾ sa snaží o transponovanie Dohody o humánnom spôsobe chytania zvierat do pascí do komunitárnej legislatívy, ako to predvídalo rozhodnutie Rady č. 98/142/EC a 98/487/EC.

3.2 Návrh sa vzťahuje na 19 druhov divokých zvierat (z ktorých 5 druhov žije v EÚ), ako je definované v Prílohe 1.

3.3 Návrh stanovuje niektoré povinnosti a požiadavky týkajúce sa metód chytania zvierat do pascí, použitie pascí, traperov, výskumu, trestov a certifikácie. Text obsahuje aj mnoho výnimiek a dve prílohy (príloha II a III) vzťahujúce sa na humánne normy chytania zvierat do pascí a testovania metód chytania do pascí.

⁽¹⁾ COM(2004) 532 final

3.4 Návrh zdôrazňuje, že členským štátom možno povoliť uplatňovanie prísnej legislatívy v tejto otázke, a že nariadenie EÚ z roku 1991 zakazujúce používanie čelustových pascí stále platí. Uplatňovanie a presadenie spadá pod kompetenciu členských štátov a ich kompetentných úradov. Smernica neobsahuje nijaký rozpočtový rámec, členské štáty budú preto vyčleňovať finančné prostriedky na krytie nákladov s tým spojených.

II POZNÁMKY

4. Použitie termínu „humánne normy chytania zvierat do pascí“

4.1 Podľa názoru EHSV termín „humánne“⁽²⁾ uvedený v návrhu je sporný. Článok 2 definuje „metódy chytania do pascí“, ale neuvádza definíciu „humánnych noriem chytania do pascí“. Text dohody v skutočnosti vo svojej preambule uznáva absenciu medzinárodných noriem chytania do pascí a v podstate vzťahuje slovo „humánnu“ na tie normy, ktoré „zaistia dostatočnú hladinu welfare zvierat chytených do pasce.“

4.2 V čase prerokovávania dohody Vedecký a veterinárny výbor Komisie⁽³⁾ poznamenal, že normy uvedené v texte nemožno definovať ako „humánne“ (ako už bolo zdôraznené aj predtým), ak vezmeme do úvahy to, že maximálny čas poskytnutý zvieratú na nezmyselné utrpenie bol omnoho dlhší, než sa pripúšťalo (okamžitá smrť). Zvláštny dôraz bol kladený na pasce, v ktorých sa zviera utopí, pretože sa odhaduje, že obojživelné cicavce chytené do pasce pod vodou môžu umierať aj 15 minút.

4.3 Výbor preto odporúča, aby bolo slovo „humánne“ nahradené iným a vhodnejším termínom v texte konečnej legislatívy EÚ, prinajmenšom dovtedy, kým normy chytania zvierat do pascí nesplnia hore uvedené požiadavky.

⁽²⁾ Vo februári 1994 Pracovný výbor zriadený v rámci ISO (Medzinárodná organizácia pre štandardizáciu) na prediskutovanie humánnych noriem chytania do pascí rozhodol odstrániť slovo „humánne“ z titulu noriem. Na tejto schôdzi sa odsúhlasilo odstrániť všetky odkazy na „humánnu“ alebo „humánnosť“. Dohodu o normách chytania do pascí nebolo možné v rámci ISO dosiahnuť. Počas rokovaní ISO európski veterinári poukázali na to, že, že akékoľvek zabíjanie zvieratá dlhšie ako 15 sekúnd nemožno považovať za humánne, a že by sa vôbec nemali používať pasce pod vodou. Tieto body, ako aj niektoré ďalšie, neboli vzaté do úvahy pri písaní finálneho znenia dohody.

Stanovisko Vedeckého veterinárneho výboru Európskej komisie (1994) skončilo s tým, že na to, aby mohla byť pasca považovaná za „humánnu“, zviera by malo byť znečivilené, trpieť minimálne, a že väčšia pozornosť by sa mala venovať aj dizajnu pascí, aby sa zohľadnilo správanie druhov, ktoré sa nelovia, aby sa vyhllo ich chyteniu a poraneniu. Výbor vyvodil taký záver, že navrhovaná škála poranenia je neprijateľná ako miera humánnosti, pretože nemá nijaký vedecký základ.

⁽³⁾ Stanovisko Vedeckého výboru uvedené pod nariadením CITES, 1995; Stanovisko Vedeckého výboru, DG Poľnohospodárstvo, 1994.

5. Pasce

5.1 Návrh sa vzťahuje na dva typy pascí: zabíjajúce pasce a zadržiavajúce pasce. Čo sa týka zabíjajúcich pascí, normy stanovené v návrhu nespĺňajú zreteľne vedecké normy odsúhlasené Spoločenstvom, ktoré odporúčajú okamžitú smrť alebo maximálne tolerovateľný prahový čas 30 sekúnd pred tým, než nastane smrť. Čo sa týka zadržiavajúcich pascí (pasce používané na chytanie zvierat zaživa), návrh neposkytuje ani špecifikácie vzťahujúce sa na pasce, ani definície účelu zadržania zvierat. Okrem toho návrh nestanovuje nijaké welfare normy v prípade zabíjania zadržaných zvierat.

To znamená, že ak je zviera chytené do zadržiavajúcej pasce a následne zabité, metóda zabitia nie je regulovaná. Okrem toho návrh nezaistuje, že autorizované metódy chytania do pascí nezabijú alebo nezadržia náhodou aj nechcené druhy. Normy chytania do pascí by mali zaistiť, aby bolo riziko znížené na najnižšiu možnú úroveň.

6. Testovanie

6.1 Návrh predvída technické ustanovenia pre testovanie metód chytania do pascí, ktoré nevylučujú použitie živých zvierat. Stanovujú sa minimálne požiadavky tak pre testovanie na ohradenom pozemku, ako aj v teréne. Okrem toho testy vykonávané jednou stranou z dohody môžu byť uznávané inými stranami.

6.2 Aby však boli výsledky platné, musia byť testy vykonávané za tých istých podmienok ako v prípadoch, kedy sú pasce určené k použitiu. Preto parametre založené na výsledkoch z testov na ohraničenom pozemku nemožno použiť na zhodnotenie welfare (blahu) zvierat žijúcich v divočine. Pre vyššie uvedené dôvody by nemalo byť vôbec vykonávané testovanie na zvieratách, a mali by sa brať do úvahy iba už dostupné testy pomocou počítačových simulácií.

7. Výnimky

7.1 Návrh uvádza veľkú škálu možných výnimiek, ktoré keby sa uplatňovali, mohli by úplne narušiť rozsah samotného návrhu. EHSV verí, že by sa mali povoliť výnimky vzťahujúce sa na bezpečnosť verejnosti a zdravie ľudí a zvierat. **V tomto prípade by mali verejné orgány okamžite informovať a vyžiadať si radu od operátorov pracujúcich na tomto území (napr. farmárov), ak sa také problémy vyskytnú.** EHSV má niekoľko výhrad voči iným navrhovaným výnimkám.

7.2 Vzhľadom na ťažkosti uplatnenia systému efektívneho monitorovania a presadenia systému v divočine, kde sa chytanie zvierat do pascí uskutočňuje, výnimky navrhované Komisiou (okrem tých, ktoré sú uvedené vyššie), by mohli iba narušiť transparentnosť a zodpovednosť medzi stranami dohody.

8. Lovci

8.1 Návrh predpokladá, že by sa mal ustanoviť systém oprávnení a školení pre lovcov. Avšak udeľovanie licencií do toho nespadá a kontrola metód chytania do pascí používaných lovcami nie je uplatniteľná, ak zvažíme, že by sa musela vykonávať v divočine. EHSV odporúča, aby bol zriadený striktný systém udeľovania licencií vedúci k zladeniu s komunitárnou úrovňou

9. Certifikácia

9.1 Návrh Komisie zveruje členským štátom certifikáciu používaných metód chytania do pascí a predpisuje vzájomné uznávanie tejto certifikácie medzi členskými štátmi.

Hoci by tento systém mohol byť dobre uplatňovaný v EÚ, mal by sa zriadiť aj systém medzinárodnej certifikácie. V skutočnosti by sa mal medzi stranami dohody zaviesť štandardný certifikčný systém, ako aj systém sledovateľnosti.

10. Sankcie

10.1 Návrh Komisie sa zmieňuje o možnom uplatnení administratívnych sankcií v prípade porušenia legislatívy. Avšak za predpokladu, že niektoré členské štáty EÚ neuplatňujú trestný zákon v prípade porušenia legislatívy o welfare (blahu) zvierat, EHSV odporúča, aby sa sankcie ukladali podľa národných systémov.

11. ZÁVERY

11.1 EHSV si myslí, že humánne normy chytania zvierat do pascí uvedené v návrhu sa nemajú definovať ako humánne, pretože iba odrážajú normy opísané v dohode. Normy v dohode boli zhodnotené ako nižšie, než existujúce normy welfare (blaha) zvierat v legislatíve EÚ. Výbor preto odporúča nahradiť v konečnom texte legislatívy slovo humánne vhodnejším termínom.

11.2 Čo sa týka pascí, EHSV sa domnieva, že by sa malo uvažovať iba o pasciach s okamžitým smrtiacim účinkom a špecifikovať rozsah použitia zachytávajúcich pascí. Okrem toho v prípade, keď sú zadržané zvieratá zabíjané, mala by sa metóda zabíjania riadiť podľa legislatívy o welfare (blahu) zvierat.

11.3 EHSV je toho názoru, že pasce, pri ktorých sa zvieratá utopí, by sa mali zakázať, pretože podľa záveru Vedeckého a veterinárneho výboru Komisie je to krutá metóda zabíjania, pretože zvieratá sa pomaly dusí pod vodou.

11.4 EHSV poznamenáva, že hoci návrh naznačuje ustanovenia pre testovanie pascí, neexistuje vedecká báza pre uplatnenie parametrov pre divoké zvieratá, založených na výsledkoch vykonaných v ohrozenom prostredí. EHSV preto odporúča, aby sa pre testovanie nepoužívali nijaké zvieratá, miesto toho aby sa používala už dostupná počítačová simulácia.

11.5 EHSV si myslí, že väčšina výnimiek zahrnutých v návrhu môže v istých prípadoch umožniť aktérom zapojeným do tejto problematiky úplne uniknúť uplatneniu legislatívy a preto odporúča, aby kompetentné orgány udeľovali výnimky, zohľadňujúc bezpečnosť verejnosti a zdravie ľudí

a zvierat. Tento aspekt je dôležitý na základe faktu, že v divočine je ťažko vykonávať kontroly a monitorovanie.

11.6 Z pohľadu EHSV by sa mal v EÚ zaviesť transparentný systém udeľovania licencií lovcov. Návrh plne zveruje orgánom členských štátov zavedenie požiadaviek školení a oprávnení pre lovcov. EHSV sa obáva, že to povedie k nezladenému systému, ktorý nezaručí implementáciu štandardov welfare (blaha) zvierat v EÚ.

11.7 EHSV je toho názoru, že by sa mal zaviesť účinný systém certifikácie a sledovateľnosti medzi stranami dohody, aby sa zaistila efektívna implementácia.

11.8 EHSV odporúča, aby sa v prípade porušenia navrhovanej legislatívy uplatňovali sankcie podľa národných legislatív o welfare (blahu) zvierat.

11.9 EHSV odporúča, aby bol harmonogram implementácie predpokladaných ustanovení v Návrhu prísnejší. Podľa Návrhu by mali pasce vyhovovať navrhovaným normám od roku 2009 a metódy chytania do pascí od roku 2012. EHSV sa domnieva, že všetky tieto ustanovenia by mali byť zavedené čo najskôr.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Rady, ktorou sa mení smernica 87/328/EHS týkajúca sa uchovávania spermií dobytku určeného pre obchod vnútri Spoločenstva“

(COM(2004) 563 final – 2004/0188 CNS)

(2005/C 157/12)

Dňa 20. septembra 2004 sa Rada rozhodla na základe článku 37 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva konzultovať Európsky hospodársky a sociálny výbor k danej téme.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie, ktorá je zodpovedná za prípravu prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 16. novembra 2004. Spravodajcom bol pán LEIF E. NIELSEN.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdzy z 15. decembra), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledujúce stanovisko 139 hlasmi za, pričom siedmi členovia sa hlasovania zdržali.

1. Podstata návrhu Komisie

1.1 Smernica Rady 88/407/EHS stanovuje sériu veterinárnych predpisov použiteľných pre obchod vnútri Spoločenstva a pre dovoz spermií čistokrvných plemenných býkov. Napriek stanovisku EHSV, v ktorom Výbor vyjadril vážne výhrady voči tejto problematike, bola táto smernica v roku 2003 zmenená, aby bolo umožnené uchovávanie spermií nielen v „staniciach na odber spermií“ s vlastnou produkciou, ale aj v „staniciach na uchovávanie spermií“ bez vlastnej produkcie. ⁽¹⁾

1.2 „Aby nedochádzalo k nejasnostiam v rozsahu a definíciách“, navrhuje Komisia zmeniť analogické predpisy stanovené v smernici Rady 87/328/EHS o prijímaní čistokrvných plemenných zvierat do plemenitby v dôsledku toho, že vzhľadom na odber, spracovanie a uchovávanie spermií dobytku budú stanice na uchovávanie spermií v budúcnosti na rovnakej úrovni ako stanice na odber spermií.

2. Všeobecné poznámky

2.1 Komisia mala byť pozornejšia pri nutnosti nových zmien v smernici 87/328/EHS, aby tieto zmeny zodpovedali smernici Rady 88/407/EHS a tým bola aspoň zistená nevyhnutná zhoda s legislatívou EÚ. Takto sa mohlo predísť

súčasným zmätkom a nejasnostiam ohľadom rozsahu a definície a vyhnúť sa dodatočnej legislatívnej procedúre.

2.2 Okrem toho navrhované znenie článku 4 smernice 87/328/EHS vytvára dojem, že rozsah schválenej stanice na uchovávanie spermií sa bude ďalej rozširovať a bude zahŕňať odber a spracovanie spermií dobytku, čím vzniká paralelný systém stredísk na odber spermií vedľa tých, ktoré už v súčasnosti existujú. Berúc do úvahy tieto okolnosti, toto znenie nedáva zmysel. Ani pri dôkladnejšom čítaní nie je presný význam zrejmý. Pozmeňovací návrh by mal byť preto formulovaný takým spôsobom, aby nedochádzalo k nedorozumeniam.

3. Záver

3.1 Výbor si je vedomý toho, že napriek svojim námietkam v roku 2002 bolo strediskám na uchovávanie spermií, podľa ustanovenia smernice Rady 2003/43/EHS, povolené distribuovať spermie dobytku a uznáva, že navrhované zmeny, ktoré mali byť zahrnuté v rovnakej dobe ako rozhodnutia z roku 2003, sú potrebné pre zaistenie zhody s legislatívou EÚ. Takéto znenie však môže viesť k nedorozumeniam, a preto by malo byť formulované jednoznačnejšie.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Smernica 43/ES, Ú.v. L 143, 11.6.2003, str. 23

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Podpore štrukturálnej zmeny: industriálna politika pre rozšírenú Európu“

(COM(2004) 274 final)

(2005/C 157/13)

Dňa 20. apríla 2004 sa Komisia v súlade s článkom 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom: „Podporu štrukturálnej zmeny: industriálna politika pre rozšírenú Európu“

Poradná komisia pre priemyselné zmeny, ktorá bola zodpovedná za prácu Výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 2. decembra 2004. Spravodajcom bol pán Van IERSEL a pomocným spravodajcom bol pán LEGELIUS.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 413. plenárnom zasadnutí zo dňa 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi z 15. decembra 2004) prijal nasledovné stanovisko 142 hlasmi za, 1 hlasom proti, pričom 9 členovia sa hlasovania zdržali.

Zhrnutie

Po mnohých rokoch je industriálna politika znova prioritou pre európsku agendu. Samozrejme, v minulom desaťročí sa vyskytli špecifické opatrenia industriálnej politiky a tematické prístupy, ale neboli vždy riadne koordinované alebo vyrovnané z hľadiska európskeho podnikania. Meniaci sa svetový kontext – kde Spojené štáty americké, Čína, India hrajú hlavnú úlohu – to všetko si vyžaduje prehodnotenie a rozšírené snahy. Prišiel čas na prehodnotenie výrobného priemyslu a na objasnenie komplexného vzájomného vzťahu medzi priemyslom a službami.

Podľa názoru výboru predstavuje potreba zvyšovania povedomia verejnosti dôležitú výzvu. Transparentné údaje a analýzy sa musia dať k dispozícii verejnosti, čím sa podporí konsenzus a podpora verejnosti. EHSV úplne schvaľuje tri strategické osi: „lepšie zákonodarstvo“; integrovaný prístup na úrovni EÚ; sektorové politiky so špecifickými a upravenými opatreniami. „Lepšie zákonodarstvo“ znamená dôsledné a pretrvávajúce hodnotenie súčasných a nových opatrení. Integrovaný prístup znamená efektívnu koordináciu politík EÚ a národných politík. Mimoriadne novým aspektom dokumentu Komisie je sektorová dimenzia a na mieru šité prístupy. Bez ohľadu na určité spoločné menovatele, obraz sa od sektora k sektoru mení. Komisia vykonala celý rad sektorových analýz a ďalšie sa očakávajú. EHSV schvaľuje túto prax ako základ pre industriálnu politiku „nového štýlu“.

Výbor považuje industriálnu politiku za užitočný nástroj na prenesenie európskeho hospodárstva do čela konkurencieschopnosti, vedomostí a trvalej udržateľnosti, ako to plánuje Lisabonská stratégia. V danom ohľade musia byť analýzy a politiky užšie prepojené na dynamiku rôznych sektorov a podnikov, ktorých sa to týka. Industriálna politika „nového štýlu“ musí byť skutočne založená na súlade s trhom a na

processe liberalizácie. Tiež však obsahuje charakteristiky špecifické pre sektor, ako napríklad prebiehajúce konzultácie podnikateľského sektora, reguláciu, odstránenie neobchodných bariér, výskum a vývoj, obchod a ciele riadenie ľudských zdrojov. Okrem toho implikuje zriadenie technologických platforiem, ktoré môžu v Európe vytvoriť nové súkromno-súkromné a verejno-súkromné aliancie, napr. medzi univerzitami, výskumnými strediskami a podnikmi.

Žiada sa zlepšená koordinácia v Komisii (napr. v rámci generálneho riaditeľstva pre podnikanie) a v Rade ministrov, aby sa podporila viditeľnosť a povzbudili synergie. Akčný plán v strede obdobia schválený Komisiou a zoskupenie Rady pre konkurencieschopnosť by boli najpotrebnejšie. EHSV nalieha, aby sa pri príprave strednodobej revízie Lisabonskej stratégie v marci 2005 vzala do úvahy industriálna politika „nového štýlu“.

1. Úvod

1.1 Industriálna politika bola na programe európskej integrácie od úplného začiatku. Zmluva o ESÚO zahrnila špecifické ciele a nástroje pre uholné a oceliarske sektory. Zmluva o EHS predvídala všeobecnejší prístup, v ktorom vždy bola a je realizácia interného trhu kľúčovou otázkou.

1.2 Na úrovni EÚ existovali špecifické opatrenia industriálnej politiky, ktoré sa zameriavali na súvisiace ciele, ako napríklad životné prostredie, výskum a vývoj, a sociálne ciele. V priebehu času boli sektorové prístupy nahradené tematickými prístupmi, ale tieto neboli vždy riadne koordinované alebo vyrovnané z hľadiska európskeho podnikania.

1.3 Odhliadnuc od všeobecných politík, politiky niektorých sektorov boli vypracované s ohľadom na liberalizáciu trhu, ako napríklad v energetike a telekomunikáciách. Iniciovali sa niektoré európske industriálne projekty, napr. Galileo.

1.4 Nepretržitá industriálna zmena a globalizácia si dnes vyžadujú ďalšiu úpravu prístupu priemyslu aj verejných orgánov, aby sa posilnila európska konkurencieschopnosť. V júli minulého roku Európska komisia uverejnila pôsobivú analýzu situácie a perspektív európskych priemyselných sektorov v súčasnom globálnom kontexte, charakterizovanom silnou dynamikou v ostatných regiónoch sveta.⁽¹⁾ Táto dynamika môže ovplyvniť investičné stratégie európskych spoločností. Európa potrebuje kvalitatívny technologický skok vpred, aby sa zachovala konkurencieschopnosť vo väčšine sektorov.

1.5 V rámci Lisabonskej stratégie Európska rada a iné zoskupenia Rady, ako napríklad Ecofin a Rada pre konkurencieschopnosť, prediskutovali a diskutujú o celom rade oznámení a konkrétnych návrhov Komisie na zlepšenie makropodmienok a mikropodmienok pre priemysel. V týchto dokumentoch a diskusiách prevažuje prístup horizontálnej politiky. Výraz „industriálna politika“ sa počas mnohých rokov jednoducho nepoužíval. Vyvolával príliš mnoho spomienok na intervenciu štátu a štátne dotácie, ktoré bránili vytvoreniu rovnakých príležitostí pre všetkých na dobre fungujúcom internom trhu. Medzičasom boli tieto intervencie postupne zrušené.

1.6 Skúmajú sa nové názory na industriálnu politiku. V tomto kontexte bolo v roku 2002 prijaté „Oznámenie o industriálnej politike v rozšírenej Európe“⁽²⁾.

1.7 Zasadnutie Európskej rady na jar v roku 2003 určilo Rade pre konkurencieschopnosť úlohu revidovať „na pravidelnej báze horizontálne aj sektorové otázky“⁽³⁾.

1.8 Komisia vydala druhé oznámenie o industriálnej politike v apríli 2004, ktoré je predmetom tohto dokumentu⁽⁴⁾.

1.9 Tieto iniciatívy a výsledok diskusií k danému dátumu viedol komisára Liikanena v máji 2004 k vyhláseniu na rozdiel od predpovedí v polovici deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia, že „industriálna politika EÚ je znova na vrchu európskeho politického programu“⁽⁵⁾.

1.10 EHSV víta zmenu postoja týkajúceho sa industriálnej politiky, ktorý je aktuálny. Zdieľa názor, že vyhýbajúc sa chybám minulosti, mimoriadna pozornosť priemyselným

záujmom a sektorovej dimenzii je žiadúca. Skúsenosti a vedomosti v tejto oblasti, zastúpené CCMI, môžu byť v budúcnosti oporou. Správne industriálne a sektorové politiky výrazne pomôžu realizácii cieľov Lisabonskej stratégie.

2. Názory Komisie v meniacom sa kontexte

2.1 Veľmi dôležitým prvkom je dnes zmena kontextu v svetovej ekonomike. Vyžaduje si nové prístupy. Podľa názoru Komisie musí byť industriálna politika vybudovaná okolo troch osí:

- priemysel by nemal byť nadmerne zaťažovaný legislatívou a reguláciou. To vyvoláva dôsledné hodnotenie súčasných aj nových opatrení;
- integrovaný prístup na úrovni EÚ je potrebný, aby sa posilnila konkurencieschopnosť priemyslu;⁽⁶⁾
- sektorové politiky so špecifickými a upravenými opatreniami sú žiaduce.

2.2 Tento prístup, ktorý Komisia opatrne oznámila v roku 2002, značí prelom. Predošlý dokument Komisie o industriálnej politike bol z roku 1990⁽⁷⁾. Odvtedy určité rozhodujúce faktory potlačili industriálnu politiku do pozadia v prospech primárne horizontálnych politík.

2.3 V roku 2000 bola vytvorená Lisabonská stratégia, aby dostala európske hospodárstvo na čelo vedomostí a konkurencieschopnosti. Doposiaľ sa táto stratégia aktívne neposúvala dopredu. Namiesto toho sa rast produktivity zmenšoval a nezamestnanosť zvyšovala. Okrem toho sa objavili určité obavy týkajúce sa presídľovania priemyselných podnikov⁽⁸⁾.

2.4 Z uvedených dôvodov sa stávajú presnejšie analýzy žiaducimi v nasledovných oblastiach:

- produktivita a nezamestnanosť;
- aké sú skutočné fakty o presídľovaní?
- aký je celkový dopad priemyslu na Európu a v nej?

⁽¹⁾ Miesto európskeho priemyslu v medzinárodnej delbe práce: situácia a perspektívy, júl 2004, správa objednaná generálnym riaditeľstvom pre obchod Európskej komisie, ktorú vykonalo CEPII-CIREM (Európske konzorcium pre analýzu obchodnej politiky - ECTA).

⁽²⁾ COM(2002) 714 final, 11.12.2002. Výbor vydal stanovisko dňa 17.7.2003 (Úradný vestník C 234, 30.9.2003, strany 76-85). Toto stanovisko malo tiež vstup z CCMI, ktorý je možné nájsť na nasledujúcej webovej stránke: http://www.esc.eu.int/ccmi/documents/docs/divers/di_ces25-2003_fin_rev_di_en.doc.

⁽³⁾ Závery predsedníctva, bod 21, jarné zasadnutie Európskej rady 20/21.3.2003.

⁽⁴⁾ Podpora štrukturálnej zmeny: industriálna politika pre rozšírenú Európu, COM(2004) 274 final.

⁽⁵⁾ Vyhlásenie komisára Liikanena v Deň európskej industriálnej politiky, 27. mája 2004, SPEECH/04/268.

⁽⁶⁾ Tento cieľ je už vypracovaný v dokumente Komisie: Niektoré kľúčové otázky konkurencieschopnosti Európy – smerom k integrovanému prístupu, COM(2003) 704 final.

⁽⁷⁾ Bangemannova správa.

⁽⁸⁾ Pozri súvisiace stanovisko CCMI vo veci „Rozsah a účinky sťahovania spoločností“, ktoré sa v súčasnosti zostavuje.

— ako realizovať integrovanú politiku EÚ smerom k priemyslu?

— ako definovať a vypracovať sektorové prístupy?

2.5 Dokument Komisie z roku 2002⁽⁹⁾ stanovuje program pre zmeny. Zavádza nový obsah pre „industriálnu politiku“. Ale naďalej formuluje túto politiku skôr v abstraktnom slova zmysle, spájajúc všetky politiky EÚ, ktoré sú priamo relevantné pre priemysel, bez prezentovania konkrétnych metód alebo postupov týkajúcich sa rozhodovacej a koordinačnej úlohy európskych inštitúcií, a hlavne pre Komisiu.

2.6 Dokument „Podpora štrukturálnej zmeny“ z apríla 2004, uverejnený pod záštitou komisára Liikanena a generálneho riaditeľstva pre podnikanie, dodáva ešte viac. Tento dokument vo svojej analýze ide priamo k jadrú danej veci:

— prezentovaním niekoľkých ilustračných údajov o otázkach súvisiacich s výkonom a zamestnanosťou vo výrobnom priemysle, aj vo vzťahu k rozvoju inde vo svete;

— prezentovaním sektorových rozvojev, čím poskytuje presný obraz toho, čo je v hre v rôznych sektoroch s veľmi odlišným výhľadom.

2.7 Komisia správne začína od existujúcej dynamiky, ale zároveň zdôrazňuje, že dynamika sa dá pozitívne podmieniť očakávaním, identifikáciou problémov a podporou faktorov rastu.

2.8 Všeobecná analýza potvrdzuje spomalenie rastu produktivity v Európe, priepasť v porovnaní s vývojom v USA a neuspokojivý vývoj priemyslu, hlavne v sektoroch modernej technológie. Relatívny nedostatok výdavkov na výskum a vývoj v európskych podnikoch, čiastočne v dôsledku nedostatku dostatočných investícií súkromného sektora vo vzťahu k investíciám amerických spoločností je – podľa Komisie – dosť bežný, s výraznými výnimkami ako napríklad Fínsko a Švédsko. Okrem toho sa rýchlo rozširujú kapacity založené na vedomostiach v Číne a Indii.

2.9 Komisia uvádza – a stojí to za zmienku aj na tomto mieste – že prieskum v hlavných firmách vykonaný Európskym okrúhlym stolom priemyselníkov v roku 2002 dokazuje, že celý rad týchto spoločností chce lokalizovať nové výskumno-vývojové aktivity mimo Európy, ak sa regulačné prostredie nezlepší⁽¹⁰⁾.

⁽⁹⁾ Porovnaj poznámku pod čiarou č. 2.

⁽¹⁰⁾ „Európska výzva“, posolstvo Európskeho okrúhleho stola priemyselníkov pre jarné zasadnutie Európskej rady, marec 2003.

2.10 Hoci sa európskemu priemyslu darí celkom dobre v tradične silných sektoroch, ako je strojárstvo, chemický priemysel, telekomunikácie a automobilový priemysel, objavujú sa noví konkurenti. Čína a India začínajú úspešne konkurovať v tradičných sektoroch aj v sektoroch modernej technológie. Je tu možné pozorovať priame prepojenie s odsťahovaním alebo presídlením európskych spoločností.

2.11 Existujúci proces úpravy sa realizuje na celom svete. Táto úprava je potrebná kvôli globalizácii, ktorá zasa vytvára nové príležitosti. V tomto ohľade existujú rozchádzajúce sa analýzy, ale Komisia uvádza, že sa objavujú určité varovné signály.

2.12 Vo vzťahu k rozšíreniu sa investície z bývalej EÚ-15 v nových členských štátoch rozširujú. Vzhľadom na to, že to predstavuje teraz investície v rámci EÚ, správne fungovanie interného trhu je ešte potrebné, pokiaľ ide napríklad o environmentálne pracovné štandardy.

2.13 Keďže spoločnosti musia čeliť súťaži na otvorených trhoch v rámci stanovenom WTO, Komisia argumentuje, že závisí od EÚ a členských štátov, aby sa poskytla jasná odpoveď na proces dynamických zmien, a to:

— „lepším zákonodarstvom“;

— integrovaným prístupom k rozličným politikám s ohľadom na konkurencieschopnosť;

— plne berúc do úvahy špecifické potreby rôznych priemyselných sektorov.

2.14 Komisia obhajuje podrobné hodnotenie dopadu existujúcich nariadení a legislatívy, ako aj nastávajúcich opatrení. Požaduje sa užšia spolupráca medzi členskými štátmi a EÚ, keďže mnoho pravidiel sa implementuje na národnej úrovni. Rada hrá v tomto procese dôležitú a transparentnú úlohu.

2.15 Komisia argumentuje, že synergia medzi politikami sa dá získať, keď sa podporí adekvátnejšia doľadujúca konzultácia medzi zákonodarcami, v úzkej spolupráci s priemyselnými kruhmi.

2.16 To isté platí pre výskum a vývoj. Bezpochyby to bude mať finančné dôsledky pre EÚ aj na národnej úrovni. Dotýka sa to jadra Lisabonskej stratégie. V nasledujúcom roku Komisia navrhne nové smernice o výskume vo výrobnom priemysle a o štátnej pomoci pre inováciu. Technologické platformy môžu hrať veľmi užitočnú úlohu.

2.17 Niektoré politiky sa zameriavajú priamo na vytvorenie priaznivej klímy pre konkurencieschopnosť, napr. politiku hospodárskej súťaže a zrušenie obchodných bariér. Komisia však argumentuje, že niekedy je možná a žiadaná väčšia dômyselnosť v uplatňovaní týchto politík.

2.18 Komisia argumentuje, že politiky súdržnosti sa dajú použiť na podporu žiaducich regionálnych a štrukturálnych zmien, pokiaľ ide o fungovanie trhov práce⁽¹⁾. To isté platí pre zladenie lepšieho trvalo udržateľného rozvoja s konkurencieschopnosťou.

2.19 Keďže svet je priestorom s rovnakými príležitosťami pre všetkých, Komisia obhajuje rovnaké príležitosti pre všetkých na báze medzinárodných štandardov. Štandardy EÚ sú vo všeobecnosti vyššie než v iných konkurenčných regiónoch sveta. V budúcnosti preto bude musieť dôjsť k určitému stupňu vyrovnania prostredníctvom bilaterálnych rokovaní alebo v rámci WTO. Tento problém by sa nemal riešiť adaptovaním štandardov Európy na štandardy zvyšku sveta; ale skôr Európa musí vyvinúť iniciatívy, ako je tomu v prípade implementácie Kjótskeho protokolu, na zvýšenie štandardov iných častí sveta vhodným konaním vo všetkých medzinárodných inštitúciách.

2.20 Všetky tieto otázky boli predtým prediskutované v pravidelných intervaloch na úrovni EÚ. Zvýšený dôraz na „konkurencieschopnosť“ je pozoruhodný. Ultrarýchly rozvoj na svetových trhoch nenecháva Európe veľa možností výberu

2.21 Čo je hlavne nové v toto dokumente Komisie, je sektorová dimenzia. Počas niekoľkých rokov Komisia vykonávala hĺbkové štúdie o sektoroch, často založené na konzultáciách so sektorovými organizáciami na úrovni EÚ.

2.22 Boli predložené zaujímavé návrhy, prediskutované aj s EHSV, ktoré sa týkajú napríklad farmaceutického priemyslu (CESE 842/2004), textilu a odievania (CESE 62/2004 fin; dopĺňujúce stanovisko CCMI CESE 528/2004), lodného staviteľstva a opravy lodí (CESE 397/2004 fin; dopĺňujúce stanovisko CCMI CESE 478/2004), vesmíru (CESE 501/2004), chemického priemyslu (CESE 524/2004; informačná správa CCMI CESE 242/2004, ktorá sa momentálne pripravuje) a prírodných vied a biotechnológie (CESE 1010/2002; CESE 920/2003).

2.23 Obraz sa líši od sektora k sektoru. Samozrejme, existujú spoločné menovatele, ako napríklad požiadavka kvality ako konkurenčnej výhody, informačné a komunikačné techno-

lógie (IKT) ako nová „surovina“, zvyšujúca sa kapitálová intenzita a narastajúca medzinárodná súťaž, ale rozdiely medzi sektormi sú očividné. Moderná technológia a primitívna technológia, prácnosť a kapitálová náročnosť, spotrebiteľský tovar a kapitálový tovar, menej hlavných aktérov na trhu a sektory charakterizované malými a strednými podnikmi, atď. Je to fasci- nujúci obraz, ktorý ako Komisia argumentuje, nebol dostatočne zohľadnený zákonodarcami po mnoho rokov.

2.24 V rámci „industriálnej politiky“ sú sektorové analýzy a prístupy znova na programe rokovaní. V tomto dokumente Komisia nevypracováva ďalšie iniciatívy, pokiaľ ide o spomenuté sektory.

2.25 Spolu s týmito sektormi Komisia plánuje nové aktivity. Na nasledujúci rok sú ohlásené štúdie o strojárskom sektore, ECO-priemysle, automobilovom sektore, sektore neželezných kovov a sektore IKT.

3. Uprednostňovanie industriálnej politiky „nového štýlu“ – názor EHSV

3.1 EHSV zdieľa názor, že je potrebné sa znovu zamerať na dynamiku v svetovom hospodárstve. Víta skutočnosť, že po dlhom období je „industriálna politika“ znova nazad ako priorita v agende EÚ. Určité aspekty priemyslu Európy (napríklad životné prostredie) boli na programe EÚ v minulom desaťročí, ale Rada ministrov zanedbávala diskusie o politikách, ktoré by mohli pochopiteľne zlepšiť podmienky pre celkový výkon, a ktoré by proaktívne udržali prostredie na investície (s pridanou hodnotou).

3.2 V retrospektíve, a s ohľadom na súčasnú zmenu na zameranejší industriálny prístup, stojí za to zhrnúť hlavné faktory, ktoré prispeli k určitým tabu o industriálnej politike:

- neúspech štátnej intervencie pri vytváraní silnejšieho a konkurencieschopnejšieho priemyslu z dlhodobého hľadiska;
- zrušenie deformácií trhu a podpora rovnakých príležitostí pre všetkých v Európe (hoci špecifické opatrenia prijaté v niektorých členských štátoch, ktoré deformujú konkurenciu, sa ešte stále musia podrobne preskúmať na úrovni EÚ);
- celkový a úspešný dôraz na liberalizáciu trhov;

⁽¹⁾ Komisia spomína medzi inými faktormi dôraz, ktorý sa má klásať na „konkurencieschopnosť“ v regionálnej politike a výsledok pracovnej skupiny pre zamestnanosť v Európe pod vedením pána Wima Koka, zriadenej dňa 1.4.2003. V tomto ohľade stojí za to pozrieť si súvisiace stanovisko CCIC k industriálnej zmene a hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti.

- prehnané očakávania „novej ekonomiky“ a postindustriálnej éry;
- zameranie sa na implementáciu EMU a adekvátnych makro-ekonomických politík;
- strata vplyvu ministerstiev zodpovedných za priemyselné záujmy v celom rade členských štátov.

3.3 Väčšina toho, čo je prezentované Komisiou v oznámení, už bola známa niekoľko rokov. Spôsob, akým sa to však prezentuje, a prepojenia medzi odlišnými oblasťami analýzy a navrhovaných krokov sa líšia od skorších dokumentov. Viac než v minulosti sú analýzy a politiky priamejšie prepojené na dynamiku rôznych sektorov a zainteresovaných podnikov.

3.4 EHSV silne schvaľuje, že sa vykonáva viac hĺbkových štúdií sektorových úspechov v spolupráci so samotným podnikom. Môžu podporiť nevyhnutný „zmysel pre naliehavosť“ ktorý bol tiež cieľom Lisabonskej stratégie v roku 2000, ale ktorý následne zmizol, hlavne kvôli tomu, že Rada a členské štáty neimplementovali svoje vlastné ujednania a predtým dohodnuté politiky. To znamená, že podľa EESC industriálna politika nového štýlu sa musí vziať do úvahy v revízii Lisabonskej stratégie v strede funkčného obdobia v roku 2005. Môže sa stať kľúčovým pilierom danej stratégie v budúcnosti.

3.5 Industriálna politika „nového štýlu“ je skutočne založená na zhode trhu a na procese liberalizácie, ale zahŕňa aj iné faktory, ako napríklad charakteristiky špecifické pre sektor; harmonizáciu legislatívy vzhľadom na interný trh; odstránenie mimotarifných bariér; technológiu a výskum a vývoj a ľudské zdroje.

3.6 Táto industriálna politika nesmie žiadnym spôsobom ustúpiť nesprávnym politikám minulosti, ktoré boli charakterizované deformáciami trhu rôzneho druhu. Finančná disciplína, ktorú zaviedla EMU, tiež viedla k opatrnosti, pokiaľ ide o finančné a iné štátne intervencie v podnikaní. Je všeobecne akceptované, že z dlhodobého hľadiska intervencie a verejná finančná podpora neslúžia podnikateľským záujmom.

3.7 Berúc do úvahy nedávne celosvetové úspechy, a po niekoľkých rokoch pokusov o implementáciu Lisabonskej stratégie – hlavne pokiaľ ide o chradnúci hospodársky rast v Európe, produktivitu, uplatňovanie IKT a presídľovanie investícií – tiež nadišiel čas na opakované ocenenie výrobného priemyslu a v danom ohľade na sektorové prístupy a konkrétne kroky. Tie by sa mali zamerať na aktivity najvhodnejšie pre európske sociálno-ekonomické podmienky, hlavne aktivity, ktoré zintenzívňujú používanie vysoko zručnej pracovnej sily v prevádzkových aj vnútorných oblastiach (napríklad výroba na

mieru šitých priemyselných zariadení a systémov: t.j. robotika, meracie zariadenia, kontrolné zariadenia, atď.). EHSV plne schvaľuje tento prístup a tento cieľ.

3.8 Veľmi dôležitou otázkou je zvyšovanie verejného povedomia, čo sa týka potreby stabilného priemyslu. Aby sa tento cieľ dosiahol, verejnosti sa musia dať k dispozícii transparentné údaje a analýzy. V tom istom kontexte by európske a národné subjekty s rozhodovacími právomocami mali venovať mimoriadnu pozornosť aspektom, ako je napríklad súdržnosť politik EÚ, harmonizácia národných legislatív v rámci EÚ a relatívne zosúladenie európskych a svetových štandardov (napr. WTO).

3.9 Uvedomelosť verejnosti podporí zhodu a podporu verejnosti. Industriálna politika sa nemôže obmedzovať na selektívne skupiny ľudí, ktorí sú priamo angažovaní vo vláde alebo podnikaní. Táto otázka sa týka spoločnosti vo všeobecnosti. Zdravie európskeho výrobného priemyslu slúži záujmom všetkých. Vo všetkých súvisiacich oblastiach sa musia vyvinúť snahy o podporu jeho imidžu, napr. v oblasti vzdelávania – nielen odborného, ale aj všeobecného vzdelávania, so zreteľom na stimulovanie vytvárania technických zručností.

3.10 Verejné potreby si musia viac uvedomovať tesnú vzájomnú závislosť medzi rozličnými spoji vo výrobnom priemyselnom reťazci. Napríklad celý priemysel spracovania ocele, a s tým spojený automobilový priemysel, závisia od dostatočných a lacných dodávok ocele, ktorej výroba zase závisí od dostatočne veľkých a lacných dodávok nerastných surovín.

3.11 S tým priamo súvisí potreba objasnenia vzájomného vzťahu medzi priemyslom a službami. Ekonomika sa naozaj posúva smerom k priemyslu služieb, ale mnoho služieb závisí priamo od priemyslu v dôsledku outsourcingu (dohoda, kedy jedna spoločnosť poskytuje služby druhej spoločnosti) a bude tomu tak aj naďalej. Na druhej strane, domyselné služby majú obrovský význam pre rozvoj vysokej kvality a výkon modernej technológie v priemysle. V mnohých ohľadoch ide o jediný balík. V dynamike dneška má deliaca čiara medzi priemyslom a službami tendenciu miznúť.

3.12 EHSV je toho názoru, že Komisia musí hrať v tomto procese aktívnu úlohu. Zaradenie industriálnej politiky do programu slúži samo osebe cieľu vytvárania uvedomelosti. Ale je možné vykonať ešte viac. Predovšetkým analýzy, údaje a ich adekvátne publikovanie by sa malo zlepšiť v nasledovných oblastiach:

- industriálna Európa, z hľadiska výkonu a zamestnanosti;

- individuálne sektory a zoskupenia;
- interakcia medzi priemyslom a službami;
- technologické vzájomné prepojenia;
- rozvoj samotného priemyslu služieb;
- celosvetové porovnávanie.

3.13 Analýzy by tiež mali brať do úvahy rozdiely v štruktúre členských štátov, ak zvažíme, že určité krajiny a regióny majú silnejšiu industriálnu bázu než iné. Hlboké znalosti hlavných industriálnych sektorov zlepšia objektivitu diskusie o trendoch a dôsledkoch dynamiky v svetovej ekonomike.

3.14 Správne údaje sú základom akéhokoľvek sektorového prístupu. Mnoho štúdií sa vykonáva v priemysle a v národnej alebo akademickej mierke ⁽¹²⁾. EHSV obhajuje zber výsledkov takýchto štúdií na úrovni EÚ s podporou Eurostatu, aby sa vytvorili spoľahlivé a dynamické európske databázy o priemysle a službách a urobili analýzy SWOT. Vyčerpávajúca a jasná štatistika poskytne súvislý obraz o prebiehajúcich zmenách. Päťdesiat rokov štatistiky ESUO v Eurostate môže byť po vhodnej adaptácii príkladom.

3.15 Komisia správne zdôrazňuje integrovaný prístup k politikám, ako napríklad zdaňovanie, normy, obchod, duševné vlastníctvo, výskum a vývoj, životné prostredie, trh práce, odbornú prípravu a vzdelávanie. EHSV silne víta tento cieľ, ktorý bol dlho neúspešný, nielen na európskej úrovni, ale aj v celom rade členských štátov.

3.16 Nie je to po prvýkrát, že je obhajovaný integrovaný prístup. Bohužiaľ, takýto prístup sa dá veľmi ťažko realizovať v komplikovanom prostredí, v ktorom sa inštitúcie EÚ musia zmieriť s 25 členskými štátmi. Realizovateľné riešenie by bolo, keby Rada pre konkurencieschopnosť spolu s Komisiou definovala strednodobý akčný plán, ktorý by sa hodnotil ročne ⁽¹³⁾.

⁽¹²⁾ Veľmi zaujímavým príkladom je štúdia „Význam konkurenčných výrobných priemyselných odvetví pre vývoj sektora služieb“ Brémy, december 2003. Môžete ju nájsť na nasledovnej webovej stránke: <http://www.bmwi.de/Navigation/Service/bestellservice,di-d=31812,render=renderPrint.html>

⁽¹³⁾ Tento cieľ sa priamo týka efektívneho hospodárskeho riadenia. Význam transparentného a viditeľného rámca, hlavne pokiaľ ide o Radu pre konkurencieschopnosť, je podčiarknutý v stanovisku EHSV „Lepšie hospodárske riadenie v EÚ“

3.17 Tiež je nutné, aby akákoľvek politika, ktorá ovplyvňuje konkurencieschopnosť priemyslu v tomto akčnom pláne, brala do úvahy odlišné ciele politiky EÚ vyváženým spôsobom. V minulosti tomu tak vždy nebolo ⁽¹⁴⁾. Následne je potrebné lepšie využívanie synergií medzi politikami spoločenstva.

3.18 Očakáva sa, že keď sa prediskutuje a v Rade pre konkurencieschopnosť schváli rokovací poriadok a strednodobý plán, podobné modely vzniknú v členských štátoch, pokiaľ ide o priemysel vo všeobecnosti, ako aj záležitosti, za ktoré sú samotné členské štáty zodpovedné. To tiež zvýši vplyv ministerstiev zodpovedných za industriálne záujmy v členských štátoch.

3.19 Zlepšovanie regulačného rámca okrem iného naznačuje zjednodušenie a efektívnu legislatívu na úrovni EÚ. Určite sa nesmie obmedzovať na nové nariadenia. „Lepšie zákonodarstvo“ súvisí s minulosťou aj budúcnosťou. Musí sa realizovať návrh holandského predsedníctva venovať väčšiu pozornosť zjednodušovaniu legislatívy a znižovaniu administratívneho bremena ⁽¹⁵⁾. Je nevyhnutné koordinovať smernice a nariadenia, ktoré majú všeobecné ciele (horizontálne politiky) týkajúce sa industriálnej bezpečnosti, úspor energie, odpadov, atď., pretože sú vzájomne prepojené, a niekedy sú ich účinky protichodné. Environmentálne smernice majú špeciálny dopad. Pretože tieto smernice sa zameriavajú hlavne na ciele, bez harmonizácie implementačných postupov, nekonzistentné uplatňovanie členskými štátmi môže viesť k deformácii trhu. Hodnotenie dopadu a implementácia sú vrcholne dôležité, pretože dôveryhodnosť politik závisí od ich efektívnosti.

3.20 Niektoré aspekty sú špecificky zaujímavé pre nové členské štáty, ktoré sa nesmú obmedzovať na získavanie zahraničných investícií z nákladových dôvodov. Kvôli posilneniu trvalých schopností svojich ekonomík budú tiež musieť diverzifikovať svoje vlastné priemyselné aktivity. Pred nami sú isté hlavné výzvy, ako napríklad zlepšovanie environmentálnych politik, zameranie sa na odbornú prípravu a zlepšovanie zručností a rozšírenie všetkých zúčastnených strán oblasti priemyslu, okrem iného prostredníctvom sektorového dialógu.

3.21 Monitoring trhu sa musí zintenzívniť, pokiaľ ide o produkty s pôvodom mimo EÚ. Čestná hospodárska súťaž sa môže ochrániť, len ak sú na celom svete rovnaké príležitosti pre všetkých. V tejto spojitosti EHSV vyzýva Komisiu, aby posilnila svoje snahy pri zabezpečovaní, že všetci globálni aktéri budú dodržiavať vhodné pracovné, environmentálne a výrobné štandardy.

⁽¹⁴⁾ Pozri tiež reč pána Liikanen dňa 27. mája v prospech aktívnej industriálnej politiky (Porovnaj poznámku pod čiarou č. 4).

⁽¹⁵⁾ Porovnaj tiež COM(2004) 274, kapitola 5, strana 39.

3.22 Ďalším dôležitým prvkom industriálnej politiky je ochrana rovnakých príležitostí pre všetkých na celom svete, pokiaľ ide o obchod. Praktiky deformujúce hospodársku súťaž tretích krajín, ako napríklad štátna pomoc a dumping, sa musia vystaviť systematickému a podrobnému monitoringu Európskou komisiou. Opatrenia obchodnej politiky sa musia implementovať rezolútne, keď sa majú splniť relevantné kritériá.

3.23 Spolu s „lepším zákonodarstvom“ a podporou synergií medzi politikami spoločenstva je tretí pilier industriálnej politiky „nového štýlu“ sektorovým prístupom, prístupom založeným na zhode trhu a otvorených trhoch a prístupom, ktorý je v súlade s vhodnými horizontálnymi politikami. EHSV plne schvaľuje tento cieľ, ktorý je už zavádzaný do praxe. Keďže sa sektorový prístup zameriava na špecifické charakteristiky a úspechy individuálnych sektorov, tiež môže byť prospešný pre ostatné dva piliere, konkrétne pre „lepšie zákonodarstvo“ a podporu synergií medzi politikami EÚ. Environmentálna politika, odborné a profesionálne vzdelávacie a výskumné a rozvojové programy sa môžu formulovať a implementovať úspešnejšie, keď sa zasadia do sektorového prístupu.

3.24 Sektorové analýzy dokážu dynamiku vývojev vo svetovom kontexte. Budú musieť dať obraz európskeho priemyslu v perspektíve iných partnerov a konkurentov na svetovej scéne. Dokážu interakciu medzi priemyslom a službami. Tiež riadne zohľadňujú sociálne aspekty, ako napríklad industriálne vzťahy a zamestnanosť. Nakoniec budú sektorové analýzy tiež slúžiť na identifikáciu prekážok, ktorým podnik čelí, v dôsledku špecifických pravidiel EÚ a legislatívy. Následne by sa malo častejšie konzultovať s podnikmi v prvotnom štádiu – keď sa vykonáva hodnotenie dopadu – aby sa identifikovali vhodné pravidlá a postupy na úrovni EÚ.

3.25 V tomto ohľade sa musí rozšíriť metodika Komisie pre riešenie problémov s konkurencieschopnosťou na základe analýzy, konzultácie a konaní (strana 19). Komisia správne cituje prípady ako G10, STAR 21 a LeaderShip ako príklady.

3.26 LeaderShip 2015 ⁽¹⁶⁾ je názorným príkladom, za predpokladu, že sa vykonáva správne. Cieľom je ochrániť ziskovú budúcnosť pre stavbu lodí v EÚ a priemyselné odvetvie opravy lodí na otvorenom trhu. Tento program spojil Komisiu a európske podniky. Viedol k spoločnej identifikácii problémov.

⁽¹⁶⁾ Pozri dokument Komisie COM(2003) 717 final a príslušné stanoviská EHSV CESE 397/2004 a Ú. v. EÚ C 241 z 28. septembra 2004.

Definoval osem kapitol pre konanie priemyselného odvetvia alebo Komisie. Je to báza pre plodný sociálny dialóg so sociálnymi partnermi o modernizačnom procese.

3.27 Ďalšie sektory môžu nasledovať. Neexistuje žiaden model, ktorý by vyhovoval všetkým. Keďže sa to týka aj samotných členských štátov a ich politik, je žiadúce, aby na mieru šité prístupy a dôsledky týchto sektorových analýz viedli k záväzkom priemyslu, Komisie a podobne členských štátov. Pokiaľ ide o členské štáty, takéto záväzky môžu tiež prispievať k podpore výmen skúseností a osvedčených praktík. Podľa názoru EHSV by sektorové observatóriá na úrovni EÚ mohli byť veľmi užitočné a mali by sa vytvoriť.

3.28 Kvôli nesmierne dôležitému aspektu „vedomostí“ a výskumu a vývoja a kvôli javu „mobility mozgov“ (vedci, manažéri a odborníci) EHSV silne podporuje vytvorenie technologických platforiem, kde sa očakáva, že budú priemyselné sektory a podniky aktívne participovať. Nesmú byť obmedzené na samotné podniky, ale musia tiež zahŕňať iných kľúčových aktérov, ako napríklad vedúce technologické inštitúty a univerzity. Tieto platformy môžu tiež v Európe vytvárať nové súkromno-súkromné a verejno-súkromné aliancie. ⁽¹⁷⁾

3.29 Je nevyhnutné vytvoriť európske prostredie pre vedomosti, ktoré sa odvíjajú od efektívnej synergie medzi univerzitou, technickými inštitútmi a priemyslom, aby sa podporila aplikovaná technológia. Do úvahy sa musia brať charakteristiky špecifické pre sektor. Okrem toho vytvorenie ekonomiky založenej na vedomostiach musí byť sprevádzané nástrojmi potrebnými pre celoživotné vzdelávanie, ktoré by sa tiež malo realizovať v rámci inštitúcií a univerzít. Ešte raz opakujeme, že sa to dá podporovať impulzmi založenými na sektoroch. V tomto kontexte by sa mala posilniť úloha odborného a výkonného manažmentu, s ohľadom na mobilitu v Európskej únii.

3.30 V tejto spojitosti a v odozve na projekty inde vo svete je nutné spustiť hlavné iniciatívy, aby sa vytvorili synergie medzi rôznymi sektormi (napr. Galileo, obranný priemysel), a aby sa stimulovala spolupráca medzi vedomostnými strediskami, vytvárajúc nevyhnutné podmienky pre vytvorenie zoskupení (napr. Airbus) a skupín; tieto môžu podporiť konkurencieschopnosť a povzbudiť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť. ⁽¹⁸⁾

⁽¹⁷⁾ Pokiaľ ide o technologické platformy, porovnaj doplňujúce stanovisko CCMI k oznámeniu Komisie „Veda a technika, kľúč k budúcnosti Európy - smernice pre budúcu politiku Európskej únie na podporu výskumu“ (COM(2004) 353 final), CCMI/015; spravodajca: pán. Van Iersel.

⁽¹⁸⁾ Pozri stanovisko EHSV „Priemyselná zmena a hospodárska, sociálna a územná súdržnosť“ (Ú. v. EÚ C 241 z 28. septembra 2004), hlavne body 1.4, 3 a 10.i).

3.31 Ľudské zdroje majú obrovský význam viac než kedykoľvek predtým. V prebiehajúcom procese industriálnej zmeny to samozrejme patrí do zodpovednosti manažmentu aj zamestnancov a ich organizácií. To okrem iného kladie dôraz na kvalitu, profesionalizáciu, zručnosti a motiváciu. ⁽¹⁹⁾

3.32 V tomto ohľade je nutné brať do úvahy, že mladých ľudí zvyklo myšlienka na prácu v priemysle rozčarovať v dôsledku nedostatku pozitívneho imidžu. To viedlo medzi iným aj k nedostatku zručnej pracovnej sily.

3.33 Okrem toho EHSV argumentuje, že v rámci žiaduceho sektorového prístupu sektorové sociálne dialógy pozdvihnú oddanosť zamestnancov a ich organizácií s ohľadom na úpravu a kvalitu. Na mieru šité prístupy na úrovni sektorov tiež budú podporovať diskusie medzi sociálnymi partnermi o špecifických požiadavkách, pokiaľ ide o kompetencie, prispôsobivosť a schopnosti zamestnancov.

3.34 Aby sa podporila implementácia špecifických opatrení založených na sektorových analýzach, každú z nich je nutné prediskutovať v Rade pre konkurencieschopnosť. Podľa názoru EHSV musí toto zoskupenie Rady hrať rozhodujúcu úlohu v industriálnej politike „nového štýlu“ poskytovaním všeobecnej platformy pre príslušné záujmy. Adekvátne sektorové analýzy vykonávané Komisiou a Radou a nakoniec rokovania o opatreniach, ktoré sa majú prijať vo vyššie uvedených oblastiach tiež posilnia záväzok národných administratív, ktoré popri podnikaní hrajú významnú úlohu pri vytváraní prostredia orientovaného na budúcnosť.

3.35 V takomto prostredí a v tomto prístupe nie je priestor na politiku „určovania víťazov“, ako správne povedal bývalý komisár Liikanen. To isté platí pre „národných šampiónov“. ⁽²⁰⁾ Toto by prenieslo celú diskusiu o industriálnej politike „nového štýlu“ na nesprávny základ. Cieľom je podpora klímy, v ktorej je podporované prijímanie rizika európskym priemyslom. Politika posilňovania víťazov alebo podpory víťazov je omnoho vhodnejšia. ⁽²¹⁾ Finančné a nefinančné nástroje na realizovanie tohto cieľa sa musia (opakovane) preskúmať.

4. Špecifické závery

4.1 EHSV víta iniciatívu Komisie (hlavne iniciatívu komisára Liikanena a generálneho riaditeľstva pre podnikanie) obnoviť „industriálnu politiku“ ako prioritu pre program EÚ ako

doplnok horizontálnych politík. Táto iniciatíva zodpovedá podobným úspechom v rôznych členských štátoch a môže podporiť spoločné názory v Únii v tejto oblasti. Prispeje k lepšiemu definovaniu spôsobov a prostriedkov na podporu európskej konkurencieschopnosti. Snáď bude nápomocná pri definovaní vhodných a konkrétnych cieľov v strednodobej revízii Lisabonskej stratégie v roku 2005.

4.2 EHSV uvádza, že vzhľadom na industriálnu politiku „nového štýlu“ existuje naliehavá potreba inštitucionálneho rámca, ktorý vyvoláva dôveru, pokiaľ ide o riadne rozdelenie úloh v Únii – kto je zodpovedný za čo a kedy? – a pokiaľ ide o implementáciu cieľov a rozhodnutí v členských štátoch, o ktorých rozhodla Európska rada a rôzne zoskupenia Rady. ⁽²²⁾

4.3 EHSV podporuje tri prvky industriálnej politiky „nového štýlu“: lepšiu reguláciu, podporu synergií medzi odlišnými politikami Spoločenstva a rozvoj sektorovej dimenzie. Vzhľadom na transparentnosť a viditeľnosť je žiadúca lepšia koordinácia v rámci Komisie (napr. pod záštitou generálneho riaditeľstva pre podnikanie) a Rady ministrov. Lepšia koordinácia tiež musí viesť k prepotrebnej a plodnej synergii politík. V danom ohľade by bol najviac vítaný akčný strednodobý plán, schválený Komisiou a Radou pre konkurencieschopnosť, ktorý sa hodnotí ročne.

4.4 EHSV víta analýzu a mnohé odporúčania v správe „Čelenie výzve“. ⁽²³⁾ Bez ohľadu na to je škoda, že správa sa neodvoláva na industriálnu politiku „nového štýlu“ ako na užitočný nástroj na čelenie výzvam na svetových trhoch. Zdôraznený by mal byť hlavne sektorový prístup a potreba dobre koordinovaných politík v danom rámci. EHSV schvaľuje návrh národných akčných plánov. Aby sa zlepšil výstup týchto akčných plánov a politík EÚ, musia sa efektívne koordinovať v zoskupení Rady pre konkurencieschopnosť. EHSV sa usiluje, aby boli tieto prvky zohľadnené pri príprave strednodobej revízie Lisabonskej stratégie v marci 2005.

4.5 EHSV zdôrazňuje potrebu zvýšenia povedomia, ktoré je nevyhnutné pre zhodu a verejnú podporu. Musí byť jasné, že európska spoločnosť je angažovaná do tejto celosvetovej industriálnej zmeny, ktorá si vyžaduje snahy v širšom poli než v samotnom podnikaní.

⁽¹⁹⁾ Porovnaj stanovisko EHSV „Priemyselná zmena: súčasná situácia a perspektívy. Celkový prístup“ (Ú. v. EÚ C 10 zo 14. januára 2004), body 2.2.2.14 a 3.9.

⁽²⁰⁾ Pozri poznámku pod čiarou 5.

⁽²¹⁾ Tamtiež.

⁽²²⁾ Porovnaj stanovisko EHSV „Lepšie hospodárske riadenie v EÚ“, Ú. v. EÚ C 74 z 23. marca 2005.

⁽²³⁾ „Čelenie výzve, Lisabonská stratégia pre rast a zamestnanosť“, správa skupiny na vysokej úrovni, ktorej predsedal Wim Kok, november 2004.

4.6 EHSV verí, že sektorové analýzy môžu prispieť, a aj pozitívne prispieť k lepšiemu pochopeniu vývojev, ktoré sú v hre. Tieto tiež budú podporovať užšiu spoluprácu medzi verejnými a súkromnými stranami, ako aj na mieru šité prístupy a požadovanú úpravu politík na úrovni EÚ a národnej úrovni, aby sa podporilo vytvorenie nových príležitostí a následne prispelo k realizácii Lisabonskej stratégie. Sektorové rámce sú tiež vhodným nástrojom pre sociálny dialóg, ktorého cieľom je podpora všeobecne zdieľaného záväzku a podpora kvality ľudských zdrojov.

4.7 Sektorový prístup tohto typu si stále viac vyžaduje vedomosti o svetových trendoch a industriálnej zmene v rámci

služieb Komisie. EHSV silne odporúča, aby predstavitelia Komisie prehĺbili svoje praktické vedomosti o tom, čo je v hre v súkromnom sektore. CCMI a Európske monitorovacie centrum pre zmenu môžu prispieť k sektorovým analýzám ako poradcovia bez narušenia úlohy sociálnych aktérov.

4.8 Berúc do úvahy rozvoj v iných veľkých svetových regiónoch – náklady, kompetencie a ich kombináciu – rozhodujúce faktory pre európsku konkurencieschopnosť sú vedomosti, kvalita, a to spoločností ako takých, aj ľudských zdrojov a zručností, a adekvátne organizácia. Politiky orientované na budúcnosť a opatrenia v týchto oblastiach budú veľmi dôležité.

Brusel 15. december 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o zavedení princípu rovnakých príležitostí a rovnakého zaobchádzania pre mužov a ženy v otázkach zamestnanosti a práce“

(COM(2004) 279 final – 2004/0084 (COD))

(2005/C 157/14)

Dňa 18. mája sa Rada rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom podľa článku 262 Zmluvy zakladajúcej Európske spoločenstvo stanovisko k navrhovanej téme.

Sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo, ktorá bola zodpovedná za prípravu práce Výboru na túto tému, prijala svoje stanovisko dňa 25. novembra 2004. Spravodajkyňou bola **pani SHARMA**.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. - 16. decembra 2004 (schôdzi z dňa 15. decembra 2004), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledovné stanovisko 147 hlasmi za, 1 hlasom proti, pričom 6 hlasujúcich sa hlasovania zdržali.

1. Úvod

1.1 Hlavným cieľom návrhu smernice je zvýšiť transparentnosť a zrozumiteľnosť legislatívy o rovnakom zaobchádzaní a uľahčiť jej efektívne uplatnenie posilnením *acquis* a zamedzením posunu späť. Je potrebný dokument legislatívy s jasnou štruktúrou, ľahko dostupný a zrozumiteľný, aby sa podporilo dosiahnutie cieľov sociálno-hospodárskej politiky Spoločenstva pre zvýšenie a zlepšenie ponuky zamestnaní pre ženy.

1.2 Preskupenie ustanovení smerníc o prístupe k zamestnaniu, rovnakému zárobku, sociálnom zabezpečení v práci a o bremene dôkazu otvára príležitosť prezentovať jeden koherentný text, ktorý neobsahuje protirečivé definície. Návrh zahŕňa nedávny vývoj v európskom precedenčnom

práve, a to aktualizáciou existujúcej sekundárnej legislatívy v súlade s výrokmi Európskeho súdneho dvora, ktoré objasnili a rozvinuli pojem rovnosti. Slúžia tiež ako záruka zvýšenej právnej bezpečnosti tým, že budú zoskupené ustanovenia smerníc týkajúcich sa tej istej témy – a to všetko v kontexte nového politického prostredia, ktoré prezentuje Úniu ako otvorenú, chápujúcu a všímajúcu si každodenný život.

1.3 Smernica sa vzťahuje na pracujúce obyvateľstvo, vrátane samostatne zárobkovo činných osôb, osôb, ktorých činnosť je prerušená chorobou, materstvom, nehodou alebo nedobrovoľnou nezamestnanosťou a na osoby hľadajúce zamestnanie a na pracujúcich na dôchodku, ako aj invalidné osoby a na tých, ktorí od nich závisia, v súlade s národnou legislatívou a (alebo) praxou.

2. Výhodisková situácia

2.1 Amsterdamská zmluva posilnila kompetencie Spoločenstva týkajúce sa rovnosti medzi mužmi a ženami a zaviedla cieľ eliminovať nerovnosti vo všetkých oblastiach občianskeho života a podporiť rovnosť medzi mužmi a ženami. Nerovnaké zaobchádzanie nielen že narušuje základný princíp Európskej únie, ale je aj obmedzujúcim faktorom pre hospodársky rast a prosperitu národného hospodárstva.

2.2 Rovnosť zaobchádzania je nevyhnutnou podmienkou pre EÚ, ak má uspieť pri dosahovaní cieľov pre rast a trvalo udržateľný hospodársky, sociálny a environmentálny vývoj. Európa sa bude musieť viac ako kedykoľvek predtým spoľahnúť na oveľa vyššie percento žien v pracovnej populácii, čo možno dosiahnuť iba vytvorením dolnej hranice práv udeľovaných všetkým bez rozdielu.

2.3 Výskum ukázal, že diskriminácia, založená na pohlaví, ako aj nedostatok konkrétnej podpory pre zamestnancov so zodpovednosťou za rodinu je významná bariéra, ktorá zabraňuje predovšetkým rastu zamestnanosti žien.

2.4 Vývoj legislatívy o rovnakom zaobchádzaní medzi mužmi a ženami

Rovnaké zaobchádzanie pre mužov a ženy je základ pre sociálne chápanie Európskeho spoločenstva. Už roku 1976 Európsky súdny dvor opísal princíp rovnakej mzdy pre mužov a ženy, stanovený v článku 119 EHS (článok 141 ES), ako jeden z fundamentálnych princípov komunitárneho práva. ⁽¹⁾

— Prvá Smernica o rovnakom zaobchádzaní bola schválená roku 1975. ⁽²⁾

— Roku 1976 nasledovala Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní. ⁽³⁾ Táto Smernica bola roku 2002 podstatne pozmenená Smernicou 2002/73, ktorá definovala „obťažovanie“ a „sexuálne obťažovanie“. ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Eur. súdny dvor 8.4.1976 – C-43/75 Defrenne II, ECR 1976, s. 455.

⁽²⁾ Smernica Rady 75/117/EHS z 10.2.1975 o aproximácii práva členských štátov týkajúceho sa uplatnenia princípu rovnakej mzdy pre mužov a ženy.

⁽³⁾ Smernica Rady 76/207/EEC z 9.2.1976 o zavedení princípu rovnakého zaobchádzania pre mužov a ženy čo sa týka prístupu k zamestnaniu, odbornej prípravy, postupu v práci a pracovných podmienok.

⁽⁴⁾ Smernica 2002/73/ES Európskeho parlamentu a Rady z 23.9.2002 pozmeňujúca smernicu Rady 76/207/EHS o zavedení princípu rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami čo sa týka prístupu k zamestnaniu, odbornej prípravy, postupu v práci a pracovných podmienok,

— Roku 1978 bola schválená Smernica týkajúca sa štatutárnych systémov sociálneho zabezpečenia. ⁽⁵⁾

— Roku 1986 bola schválená Smernica zavádzajúca princíp rovnakého zaobchádzania pre mužov a ženy v systémoch sociálneho zabezpečenia na pracovisku. ⁽⁶⁾ Táto Smernica bola neskôr pozmenená. ⁽⁷⁾

— Roku 1986 bola zavedená Smernica o rovnakom zaobchádzaní s mužmi a ženami, zamestnanými v samostatnej zárobkovej činnosti vrátane poľnohospodárstva, s ustanoveniami o ochrane žien samostatne zárobkovo činných počas tehotenstva a materstva. ⁽⁸⁾

— Roku 1992 bola schválená Smernica o ochrane tehotných pracovníčok ako zdravotné a bezpečnostné opatrenie, vrátane štatutárneho práva na najmenej 14-týždňovú materskú dovolenku, pracovné voľno na pred-pôrodné prehliadky a ochranu proti prepusteniu zo zamestnania. ⁽⁹⁾

— Roku 1995 bola uzavretá rámcová dohoda o rodičovskej dovolenke medzi medziprofesnými organizáciami na európskej úrovni a táto bola následne schválená ako smernica; zdôrazňuje, že rovnaké zaobchádzanie tiež znamená používať opatrenia pre mužov a uznáva dôležitosť otcov vo výchove detí. ⁽¹⁰⁾ Táto Smernica bola neskôr pozmenená a rozšírená na Spojené kráľovstvo. ⁽¹¹⁾

— Roku 1997 bola schválená Smernica o bremene dôkazu. ⁽¹²⁾ Táto smernica bola neskôr rozšírená tak, aby sa vťahovala aj na Spojené kráľovstvo. ⁽¹³⁾

⁽⁵⁾ Smernica Rady 79/7/EEC z 19.12.1978 o progresívnej implementácii princípu rovnakého zaobchádzania pre mužov a ženy v otázkach sociálneho zabezpečenia.

⁽⁶⁾ Smernica Rady 86/378/EHS z 24.7.1986 o implementácii princípu rovnakého zaobchádzania pre mužov a ženy v zamestnaneckých systémoch sociálneho zabezpečenia.

⁽⁷⁾ Smernica Rady 96/97/EC z 20.12.1996 pozmeňujúca Smernicu 86/378/EEC z 24. júla 1986 o implementácii princípu pre mužov a ženy v zamestnaneckých systémoch sociálneho zabezpečenia.

⁽⁸⁾ Smernica Rady 86/613/EEC z 11.12.1986 o uplatňovaní princípu rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami zapojenými do činnosti, vrátane poľnohospodárstva, ako samostatnej zárobkovej činnosti a ochrane žien-podnikateliek počas tehotenstva a materstva.

⁽⁹⁾ Smernica Rady 92/85/EEC z 19.10.1992 o zavedení opatrení na povzbudenie zlepšení v bezpečnosti a zdraví pri práci tehotných pracovníčok a pracovníčok, ktoré nedávno rodili alebo dojčia dieťa.

⁽¹⁰⁾ Smernica Rady 96/34/EC z 3.6.1996 o rámci rodičovskej dovolenky uzavretá organizáciami UNICE, CEEP a ETUC.

⁽¹¹⁾ Smernica Rady 97/75/EC z 15.12.1997 pozmeňujúca a rozširujúca na Spojené kráľovstvo a Severné Írsko smernicu 96/34/EC o rámcovej dohode o materskej dovolenke, uzavretá UNICE, CEEP a ETUC.

⁽¹²⁾ Smernica Rady 97/80/EC z 15.12.1997 o bremene dôkazu v prípadoch diskriminácie založenej na pohlaví.

⁽¹³⁾ Smernica Rady 98/52/ES z 13.7.1998 o rozšírení smernice 97/80/ES o bremene dôkazu v prípadoch diskriminácie založenej na pohlaví pre Spojené kráľovstvo a Severné Írsko.

Európsky súdny dvor hral vždy dôležitú úlohu v prispievaní k účinnému znižovaniu diskriminácie žien v zamestnaní. Súdny dvor interpretuje právo Spoločenstva a prirodzene rozvíja neúplne právne pojmy relatívne mladého práva Spoločenstva na koherentný právny systém⁽¹⁾. V oblasti rovnakých príležitostí využil Súdny dvor predovšetkým výklad priamej a nepriamej diskriminácie v sledovaní účinného uplatnenia legislatívy o rovnakom zaobchádzaní⁽²⁾ a objasnil, že ochrana proti diskriminácii z dôvodu príslušnosti k pohlaviu sa týka aj mužov.⁽³⁾

3. Konkrétne pripomienky

3.1 EHSV blahoželá Komisii k jej práci smerom k zjednodušeniu a lepšiemu prístupneniu veľkého množstva smerníc o rovnosti pohlaví. Rovnosť pohlaví je základné právo vo všetkých aspektoch sociálneho a hospodárskeho života a preto legislatíva musí byť jasná a pri čítaní pre každého ľahko pochopiteľná.

3.2 Ako výsledok 30-ročného procesu o rovnosti zaobchádzania medzi mužmi a ženami vzniklo 12 smerníc a Výbor si všíma, že Komisia teraz zlučuje sedem z týchto smerníc so spoločnou témou do jednej prepracovanej verzie.⁽⁴⁾ Komisia sa rozhodla prepracovať tých sedem smerníc, pretože v týchto smerniciach je mnoho spoločných myšlienok, ktoré sa opakujú a prekrývajú, ale aj istý nedostatok koherencie v týchto definíciách.

3.3 Proces prepracovania modernizuje, objasňuje a zjednodušuje sedem smerníc do jednej znížením celkovej dĺžky textov a zavedením jedného radu definícií, vrátane definícií o priamej a nepriamej diskriminácii a o obťažovaní. Výbor víta tento čin na základe rozšírenia EÚ a záväzku Komisie zlepšiť právne predpisy.

3.4 Výbor poznamenáva, že päť smerníc bolo z prepracovania vylúčených, pretože nemajú spoločného menovateľa.⁽⁵⁾ Patria k nim dve smernice o rodičovských právach, ktoré boli vypracované v spojitosti so zamestnávateľskými

a zamestnaneckými organizáciami a zrejme sa nezaoberajú rovnakým zaobchádzaním; smernica o materských právach a právach dojčiacich matiek, ktorá spadá pod legislatívu o zdraví a bezpečnosti; Smernica o rovnakom zaobchádzaní vo veciach sociálnej bezpečnosti a Smernica o ochrane práv žien v samostatne zárobkovej činnosti, vrátane poľnohospodárstva.

3.5 Výbor podporuje názor Komisie, že začlenenie týchto smerníc by skomplikovalo a predĺžilo prepracovanú smernicu. EHSV si však žiada zdôrazniť, že smernica 86/613/EHS⁽⁶⁾ potrebuje okamžitú úpravu na základe veľkého počtu žien, samostatne zárobkovo činných žien a žien zamestnaných v poľnohospodárstve. EHSV je však toho názoru, že práve tento legislatívny dokument je čo do obsahu slabý a neposkytuje dostatočnú ochranu pre ženy. Preto je z hľadiska lisabonských cieľov potrebná jeho súrna aktualizácia.

3.6 Komisia doplnila smernice o dva dodatky, čo priamo odráža osvedčené precedenčné právo a preto jednoducho objasňuje platnú legislatívu. Tieto dodatky sa týkajú rovnakej mzdy (článok 4) a zamestnaneckých dôchodkov štátnych zamestnancov (článok 6).⁽⁷⁾ EHSV poznamenáva, že Európsky súdny dvor napomáha pri posilňovaní európskeho práva. Zahŕnutie precedenčného práva do prepracovanej smernice jej dodáva jasnosť a zmysel.

3.7 Kodifikácia je technická záležitosť a Komisia uviedla, že podstata smerníc neprispela, okrem článku 21, k ustanoveniu o orgánoch pre podporu rovnakého zaobchádzania v „Horizontálnych ustanoveniach“ Hlavy III. Zahŕnutie „Horizontálnych ustanovení“ do celej smernice teraz zvyšuje, hoci len okrajovo, právomoci orgánov pre rovnaké zaobchádzanie tým, že rozširuje oblasť jej uplatnenia. Toto môže neskôr otvoriť dvere pre ďalšie rozšírenie právomocí. EHSV zdôrazňuje, že zatiaľ čo podstata sa nezmenila, aktualizácia a modernizácia smerníc, spolu s výsledným precedenčným právom môže znamenať zmeny do budúcnosti.

⁽¹⁾ Streinz, *Europarecht*, 4th ed., Heidelberg 1999, ods. 494.

⁽²⁾ Od prípadu Eur. súdneho dvora C-96/80 Jenkins, prípadu C-170/84 Bilka v Weber von Hartz, prípadu C-171/88 Rinner-Kühn a prípadu C-184/89 Nimz v Freie und Hansestadt Hamburg.

⁽³⁾ Prípad Eur. súdneho dvora C-450/93 Kalanke; prípad Eur. súdneho dvora C-409/95 Marschall.

⁽⁴⁾ Smernica Rady 75/117/EHS, smernica Rady 76/207/EHS, smernica Rady 86/378/EHS, smernica Rady 96/97/ES, smernica Rady 97/80/ES, smernica 2002/73/ES Európskeho parlamentu a Rady.

⁽⁵⁾ Smernica Rady 79/7/EHS, smernica Rady 86/613/EHS, smernica Rady 92/85/EHS, smernica rady 96/34/ES, smernica Rady 97/75/ES.

⁽⁶⁾ Smernica Rady 86/613/EEC z 11.12.1986 o uplatnení princípu rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami zamestnanými v činnosti, vrátane poľnohospodárstva, na báze samostatne zárobkovej činnosti a o ochrane samostatne zarábajúcich žien počas tehotenstva a materstva.

⁽⁷⁾ Článok 4 v novej smernici vyjadruje, že podľa Súdu, „v znení článku 141(1) ES (...) nie je nič, čo by naznačovalo, že uplatnenie tohto ustanovenia sa vzťahuje na situácie, kedy muži a ženy pracujú pre toho istého zamestnávateľa“, kým článok 6 objasňuje, že sa to vzťahuje aj na systémy sociálneho zabezpečenia týkajúce sa určitej kategórie štátnych zamestnancov, ak sa príslušné dávky vyplácajú z dôvodov zamestnaneckého pomeru, priamo sa vzťahujú na ukončené obdobie služby a suma sa vypočítava podľa posledného platu.

4. Záver

4.1 Rovnosť medzi mužmi a ženami je podporovaná legislatívou už 30 rokov a kým EHSV chváli Komisiu za jej smerovanie k zjednodušeniu a lepšej zrozumiteľnosti smernice, skutočnú rovnosť v Európe nemožno dosiahnuť bez pozitívnych opatrení zo strany všetkých členských štátov pri vyžadovaní rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami. Komisia sa nazdáva, že výmena a podporovanie osvedčených praktík a zintenzívňovanie sociálneho dialógu v tejto oblasti sú konkrétnym spôsobom dosiahnutia pokroku, a plne uznáva fundamentálnu úlohu sociálnych partnerov, pričom poukazuje na ich činnosti v rámci „Pracovného programu európskych

sociálnych partnerov v rokoch 2003-2005.“ Komisia musí urobiť viac pri presadzovaní rovnakého zaobchádzania, rovnakých príležitostí a ocenenia žien pre európske hospodárstvo, ak sa majú dosiahnuť lisabonské ciele.

4.2 EHSV žiada Komisiu, aby pobádala členské štáty k vypracovaniu brožúry, v ktorej by sa uvádzali hlavné črty európskych smerníc o rovnosti zaobchádzania s mužmi a ženami tak, ako boli transponované do národnej legislatívy, záväzky zamestnávateľov a práva zamestnancov kvôli odstraňovaniu ignorancie okolo rovnakého zaobchádzania a zvýšeniu prínosu pre hospodárstvo.

Brusel 15. decembra 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Správa Komisie pre Radu, Európsky parlament, Európsky hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov“ – „Štúdia súvislostí medzi legálnou a nelegálnou migráciou“

(COM(2004) 412 final)

(2005/C 157/15)

Dňa 4. júna 2004 sa Komisia na základe článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla konzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom a Výborom regiónov stanovisko k danej téme.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená prípravou prác Výboru v danej veci prijala svoje stanovisko dňa 24. novembra 2004. (Spravodajca: pán PARIZA CASTAÑOS).

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí z 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi z 15. decembra 2004), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledovné stanovisko 138 hlasmi za, 0 hlasmi proti a 8 sa zdržali hlasovania.

1. Obsah dokumentu

1.1 Európska rada v Solúne v júni 2003 zdôraznila, že je potrebné, aby EÚ preskúmala legálne prostriedky pre imigráciu štátnych príslušníkov tretích krajín do únie, s prihliadnutím na schopnosti členských štátov prijať ich, v súvislosti s otázkou posilnenia spolupráce s krajinami pôvodu. Komisia predložila výsledky štúdie, ktorú si vyžiadala Európska rada, o spojovacích článkoch medzi legálnou a nelegálnou migráciou. Kladie si otázku, či legálne možnosti prijímania prisťahovalcov redukujú príčiny nelegálnej migrácie. Po tomto oznámení predloží Komisia Zelenú knihu o legálnych cestách prisťahovalectva.

1.2 **V prvej časti** Komisia skúma legálne cesty migrácie za prácou. Prijímanie štátnych príslušníkov tretích krajín z dôvodov ich zamestnávania sa riadi zákonmi platnými

v jednotlivých členských štátoch, ktoré sa od seba podstatne líšia. Niektoré štáty uzatvorili svoje hranice prisťahovalcom hľadajúcim prácu, zatiaľ čo iné uplatňujú politiku, podľa ktorej môžu prisťahovalci-pracovníci vstúpiť na územie štátu, pokiaľ majú pracovnú ponuku, avšak pritom uplatňuje princípy preferovania určitých národností. Niektoré štáty tiež prijímajú samostatne zárobkovo činné osoby. Väčšina ekonomických prisťahovalcov najprv dostane dočasné povolenie k pobytu, s platnosťou od jedného do piatich rokov.

1.3 Počet ekonomických prisťahovalcov každoročne prijatých členskými štátmi je určovaný podľa veľmi odlišných metód. Niektoré štáty prijímajú iba vysoko kvalifikovaných pracovníkov (napríklad podľa nemeckého systému Zelených kariet alebo britského programu pre vysoko kvalifikovaných

pristáhovalcov „Highly Skilled Migrant Programme“). Iné (množstvo juhoeurópskych štátov) prijímajú tiež aj menej kvalifikovaných pracovníkov na základe škály rôznych postupov. Niektoré štáty, ako napríklad Taliansko, uplatňujú systém kvót. Iné, vrátane Španielska, podpísali obojstranné dohody s niektorými krajinami za účelom prijímania ich štátnych príslušníkov. Vo svojom oznámení Komisia skúma rozličné nástroje používané pri riadení pristáhovalectva.

1.4 Komisia tiež dbá na zákonné úpravy prijaté v rôznych štátoch, ako napríklad v Belgicku. Tieto opatrenia sú na jednej strane vítané, pretože integrujú pristáhovalcov do spoločnosti a chránia ich proti vykorisťovaniu na pracovisku, na druhej strane sú však tiež kritizované, pretože pôsobia ako stimul pre nelegálne pristáhovalectvo.

1.5 **V druhej časti** Komisia poukazuje na to, že nelegálne pristáhovalectvo má množstvo foriem a že je veľmi ťažké získať presné informácie. Hoci presný rozsah nelegálneho pristáhovalectva do EÚ nie je známy, odhaduje sa, že je značný. Zníženie nelegálnych imigračných tokov je preto prioritou na úrovni jednotlivých štátov a aj EÚ ako celku.

1.6 Komisia upozorňuje na jasnú súvislosť medzi skrytou ekonomikou, neregulovanými pracovnými trhami a nelegálnym pristáhovalectvom, najmä v sektoroch ako sú stavebníctvo, poľnohospodárstvo, reštauračný a hoteliersky sektor, upratovacie služby a práce v domácnosti. Tieňová ekonomika predstavuje v rámci EÚ 7 až 16 percent HDP.

1.7 Dopad existujúcich legálnych ciest (ako sú obojstranné dohody) na zníženie počtu nelegálnych pristáhovalcov sa meria mimoriadne ťažko. Komisia upozorňuje na to, že členské štáty neuskutočnili potrebné hodnotenia. Taktiež sa neuskutočnilo hodnotenie dopadu vízovej politiky na zníženie počtu nezákonných pristáhovalcov.

1.8 Existuje nádej, že užšia spolupráca s krajinami pôvodu pomôže znížiť prítok nelegálnych pristáhovalcov. Toto riešenie doporučila Európska rada na svojich zasadnutiach v Tampere, Seville a Solúne. V súčasnej dobe sú však skúsenosti členských štátov so zavádzaním užšej spolupráce obmedzené a výsledky nie sú celkovo nijak výrazné. Komisia navrhuje, že bude zrejme potrebné zaujať iný prístup k stimulom ponúkaným tretím krajinám.

1.9 **V tretej časti** Komisia predkladá svoje závery a navrhuje možné prístupy. Vzhľadom k jasnej absencii spoľahlivých a porovnateľných údajov na úrovni EÚ, Komisia súhlasila, že bude vydávať každoročnú štatistickú správu o migrácii, čo si bude vyžadovať koordináciu a výmenu informácií medzi členskými štátmi. Odkazuje na kroky, ktoré boli doteraz vykonané: vytvorenie skupiny expertov v roku 2002 s názvom Výbor pre pristáhovalectvo a azyl, prvotná fáza vytvárania Európskej

migračnej siete (jej pilotný projekt prebiehal počas celého roku 2004) a vytvorenie siete Národných kontaktných bodov pre integráciu. S ohľadom na nelegálne pristáhovalectvo vznikol systém včasného varovania a bol dosiahnutý pokrok aj pri výmene informácií.

1.10 Komisia verí, že vzhľadom k dôsledkom negatívneho demografického vývoja a starnutia obyvateľstva bude pravdepodobne naďalej pokračovať a vzrastať najímanie pracovníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, a pristáhovalectvo do EÚ z ekonomických dôvodov. Taktiež krajiny pôvodu opakovane žiadajú o rozšírenie legálnych ciest pre pristáhovalectvo.

1.11 Komisia upozorňuje na skutočnosť, že jej návrh na prijatie smernice o prijímaní pracovníkov⁽¹⁾, predložený v roku 2001, sa nestretol v Rade so žiadnou podporou. Kladie teda otázku, či by prijímanie ekonomických pristáhovalcov malo byť regulované na úrovni EÚ alebo nie, otázku týkajúcu sa miery harmonizácie, o ktorú by sa malo usilovať, a či by mala byť zachovaná alebo odmietnutá zásada Spoločenstva, podľa ktorej je preferovaný domáci pracovný trh. Komisia konštatuje, že návrh Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu potvrdzuje európske kompetencie v imigračnej politike, ponecháva však na členských štátoch, aby rozhodli o počte pristáhovalcov, ktorých prijímu. Je taktiež potrebné, aby opatrenia prijaté v tejto oblasti boli z hľadiska celej EÚ prínosom. Koncom tohto roku Komisia predloží Zelenú knihu k návrhu na prijatie smernice a k problémom vo vnútri Rady, a na konci roku 2004 usporiada verejné vyjadrenie.

1.12 Komisia si myslí, že regulačné opatrenia pomohli štátom vyporiadať sa s veľkým počtom nelegálnych pristáhovalcov, ale tie by však nemali byť považované za najvhodnejší spôsob riadenia migračných tokov. Výbor pre pristáhovalectvo a azyl musí naďalej analyzovať regulačné opatrenia so zameraním sa na ich identifikáciu a porovnávanie s praktickými skúsenosťami jednotlivých štátov.

1.13 Posilnenie integrácie štátnych príslušníkov tretích krajín legálne prebývajúcich v členských štátoch je základným cieľom, ktorý podľa názoru Komisie musí byť súčasťou všetkých budúcich návrhov. Zásadným aspektom tohto cieľa je jeho integrácia v pracovnom trhu a z tohto dôvodu Komisia pripomína potrebu opatrení ako je napríklad zmenšenie medzery medzi nezamestnanosťou štátnych príslušníkov tretích krajín a štátnych príslušníkov štátov EÚ. Odvoláva sa tiež na význam posilňovania väčšej mobility v rámci pracovného trhu EÚ, čo už umožňuje smernica z roku 2003 o osobách s dlhodobým pobytom⁽²⁾ a nariadenie č.1408/71. Je potrebné tiež zlepšiť uznávanie odborných kvalifikácií štátnych príslušníkov tretích krajín.

⁽¹⁾ COM(2001) 386 final

⁽²⁾ Smernica 2003/109/ES

1.14 Komisia je toho názoru, že práca načierno je významným faktorom, ktorý je veľmi príťažlivý pre nelegálnych prisťahovalcov, hlavným cieľom preto musí byť transformácia práce vykonávanej načierno na riadne zamestnanie. Tento cieľ už bol zahrnutý do pokynov pre politiku zamestnanosti.

1.15 Jednou z priorít medzi politickými nástrojmi je vypracovanie komunitárnej politiky návratu, aby bol zabezpečený návrat nelegálnych prisťahovalcov do ich krajiny pôvodu. Komisia navrhuje vytvorenie finančného nástroja pre riadenie návratu na roky 2005 a 2006.

1.16 Nakoniec Komisia konštatuje, že táto štúdia potvrdila nevyhnutnosť posilnenia spolupráce s krajinami pôvodu alebo tranzitu, ak sa majú znížiť migračné toky a organizovať legálne prisťahovalectvo. Je potreba zdieľať všetky dostupné informácie, aby bolo možné určiť, ako dobre táto spolupráca funguje. Je možné tiež preskúmať myšlienku vytvárania vzdelávacích programov v krajinách pôvodu, zameraných na zručnosti požadované v EÚ. Ďalšie nápady sa týkajú napríklad čiastočnej úpravy vízovej politiky, podľa ktorej by vznikli niektoré kategórie osôb, ktorým by boli víza vydávané za kratší čas.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 EHSV víta skutočnosť, že Komisia predkladá toto oznámenie, ktorým dáva nový impulz imigračnej politike Spoločenstva. Diskusie vo vnútri Rady sa rozvíjajú veľmi pomaly kvôli laxnému prístupu niektorých vlád ku spolupráci. EHSV už konštatoval v rôznych stanoviskách, že existuje jasná súvislosť medzi legálnym a nelegálnym prisťahovalectvom. Tam, kde neexistujú vhodné, transparentné a pružné cesty pre legálnu imigráciu, zvyšuje sa imigrácia nelegálna⁽¹⁾. Tiež je potrebná aj rozumná azylová politika podobne ako harmonizovaná legislatíva, ktoré zabezpečia dostatočnú ochranu tým, ktorí potrebujú medzinárodnú ochranu.

2.2 Oznámenie Komisie o prisťahovalectve, integrácii a zamestnanosti⁽²⁾ a Európska rada v Solúne vyjadrili názor, že sa v priebehu nasledujúcich rokov výrazne zvýši počet ekonomických prisťahovalcov z tretích krajín do EÚ. Nárast ekonomickej imigrácie sa prejavuje ako pri vysoko kvalifikovaných, tak aj pri málo kvalifikovaných pracovných miestach. Ako už konštatoval EHSV, prisťahovalectvo by malo byť usmerňované legálnymi a transparentnými cestami, aby sa vylúčili problémy, ktoré v súčasnosti zažívajú pracovné trhy. Aby to bolo možné dosiahnuť, musí existovať vhodná spolupráca medzi úradmi a sociálnymi partnermi.

⁽¹⁾ Stanovisko k Oznámeniu o imigračnej politike Spoločenstva, Úradný vestník C 260 zo 17.9.2001, spravodajca: pán PARIZA CASTAÑOS

⁽²⁾ COM(2003) 336 final

2.3 Je ťažké pochopiť, prečo Rada neprijala smernicu o prijímaní a pobyte pracovníkov – prisťahovalcov navrhovanú Komisiou v roku 2001. Vo svojom stanovisku⁽³⁾ EHSV uvítal návrh Komisie, považoval ho však za nedostatočný s tým, že pre prijímanie pracovníkov by mali existovať dve cesty: získanie pracovného povolenia a povolenia k pobytu v ich krajine pôvodu, a tiež i možnosť dočasného vstupu a získania povolenia k pobytu za účelom hľadania zamestnania. Návrhom tejto smernice si Komisia splnila svoje záväzky vyplývajúce zo zasadnutia Rady v Tampere. Rada, ako sa to prejavilo aj v jej postoji, však tento cieľ pustila zo zreteľa.

2.4 V odpovedi na otázku Komisie zastáva EHSV názor, že je skutočne nevyhnutné, aby bolo prijímanie ekonomických prisťahovalcov regulované na úrovni EÚ, čo je možné zabezpečiť len pokiaľ bude existovať vysoká miera harmonizácie zákonov, tak ako to stanovuje návrh Zmluvy o založení Ústavy pre Európu. Už v predchádzajúcich stanoviskách⁽⁴⁾ EHSV vyzýval k tomu, aby EÚ urýchlene vypracovala spoločnú imigračnú politiku a harmonizovala legislatívu. Výbor preštuje Zelenú knihu, ktorú vypracováva Komisia a vydá k tejto veci stanovisko.

3. Špecifické pripomienky

3.1 Existujúce legálne cesty pre prisťahovalectvo pracovníkov sú nedostatočné. Obojstranné dohody, kvóty, programy pre prijímanie vysoko kvalifikovaných pracovníkov a ďalšie v súčasnosti dostupné nástroje celkom evidentne nestačia zabezpečiť, aby ekonomické prisťahovalectvo prebiehalo legálnymi cestami a nelegálne prisťahovalectvo sa tak naďalej zvyšuje. Európska únia a členské štáty potrebujú otvorenú formu legislatívy, ktorá umožní pracovnú imigráciu cestami, ktoré sú legálne a transparentné, a to ako pre vysoko kvalifikovaných pracovníkov, tak aj pre tých, ktorí robia menej kvalifikovanú prácu.

3.2 Rôzne členské štáty sa rozhodli umožniť prisťahovanie iba vysoko kvalifikovaným pracovníkom. Komisia vo svojom oznámení prihliada na skúsenosti Nemecka a Spojeného kráľovstva. EHSV si myslí, že to sú extrémne obmedzené skúsenosti, ktoré je potrebné považovať za pozitívne i napriek tomu, že neriešia existujúce potreby v dotknutých zamestnaneckých sektoroch. Členské štáty by mali navyše disponovať novými právnymi nástrojmi pre imigráciu menej kvalifikovaných pracovníkov, ktorých ich pracovné trhy potrebujú a ktorí sú dnes do veľkej miery súčasťou skrytej ekonomiky, nelegálneho zamestnávania a prisťahovalectva, najmä v sektoroch ako sú pomoc v domácnostiach, zdravotná starostlivosť, poľnohospodárstvo, reštauračný a hoteliersky sektor, stavebníctvo a iné.

⁽³⁾ Stanovisko v Úradnom vestníku C 80 zo 3.4.2002, spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁴⁾ Stanovisko ku Oznámeniu o imigračnej politike Spoločenstva, Úradný vestník C 260, zo 17.9.2002, spravodajca: pán Pariza Castaños a Stanovisko ku Oznámeniu o nelegálnom prisťahovalectve, Úradný vestník C 149 zo 21.6.2002, spravodajca: pán Pariza Castaños

3.2.1 Je nesmierne dôležité, aby záujemci o prisťahovanie mali dostatočné a jasné informácie o existujúcich nástrojoch, ktorými sa v členských štátoch riadi legálna imigrácia. Konzulárne služby musia tieto informácie odovzdať krajinám pôvodu a v európskych cieľových štátoch musia byť tiež prisťahovalci informovaní o týchto nástrojoch.

3.3 Naviac obojstranné dohody medzi členskými štátmi a tretími krajinami, ktorých účelom je regulovať pracovnú imigráciu, predstavujú mimoriadne kladný vývoj, pretože sú založené na spolupráci s krajinami pôvodu, po čom už od zasadnutia v Tampere volajú Rada, Komisia, Európsky parlament aj EHSV. Väčšina týchto dohôd sa využíva pri riadení otázok súvisiacich s dočasnými prisťahovalcami a tými, ktorí vykonávajú menej kvalifikované práce. EHSV by však chcel upozorniť na to, že tieto dohody by mohli byť ešte efektívnejšie, keby boli vytvárané v spolupráci so sociálnymi partnermi členských štátov a krajín pôvodu. Vo svetle týchto skúseností sa tiež prejavili aj problémy na konzulárnych úradoch členských štátov, ktoré trpia nedostatkom pracovníkov špecializujúcich sa na pracovnú imigráciu.

3.3.1 EHSV tiež navrhuje možnosť, aby EÚ na základe asociačných dohôd a dohôd o spolupráci medzi EÚ a rôznymi tretími krajinami mohla vytvárať špecializované oddelenia pre pracovnú imigráciu. Asociačné dohody a dohody o spolupráci medzi EÚ a tretími krajinami by mohli pokrývať aj príležitosti pre pracovnú imigráciu a vzdelávacie programy. Migrácia kvalifikovaných pracovníkov do Európy z krajín pôvodu by mohla vytvoriť ďalšiu prekážku rozvoja týchto krajín, a preto musí Európska únia a členské štáty s nimi spolupracovať, aby bolo zabezpečené, že imigrácia sa stane faktorom rozvoja a nie dodatočným problémom.

3.3.2 Dotknuté krajiny naviac nemajú s EÚ vyvážené vzťahy v oblasti obchodných, finančných a technologických tokov. Asociačné dohody a dohody o spolupráci medzi Európskou uniou a tretími krajinami musia obsahovať nové politické a ekonomické nástroje predstavujúce pozitívny prínos rozvoja týchto krajín. To je jediný spôsob ako zaručiť rozumnú spoluprácu pri prevencii nelegálneho prisťahovalectva. Plná spolupráca medzi EÚ a rozvojovými krajinami je potrebná aj v rámci Svetovej obchodnej organizácie.

3.4 Niektoré členské štáty, po predchádzajúcom zhodnotení potrieb svojich pracovných trhov, využívajú systém kvót pre riadenie obojstranných dohôd, a to v spolupráci so združeniami zamestnávateľov a odborov. Vzhľadom ku klesajúcemu počtu členov týchto organizácií a ťažkopádnej byrokrácii, ktorú tento systém vytvára, nie sú výsledky tak dobré ako sa očakávalo. Príkladom sú štáty, v ktorých výrazne vzrástlo nelegálne prisťahovalectvo (napríklad Španielsko) a v ktorých napriek tomu neboli kvóty naplnené. Pružnejší systém riadenia kvót by bol užitočnejší v prípade, že by sa napríklad vydávali dočasné víza pre účel hľadania zamestnania, tak ako to navrhol EHSV vo svojom stanovisku ⁽¹⁾ k smernici o prijímaní prisťahovalcov.

⁽¹⁾ Viď Úradný vestník C 80 z 3.4.2002, spravodajca: pán Pariza Castaños

3.5 V Európskej únii je množstvo ľudí „bez papierov“, ktorí, podľa konštatovania Komisie, pracujú nelegálne a v skrytej ekonomike. Títo ľudia vstúpili do EÚ nelegálne alebo im už vypršal ich legálny pobyt a nevrátili sa do krajiny pôvodu. Oznámenie Komisie sa zaoberá aj politikou návratu a regulačnou politikou.

3.6 EHSV nesúhlasí s tvrdením Komisie, že *jediným uceleným prístupom k riešeniu problémov s osobami s nelegálnym pobytom je zabezpečiť ich návrat do krajín pôvodu* ⁽²⁾. Takýto prístup je nerealistický, pretože systémy a nástroje pre návrat nie sú primerané k veľkosti úlohy, kedy je potrebné riešiť situáciu, v ktorej sa nachádzajú milióny ľudí. EHSV svoj postoj vyjadril už vo svojom stanovisku ⁽³⁾ k Zelenej knihe o komunitárnej politike návratu nelegálne prebývajúcich osôb a v stanovisku ⁽⁴⁾ k otvorenému spôsobu koordinácie: EHSV verí, že *povinný návrat by nemal byť jedinou alebo hlavnou odpoveďou EÚ na prítomnosť prisťahovalcov, ktorí sa nachádzajú v EÚ v nelegálnom postavení. Čo je potrebné, je komplexná politika, zahŕňajúca ako návrat, tak i možnosť legalizácie* ⁽⁵⁾. Ak politika povinného návratu nie je spojená s regulačnými opatreniami, počet ľudí nachádzajúcich sa v nezákonnom postavení zostane nezmenený, a bude aj naďalej živiť skrytú ekonomiku a povedie k zvýšenému vykorisťovaniu v zamestnaní a k sociálnemu vylúčeniu ⁽⁶⁾. EHSV dúfa, že politika Spoločenstva podporí programy pre dobrovoľný návrat a verí, že nútený návrat by mal byť vyhradený pre situácie, kedy je takéto riešenie skutočne oprávnené v tom smere, ako už EHSV poukázal v spomínanom stanovisku o zelenej knihe týkajúcej sa politiky vrátenia nelegálnych prisťahovalcov ⁽⁷⁾.

3.7 EHSV už konštatoval, že postavenie tohto veľkého počtu ľudí, ktorí sa nachádzajú v nelegálnej situácii, by malo byť legalizované, a to pri splnení určitých podmienok súvisiacich s mierou do akej zapustili korene zo sociálneho a pracovného hľadiska ⁽⁸⁾. Rada a Komisia oprávnené trvajú na tom, že práca načierno musí byť premenená na riadne zamestnanie a na dosiahnutie tohto cieľa je nutné, aby dotyčné osoby, z nich mnohé sú nelegálnymi prisťahovalcami, spolupracovali. Taktiež je potrebné zabezpečiť spoluprácu ostatných sociálnych partnerov ⁽⁹⁾.

⁽²⁾ Bod 3.2.2. Oznámenie

⁽³⁾ Viď Ú. v. C 61 z dňa 14.3.2003, spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁴⁾ Viď Ú. v. C 221 z dňa 17.9.2002, spravodajkyňa: pani zu Eulenburg

⁽⁵⁾ Viď bod 2.2 stanoviska EHSV k Zelenej knihe o politike vrátenia nelegálnych prisťahovalcov

⁽⁶⁾ Viď bod 2.4 toho istého stanoviska

⁽⁷⁾ Viď Ú. v. C 61 zo dňa 14.3.2003; spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁸⁾ Stanovisko k oznámeniu o imigračnej politike Spoločenstva, Ú. v. C 260, zo dňa 17.9.2001; spravodajca: pán Pariza Castaños. Stanovisko k oznámeniu o spoločnej politike ilegálnej imigrácie, Ú. v. C 149, zo dňa 21.6.2002; spravodajca: pán Pariza Castaños. Stanovisko k zelenej knihe o politike vrátenia nezákonných prisťahovalcov, Ú. v. C 61 zo dňa 14.3.2003; spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁹⁾ Stanovisko teraz pripravované, SOC/172, spravodajca: pán Hahr

3.8 Nezákonné prisťahovalectvo je úzko spojené so skrytou ekonomikou a prácou načierno. Avšak skrytá ekonomika je skutočnosť, ktorá siaha ďalej ako problematika imigrácie. Charakter nelegálneho zamestnania priťahuje nelegálne imigračné prílevy. EHSV⁽¹⁾ preto víta prijatie zákonov v niektorých členských štátoch, ktoré uľahčujú legalizáciu postavenia týchto osôb, a to z pracovných alebo humanitárnych dôvodov alebo pretože sú už integrovaní do spoločnosti. Tento prístup môže tiež pomôcť zabrániť nárastu veľkého počtu osôb v nezákonnom postavení, ktorý by si inak vyžiadal mimoriadne legalizačné opatrenia. Tieto nástroje musia byť transparentné a ich zavedenie musí byť sprevádzané nevyhnutnou informovanosťou a koordináciou medzi členskými štátmi.

3.9 Prisťahovalci musia byť plne integrovaní do európskeho pracovného trhu, a to presadzovaním väčšej mobility. EHSV⁽²⁾ podporil smernicu o štatúte štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí majú v EÚ dlhodobý pobyt a ktorá zjednoduší mobilitu prisťahovalcom s týmto postavením. EHSV taktiež podporil rozšírenie nariadenia č. 1408/71⁽³⁾ tak, aby pokrývalo aj štátnych príslušníkov tretích štátov. Bolo by vhodné rozšíriť túto mobilitu v rámci Európskej stratégie zamestnanosti aj na iné prisťahovalecké skupiny s využitím siete EURES.

3.9.1 Komisia konštatuje, že návrh na prijatie smernice o službách na vnútornom trhu, týkajúce sa poskytovania cezhraničných služieb, taktiež povedie k zvýšeniu mobility. EHSV v súčasnej dobe vypracováva stanovisko⁽⁴⁾, ktoré obsahuje radu návrhov na nápravu problémov, ktoré prináša táto smernica.

3.10 Mnoho prisťahovalcov nemôže vykonávať zamestnanie, ktoré zodpovedá ich vzdelaniu, pretože úrady v členských štátoch neuznávajú ich odborné kvalifikácie. EÚ musí rozšíriť smernicu o odborných kvalifikáciách, aby zjednodušila uznanie kvalifikácií získaných v krajine pôvodu. Tým sa zabráni prípadom diskriminácie z dôvodu neuznania kvalifikácie a členské štáty aj Európske spoločenstvo budú mať väčší úžitok z práce ľudí, ak prihliadnu k ich odborným kvalifikáciám.

3.11 Nedostatok vhodných údajov je príčinou toho, že sa nedá vyhodnotiť dopad vízovej politiky na zníženie nelegálneho prisťahovalectva. Nutnosť krátkodobých víz pre občanov tretích krajín môže zmenšiť rozsah nelegálneho prisťahovalectva, ktoré

je dôsledkom danej situácie, je však treba vziať do úvahy nebezpečenstvo zvýšenia počtu ľudí, ktorí sa stanú obeťami sietí nezákonného obchodovania a zaobchádzania s ľuďmi. EHSV podporuje používanie víz len vo výnimočných situáciách. Vízová politika by mohla závažným diskriminačným spôsobom obmedziť mobilitu osôb, a preto je potrebné zabezpečiť zodpovedajúce riadenie konzulárnych úradov, t.j. priehľadnosť konaní a vylúčenie možnosti akejkoľvek korupcie.

3.12 EHSV súhlasí s tvrdením Komisie, že boj proti nezákonnému prisťahovalectvu musí byť aj naďalej zásadnou súčasťou riadenia imigrácie. Otváranie legálnych ciest pre pracovnú migráciu, zníženie rozsahu skrytej ekonomiky a nezákonného zamestnávania, spolupráca s krajinami pôvodu, atď. musí byť doprevádzané skutočne efektívnym sledovaním vonkajších hraníc.

3.13 Zločinecké organizácie obchodujúce s ľuďmi sú mimoriadne silné a napojené na ďalšie trestné aktivity. EHSV vo rôznych stanoviskách⁽⁴⁾ vyzýval k účinnejšiemu boju proti zločinným sieťam, ktoré obchodujú s ľudskými bytosťami. Je potrebné zlepšiť spoluprácu medzi justičnými úradmi a úradmi vnútorných záležitostí členských štátov a Európskou komisiou. Taktiež je potrebné poskytnúť pre EUROPOL a EUROJUST najvhodnejšie politické, zákonné a administratívne nástroje ako aj urýchliť práce na vytvorení Európskej agentúry pre kontrolu hraníc a služby Európskej hraničnej stráže.

3.13.1 Niektoré európske územia ako južné ostrovy (Malta, Lampedusa, Kanárske ostrovy...) majú osobitné ťažkosti, nakoľko predstavujú styčné body pre nelegálnu imigráciu, a niekedy prijímajú počet imigrantov, ktorý presahuje ich integračné kapacity. Z tohto dôvodu je potrebné, aby Európska únia disponovala solidárnym systémom, ktorý by pomohol riešiť takéto situácie.

3.13.2 V boji proti nezákonnému obchodu a zaobchádzaniu s ľuďmi je treba zaručiť ochranu obetí podľa medzinárodného a humanitárneho práva a európskymi dohovormi o ľudských právach. Osoby nachádzajúce sa v nelegálnom postavení z dôvodu ilegálnej imigrácie tvoria súčasť citlivej a zraniteľnej skupiny, ktorá si vyžaduje osobitnú ochranu. Ich životy a bezpečnosť sú prioritou. EHSV prijal stanovisko⁽⁵⁾ pre zlepšenie ochrany obetí.

⁽¹⁾ Stanovisko k smernici o postavení štátnych príslušníkov tretích štátov s dlhodobým trvalým pobytom, Ú. v. C 36 z dna 8.2.2002, spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽²⁾ Stanovisko k nariadeniu (EHS) č. 1408/71 v Ú. v. C 157 zo dňa 25.5.1998, spravodajca : pán Liverani

⁽³⁾ Stanovisko o návrhu smernice o službách na vnútornom trhu, spravodajca: M. Metzler, pomocný spravodajca: M. Ehnmark

⁽⁴⁾ Stanovisko k nezákonnému prisťahovalectvu, Ú. v. C 149 zo dňa 21.6.2002; stanovisko k Úradu pre hranice, Ú. v. C 108 zo dňa 30.4.2004, a k programu ARGO (SOC/186), spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁵⁾ Stanovisko k Návrhu Smernice Rady o povolení krátkodobého pobytu pre obeť sprostredkovateľských aktivít nezákonného prisťahovalectva alebo obchodovania s ľudskými bytosťami, ktoré spolupracujú s príslušnými orgánmi, Ú. v. C 221 zo dňa 17.09.2002; spravodajca: pán Pariza Castaños

3.14 EHSV podporuje vznik otvorenej metódy koordinácie imigračnej a azylovej politiky⁽¹⁾. V súčasnej dobe pôsobí v rámci EÚ Výbor pre imigráciu a azyl, ktorý odvádza vynikajúcu koordinačnú a poradenskú prácu, avšak má nedostatočný mandát. Európska rada v Solúne umožnila pilotný projekt vytvorenia Európskej migračnej siete. Táto sieť si zasluhuje podporu EHSV, pretože predstavuje krok k lepšej koordinácii vo vnútri EÚ.

3.15 EHSV víta skutočnosť, že ciele prisťahovaleckej politiky Spoločenstva zahŕňajú integračné opatrenia, o ktoré sa výbor usiloval⁽²⁾. Prijatie nových prisťahovalcov, ich začlenenie do trhu práce, jazyková príprava, boj proti diskriminácii a podieľanie sa na občianskom, kultúrnom a politickom živote – to všetko by mali byť strategické ciele EÚ. Podľa EHSV je zásadne dôležité, aby v otázke integračnej politiky mali verejné úrady podporu sociálnych partnerov a ostatných aktérov občianskej spoločnosti.

3.15.1 Výbor chce obyvateľom Európy odkázať myšlienku, že prisťahovalci sú veľmi potrebnými členmi našej spoločnosti a prispievajú k hospodárskemu, sociálnemu a kultúrnemu bohatstvu Európy. EHSV chce i naďalej aktívne spolupracovať s ostatnými inštitúciami EÚ pre zaistenie plnenia cieľov stanovených v Tampere, pre zavedenie vhodnej spoločnej imigračnej politiky a pre harmonizáciu legislatívy. Výbor spoločne

s Komisiou, sociálnymi partnermi a aktérmi občianskej spoločnosti vytvorí stály nástroj na dosiahnutie tohto cieľa⁽³⁾. Boj proti rasizmu, xenofóbii a diskriminácii sú cestou ako dosiahnuť integráciu a rovnosť zaobchádzania.

3.16 Sociálna agenda⁽⁴⁾ v súčasnej dobe obsahuje rad cieľov v oblasti podpory integrácie, boja proti diskriminácii a zabezpečenia rovnakého zaobchádzania. V nasledujúcich rokoch bude potrebné prispôsobiť niektoré pravidlá sociálnej politiky EÚ v dôsledku zvýšeného počtu prisťahovalcov.

3.17 EHSV podčiarkuje skutočnosť, že návrh Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu položil nové základy imigračnej politiky Spoločenstva a pripomína, že prijal stanovisko z vlastnej iniciatívy⁽⁵⁾, v ktorom navrhuje, aby v návrhu ústavnej zmluvy bola poskytnutá možnosť získať občianstvo Európskej únie štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí majú povolenie na dlhodobý pobyt s cieľom rozšíriť ich politické práva a podporiť integráciu. EHSV taktiež prijal stanovisko z vlastnej iniciatívy⁽⁶⁾, v ktorom navrhuje, aby členské štáty Európskej únie ratifikovali Medzinárodnú dohodu o ochrane práv pracujúcich imigrantov a ich rodín, ktorú prijalo valné zhromaždenie Spojených národov⁽⁷⁾ a ktorá má za cieľ chrániť ľudské práva a dôstojnosť osôb, ktoré emigrovali z pracovných a ekonomických dôvodov na celom svete, prostredníctvom vhodnej legislatívy a národných praktík. Výbor znovu vyzýva Radu a Komisiu, aby zvážili ratifikáciu tejto zmluvy.

Brusel 15. decembra 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Stanovisko pani zu Eulenburg v Ú. v. C 221 zo dňa 17.9.2002

⁽²⁾ Stanovisko v Ú. v. C 125 zo dňa 27.5.2002 o prisťahovalectve, integrácii a úlohe aktérov občianskej spoločnosti; konferencia organizovaná EHSV a Komisiou v dňoch 9. a 10. septembra 2002: *Prisťahovalectvo: úloha občianskej spoločnosti v integrácii*

⁽³⁾ Zatiaľ nebolo rozhodnuté o forme (monitorovacie stredisko, výročná konferencia)

⁽⁴⁾ Stanovisko EHSV k oznámeniu o predbežnom prieskume agendy sociálnej politiky, Ú. v. C 80 zo dňa 30.3.2004, spravodajca: pán Jahier

⁽⁵⁾ Stanovisko: *Prístup k občianstvu Európskej únie*, v Ú. v. C 208 zo dňa 3.9.2003, spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁶⁾ Stanovisko: Medzinárodná zmluva o migrantoch, Ú. v. EÚ C 241 z 28.9.2004, spravodajca: pán Pariza Castaños

⁽⁷⁾ Resolución nº 45/158 de 18 de diciembre de 1990 y que se encuentra en vigor desde el 1 de julio de 2003.

Stanovisko k téme „Oznámenie Komisie pre Radu a Európsky parlament o spravovaní riadeného vstupu osôb do Európskej únie, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu a o posilnení možností ochrany v regiónoch pôvodu“ — „Zlepšiť prístup k trvalým riešeniam“

(COM(2004) 410 final)

(2005/C 157/16)

Dňa 25. augusta 2004 sa Komisia na základe článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla požiadať Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie stanoviska k danej téme.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená prípravou prác výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 25. novembra 2004 (Spravodajca: pani LE NOUAIL-MARLIÈRE).

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí z 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi zo dňa 15. decembra), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledovné stanovisko 139 hlasmi za, 1 hlasom proti, 9 sa zdržali hlasovania.

1. Obsah dokumentu Komisie

1.1 Predložená správa predstavuje odpoveď Komisie na bod 26 záverov Európskej rady v Solúne v dňoch 19. a 20. júna 2003, ktorý vyzýva Komisiu, „aby preskúmala všetky parametre, ktoré umožnia, aby sa vstup osôb do EÚ potrebných medzinárodnú ochranu, uskutočňoval usporiadanejším a lepšie riadeným spôsobom a aby preverila možnosti krajín pôvodu poskytnúť lepšiu ochranu týchto osôb“.

1.2 Je rozdelená do štyroch kapitol, z ktorých **prvá je venovaná tomu**, aby „preskúmala všetky parametre, ktoré umožnia, aby sa vstup osôb do EÚ potrebných medzinárodnú ochranu, uskutočňoval usporiadanejším a lepšie riadeným spôsobom.“

1.3 Presídlenie spočíva v tom, že utečenci, prichádzajúci z prvej prijímajúcej krajiny alebo tranzitnej krajiny, sa premiestnia na územie únie alebo tretej krajiny (Kanada, Spojené štáty, Austrália, ...), čo v definícii predstavuje usmernený a riadený vstup do EÚ. Uvedené by malo zohrať svoju úlohu v spoločnej azylovej politike EÚ. Existujú päť dôvodov na to, aby EÚ zaujala v tejto oblasti postoj na komunitárnej úrovni a zaviedla program presídlenia na úrovni EÚ.

1.4 **Kapitola II** skúma, akým spôsobom by mohli regióny pôvodu zabezpečiť lepšiu ochranu osôb, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu a ako by im EÚ mohla v tejto úlohe pomôcť.

1.5 Opatrenia, ktoré sú určené na posilnenie možností ochrany sa musia zaradiť do usmerneného a systematického prístupu k otázke. V tomto kontexte je nevyhnuté úsilie na vytvorenie referenčného systému vo veci účinnej ochrany, ktorého sa musí krajina príjmu pridržovať za pomoci a v partnerstve s EÚ. Za týmto účelom by mala EÚ v prvom rade urobiť analýzu opatrení, ktoré sama podporuje na ochranu

tých, ktorí ju potrebujú a ktoré zdôrazňujú ochranu proti prenasledovaniu a potláčaniu, prístup k legálnemu postupu a možnosti získať dostatočné prostriedky na živobytie.

1.6 Prvky ochrany, ktoré sú ďalej uvedené, by mohli na jednej strane byť považované za vhodné ukazovatele na odhad možnosti ochrany pre prijímacie krajiny a určiť, či je zavedený trvalý systém ochrany a na druhej strane, poslúžiť k orientácii pri definovaní referenčného systému na posilnenie kapacít:

— Prijatie nástrojov ochrany utečencov, vrátane regionálnych nástrojov, ako i ostatných dohôd o právach človeka a medzinárodnom humanitárnom práve, dodržiavanie týchto nástrojov a odstránenie rezerv;

— Národné právne rámce: prijatie/úprava legislatívy o utečencoch a azyle;

— Registrácia žiadateľov o azyl a utečencov a podrobný písomný záznam o ich žiadosti;

— Prijatie a uchýlenie žiadateľov o azyl;

— Podpora v prospech sebestačnosti a miestnej integrácie.

1.7 **Kapitola III** skúma ako integrovaným, celkovým, vyváženým, pružným a prispôbeným prístupom dospieť k rôznym otázkam o imigrácii a azyle.

1.8 Aby k tomu došlo, Komisia navrhuje viacročné programy ochrany regiónov EÚ so zoznamom a časovým rozpisom aktivít a návrhov, ktoré by sa mali viesť v oblasti azylu a migrácií. Tieto programy budú vypracované v partnerstve s tretími krajinami v predmetnom regióne. Tieto programy sa budú zavádzať spoločne so strategickými dokumentmi v oblastiach a krajinách, ktoré predstavujú celkový rámec vzťahov Spoločenstva s rozvojovými krajinami a v tých istých cykloch.

1.9 Programy regionálnej ochrany EÚ zodpovedajú „balíku“ opatrení, ktoré už existujú a niektoré sa práve vypracúvajú alebo sa očakáva návrh na iné: opatrenia určené na posilnenie možností ochrany, systém registrácie, program presídlenia na úrovni EÚ, pomoc pri zlepšovaní miestnych infraštruktúr, pomoc v integrácii osôb, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu v tretích krajinách, spolupráca vo veci legálnej imigrácie, aktivity v oblasti usmerňovania migračných tokov a návratu do krajín pôvodu.

1.10 Nakoniec **kapitola IV** formuluje závery predmetného oznámenia a predstavuje najvhodnejší postup, v ktorom je potrebné pokračovať a žiada o podporu Radu, Európsku radu a Parlament.

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Výbor schvaľuje zámer Komisie, ktorý sa opiera o odporúčania Úradu Vysokého komisára pre utečencov OSN (ďalej len UNHCR), ale myslí si, že v oznámení Komisie sú nedostatočne uvedené garancie úrovne medzinárodnej ochrany, ktorá sa dosiahla od roku 1951. Žiaľ, je potrebné garantovať túto úroveň alebo ju ešte zvýšiť, pretože medzinárodná situácia sa charakterizuje diskriminačnými situáciami v prostredí nenávisť, ktoré môže vyústiť až do ozbrojeného konfliktu – diskriminácia, ktorou sú postihnuté spoločenské skupiny civilného obyvateľstva alebo jednotlivci, ktorí patria k rôznym spoločenským skupinám – a prenasledovanie jednotlivcov alebo skupín zo strany štátov alebo neštátnymi aktérmi (skupiny, jednotlivci). Z tohto hľadiska, výbor podporuje činnosť, ktorú vedie „Konvent +“ pri UNHCR, ktorého poslaním je vylepšiť a prispôsobiť štatút utečenca a ženevský dohovor.

2.2 Návrh programov presídlenia by mal viac zdôrazňovať to, že prvoradým cieľom presídlenia ako trvalého riešenia je čo najskôr obnoviť osobám, ktoré majú štatút utečenca alebo medzinárodnú ochranu v zmysle smernice o podmienkach priznanie štatútu⁽¹⁾, bežné a dôstojné životné podmienky v zmysle ženevského dohovoru a postupovej smernice Vysokého komisára pre utečencov (ďalej len HCR).

2.3 Výbor zdôrazňuje potrebu dohody medzi členskými štátmi o právnom štatúte, na základe ktorého by uznávali a podporovali programy presídlenia, ktoré už v niektorých členských štátoch existujú a zároveň by sa mali usilovať prijímať spoločné normy na rozšírenie týchto programov v členských štátoch EÚ, ktoré sú signatármi ženevského dohovoru.

2.4 Tieto programy by boli odpoveďou na potreby skutočnej medzinárodnej ochrany v zmysle dohovoru z roku 1951 a zároveň by mali zabrániť tendencii zneužívania reštrikčného výkladu štatútu utečenca a stupňa jeho ochrany. Hoci výbor zdieľa tieto obavy, pripomína, že:

— Aj naďalej pretrvávajú medzinárodné záväzky členských štátov Európskej únie, ktoré sú súčasťou dohovoru z roku 1951, napriek tomu si niektoré štáty nedajú námahu prijať alebo preskúmať žiadosť a pritom zamietnu jej prijatie bez toho, aby zobrali na vedomie, že návrat do krajiny pôvodu môže ohroziť život danej osoby.

— Podmienky prijatia žiadateľov o azyl v niektorých členských štátoch sa transformujú na podmienky „zadržania“ pre žiadateľov o azyl, ktorých žiadosti boli prijaté, ale ešte neboli preskúmané – a boli predmetom správ orgánov verejných sociálnych služieb a v ktorých sú preukázané traumatizujúce fakty pre samotných žiadateľov o azyl a celú občiansku spoločnosť. Uvedené je príčinou toho, že občianska spoločnosť vo všeobecnosti vníma otázku azylu s predstavou katastrofy.

— Značné zlepšenie by malo byť súčasťou cieľov, predložených v oznámení hlavne čo sa týka slobody pohybu, finančnej pomoci, asistenčnej pomoci pre utečencov od špecializovaných asociácií a programov, ktoré podporujú začlenenie.

— Podmienky prítomnosti *mimovládnych organizácií* (ďalej len MVO) a *združení pomoci pre utečencov* v azylových centrách by sa mali zlepšiť tým, že budú uzavreté zmluvy o spolupráci s úradmi krajinami prijatia alebo aspoň tak, že sa presne vymedzia ich práva.

2.5 Tým, že prichádza k zámene žiadateľov o medzinárodnú ochranu a bojom proti nelegálnej imigrácii sa naznačuje, že každá žiadosť o azyl je zneužitím práva a je nepodložená. Taktiež to vedie k dojmu, že ochrana štatútu utečenca vedie cez posilnenie celosvetových donucovacích opatrení. Týmto spôsobom sa ani neobjasňuje ani nezlepšuje vnímanie jej povinností u verejnosti.

2.6 Tak ako to doporučujú správy Európskeho parlamentu⁽²⁾, stanoviská EHSV⁽³⁾ a doporučená medzinárodných organizácií⁽⁴⁾, programy by nemali nahradiť dodržiavanie postupov a skúmanie individuálnych žiadostí členskými štátmi.

⁽²⁾ Pozri správu Európskeho parlamentu A5-0304/2001 (spravodajca: R. J. E. EVANS) k správe Komisie „K spoločnému azylovému postupu a jednotnému štatútu, platnému v celej únii pre osoby, ktorým bol udelený azyl“ (COM(2000)755 konečná) a správu A5-0291/2001 (spravodajca: R. G. WATSON) o smernici o minimálnych normách v procedúrach udeľovania a odňatia štatútu utečenca. Správa Európskeho parlamentu A5-0144/2004 (spravodajca: Luis Marinho) o Správe Komisie pre Radu a Európsky parlament: Prístupnejšie, spravodlivejšie a lepšie organizované azylové režimy (COM(2003)315 konečná).

⁽³⁾ Pozri stanoviská EHSV o správe Komisie „K spoločnému azylovému postupu a jednotnému štatútu, platnému v celej únii pre osoby, ktorým bol udelený azyl“ (COM(2000)755 konečná) v JO C 260 z 17/09/2001 (spravodajcovia: pán MENGOSZI a pán PARIZA CASTAÑOS) a stanoviská EHSV o smernici o minimálnych normách v procedúrach udeľovania a odňatia štatútu utečenca v JO C 193 z 10/07/2001 (spravodajca: pán MELICÍAS).

⁽⁴⁾ Hlavne Vysoký úrad Spojených národov pre utečencov, Európska rada o utečencoch a exilantoch (ECRE) a Charity v Európe.

⁽¹⁾ Viď smernicu 2004/83/ES, ktorú prijala Rada dňa 29.4.2004.

2.7 Výbor zdôrazňuje, že osoby, ktoré majú úmysel a podarí sa im prekročiť hranice EÚ v nádeji, že tam požiadajú o azyl, sú iba malou súčasťou (okolo jednej stotiny) osôb, ktoré majú právo požiadať o azyl. Na to, aby sme mohli správne určiť záväzky a povinnosti EÚ, je potrebné konzultovať správu UNHCR 2003, kde je stanovený počet osôb a obyvateľstva, ktoré sú predmetom znepokojenia alebo sú pod záštitou HCR.

3. Zvláštne pripomienky

3.1 Z hľadiska hodnotiacej bilancie európskych mimovládnych organizácií (ďalej len MVO) a inštitúcií, vrátane Európskeho parlamentu sa Výbor obáva, že rezerva, ktorá sa ponecháva členským štátom, aby určili kritéria prístupu k programom na presídlenie, vedie iba k pomalému zníženiu garantovanej ochrany podľa pravidiel ženevského dohovoru z roku 1951 a newyorského protokolu z roku 1967.

3.2 To, že zastupiteľské úrady HCR „prima facie“ uznajú utečencov, ktorí žiadajú o medzinárodnú ochranu v prvých krajinách príjmu v regiónoch pôvodu, neznamená uznanie štatútu utečenca z titulu ženevského dohovoru, ale umožňuje HCR predložiť zoznam osôb, oprávnených využiť program presídlenia. Úradom prvej prijímacej krajiny, tranzitu alebo presídlenia prináleží, aby uznali štatút utečenca podľa dohovoru alebo subsidiárnej ochrany. Tým, čo využijú program presídlenia, bude priznaný jeden zo štatútov medzinárodnej ochrany.

3.3 Výbor zdôrazňuje potrebu individuálneho preskúmania žiadostí nezávisle od zvolených programov presídlenia (s odvolacím právom s odkladným účinkom proti navráteniu) a obáva sa, že ak bude chýbať jasné rozdelenie kompetencií, vytvorí sa právne vákuum aj napriek dublinskému dohovoru 2, ktorou nie sú viazané prijímacie alebo tranzitné krajiny z regiónov pôvodu. Navyiac, podmieňovanie uznania štatútom medzinárodnej ochrany na voľbu programu presídlenia by mohlo viesť členské štáty zúčastnené v programoch na presídlenie k tomu, aby obmedzili počet zmluvne uznaných utečencov alebo počet tých, ktorí využívajú subsidiárnu ochranu.

3.4 Výbor podporuje návrh Komisie ako príspevok EÚ k účinnej ochrane utečencov s priznaným štatútom, ak sa budú uplatňovať právno-procesné garancie a dodržiavať individuálne práva žiadateľov o azyl v zmysle medzinárodných dohôd, konkrétne ženevského dohovoru a newyorského protokolu, a zároveň ak utečenci, ktorí nespĺňajú kritériá pre zaradenie do programu presídlenia, nebudú ukrátení na svojich právach na prešetrovanie ich žiadostí a prípadného priznania štatútu. Výbor by naopak nebol naklonený tomu, aby posilnenie kapacitných možností krajín prvého prijatia alebo tranzitných krajín v oblastiach

pôvodu malo za následok zníženie záväzkov členských štátov Európskej únie na tom, aby uznali štatutárnu a právnu ochranu utečenca alebo beneficianta subsidiárnej ochrany.

3.5 Výbor doporučuje, aby zosúladené postupy, ktoré prijala Rada dňa 29. apríla 2004 boli zavedené a kontrolované, a aby cieľom predloženého oznámenia nebolo presúvať prešetrovanie žiadostí na krajiny z oblasti pôvodu. Výbor naopak doporučuje, aby prijaté minimálne normy podnietili členské štáty, aby dodržiavali garancie a mohli konať nad rámec doporučených noriem.

3.6 Zostáva ešte veľa regiónov, ktoré sa môžu stať oblasťami diskriminácie, nedodržiavania ľudských práv, prenasledovania tých, čo bojujú za tieto práva, prírodných katastrof alebo iných súvisiacich pohrôm, hladomorov, špekulácií, klimatických zmien a rôznych iných príčin. Výbor si teda kladie otázku, či štáty hraničiace s krajinami, z ktorých pochádzajú žiadatelia o azyl sú vo všetkých prípadoch najlepšie pripravené na prijatie, uznanie a výber všetkých utečencov, ktorí by mohli byť zapojení do programov presídlenia. Výbor si tiež seriózne kladie otázku o tom, či zastúpenia EÚ v tretích krajinách sú kapacitne vybavené na zvládnutie týchto úloh bez pomoci a zásahu organizovanej občianskej spoločnosti. Výbor navrhuje, aby sa zosúladené postupy, ktoré Rada prijala 24. apríla 2004, zaviedli a preverili skôr, ako sa prejde k nasledujúcej etape, ktorá bude spočívať v decentralizácii skúmania žiadostí v krajinách pôvodu.

3.7 Výbor sa obáva, že už teraz ťažké poskytovanie pomoci európskych, medzinárodných a miestnych združení a MVO, sa stane nemožným pre nevôľu, zvýšené náklady alebo nárast počtu aktérov, ktorí zastupujú verejné orgány alebo napäté vzťahy ako aj nedostatok prostriedkov, ktorým trpia miestne združenia v niektorých krajinách.

3.8 Napriek potrebe odbremeniť krajiny prvého prijatia alebo tranzitu v regiónoch pôvodu a zvýšiť príspevok na to, aby sa utečencom opäť vytvorili podmienky pre normálny a dôstojný život, nesmie prípadná spolupráca s krajinami prvého príjmu alebo tranzitu vo veci programov na opätovné premiestnenie v žiadnom prípade nahradiť právo jednotlivca požiadať o azyl na území EÚ, ani povinnosti štátov ženevského dohovoru, v ktorých bude individuálna žiadosť o azyl podaná.

3.9 Výbor pripomína, že musí pokračovať „politické“ rokovanie s krajinami pôvodu. Vyzývať a pomáhať rešpektovať ľudské práva hlavne v krajinách, ktoré môžu byť podľa prípadov, krajinami pôvodu, prijatia alebo tranzitu na základe individuálnej situácie osôb a rozdelenia záväzkov a povinností medzi štátmi všetkých regiónov.

3.10 Naďalej ešte môže prísť k hromadným prílivom utečencov. Smernica o prijímaní v prípade masívneho prílivu ⁽¹⁾ sa uplatňuje iba v prípade hromadného prílivu utečencov na územie EÚ, a výbor ľutuje, že sa v správe nehovorí o pomoci, ktorú treba podporiť alebo možnosti využitia programov o presídlení v tomto prípade.

4. Závery

4.1 Otvorenie legálnych ciest imigrácie musí odpovedať na otázky emigrácie a imigrácie, zatiaľ čo *právny inštitút azylu musí byť vyhradený len pre azyl, pričom tento nástroj musí celkovo zohľadniť potreby ochrany a opätovné zaradenie sa do normálneho a dôstojného života utečencov*, nezávisle od prostriedkov spolupráce a pomoci Európskej únie tretím krajinám v ekonomickej, sociálnej a environmentálnej oblasti. Tieto opatrenia majú dopĺňajúci charakter a nenahrádzajú individuálnu medzinárodnú ochranu. Nesmie prísť k zmiešaniu týchto dvoch spôsobov ochrany, hoci rozdielne účinky môžu mať rovnaké príčiny, neexistuje systematická spojitosť medzi regiónmi, ktoré sú málo alebo zle zapojené do svetovej ekonomiky a nerešpektujú ľudské práva.

4.2 Rozvoj problematiky azylu je všade veľmi prísne sledovaný: MVO a medzinárodné a národné syndikáty sú stále viac znepokojené, pretože EÚ nedodríava svoje sľuby. V tomto kontexte prichádza Komisia s vypracovaním Oznámenia o vypracovaní a zavádzaní „trvalých riešení“.

4.3 Výbor sa domnieva, že Komisia a Rada nemôžu ignorovať znepokojenie zo situácie, na základe ktorej záväzky z Tampere dali podnet k vzniku smerníc alebo právnych opatrení, ktoré uprednostňujú jeden postup na úkor z druhého. Výbor trvá na fakte, že európska verejná mienka je tvorená z rôznych prúdov, nie je homogénna a jednoliata, čo je charakteristické pre otvorenú spoločnosť, ktorá sa hlási k demokracii a právu. A preto by mala Komisia vo svojom prístupe a Rada v jej rozhodnutiach interpretovať vo väčšej miere záväzky z Tampere, kde sa zaviazala vytvoriť priestor slobody a spravodlivosti v zmysle *práv občanov a práv osôb v zmysle Charty základných práv a povinností, ktoré z nej pre členské štáty vyplývajú*.

4.4 Interpretácia bezpečnosti, ktorá nasledovala po atentátoch z 11. septembra 2001, ukazuje svoje obmedzenia tak vo výsledkoch rôznych národných alebo európskych volieb,

vrátane výšky miery volebnej absencie, ktorá neustále narastá, ako aj v rôznych ozbrojených konfliktom, ktoré sa transformovali na chronické občianske vojny alebo dokonca na porušovanie univerzálnych ľudských práv.

4.5 Za desať rokov EÚ prijala a uznala rozdielny počet utečencov podľa členských štátov, ale reálne potreby ukazujú, že nech by bol podiel prijatí EÚ na medzinárodnej úrovni akýkoľvek, podporné programy v regiónoch pôvodu (napríklad v Afrike a Caswaname) ako aj programy presídlenia v EÚ, by mohli prispieť k zlepšeniu situácie utečencov alebo žiadateľov o azyl s právom na medzinárodnú ochranu.

4.6 Výbor podporuje návrh správy za podmienky nasledovných požadovaných objasnení:

- lepšie spracovanie žiadostí o azyl na území všetkých členských štátov a zastavenie zamietania prijatí bez preskúmania žiadostí v krajinách alebo regiónoch pôvodu, ktoré porušili princíp nenávratnosti, transpozíciou a rýchlym zavedením smerníc „postupy“ a „kvalifikácia“ a využiť možnosť použiť právne normy vyššieho rangu ako sú minimálne normy;
- aby podmienky pre *prítomnosť MVO a združenie pre pomoc utečencom* v azylových centrách boli zlepšené pomocou uzavretia dohôd o spolupráci s prijímajúcimi úradmi krajiny, alebo aspoň prostredníctvom objasnenia ich práv;
- opätovné preskúmanie princípu hodnotenia, ktorý získali niektoré štáty pôvodu alebo tranzitné štáty ako „bezpečné tretie štáty“, ktoré zbavujú žiadateľov o azyl možnosti preskúmať ich individuálnu situáciu a z toho vyplývajúce ich práva;
- objasnenie faktu, že štatút podľa ženevského dohovoru je v procedúre nadradený nad právom na subsidiárnu ochranu ⁽²⁾;
- objasnenie, že beneficiantom programov na opätovné premiestnenie bude uznaný štatút utečenca v zmysle ženevského dohovoru a štatút utečenca alebo beneficianta subsidiárnej ochrany v zmysle smernice „kvalifikácia“, ktorá umožní dodržiavať ich základné ľudské práva za každých okolností a zároveň prispeje aj k tomu, že nevznikne populácia „nerozhodnutých prípadov“ bez konkrétnych práv v nových krajinách, európskych spoločenstvách alebo tretích krajinách, kde sa usadili.

Brusel 15. decembra 2004.

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Smernica 2001/55/ES.

⁽²⁾ Pozri správu Komisie COM(2004) 503 konečná a stanovisko Výboru k nej (SOC/185).

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie Rade a Európskemu parlamentu – „Účinnější a spoločný Európsky azylový systém – jednotný postup ako ďalšia etapa““

(COM(2004) 503 final – SEC(2004) 937)

(2005/C 157/17)

Dňa 15. októbra 2004 sa Komisia rozhodla v súlade s článkom 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva konzultovať Európsky hospodársky a sociálny výbor v danej veci.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená prípravou prác výboru v danej veci prijala svoje stanovisko dňa 25. novembra 2004. (Spravodajca: pani **LE NOUAIL-MARLIÈRE**).

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdza z 15. decembra), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledujúce stanovisko 133 hlasmi za, 0 hlasmi proti a 10 sa zdržali hlasovania.

1. Obsah dokumentu Komisie

1.1 Oznámenie predložené EHSV doporučuje zlepšenie a urýchlenie postupu pri priznávaní štatútu azylanta alebo medzinárodne chránenej osoby.

1.2 Zvažuje možné výhody jednotnej azylovej politiky, rýchlejších a účinnějších zjednodušených postupov a ich výhody pre žiadateľov o azyl: zdá sa, že Komisia usiluje o zlepšenie verejnej mienky v otázke spracovávanía žiadostí o azyl a navrátenie odmietnutých žiadateľov.

1.3 Komisia ďalej obhajuje pridanú hodnotu takýchto zmien, ktorá vznikne spoluprácou členských štátov, spoločnou metódikou založenou na dvoch vzájomne závislých prístupoch nasledujúcich v tomto poradí: vstupná „prípravná“ fáza a opatrenia v komunitárnej legislatíve.

1.4 Prípravná fáza by bola obdobím konzultácií a diskusií o potrebách členských štátov v oblasti zjednotenia postupov, vedúcich k priznávaniu oboch typov štatútov, ktoré sú upravené v Smernici o vyžadovaných podmienkach ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Viď smernicu o minimálnych štandardoch obsahu štatútu azylanta, ktorý bol prijatý Radou dňa 29. apríla 2004 a príslušné stanovisko EHSV a súvisiace stanovisko EHSV v ÚV. C 221 z 17.9.2002 (spravodajca: pani Le NOUAIL).

1.5 Prípravná fáza by začala v januári 2005 a prebiehala by súčasne so zavádzaním už prijatej legislatívy „prvej fázy spoločnej európskej azylovej politiky“ ⁽²⁾.

1.6 Komisia predstaví svoj akčný plán „jediný administratívny priečinok“ do konca roku 2004.

1.7 Doporučovaná prípravná fáza má štyri zámery:

— orientovať a vyjasniť diskusiu o opatreniach, ktoré by mala EÚ podniknúť na zavedenie jednotného postupu;

— identifikovať zmeny, ktoré je treba uskutočniť;

⁽²⁾ Viď rozhodnutie 2000/596/ES o založení Európskeho fondu pre azylových súvisiace stanovisko v ÚV. C 168 z 16.06.2000 (spravodajca: pani zu Eulenburg); Smernica 2001/55/EC o poskytovaní dočasnej ochrany v prípade hromadného príchodu a stanovisko EHSV v ÚV. C 155 z 29.05.2001 (spravodajca: pán Cassina); Smernica o minimálnych štandardoch na postupy členských štátov pri prideľovaní a odobratí postavenia azylanta, v ktorej Rada dosiahla dohodu dňa 19.4.2004 a stanovisko EHSV v ÚV. C 193 z 10.7.2001, (spravodajca: pani Melicias); Smernica 2003/9/EC o minimálnych štandardoch na prijímanie žiadateľov o azyl v členských štátoch a stanovisko EHSV z ÚV. C 48 z 21.02.01 (spravodajcovia: pán Mengozzi a pán Pariza Castaños); Nariadenie č. 343/2003 o kritériách a mechanizmoch prešetrovania žiadostí o azyl (Dublin II) a stanovisko EHSV v ÚV. C 125 z 27.05.02 (spravodajca: pán Sharma); Smernica 2004/83/ES o minimálnych štandardoch, ktoré musia spĺňať osoby tretích štátov a osoby žiadajúce o udelenie azylu a osoby ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu, prijaté Radou dňa 29.4.2004 a stanovisko EHSV v ÚV. C 221 z 17.9.2002 (spravodajca pani Le NOUAIL); rozhodnutie Rady o Európskom fonde pre azylových v období 2005-2010, na ktorom sa Rada dohodla 8.6.2004 a stanovisko EHSV v Ú. v. EÚ C 241 z 28.9.2004.

— iniciovať tieto zmeny a prijať operatívne postupy pred začatím legislatívnych aktivít alebo súbežne s nimi;

— na záver prípravná fáza poslúži ako konzultačná platforma.

1.8 Komunitárne legislatívne opatrenia sú druhou fázou postupu zjednotenia spracovávaní žiadostí o udelenie azylu v zmysle Ženevského dohovoru z roku 1951 a Newyorského protokolu z roku 1967 a druhotnej ochrany v zmysle kvalifikačnej smernice a požadovaných štandardov⁽¹⁾.

1.9 Oznámenie stanovuje praktické detaily legislatívneho prístupu: cieľnú úroveň, časový plán, rozsah pôsobnosti, odvolací postup, ochranu integrity Ženevského dohovoru, správu kvality rozhodnutí, postupy vrátenia a súvislosti s inými nástrojmi.

1.10 Súhrnne povedané, predložený jednotný postup je jediným postupom žiadosti o azyl alebo medzinárodnú ochranu bez ohľadu na postavenie žiadateľa:

— utečenec v zmysle Ženevského dohovoru z roku 1951 a Newyorského protokolu z roku 1967; alebo

— osoba využívajúca druhotnú ochranu v zmysle smernice 2004/83/ES prijatej Radou dňa 29. apríla 2004⁽²⁾

2. Všeobecné pripomienky

2.1 Výbor víta ambiciózný cieľ Komisie a zdieľa pozornosť, ktorú Komisia venuje tomu, aby jednotný postup zachovával integritu Ženevského dohovoru z roku 1951. Podľa ustanovení „kvalifikačnej“ smernice je nutné, aby nárok na udelenie azylu bol najprv skúmaný na základe postupu, ktorý je stanovený v dohovore z 1951 a možnosť udelenia druhotnej ochrany by mala byť zvažovaná na druhom mieste, ak podmienky požadované pre udelenie prvého postavenia podľa dohovoru nie sú naplnené.

2.2 Výbor doporučuje výslovné formulovanie tejto priority bez ohľadu na budúcnosť zavedenia jednotného postupu.

⁽¹⁾ Viď smernicu 2004/83/ES o minimálnych štandardoch pre príslušníkov tretích krajín a osôb bez štátnej príslušnosti na udelenie postavenia azylantov alebo osôb, ktoré potrebujú inú medzinárodnú ochranu, prijatú dňa 29.04.2004 a súvisiace stanovisko EHSV v ÚV. C 221 z 17.09.2002 (spravodajca: pani LE NOUAIL).

⁽²⁾ Viď smernicu 2004/83/ES o minimálnych štandardoch na udelenie štatútu azylanta príslušníkom tretích krajín, osobám bez štátnej príslušnosti alebo osobám, ktoré potrebujú inú medzinárodnú ochranu prijatú Radou dňa 29.04.2004.

2.3 Výbor doporučuje, aby každé zamietavé rozhodnutie o žiadosti o medzinárodnú ochranu, hlavne odmietnutie udelenia postavenia azylanta v zmysle Ženevského dohovoru z roku 1951, bolo odôvodnené aj v tom prípade, ak bola žiadateľovi udelená druhotná ochrana. Tieto záruky sú pre výbor nevyhnutné, ak má byť zachovaná integrita Ženevského dohovoru z roku 1951 tak, ako zdôrazňuje Komisia.

2.4 Čo sa týka potreby druhotnej ochrany, výbor pripúšťa, že žiadatelia o azyl nemôžu sami posúdiť, či ich postavenie spadá pod dohovor alebo druhotnú ochranu, a čelia tak v prípade odmietnutia postavenia podľa Ženevského dohovoru z roku 1951 ďalším ťažkostiam v krajinách, v ktorých sa nachádzajú, keď musia znovu podať žiadosť založenú na iných skutočnostiach, čo vedie k nepochopeniu, odradeniu a neznesiteľným preťahom.

2.5 Výbor vyzýva Komisiu, aby vzala na vedomie vo svojom oznámení a pri uskutočňovaní prípravnej a legislatívnej fázy zásadu neprípustnosti vyhostenia (článok 33 Ženevského dohovoru) a potrebu zaviesť prístup k opravným prostriedkom proti zamietavým rozhodnutiam s odkladným účinkom. Prípadné administratívne preskúmanie dôvodov druhotnej ochrany *ex officio* by sa malo uskutočniť po preskúmaní dôvodov na udelenie postavenia utečenca podľa Ženevského dohovoru a žiadateľ by mal mať zaručené právo na opravné prostriedky s odkladným účinkom v súlade s medzinárodnými a európskymi dohovormi o ľudských právach.

2.6 Preto tam kde existujú, by nemali byť z administratívnych odvolacích komisií vylúčené mimovládne organizácie ani Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov. V prípade opaku by tieto inštitúcie mali mať neobmedzený prístup k žiadateľom o azyl a k ich žiadostiam, aby im mohli zjednodušiť prístup a využitie práva na opravné prostriedky.

2.7 Výbor vyzýva Komisiu vo svojich návrhoch k smernici Postupy, ktorú Rada prijala 19. novembra 2004 a ktorá má byť znovu predložená Európskemu parlamentu, aby sa rozšírilo jej pole pôsobnosti na druhotnú ochranu v zmysle smernice Podmienky a ďalej, aby prehodnotila svoju klasifikáciu tretích krajín pôvodu alebo tranzitu ako „bezpečné tretie krajiny“, nakoľko táto odoberá žiadateľom o azyl možnosť individuálneho preskúmania ich situácie a z nej prameniacich práv.

2.8 Výbor doporučuje, aby nedostatky a problémy, ktoré môžu nastať pri súčasných postupoch priznávania postavenia azylanta, boli preštudované počas prípravnej fázy.

2.9 Čo sa týka bilaterálnych dohôd o navrátení, s cieľom umožniť všetkým členským štátom dodržiavať ich medzinárodné záväzky a európske smernice⁽¹⁾, Rada by mala v prípravnej fáze umožniť vytvorenie harmonizovaného

systému solidarity (napr.: program premiestnenia a „rozdelenia záťaže“) medzi členskými štátmi.

2.10 Výbor taktiež vyzýva Komisiu k preskúmaniu takzvaného „zrýchleného postupu“, ktorý odopiera žiadateľom o azyl možnosť riadneho posúdenia ich individuálnej situácie a s ňou spojených práv, hlavne odkladný účinok opravných prostriedkov, čo ich vystavuje nebezpečenstvu vystahovania do krajiny pôvodu bez toho, aby boli preskúmané opravné prostriedky príslušným súdnym orgánom.

2.11 Výbor vyzýva Komisiu k tomu, aby pri zvažovaní možnosti a dôvodov pre efektívny návrat zohľadnila skutočnosť, že návrat nie je možný v niektorých prípadoch z dôvodu prekážok nevzťahujúcich sa na štatút azylanta alebo z humanitárnych dôvodov (napr. ochorenie).

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Viď bod 3.13.1 stanoviska EHSV k oznámeniu Komisie na tému „štúdia vzťahov medzi legálnou a nelegálnou imigráciou“ (COM(2004)412 fin), prijatého 15/16 decembra 2004 (spravodajca: pán PARIZA CASTAÑOS)

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o prístupe k vonkajšej pomoci Spoločenstva“

(COM(2004) 313 final – 2004/0099 (COD))

(2005/C 157/18)

Dňa 15. augusta 2004 sa Rada rozhodla požiadať Európsky hospodársky a sociálny výbor o konzultáciu podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy, ktorá bola zodpovedná za prípravu prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 9. novembra 2004. Spravodajcom bol pán ZUFIAUR NARVAIZA.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (zasadnutie dňa 15. decembra) nasledovné stanovisko s 145 hlasmi za a 5 zdržania sa hlasovania.

1. Úvod

1.1 Cielené zefektívnenie rozvojovej pomoci zredukovaním súvisiacich nákladov na transakcie podnietil darcovskú komunitu, aby sa zapojila do neustáleho procesu zmien. To sa odrazilo v postojoch Výboru rozvojovej pomoci (DAC) pri Organizácii pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) – orgán, ktorý spája darcov a má za cieľ dosiahnuť harmonizáciu týchto politík.

1.2 Po niekoľkých desaťročiach skúseností sa objavila jasná zhoda, že vykonávanie pomoci priamo alebo nepriamo viazanej na nákup tovaru alebo služieb od darcu je nielen v nesúlade s cieľmi podporovania rozvoja, ale znižuje aj jej efektívnosť. Povinnosť nakúpiť tovar alebo služby od verejných alebo súkromných podnikov v darcovskej krajine, s obvyklým nedostatkom hospodárskej súťaže, vedie k vyšším nákladom a tiež podporuje korupciu. Takéto praktiky viedli ku vzniku série deformácií na vnútornom trhu, nedodržiavaniu pravidiel hospodárskej súťaže EÚ a to hlavne čo sa týka dodržiavania princípov rovnakého zaobchádzania a zákazu diskriminácie.

1.3 V dôsledku toho v nedávnych rokoch existoval záujem o darcovskú agendu, čo viedlo v marci 2001 k prijatiu odporúčania OECD/DAC uvoľniť pomoc najmenej rozvinutým krajinám, ktoré sa odvtedy stalo referenčným vzorom v danej oblasti. Základný účel odporúčania DAC je znížiť transakčné náklady pomoci o 15-30 %. Podľa údajov Svetovej banky by úplné neviazanie pomoci mohlo zredukovať tieto náklady o 25 %.

1.4 V komunitárnom kontexte bol tento prístup stanovený v marci 2002 Radou Európskej únie pre všeobecné záležitosti, ktorej zasadnutie sa konalo zároveň so zasadnutím Európskej rady v Barcelone pri príprave medzinárodnej konferencie

v Monterrey o financovaní rozvoja. Dospelo sa k záveru, že Európska únia by mala zaviesť odporúčanie DAC o neviazaní rozvojovej pomoci pre najmenej rozvinuté krajiny, pričom by sa zachoval existujúci systém cenovej preferencie v rámci EÚ-ACP. Rada a následne parlament (správa k oznámeniu Komisie Rade a Európskemu parlamentu o neviazaní pomoci: zvyšovanie efektívnosti pomoci COM(2002) 639 v konečnom znení – 2002/2284 (INI) A5-0190/2003) podporuje neviazanie pomoci na základne troch podmienok, ktoré by mali byť dodržané: regionálna a medziregionálna integrácia, budovanie inštitucionálnych kapacít v prijímajúcich krajinách a zabránenie poškodzovaniu hospodárskej súťaže medzi darcovskou a prijímajúcou krajinou. K tomuto je nutné pridať princípy reciprocity a spolupráce s medzinárodnými organizáciami.

1.5 Tento postoj bol postupne upresnený v celom rade následných oznámení od komunitárnych orgánov, ktoré sú citované v návrhu nariadenia. Bolo potrebné stanoviť a ešte viac upresniť podmienky prístupu k rôznym nástrojom externej pomoci Spoločenstva. Tento návrh prichádza ako odozva na túto potrebu.

1.6 Keďže nástroje v rámci Európskeho rozvojového fondu (ERF) a rozpočet Spoločenstva majú naďalej odlišný právny charakter, zdá sa byť logické, že sa vytvoria dva paralelné postupy. Nedávne oznámenie Komisie „Budovanie našej spoločnej budúcnosti: politické výzvy a rozpočtové prostriedky v rozšírenej únii v rokoch 2007-2013“⁽¹⁾ poskytuje rámec pre tento návrh nariadenia. Je však nutné mať na mysli, že rozpočtový proces ERF bude mať svoj vplyv v budúcnosti, ak tento fond bude spadať pod rozpočet Spoločenstva. Keď ERF bude zahrnutý pod rozpočet Spoločenstva, tiež sa bude riadiť ustanoveniami tohto návrhu nariadenia⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2004) 101 v konečnom znení, zo dňa 10.2.2004.

⁽²⁾ V súčasnosti je ťažké predpokladať dobu ukončenia procesu, ktorým ERF prejde pod rozpočet Spoločenstva.

1.7 Návrh nariadenia o prístupe k externej pomoci Spoločenstva sa preto zdá byť relevantný aj plne odôvodnený, a to na základe záväzkov inštitúcií spoločenstva uvedených vyššie a kritérií podriadenosti a proporcionality citovaných v dôvodovej správe k návrhu nariadenia.

2. Pripomienky k jednotlivým článkom

Článok 1. Rozsah

2.1 EHSV nemá žiadnu námietku. Rozsah nariadenia je vhodný a je zreteľné, že určité nástroje ako napríklad rozpočtová podpora sú z neho vylúčené. Zoznam uvedený v prílohe I je presný.

Článok 2. Definícia

2.2 EHSV súhlasí s postojom uvedeným v nariadení, podľa ktorého by sa predmetné nariadenie malo interpretovať na základe finančného nariadenia a iných nástrojov platných pre všeobecný rozpočet Európskych spoločenstiev.

Článok 3. Pravidlá oprávnenosti

2.3 Vytvorenie rôznych kategórií podľa rôznych nástrojov za zdá byť logické. Osobitosť nástrojov oblastného charakteru vhodne pôsobí ako nástroj na posilnenie regionálnej integrácie a budovania kapacít. Vzhľadom na existujúcu dlhoročnú tradíciu v oblasti viazania pomoci, s následkami, ktoré tento proces vytvoril, EHSV chce zdôrazniť potrebu podporovania zapojenia sa fyzických a právnických osôb z rozvojových alebo tranzitívnych krajín uvedených v zozname OECD/DAC. Uplatňovanie princípu neviazania pomoci a začatie procesov verejného obstarávania by malo byť prínosné pre krajiny prijímajúce pomoc Spoločenstva.

Článok 4. Pravidlá pôvodu

2.4 V nadväznosti na predchádzajúci článok EHSV víta všetky objasnenia týkajúce sa dodávky materiálov a pravidiel pôvodu. EHSV by chcel zdôrazniť potrebu veľmi dozerat' na dodržiavanie štandardov a všetkých medzinárodných pracovných predpisov a noriem na ochranu životného prostredia a ľudských práv⁽¹⁾. Neviazanie pomoci a otvorenie trhov musí byť v súlade s vysokými štandardami sociálnej ochrany a ochrany životného prostredia.

Článok 5. Reciprocita s tretími krajinami

2.5 EHSV plne podporuje postoj zaujatý v tomto článku, podľa ktorého sa neberie do úvahy len formálna, ale aj skutočná reciprocita. Predchádzajúce skúsenosti v tejto oblasti argumentujú v prospech tohto základného opatrenia a udelenia reciprocity na základe kritérií transparentnosti, súdržnosti

a proporcionality. Avšak pri zmienke o prijímajúcich krajinách v odseku 5, uvedenie výrazu „v maximálnom rozsahu“ tomu odoberá dôraz. EHSV navrhuje zavedenie odkazu na princíp partnerstva, ktorý je základným pilierom rozvojovej politiky tak Spoločenstva ako aj DAC s cieľom zdôrazniť význam účasti prijímajúcich krajín.

Článok 6. Odchýlky od pravidiel oprávnenosti a pôvodu

2.6 Podľa názoru EHSV je rozumné, aby nariadenie tohto typu obsahovalo výnimky v záujme zabezpečenia potrebnej flexibility pri jeho uplatňovaní. V nariadení uvedené argumenty ako urgentnosť, nedostupnosť výrobkov alebo služieb na trhu odôvodňujú zavedenie týchto výnimiek.

Článok 7. Operácie s účasťou medzinárodných inštitúcií alebo tretích krajín

2.7 Odkaz tohto druhu je potrebný a adekvátny vzhľadom na skutočnosť, že veľká časť pomoci je spravovaná pomocou multilaterálnych alebo iných mechanizmov a mnohé operácie sú spolufinancované. Je nutné sledovať, hlavne v takýchto prípadoch, aby sa zabezpečilo rovnaké zaobchádzanie a reciprocita medzi darcami.

Článok 8. Humanitná pomoc

2.8 Osobitosť humanitnej pomoci, ktorá má narastajúci význam na medzinárodnej scéne, spôsobila to, že nariadenie 1257/96 už zaviedlo niekoľko výnimiek z komunitárnej legislatívy. Nová rámcová zmluva o partnerstve, ktorú uzatvoril Úrad pre humanitárnu pomoc (ECHO) s financovanými subjektami, si zachováva tento prístup. Taktiež sa zdá vhodné v záujme rýchlosti a efektívnosti reagovania na núdzové situácie. Taktiež sa zdá byť vhodné, aby sa predmetné nariadenie uplatňovalo v prípadoch, kde pred uzatvorením zmluvy sa vyžaduje priebeh procesu verejného obstarávania.

Článok 9. Mechanizmus rýchlej reakcie

2.9 Tak ako v predchádzajúcom článku, je logické, aby pri takýchto mechanizmoch existovali výnimočné postupy a kritériá. Zmenený bod je článok 6 odsek 4(b).

Článok 10. Vykonávanie nariadenia

2.10 Pri sledovaní tohto cieľa nariadenie mení špecifické časti skorších nariadení uvedených v prílohe. Tento osobitný postup je zdôvodnený vzhľadom na veľký počet prijatých nariadení v deväťdesiatych rokoch a rôznorodosťou nimi vytvorených nástrojov. Avšak výraz „čas od času“ sa nezdá byť veľmi správny.

⁽¹⁾ V tomto smere vid' stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Ľudské práva v pracovnom prostredí“. Spravodajcovia: páni. Putzhammer a Gafo Fernández, Ú. v. C 260 z dňa 17.9.2001, str. 79-85. Taktiež vid' stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Systém všeobecných colných preferencií (VCP)“. Spravodajca: pán Pezzini, Ú. v. C 112 z dňa 30.4.2004.

Článok 11. Nadobudnutie účinnosti

2.11 Bez komentára.

3. Celkové zhodnotenie

3.1 Tento návrh nariadenia o prístupe k externej pomoci Spoločenstva postupuje podľa uznávanej doktríny darcovských organizácií a doterajšieho postoja prijatého inštitúciami Spoločenstva a členský štátov. Následne EHSV nevidí nič nevhodné alebo neprospešné pre rozvojovú spoluprácu alebo medzinárodné vzťahy EÚ. Naopak sa nazdáva, že to pomôže zlepšiť efektívnosť komunitárnej spolupráce a jej známe „tri K: koherencia – komplementárnosť – koordinácia“.

3.2 EHSV by však rád zdôraznil určité kľúčové myšlienky a odporučil celý rad aspektov, kde by mohlo byť nariadenie prísnejšie a presnejšie:

3.3 Malo by sa viac trvať na proaktívnej úlohe, ktorú musia zastávať prijímacie krajiny ako kľúčoví aktéri v rozvoji. Neviazanie pomoci nesmie škodiť ich záujmom a musí byť umožnená väčšia angažovanosť týchto krajín, ako sa odporúča vo vyššie uvedených medzinárodných dokumentoch a postojoch samotných komunitárnych inštitúcií. EHSV by napriek tomu odporúčal prijímajúcim krajinám, aby prijali a vo svojich postupoch obstarávania uplatňovali princíp transparentnosti, rovnosti, recipročného uznávania a proporcionality ako aj praktiky dobrého riadenia, ktoré im umožnia napredovať tak z politického ako aj hospodárskeho a sociálneho hľadiska.

3.4 V záujme efektívnejšieho a účinnejšieho uplatňovania predmetného nariadenia je potrebné dôrazne analyzovať cyklus

pomoci Spoločenstva vo vzťahu k dodávateľským nákladom, skutočným dopravným nákladom alebo nasadenie zdrojov, atď. za účelom presnejšieho lokalizovali všetkých slabých miest v systéme. Napriek tomu, že tak idea ako aj litera nariadenia zastávajú zjednodušenie a vylepšenie, EHSV sa obáva, že by sa mohli vytvoriť nové rigidné pravidlá, ktoré by viedli k byrokracii a spomaľovali by rýchlemu poskytovaniu pomoci.

3.5 Celé nariadenie by malo byť inšpirované ideou dodržiavania medzinárodných sociálno-pracovných noriem a noriem na ochranu životného prostredia a je nutné pozorovať, či niektoré ustanovenie neumožňuje pracovné, sociálne alebo environmentálne dumpingové praktiky. Pri rešpektovaní aktívnej úlohy partnerov v krajinách prijímajúcich pomoc Spoločenstva a pri podporovaní princípu partnerstva by sa nemalo zanedbať dodržiavanie iných pracovných, ekologických alebo sociálnych noriem. Článok 4 nariadenia by mal obsahovať jasný odkaz na túto problematiku.

3.6 Zbytočná záťaž viazania pomoci sa jednohlasne považuje za jednu z prekážok, ktorým trpel súčasný model rozvojovej spolupráce, výrazne znižovala jeho účinnosť a podkopávala dôveryhodnosť tým, že sa uprednostňovali tovary a služby „darcu“. Neviazanie pomoci nepredstavuje samotný cieľ, ale malo by byť chápané ako nástroj, prostriedok na dosiahnutie lepších výsledkov pri nižších nákladoch. V tomto smere je potrebná väčšia angažovanosť zo strany prijímajúcich krajín, aby mohli prevziať zodpovednosť za svoj vlastný rozvoj podporovaním účasti všetkých druhov sociálnych, pracovných a obchodných organizácií na tomto procese.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie rade a Európskemu parlamentu – Dosiahnutie trvalo udržateľného poľnohospodárskeho modelu pre Európu prostredníctvom reformovanej SPP – reformy sektora cukru“

(COM(2004) 499 v konečnom znení)

(2005/C 157/19)

Dňa 15. júla 2004 sa Komisia v súlade s článkom 262 zmluvy rozhodla požiadať o konzultáciu Európsky hospodársky a sociálny výbor k danej téme.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie, zodpovedná za prípravu prác výboru v tejto veci, prijala svoje stanovisko dňa 16. novembra 2004. Spravodajcom bol p. BASTIAN. Pomocným spravodajcom bol pán STRASSER.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (na zasadnutí dňa 15. decembra 2004) Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal nasledujúce stanovisko počtom hlasov 137 za, 21 proti a 11 sa zdržalo hlasovania:

1. Úvod

skladovacích nákladov za prenesený cukor, zníženie kvót o 115 000 ton a ustanovenie, že pestovatelia cukrovej repy a výrobcovia cukru prenesú náklady za všetky náhrady za výrobu na chemický priemysel.

1.1 Dvadsaťjeden krajín Európskej únie produkuje cukrovú repu. Francúzske zámorské departementy a Španielsko predstavujú menších producentov trstinového cukru (280 000 ton). Ročná produkcia cukru v Európe je celkovo v rozmedzí od 17 a 20 miliónov ton, pričom dopyt po cukre v Európe sa odhaduje na 16 miliónov ton ročne.

1.5 Komisia dňa 14. júla 2004 predložila oznámenie o reforme sektora cukru [COM(2004) 499 v konečnom znení] ako ďalší krok pri vytváraní trvalo udržateľného poľnohospodárskeho modelu pre Európu.

1.2 Cukrová repa sa pri striedavom obhospodarovaní kultivuje na viac ako 2,2 miliónoch hektárov pôdy a pestuje ju viac ako 350 000 poľnohospodárov (t.j. na jedného pestovateľa cukrovej repy pripadá niečo viac ako 6 hektárov). Cukrová repa sa spracúva v 200 cukrovaroch, ktoré priamo zamestnávajú 60 000 pracovníkov.

1.6 V tomto dokumente Komisia navrhuje radikálne zmeny cukrového režimu, cien a kvót od 1. júla 2005 a podľa potreby predpokladá predloženie ďalších návrhov týkajúcich sa kvót a cien v roku 2008. Komisia sa teda snaží zosúladiť cukrový režim s reformou SPP (Spoločnej poľnohospodárskej politiky), obmedziť atraktivitu európskeho trhu s cukrom pre dovoz, výrazne znížiť vývozné kvóty na cukor vrátane náhrad a zrušiť výrobné náhrady za cukor odpredaný chemickému priemyslu.

1.3 Európska únia produkuje aj 500 000 ton izoglukózy a 250 000 ton inulínového sirupu a má rafinačný priemysel na rafináciu surovej cukrovej trstiny (z ktorých väčšina – 1,5 Mt – sa dováža z krajín ACP⁽¹⁾).

1.7 Komisia navrhuje zlúčiť kvóty A a B do jednej kvóty a znížiť kvóty na cukor o 1,3 miliónov ton a o ďalších 500 000 ton ročne v priebehu nasledujúcich troch rokov (čím sa zabezpečí celkové zníženie o 2,8 miliónov ton alebo o 16 %).

1.4 V sektore cukru, izoglukózy a inulínového sirupu sa už niekoľkokrát zavádzal systém výrobných kvót vyplývajúci z nariadenia č. 1785/81. Posledné zavedenie v roku 2001 zahŕňalo päť kampaní – od roku 2001/2002 do roku 2005/2006. Predmetné nariadenie (1260/2001) prinieslo množstvo dôležitých zmien vzhľadom na predchádzajúcej nariadenie. Medzi ne patrí pevné stanovenie cien do 30. júna 2006, zrušenie skladovacej schémy, ukončenie financovania

1.8 Komisia súbežne s týmto znížením kvót na cukor navrhuje zvýšenie kvót na izoglukózu o 100 000 ton ročne na tri roky (t.j. zvýšenie o 60 %) a zachovanie kvót na inulín.

⁽¹⁾ Krajiny ACP: rozvojové štáty v Afrike, Karibiku a Tichomorí, signatári zmluvy z Cotonou.

1.9 S cieľom uskutočniť opatrenia, ktoré považuje za potrebné na reštrukturalizáciu sektoru cukru, Komisia navrhuje umožniť voľný prevod kvót na európskej úrovni. Komisia takisto učinila opatrenia pre schému spolufinancovania s členskými štátmi pre udeľovanie pomoci – na úrovni 250 € za tonu cukru v rámci kvóty – pre výrobcov cukru, ktorí nie sú schopní predať svoju kvótu a chcú zanechať výrobu cukru. Cieľom tejto pomoci by bolo pomôcť dotknutým výrobcom cukru plniť svoje záväzky voči spoločnosti a životnému prostrediu.

1.10 Komisia navrhuje privátnu skladovaciu schému⁽¹⁾ a povinný mechanizmus prenosu kvót, ktoré by nahradili intervenčný režim a mechanizmus deklasifikácie. Cieľom tohto návrhu je zaručiť ceny pomocou rovnováhy na trhu a zaručiť súlad so záväzkami WTO.

1.11 V oblasti cien Komisia navrhuje nahradiť intervenčnú cenu cukru referenčnou cenou, ktorá bude slúžiť na výpočet minimálnej ceny pre dovoz z krajín ACP a z najmenej rozvinutých krajín (LCD), a bude spúšťačom opatrení pre privátne skladovanie a prenos každého nadmerného objemu v nasledujúcom roku. Ceny s inštitucionálnou podporou sa znížia v dvoch etapách. V tomto smere Komisia navrhuje referenčnú cenu 506 € za tonu bieleho cukru v roku 2005/2006 a 2006/2007 a 421 € za tonu v roku 2007/2008. To je porovnateľné so súčasnou intervenčnou cenou vo výške 631,90 € za tonu a vyváženú trhovú cenu A+B, ktorú Komisia odhaduje na 655 €.

1.11.1 Minimálna vyvážená cena za cukor z kvóty A+B by sa súčasne znížila zo súčasnej hodnoty 43,60 € za tonu na 32,80 € v rokoch 2005/2006 a 2006/2007 (-25 %) a na 27,40 € v roku 2007/2008 (-37 %). V súčasnosti je základná cena cukrovej repy vo výške 47,67 € za tonu. Výbor si je vedomý, že znižovanie cien je výraznejšie v niektorých členských štátoch viac, čo je spôsobené odlišnými podielmi kvót A a B.

1.11.2 Komisia sa domnieva, že až 60-percentná strata príjmov v dôsledku zníženia vyvázenej ceny cukrovej repy v rámci kvóty by sa mala vykompenzovať priamou podporou k príjmom vyvozených z výroby (v súlade s ustanoveniami reformy SPP pre rok 2003).

1.11.3 Komisia odhaduje rozpočtové náklady na vyvodenú kompenzáciu vo výške 895 miliónov € v rokoch 2005/2006 a 2006/2007 a vo výške 1,340 miliárd € ročne počínajúc od roku 2008.

⁽¹⁾ Privátne skladovanie umožňuje dočasne stiahnuť z trhu istý počet ton cukru bez zníženia kvóty. Systém povinného prenosu a prevodu cukru z kampane n do kampane n+1 s príslušným znížením kvóty pre kampan n+1.

1.12 Komisia navrhuje zrušiť náhrady za výrobu pre chemický a farmaceutický priemysel⁽²⁾ a povoliť týmto priemyselným odvetviam prijímať dodávky cukru C rovnako, ako je to v sektore alkoholu a kvasníc.

1.13 Berúc do úvahy vzťahy s dodávateľmi preferenčného cukru z krajín ACP Komisia navrhuje presadiť protokol o cukre z krajín ACP, ktorý by sa týkal dovozných kvót, avšak so znížením zaručenej ceny, ktoré by zodpovedalo zníženiu ceny cukrovej repy. Komisia navrhuje iniciovať rozhovory s krajinami ACP s cieľom pomôcť im prispôbiť sa novým podmienkam na základe akčného plánu, ktorý sa predloží pred koncom roka 2004.

1.13.1 Komisia navrhuje zrušiť pomoc pri rafinácii cukru pochádzajúceho z krajín ACP a francúzskych zámorských departementov a včas rozdeliť koncepciu potrieb maximálnej ponuky.

1.14 Komisia nemá návrh na riadenie dovoznejskej úrovne pre najmenej rozvinuté krajiny (LCD). Je žiaduce, aby dovozné ceny pre cukor z krajín LCD neboli nižšie ako minimálne ceny pre cukor z krajín ACP. V súvislosti s Balkánom Komisia plánuje rokovať o dovoznejskej kvóte. V rámci iniciatívy „všetko okrem zbraní“, dovoz cukru pochádzajúceho z 49 menej rozvinutých krajín na európsky trh bude oslobodený od cla a dovozných kvót.

2. Všeobecné poznámky

2.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) si všimol, že vzhľadom na:

- iniciatíva „Všetko okrem zbraní“ z roku 2001 zacielená na najmenej rozvinuté krajiny (LCD), ktorej dopady na cukor Komisia v danom období dobre neodhadla,
- celkový trend smerujúci k otvorenejším trhom s poľnohospodárskymi výrobkami v Európe v dôsledku vyjednávania s Svetovou obchodnou organizáciou,
- ohrozenie vývozu cukru z Európy zo strany komisie pre cukor z WTO a rokovacom kole v Dohe,

⁽²⁾ Nariadenie rady č. 1265/2001 udeľuje náhradu za výrobu (podporu, ktorá má zúžiť priepasť medzi intervenčnou cenou a cenou na svetových trhoch) pre cukor v rámci kvóty a výrobky z izoglukózy používané v chemickom a farmaceutickom priemysle (približne 400 000 ton ročne).

— reforma SPP.

je potrebné prijať zmeny a úpravy organizácie spoločného trhu (SOT) v oblasti cukru. Nejde teda o otázku posúdenia potreby reformy, ale o preskúmanie toho, aký druh reformy je potrebný, o preskúmanie jej rozsahu a dátumu jej uskutočnenia.

2.2 Komisia uprednostňuje radikálne prepracovanie nariadenia o cukre. Svoj návrh odôvodňuje tým, že súčasný režim je kritizovaný za „**neexistujúcu konkurenciu, narušenie trhu, vysoké ceny pre spotrebiteľov a používateľov a jeho dopady na svetový trh, najmä vzhľadom na rozvojové krajiny**“. Európsky hospodársky a sociálny výbor vyslovuje poľutovanie nad tým, že Komisia by mala pri svojom uvažovaní vychádzať z takéhoto a priori kritizovania bez snahy o overenie faktov v spoľahlivých štúdiách. V tejto súvislosti sa výbor odvoláva na svoje stanovisko z 30. novembra 2000 ⁽¹⁾.

2.3 EHSV si všimol, že návrh Komisie vo veľkej miere predbieha medzinárodné ciele a podkopáva vyjednávací mandát vo WTO. To nie je uvážené a poškodzuje to ochranu legitímnych záujmov cukrovarníckeho priemyslu v EÚ a jeho preferenčných dodávateľov. Okrem toho neumožňuje Komisii zaoberať sa otázkami cukru nespadajúceho pod kvóty.

2.4 EHSV vyjadruje obavy v súvislosti s dopadom navrhovaného zníženia cien v oblasti produkcie cukrovej repy a cukru v EÚ na príjmy mnohých rodinných hospodárstiev, na udržanie priemyselných a obchodníckych činností v sektore cukru, na cukrovarnícky priemysel a zamestnanosť na vidieku, na polyfunkčnosť a v neposlednom rade aj na menej favorizované alebo odlahlé regióny a na nové členské štáty, kde sú potrebné veľké investície do reštrukturalizácie. EHSV pochybuje, či Komisiou navrhovaná reforma je v súlade s európskym poľnohospodárskym modelom, polyfunkčným prístupom a princípom trvalo udržateľného rozvoja, ako to jednomyselne deklarovala Európska rada na svojom zasadnutí v decembri 1997 v Luxemburgu ⁽²⁾. EHSV sa takisto domnieva, že navrhovaná reforma ide proti Lisabonskej stratégii, ktorá ako jeden zo svojich cieľov výslovne uvádza tvorbu pracovných miest.

2.5 EHSV žiada Komisiu o vypracovanie podrobnej a overiteľnej štúdie o regiónoch, v ktorých by bola ohrozená produkcia cukrovej repy a cukrovarníctva, a o celkovom počte ohrozených priamych aj nepriamych pracovných miest v poľnohospodárskom i priemyselnom sektore. Posúdenie dopadov vypracované Komisiou v minulom roku neposkytuje požadované informácie.

⁽¹⁾ Ú.v. ES 116 z 20. apríla 2001, s. 113-115. Stanovisko Výboru k návrhu nariadenia Rady o spoločnej organizácii trhu v sektore cukru. Pozri CES 1423/2000 bod 4.4: Výbor žiada o účasť na štúdiu, v ktorej chce Komisia analyzovať okrem iného aj kritiku nasmerovanú na CMO v sektore cukru, koncentráciu v poľnohospodárskom potravinárskom priemysle a prejavenie sa zmien v cene od výrobcu k spotrebiteľovi.

⁽²⁾ Závery predsedníctva: SN 400/97, s. 14, 13.12.1997

2.6 EHSV nie je presvedčený, že scenár reformy pripravený Komisiou – o ochrane trhu znížením cien – dokáže splniť svoj cieľ. Ani z dlhodobého hľadiska nedokáže tento scenár udržať silné odvetvie pestovania cukrovej repy a výroby cukru v Európe. Takisto nepodporuje európske záväzky voči rozvojovým krajinám dodávajúcim preferenčný cukor. Takéto zníženie bude v skutočnosti znamenať koniec pre mnohých producentov z Európy aj rozvojových krajín a značne oslabí postavenie výrobcov, ktorí to prežijú. Brazília zároveň dostane príležitosť zvýšiť svoj podiel na svetovom trhu a od roku 2008/2009 bude môcť nepriamo vyvážať čoraz viac cukru do Európy prostredníctvom výmenných (swap) ⁽³⁾ (tzv. trojuholníkový obchod) dohôd s najmenej rozvinutými krajinami, ktoré z toho nebudú mať prínos z hľadiska sociálneho rozvoja a rozvoja vidieka.

2.7 EHSV má dojem, že takáto reforma SOT v sektore cukru by bola prospešná iba pre niekoľko krajín, predovšetkým pre Brazíliu. V tejto súvislosti Výbor zdôrazňuje, že výroba cukru v Brazílii – ktorú do značnej miery udržiava bioetanolová politika a menová politika tejto krajiny – prebieha za nepriateľných podmienok vzhľadom na sociálne aspekty, environmentálne aspekty a vlastníctvo pôdy, ktoré sa však podieľajú na extrémne nízkych výrobných nákladoch v Brazílii, a tým aj na nízkych cenách na svetovom trhu.

2.8 Z tohto dôvodu EHSV nerozumie, prečo Komisia neprijala myšlienku vyjednaní preferenčných dovozných kvót s krajinami LDC, ako to tieto krajiny samotné požadujú. Umožnilo by to adresnejšie uspokojovať záujmy najchudobnejších rozvojových krajín a zabezpečiť rovnováhu ponuky na trhu v Európe za udržateľné ceny. EHSV chce poukázať na základný rozpor v postoji Komisie, ktorá na jednej strane cituje iniciatívu Všetko okrem zbraní, aby obhájila radikálnu reformu SOT v sektore cukru, avšak na druhej strane odmieta konať napriek výslovnej žiadosti krajín LDC o systéme preferenčných kvót. EHSV sa domnieva, že by sa mali súrne ustanoviť dovozné kvóty pre Balkán.

2.9 EHSV sa domnieva, že navrhované zníženie cien a kvót ide značne nad rámec kompetencií WTO a je veľkým krokom vpred smerom k plnej liberalizácii trhu s cukrom. Tento krok však nedokáže zabezpečiť udržateľnú budúcnosť pre pestovateľov cukrovej repy, sektor cukru a európskych spotrebiteľov, a to i napriek pokusom Komisie presvedčiť nás o opaku.

⁽³⁾ Konkrétne v tomto prípade ide o vývoz brazílskeho cukru do najmenej rozvinutej krajiny a spotrebu spomínaného brazílskeho cukru v tejto najmenej rozvinutej krajine, kde nahradí miestny cukor. Takto nahradený cukor pochádzajúci z tejto najmenej rozvinutej krajiny sa potom vyváža do Európskej únie.

2.10 EHSV nemôže súhlasiť s Komisiou, že výrazný pokles cien cukru bude vo svojej podstate prínosom hlavne pre spotrebiteľov⁽¹⁾. Rovnako, ako tomu bolo i v predchádzajúcich reformách, takéto zníženie ceny suroviny sa len ťažko – ak vôbec – prejaví ďalej. To platí najmä pri spracovávanom tovare, ako sú napr. nealkoholické nápoje a sladené výrobky (v Európe sa 75 % cukru spotrebuje v spracovávaných tovaroch). EHSV sa nazdáva, že Komisia by mala starostlivo monitorovať účinky reformy na ceny tovarov obsahujúcich cukor.

2.11 EHSV zdieľa obavy krajín ACP týkajúce sa škodlivého dopadu navrhovanej reformy na príjem a pracovné príležitosti v priamo dotknutých odvetviach ekonomiky a na sociálnu rovnováhu a vyhliadky na rozvoj v týchto krajinách.

2.12 EHSV uznáva ohrozenie vývozu európskeho cukru. Preto nedokáže pochopiť, prečo zníženie kvót na roky 2005-2009, ako ho plánuje Komisia, zahŕňa väčšie zníženie vývozu s náhradami, ako je potrebné – za predpokladu, že EÚ prehrá spor s Brazíliou, Austráliou a Thajskom v komisii vo WTO. Na druhej strane, EHSV má dojem, že EÚ by mala podniknúť vhodné opatrenia na to, aby si udržala všetky vývozné príležitosti, na ktoré si nárokuje a ktoré využíva v zmysle medzinárodných zmlúv, a následne by mala navrhnúť menšie zníženie kvót.

2.13 EHSV sa domnieva, že Komisia by mala navrhnúť opatrenia, ktoré by zabezpečili rozvoj alternatívnych trhov najmä v sektore biopalív, ktorými by sa vykompenzovali vývozné a dovozné iniciatívy vedúce k menšiemu počtu odbytišťa pre európskych producentov.

2.14 EHSV sa celkovo domnieva, že Komisia nedokázala odhadnúť dopad svojho návrhu, ktorý by viedol k masívnemu presunu zdrojov z vidieckeho sektoru (pestovateľstvo a prvotné spracovanie) v Európe ako aj v rozvojových krajinách na veľké medzinárodné potravinárske a marketingové spoločnosti. Takisto by išlo aj o zničenie veľkej časti cukrovarníckeho odvetvia v Európe a v krajinách ACP, z ktorého by v podstate mali prospech jedine *latifundiá* dominujúce výrobe cukru v Brazílii. Tieto v niekoľkých prípadoch porušujú základné ľudské práva a pracovnoprávne predpisy (Vyhlásenie z medzinárodnej konferencie Medzinárodnej organizácie práce z roku 1998⁽²⁾) a zásady trvalo udržateľného rozvoja (ničenie amazonských dažďových pralesov). EHSV sa domnieva, že vstup na trhy EÚ

by mal byť podmienený dodržiavaním sociálnych a environmentálnych noriem.

3. Konkrétne poznámky

3.1 EHSV si všimol, že nariadenie č. 1260/2001 jednomyseľne prijaté Radou, zostáva v platnosti do 1. júla 2006 a poskytlo východisko pre vstupné rokovania s desiatimi novými členskými štátmi. Preto nerozumie návrhu Komisie nepotrebné presadiť reformu v termíne do 1. júla 2005. Poľnohospodári už navyše vykonali opatrenia pre striedanie plodín v roku 2005/2006 a v niektorých európskych krajinách už prebieha jesenný osev cukrovej repy. Navyše od roku 2001 boli vykonané značné investície do poľnohospodárstva a priemyslu v domnienke, že nariadenie 1260/2001 zostane v platnosti až do riadneho vypršania celkovej doby jeho platnosti.

3.2 Výbor následne žiada, aby nové nariadenie o cukre nebolo účinné skôr ako od 1. júla 2006. Akékoľvek iné riešenie by zúčastnené obchodujúce orgány a nové členské štáty mohli oprávnené považovať za porušenie princípů dôvery.

3.3 EHSV si všimol, že návrh Komisie necháva otvorenú otázku, čo sa stane s SOT po roku 2008. Sektory cukrovej repy a cukru však potrebujú predvídateľnosť ako nevyhnutnú podmienku vykonania reštrukturalizácie a investícií. Výbor teda žiada Komisiu o predloženie nariadenia týkajúceho sa obdobia od 1. júla 2006 do 30. júna 2012 v spojitosti s časovým rámcom prepracovávanej SPP.

3.4 EHSV má dojem, že Komisia neuviedla žiadne dôvody pre masívne zníženie inštitucionálnych cien (33 % pre cukor a 37 % pre cukrovú repu, v dvoch etapách). Spoľahlivé výpočty však ukazujú, že na splnenie očakávaných nových obmedzení WTO by stačilo aj maximálne 20-percentné zníženie. EHSV by privítal, keby Komisia prijala tento údaj. Takisto by chcel požiadať Komisiu, aby nezabúdala na prosbu krajín LDC vyjednať preferenčné kvóty, čo by v nasledujúcich rokoch sňalo veľký tlak z európskeho trhu s cukrom a vytvorilo by uspokojivé vývozné prostredie pre krajiny LDC.

3.5 EHSV odsudzuje nemohúcnosť nástrojov organizácie trhu, ktoré boli ustanovené ako náhrada pre intervencie do SOT. Naozaj je možné predpovedať, že privátne skladovanie a prenosové mechanizmy nezabezpečia primerane, aby tržová cena rešpektovala referenčnú cenu.

⁽¹⁾ Pozri oznámenie COM(2004) 499 v konečnom znení, začiatok bodu 3.2 *Hospodársky dopad*.

⁽²⁾ Vyhlásenie MOP o základných zásadách a právach pri práci. Medzinárodná konferencia o práci, 86. zasadnutie, Ženeva, jún 1998.

3.6 EHSV si všima návrh Komisie čiastočne vynahradiť stratu pestovateľských príjmov prostredníctvom kompenzačných platieb. Chcel by však upozorniť, že menšie zníženie cien – alebo obmedzenie tohto zníženia len na prvú etapu – by umožnilo ušetriť prostriedky v rozpočte a zvýšiť kompenzačnú sadzbu, pri zotrvaní v rámci existujúcich finančných možností. Výbor je zvedavý, ako sa budú spravodlivo a prakticky prerozdeľovať národné balíky tak, aby pomoc v skutočnosti došla k tým poľnohospodárom, ktorí čelia zníženiu – alebo strate – príjmu z pestovania cukrovej repy. Podobne ako sa predpokladá pre sektor mlieka v reforme SPP schválenej v roku 2003, pri rozdeľovaní kompenzačných platieb by sa mali vziať na vedomie referenčné množstvá pridelené jednotlivým poľnohospodárom počas posledných dvoch predchádzajúcich rokov pred rokom, v ktorom nové nariadenie vstúpilo do platnosti. Výbor nástočí na potrebe zabezpečiť poskytovanie tejto pomoci v dlhodobom horizonte a udržanie rozpočtu pre sektor cukru.

3.7 EHSV má dojem, že všetky zníženia kvót, ktoré sa preukážu ako potrebné, by sa mali udržať na čo najmensej úrovni a mali by sa vzťahovať v rovnakej miere na cukor ako aj na konkurujúce výrobky podliehajúce systému kvót. Návrh na zvýšenie kvót na izoglukózu predstavený v oznámení je teda nespravodlivý, pretože vedie Komisiu k navrhnutiu väčšieho zníženia kvót na cukor – v neprospech pestovateľov cukrovej repy a cukrovarníckeho odvetvia.

3.7.1 EHSV je toho názoru, že rozhodnutie o potrebnej miere možného zníženia kvót by sa nemalo prijímať, kým Komisia nevypracuje podrobnú štúdiu o štrukturálnych nedostatkoch a možnom zanechaní výroby cukru v rámci kvóty, alebo kým nebude jasné, aký dopad budú mať prebiehajúce opatrenia WTO a výsledok z komisie WTO na výrobu cukru v rámci kvóty a mimo kvóty či na obchodné toky medzi Európskou úniou a nečlenskými krajinami.

3.7.2. EHSV pociťuje, že členským štátom sa musí dať dostatočný priestor, aby interne zvládli zníženie cien cukru a cukrovej repy, rešpektujúc záujmy všetkých zainteresovaných strán v súlade s kritériami rovnosti a sociálnych výhod. Preto výbor žiada Komisiu, aby vytvorila špecifické ustanovenie pre túto možnosť reformných návrhov a nariadení.

3.8 Zrušenie náhrad za výrobu za dodávanie cukru v rámci kvóty pre chemický a farmaceutický priemysel by takisto malo negatívny dopad na objemy cukru v rámci kvóty a prinieslo by rizikový faktor do budúcich dohôd o dodávkach cukru do týchto odvetví. EHSV teda žiada zachovať v súčasnosti platné pravidlá.

3.9 EHSV má dojem, že prevody kvót – a to najmä cezhraničných prevodov – by mohlo v mnohých regiónoch zabrániť pokračovaniu rentabilného pestovania cukrovej repy. To by malo obrovské hospodárske následky pre rodiny poľnohospo-

dárov a stav zamestnanosti. Takisto by to bolo škodlivé pre životné prostredie – z hľadiska striedania plodín – a malo by to negatívny dopad na poľnohospodárske trhy s náhradnými plodinami. EHSV žiada, aby spravovanie kvót i naďalej podliehalo kontrole členských štátov a aby všetky rozhodnutia o reštrukturalizácii podliehali najprv dohode v rámci odvetvia

3.9.1 Namiesto obchodovania s kvótami by Komisia mala podľa názoru EHSV preskúmať možnosti založenia Európskeho reštrukturalizačného fondu pre cukrovarníctvo, ktorý by venoval mimoriadnu pozornosť prechodovým potrebám poľnohospodárov a pracovníkov z tohto sektora, a pritom by ich odškodnil za kvóty, ktoré by boli voľné v momente vstupu nariadenia do platnosti, po medzirezortnej dohode medzi príslušným výrobcom cukru a pestovateľmi cukrovej repy, čím by sa ešte viac zmenšila potreba znižovať kvóty.

4. Závery

4.1 EHSV uznáva potrebu zreformovať SOT v sektore cukru, avšak domnieva sa, že navrhovaná reforma zachádza príďaleko a že uskutočnenie týchto návrhov bude mať značné dôsledky pre sektor cukru v Európe, a to najmä z hľadiska zamestnanosti. Je nešťastné, že návrhy nie sú primerane zdôvodnené a že ich dôsledky neboli podrobené riadnej analýze, ako by sa očakávalo.

4.2 EHSV odporúča, aby sa dátum vstupu nariadenia do platnosti posunul na 1. júla 2006 a aby poľnohospodári boli okamžite informovaní o tomto rozhodnutí, čo im umožní potvrdiť svoje plánované striedavé obhospodarovanie pre rok 2005.

4.3 Výbor sa domnieva, že nariadenie by sa malo vzťahovať najmenej na šesťročné obdobie, aby si sektor mohol vytvoriť primeranú perspektívu.

4.4 Výbor žiada, aby únia vyjedнала dovozné kvóty na cukor z najmenej rozvinutých krajín, ako to predmetné krajiny žiadajú. Praktiky výmenného obchodovania (swap) by nemali byť za žiadnych okolností povolené a je potrebné vytvoriť kritériá sociálnej a environmentálnej udržateľnosti ako potravinovej zvrchovanosti pre vstup na trh Európskej únie.

4.5 EHSV žiada o čo najrýchlejšie stanovenie dovozných kvót pre Balkán.

4.6 Domnieva sa, že každá zmena cien a výrobných kvót by mala byť prísne v súlade s medzinárodnými záväzkami a mala by sa vzťahovať na všetky sladidlá (cukor a konkurujúce výrobky podliehajúce kvótam). Cukor je citlivý produkt a v tomto zmysle sa s ním musí zaobchádzať počas rokovaní v rámci rozvojovej agendy Doha (ADD).

4.7 Odporúča zachovať súčasné intervenčné mechanizmy pre SOT, aby sa zaručila cenová úroveň.

4.8 EHSV zdôrazňuje, že cena produktu (cukrovej repy) by mala odrážať výrobné náklady pestovateľov. Všíma si návrhy na čiastočné odškodnenie pestovateľov za príjmy stratené v dôsledku zníženia ceny cukrovej repy. Žiada, aby toto odškodnenie bolo v rámci možností zvýšené. Zdôrazňuje potrebu zabezpečiť udržateľnú pomoc a potrebu udržať rozpočet pre sektor cukru. Všíma si návrhy na čiastočné odškodnenie pestovateľov za príjmy stratené v dôsledku zníženia ceny cukrovej repy. Prihovára sa za zlepšenie tohto odškodnenia, pokiaľ je to možné. Zdôrazňuje potrebu zabez-

pečiť udržateľnú pomoc a potrebu udržať rozpočet pre sektor cukru.

4.9 Vyžaduje, aby súčasné ustanovenia o dodávkach cukru v rámci kvót pre chemický a farmaceutický priemysel zostali i naďalej v platnosti.

4.10 Domnieva sa, že Komisia sa nesmie vyhýbať svojim povinnostiam, a musí spustiť správny plán reštrukturalizácie európskeho cukrovníctva, ktorý bude odrážať záujmy výrobcov cukru, pestovateľov cukrovej repy a pracovnej sily.

4.11 Výbor by chcel Komisiu požiadať o vyjasnenie jej zámerov ohľadom produkcie cukru nespádajúceho pod kvóty.

Brusel 15. decembra 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie: Veda a technológia: Kľúč k budúcnosti Európy – Usmernenia pre budúcu politiku Európskej únie na podporu výskumu“

(KOM(2004) 353 v konečnom znení)

(2005/C 157/20)

Európska komisia sa rozhodla dňa 17. júna 2004 požiadať Európsky hospodársky a sociálny výbor podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva o jeho stanovisko k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená prípravou prác výboru prijala svoje stanovisko dňa 10. novembra 2004. Spravodajcom bol pán WOLF.

Výbor na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (zasadnutie z 15. decembra) prijal nasledujúce stanovisko počtom 83 hlasov za, 3 hlasy proti, 1 člen sa zdržal hlasovania:

1. Úvod

1.1 Hospodárstvo, sociálny život a kultúra v budúcej Európe. Budúci vývoj Európy a jej postavenie v celkovom rozložení síl bude určovať hlavne nevyhnutná hospodárska súťaž na svetovom trhu, na ktorom sa priemyselná a hospodárska štruktúra stále mení a vytvára sa nová situácia na trhu práce a v zásobovaní surovinami. Pritom je stále vo väčšej miere jasné, že rast, úspech a sila hospodárstva a z toho vyplývajúca schopnosť zaručiť sociálne zabezpečenie a kultúrny rozvoj sú v rozhodujúcej miere závislé od dostupných vedomostí a finančných investícií do výskumu a technologického vývoja.

1.2 Celková situácia konkurencie. Tu už Európa nemá konkurenčné vzťahy iba s tradičnými priemyselnými krajinami ako sú USA, Japonsko alebo Rusko, ale aj s rýchlo narastajúcimi hospodárskymi veľmocami ako je Čína, India, Južná Kórea,

atď., teda s celým hospodárskym priestorom juhovýchodnej Ázie. Nie iba konkurencieschopnosť národného hospodárstva a z nej vyplývajúca príťažlivosť pre investorov, vedcov a inžinierov, ale aj kultúrne a politické hodnotenie a vplyv závisia od kapacity vedy a techniky. Dostatočné investície na výskum a vývoj môžu a musia prispieť k tomu, aby si Európa zabezpečila pevné postavenie a trvalý rozvoj.

1.3 Európsky výskumný priestor ERA⁽¹⁾. Na základe tejto výzvy sa vytvoril pojem „Európsky výskumný priestor“. Tento pojem sa so závermi Rady z Lisabonu v marci 2000 stal základným pojmom a rámcom pre výskumnú politiku Európskych spoločenstiev a to práve vzhľadom na náročné ciele

⁽¹⁾ ERA: Európsky výskumný priestor, pozri najmä Ú. v. C 110, 30.4.2004 (CES 319/2004) a Ú. v. C 95, 23.4.2003 (CESE 288/2003).

známe z Lisabonu, Göteborgu a Barcelony. Výskum a vývoj podporovaný Spoločenstvom má prinášať Európe pridanú hodnotu, v súlade so subsidiaritou prevziať úlohy, ktoré sú nad rámec schopnosti jednotlivých členských krajín a zjednotiť, posilniť a sprístupniť vedecký potenciál Európy. Slúži hospodárskej súťaži a trvalému rozvoju. Veda a výskum sú základnými prvkami európskej kultúry.

1.4 Zriadenie ERA. Všetky ďalšie oznámenia, rozhodnutia a iniciatívy v oblasti európskej politiky výskumu čerpali z plodnej koncepcie Európskeho priestoru pre výskum. Do popredia vystupujú Šiesty rámcový program s programom EURATOM a na ne nadväzujúce nástroje na podporu výskumu, ako aj iniciatíva 3 % ⁽¹⁾ a veľa ďalších stránok, ktoré sa vzťahujú napríklad na povolanie vedca, základný výskum, zásobovanie energiou, kozmické lety a biotechnológie, ale aj spleť vzťahov medzi vedou, občanom a spoločnosťou.

1.5 Doterajšie stanoviská výboru. Výbor vo svojich stanoviskách vždy zásadne a dôrazne podporoval hore uvedené doterajšie iniciatívy Komisie ⁽²⁾. Zdôrazňoval rozhodujúci význam výskumu a vývoja pre ciele z Lisabonu, neskôr aj pre ciele z Göteborgu a Barcelony a tiež pre trvalo udržateľný hospodársky, sociálny, ekologický a kultúrny blahobyt Európskej únie. Pritom výbor dával podnety v mnohých dôležitých detailoch a predložil vlastné návrhy. Často navrhoval dokonca jednoznačné zintenzívnenie a opakovane žiadal úpravy a vyjadroval obavy ohľadne tendencie k neefektívnosti, chaosu a ťažkostiam vyvolaným nadmerným množstvom predpisov, limitujúcich noriem a byrokratických postupov, ako aj rýchlymi a prudkými zmenami v existujúcich postupoch a podporných nástrojoch.

2. Oznámenie Komisie

2.1 Predložené oznámenie Komisie je pokračovaním tohto vývoja, ktorý bol od samého začiatku mimoriadne pozitívny. Obsahuje súbor cieľov a úvah k príprave návrhov pre Siedmy rámcový program pre výskum a vývoj a program EURATOM vzhľadom na „Európsku dvadsaťpäťku“ a doterajšie skúsenosti so Šiestym rámcovým programom.

⁽¹⁾ Na zasadnutí Európskej Rady v marci 2002 v Barcelone si EÚ vytýčila cieľ do roku 2010 zvýšiť náklady na európsky výskum na 3 % HDP, pričom dve tretiny by mali pochádzať zo súkromných hospodárskych investícií a jedna tretina z verejného sektora (členské štáty a EÚ). Pozri k tomu aj Ú. v. C 95, 23. 4. 2003.

⁽²⁾ Ú. v. C 204, 18.7.2000; Ú. v. C 221, 7.8.2001; Ú. v. C 260, 17.9.2001; Ú. v. C 94, 18.4.2002; Ú. v. C 221, 17.9.2002; Ú. v. C 61, 14.3.2003; Ú. v. C 95, 23.4.2003; Ú. v. C 234, 30.9.2003; Ú. v. C 32, 5.2.2004; Ú. v. C 110, 30.4.2004; Ú. v. C 302, 7.12.2004.

⁽³⁾ Viď k tomu nižšie bod 3.3

2.2 V prvom rade znova rekapituluje doterajšie ciele a opatrenia, pričom porovnáva najmä „cieľ 3 %“, ktorý je z hľadiska rozšírenej Európskej únie a v porovnaní so skutočným stavom a so skutočnou situáciou v štátoch konkurujúcich Európskej únii úplne oprávnený. Pritom kladie dôraz na hybnú silu výdavkov verejného sektora na súkromné investície na výskum, ako aj potrebu zatraktívniť povolanie výskumných pracovníkov s cieľom konkurovať s najlepšimi mozgami na celom svete.

2.3 Tým sa zdôvodňuje aj potreba zo strany Európskej únie posilniť a rozšíriť podporu výskumu, čo sa musí spájať so zodpovedajúcim zvýšeným úsilím každého členského štátu a v žiadnom prípade nie s jeho oslabením.

2.4 Komisia formuluje aj s ohľadom na obsahové a operatívne skúsenosti z priebehu doterajších rámcových programov šesť významných cieľov:

- Vytvoriť „európsky pól excelencie“ ⁽³⁾ spoluprácou medzi laboratóriami;
- rozbehnúť európske technologické iniciatívy;
- v základnom výskume vytvoriť konkurenciu na európskej úrovni;
- urobiť Európu atraktívnou pre najlepších vedcov;
- vybudovať infraštruktúru výskumu európskeho záujmu;
- lepšie koordinovať výskumné programy jednotlivých štátov.

2.5 Z ďalších činností a návrhov zahrnutých v oznámení je potrebné ešte spomenúť nasledovné:

- plne čerpať potenciál „Európskej dvadsaťpäťky“;
- plne využívať vzájomné dopĺňanie sa so štrukturálnymi fondmi;
- identifikovať témy najvyššieho európskeho záujmu;
- dve významné nové tematické oblasti: kozmické lety a výskum v oblasti bezpečnosti;
- využívať najúčinnnejšie spôsoby na realizáciu;
- zlepšiť praktickú realizáciu rámcového programu.

3. Všeobecné pripomienky výboru

3.1 Ciele z Lisabonu, Göteborgu a Barcelony. Výbor víta a podporuje plány a iniciatívy uvedené v oznámení Komisie a považuje návrhy Komisie za mimoriadne významné opatrenia s ohľadom na ambiciózne ciele z Lisabonu, Göteborgu a Barcelony. S veľkým uspokojením oceňuje, že mnohé zo špecifických odporúčaní z jeho predchádzajúcich stanovísk boli v tomto oznámení zohľadnené.

3.2 Cieľ 3 %⁽¹⁾. Výbor podporuje predovšetkým globálny „cieľ 3 %“, ktorý sa zameriava na súčasné investície na výskum a vývoj pre všetkých účastníkov hospodárskej súťaže. Na úrovni EÚ je preto potrebné značne zvýšiť prostriedky, ktoré sú k dispozícii pre rámcový program a pre program EURATOM a ktoré zodpovedajú cieľom z Lisabonu a tiež novému cieľu Európy rozšírenej o dvadsaťpäť nových členov.

3.2.1 Dvojnásobok potrebných prostriedkov pre EÚ. Na realizáciu všetkých spoločne prijatých opatrení by sa preto prostriedky, tak ako boli navrhnuté Komisiou, mali zdvojnásobiť. To zodpovedá aj príslušnému odporúčeniu výboru, ktoré dal už vo svojom stanovisku k Šiestemu rámcovému programu⁽²⁾.

3.2.2 Členské štáty a priemysel. Na dosiahnutie „cieľa 3 %“ však toto zdvojnásobenie musí byť spojené aj so zodpovedajúcim zvýšením národných rozpočtov pre výskum a vývoj a výdavkov priemyslu na výskum a vývoj. V obidvoch prípadoch sa výbor veľmi obáva, že k tomu došlo v malej miere alebo nedošlo vôbec. V priemyselnom výskume a vývoji sa v mnohých prípadoch dá dokonca pozorovať presun investícií na výskum a vývoj do lokalít za hranice EÚ. Výbor odporučil preskúmať dôvody tohto polutovaniahodného trendu, aby bolo možné prijať opatrenia na to, aby sa dosiahol „cieľ 3 %“ v oblasti priemyselného výskumu a vývoja v Európe.

3.2.3 Výzva výboru. Výbor preto znova vyzýva Radu, Parlament a vlády členských štátov a hlavne priemysel, aby sa svojimi terajšími rozhodnutiami pridali k tomuto cieľu a aby svoje národné rozpočty a rozpočty súkromného hospodárstva na výskum a vývoj podľa neho prispôsobili. Výbor si je veľmi dobre vedomý toho, že toto vôbec nie je ľahká úloha vzhľadom na súčasnú ťažkú finančnú situáciu. Avšak investície na výskum a vývoj, ktoré výbor navrhol, sú nielen skromné, ale aj veľmi oneskorené vzhľadom k medzinárodnej hospodárskej súťaži. Po slovách musia teraz nasledovať činy.

3.2.4 Dynamický rozvoj. Pritom je potrebné zabrániť tomu, aby sa situácia posudzovala staticky. V kontexte svetovej konkurencie sa európska politika musí prispôsobiť budúcemu vývoju za hranicami Európy⁽³⁾. Ak sa cieľ 3 % dosiahne neskoro, tak vznikne meškanie v plnení cieľov z Lisabonu. Dlhodobejšie by sa mali totiž investície na výskum a vývoj zvyšovať.

3.3 Európsky „pól excelencie“. Výbor podporuje globálny cieľ dosiahnuť a podporovať európsky „pól excelencie“. Tento cieľ vytvorí pridanú hodnotu spoločnej Európy, stanoví kritérium kvality a zvýši príťažlivosť európskeho výskumu a vývoja. Snahou je dosiahnuť medzinárodnú spoluprácu medzi výskumnými centrami, vysokými školami a podnikmi, ktorá musí byť aj v budúcnosti dôležitým prvkom podpornej politiky prostredníctvom rámcového programu pre výskum a vývoj (a programu EURATOM) s hlavným ťažiskom na prioritných témach.

3.3.1 Predpoklad. Predpokladom na uskutočnenie tohto cieľa je samozrejme existencia vynikajúcich inštitúcií a skupín, zo spolupráce ktorých budeme môcť očakávať špičkové výkony⁽⁴⁾.

3.4 Žiaden nový podporný nástroj. Tu je ešte potrebné objasniť, že pojem „pól excelencie“ nie je žiadnym novým podporným nástrojom (pozri k tomu ďalej), ale globálnym pojmom, ktorý zahŕňa podporné nástroje slúžiace tomuto cieľu, ako napr. „Siete excelencie“ (NoE), „Integrované projekty“ (IP) alebo „Špecificky zamerané výskumné projekty“ (STREPs).

3.4 Nástroje podpory výskumu⁽⁵⁾. Štruktúra projektu. Výbor⁽⁶⁾ poukazuje na chvályhodný úmysel Komisie vytvoriť účinné spôsoby realizácie a opakuje svoju žiadosť, aby nástroje na podporu výskumu boli zrozumiteľné, jednoduché, na seba nadväzujúce a predovšetkým flexibilné. To znamená, že navrhovatelia musia prispôsobiť nástroje optimálnej štruktúre a veľkosti projektov podľa aktuálnej úlohy. Iba tak sa dá zabrániť tomu, že sa budú vytvárať projekty, ktorých veľkosť a štruktúra sa bude riadiť predpísanými nástrojmi a nie optimálnymi vedecko-technickými požiadavkami. Nástroje musia slúžiť pracovným podmienkam a stanoveným cieľom výskumu a vývoja a v žiadnom prípade nie naopak. Výdavky na podanie žiadosti a spracovanie sa musia rentovať.

⁽¹⁾ Ú. v. EÚ C 112 z 30.4.2004.

⁽²⁾ (odporúčený rast rozpočtu sa vzťahoval na potreby „Európskej pätnástky“ a musel byť preto prerátaný na potreby „Európskej dvadsaťpätky“. – Ú. v. C 260, 17.9.2001).

⁽³⁾ Pozri bod 1.2.

⁽⁴⁾ Pozri aj číslo 4.2 ff.

⁽⁵⁾ Pozri aj číslo 4.6.

⁽⁶⁾ Pozri aj kapitolu 5.4 (Ú. v. C 95, 23.4.2003).

3.5 Základný výskum a európska hospodárska súťaž. Podobne opakuje výbor základnú výpoveď svojho nedávneho stanoviska ⁽¹⁾ k tejto téme, a to pripisovať podpore základného výskumu veľký význam ako základ všetkých ďalších krokov v oblasti výskumu a vývoja a síce v európskej hospodárskej súťaži so slobodným výberom tém zo strany žiadateľa. Hospodárska súťaž na európskej úrovni vytvorí európsku pridanú hodnotu.

3.6 Medzinárodný rozmer výskumu. Pritom nemôže zostať bez povšimnutia, že medzinárodný rozmer výskumu prekračujúci hranice EÚ má rovnako veľký význam. Špičkové činnosti vo výskume a vývoji sa v súčasnosti rozvíjajú na celkovej medzinárodnej ⁽²⁾ úrovni na celom svete, v otvorenej spolupráci a zároveň celosvetovej konkurencii. Aj táto stránka sa musí podporiť a zohľadniť zavedením príslušných opatrení (napr. programom mobility, dohodou o spolupráci atď.)

3.7 Spletitosť vzťahov a rovnováha medzi kategóriami výskumu ⁽³⁾. Výbor zároveň ešte raz poukazuje na spletitosť vzťahov, ktorá je potrebná pre inováciu a pokrok, na plodné vzájomné pôsobenie a na plynulý prechod medzi výskumnými kategóriami základného výskumu, aplikovaného výskumu (niekedy nazývaný aj predbežným výskumom) a vývojom (vývoj produktu a procesu). Táto spletitosť vzťahov je veľmi dôležitá pre konkurencieschopnosť spoločnosti a ciele z Lisabonu a taktiež pre spoluprácu a vzájomné dopĺňanie priemyselného výskumu a vývoja s výskumom na univerzitách a štátom podporovaných výskumných organizáciách. Toto sa musí odzrkadliť nielen vo vyvážení podpory jednotlivých kategórií, ale aj v jednotlivých úlohách a podtémach súčasných tematických priorít/činností. V uvedených výskumných kategóriách sa teda musí umožniť prístup ku všetkým príslušným podporným líniam rámcového programu. O to sa opiera aj hybná sila výdavkov na výskum a rozvoj štátu ako správcu daní a verejného majetku a hospodárstva.

3.8 Účinné spôsoby realizácie. V neposlednom rade výbor víta a podporuje zámer využívať najúčinnšie spôsoby realizácie a zlepšiť praktickú realizáciu rámcového programu. Výbor tu vidí vážnu potrebu prijať opatrenia, ktoré vyžadujú menej byrokratických postupov a budú lepšie ako doteraz prispôbované vedeckej a priemyselnej obci a ktoré nadväzujú na interné pravidlá, skúsenosti a pracovné podmienky. Dôležitými aktérmi v európskom priestore výskumu sú výskumní

pracovníci so svojím nadšením. Potrebujú priestor na rozvoj a optimálne rámcové podmienky. Tento fakt by sa mal zohľadňovať.

4. Konkrétne pripomienky výboru

4.1 Nedávno prijaté stanoviská. Veľká časť nasledujúcich pripomienok bola už naznačená a formulovaná v nedávno prijatých stanoviskách k európskej politike výskumu ⁽⁴⁾.

4.2 Určujúce kritérium. Určujúcim kritériom pre výber projektu a podporu výskumu musí byť excelencia z pohľadu vedy a technológie, aby si EÚ zachovala a dosiahla špičkové pozície v celosvetovej hospodárskej súťaži. Iba tak sa môžu dosiahnuť ciele formulované v oznámení Komisie a to hlavne vytvoriť „špičkový výkon a inováciu: kľúč k európskej konkurencieschopnosti“ a „v základnom výskume vytvárať väčšiu kreativitu prostredníctvom konkurencie medzi tímami na európskej úrovni“.

4.2.1 Excelencia. Excelencia a špičkový výkon sú výsledkom komplexného, namáhavého a zdĺhavého procesu vývoja a výberu, ktorý prebieha podľa pravidiel stanovených samotnou vedeckou spoločnosťou a pri ktorom sa musia zosúladiť a zohľadniť mnohé dôležité a navzájom súvisiace faktory.

4.2.2 Spoločnosť a politika. Spoločnosť a politika teda musia zabezpečiť, aby existovali alebo aby sa vytvárali a uchovali predpoklady pre excelenciu a špičkové výkony.

4.2.3 Odlišné kritériá. Odlišné alebo špekulatívne kritériá zvyšujú byrokratické náklady, zavádzajú a nesú v sebe nebezpečenstvo chybného rozhodnutia so všetkými nevýhodnými následkami nielen pre ciele z Lisabonu, ale aj celkovo pre európsku atmosféru výskumu.

4.3 Potenciál „Európskej dvadsaťpätky“. Súčasne však platí (a výbor tento zámer Komisie podporuje v plnom rozsahu), že treba plne rozvíjať potenciál „Európskej dvadsaťpätky“ a čerpať z neho. Pritom sa musia, pokiaľ už neexistujú, vytvoriť vhodné predpoklady pre špičkové výkony vo výskumných zariadeniach rozšírenej Únie a tiež v regiónoch s nedostatočným vybavením výskumných inštitúcií.

4.3.1 Subsidiarita. Úlohou pre členské štáty je podľa princípu subsidiarity rozvoj takýchto národných vedecko-technických kapacít a ich základného vybavenia, čo je základom pre excelenciu a vrcholné výkony.

⁽¹⁾ Napríklad Kanada, Čína, India, Kórea, Rusko a USA.

⁽²⁾ Napríklad Kanada, Čína, India, Kórea, Rusko a USA.

⁽³⁾ Touto problematikou a s ňou spojenými zásadnými problémami sa bude podrobne zaoberať kapitola 7. **Výskum a technická inovácia** stanoviska výboru pre „Európsky priestor výskumu“.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 95, 23.4.2003; Ú. v. C 110, 30.4.2004.

4.3.2 Štrukturálne fondy a Európsky investičný fond. Tam, kde je to potrebné a veľmi sľubné, by sa však mala táto úloha cielene a účinne podporiť a urýchliť pomocou štrukturálnych fondov a Európskeho investičného fondu. Výbor preto podporuje zámer Komisie aj v zmysle úspešnej kohéznej politiky, aby sa v plnom rozsahu využívalo vzájomné dopĺňanie rámcového programu so štrukturálnymi fondmi a odporúča to rozšíriť aj na investičný fond a časť týchto prostriedkov vložiť do budovania výskumných kapacít a infraštruktúr.

4.3.3 Na to je potrebné aj dostatočné počiatočné financovanie opatrení v oblasti výskumu a rozvoja v nových členských štátoch, keďže tamojšie vedecké inštitúcie ešte nie sú schopné sami vopred zabezpečiť požadované prostriedky na projekty podporované EÚ. Zároveň by sa teraz na tento účel mali vytvoriť v jednotlivých štátoch adekvátne systémy podpory.

4.4 Infraštruktúry výskumu. Výbor aj v tejto súvislosti víta návrh Komisie vybudovať infraštruktúry⁽¹⁾ európskeho záujmu. Financovanie veľkých zariadení na základe „variabilnej geometrie“ sa doteraz osvedčilo a malo by teda pokračovať. Európske strategické fórum pre výskumné infraštruktúry (ESFRI) preberá účinnú, poradnú, kľúčovú úlohu. Na tomto základe by sa malo postaviť vypracovanie európskeho konceptu infraštruktúr.

4.4.1 Stredne veľké infraštruktúry. Podľa miery dostupných prostriedkov a ich užitočnosti pre spoločné projekty by sa však toto opatrenie nemalo obmedziť výlučne na veľké nástroje, pretože aj stredne veľké ucelené výskumné infraštruktúry budú v mnohých výskumných oblastiach potrebné a súčasne môžu slúžiť cieľom výskumu viacerých členských krajín.

4.5 Posilňovanie tematických priorít a mobility. Ako už bolo uvedené, výbor podporuje návrh Komisie, aby sa zdvojnásobili dostupné prostriedky pre Siedmy rámcový program a program EURATOM (oproti šiestemu). Tento nárast by mal byť v prvom rade⁽²⁾ v prospech tematických priorít/činností/projektov (vrátane tých z programu EURATOM) a programu o voľnom pohybe⁽³⁾ (vrátane podpory mladých vedcov a špičkových výskumníkov).

⁽¹⁾ Pozri aj kapitolu 5.4 (Ú. v. C 95, 23.4.2003).

⁽²⁾ Pozri odporúčania v bode 3.5.

⁽³⁾ Obzvlášť významnú úlohu zohráva pritom aj program Marie- Curie, ktorého posilnenie sa bude odporúčať.

4.6 Nástroje podpory výskumu. Výbor, aby objasnil svoje odporúčania, odporúča aplikovať nasledujúce zásady:

— Počet nástrojov musí byť prehľadný.

— Nástroje musia byť správne definované a stanovenie ich cieľa musí byť transparentné.

— Ich použitie musí byť čo najjednoduchšie.

— Prednostne by sa mali zamerať na bezprostrednú podporu úloh výskumu a vývoja a výskumných pracovníkov.

— Výber nástrojov, prípadne nástroja pre určitý plán alebo projekt by mali určovať navrhovatelia. Jednotlivé prvky tematických priorít by sa v žiadnom prípade nemali viazať a priori na vopred daný nástroj⁽⁴⁾; Komisia by mala poskytnúť poradenstvo a vysvetliť svoje dôvody, prečo určitý nástroj uprednostňuje pre určité témy.

— Aj pri nástrojoch je potrebné dbať na dostatočnú kontinuitu a najmä zabrániť nečakanej „zmene paradigiem“, aby náklady na administratívu boli pre všetkých zúčastnených primerané.

— Malo by sa uprednostniť poskytovanie „grantov“ alebo „STREP“ (Specific Targeted Research Projects – špeciálne zamerané výskumné projekty), teda povoliť jednoduché, prehľadné a primerané výskumné plány. V tejto súvislosti výbor tiež poukazuje na svoje predtým vyslovené podnety a na neskoršie pripomienky k MSP (malému a strednému podnikaniu).

V zmysle týchto zásad sa okrem iného odporúča nepodporovať pri NoE (Sieťach excelencie) iba koordinačné náklady, ale aj podiel priamych nákladov na výskum a vývoj (ako je to v prípade napr. asociácií Euratom- Programy zlúčenia)

4.6.1 Marimonova správa⁽⁵⁾. Výbor berie s veľkým uspokojením na vedomie, že odporúčania práve vydané Marimonovej správy sa veľkou mierou zhodujú s jeho vlastnými odporúčaniami. Rozhodne podporuje jeho výpovede.

⁽⁴⁾ Výbor opäť s poľutovaním konštatuje, že sa nebral ohľad na jeho predošlé rovnako znejúce odporúčania.

⁽⁵⁾ Správa z Panelu odborníkov vedeného Prof. Marimonom, 21. júna 2004, Šiesty rámcový program.

4.6.2 Kontinuita. Opätovné vyzdvihnutie a objasnenie významu: vo všeobecnosti by mala byť garantovaná čo najväčšia kontinuita pri prechode zo Šiesteho na Siedmy rámcový program. Pre vedu a priemysel (a predovšetkým pre malé a stredné podniky) znamená doterajšia zmena podmienok podpory, okolností pre návrhy, kritérií určovania hodnôt, právnych rámcových podmienok/nástrojov a nákladovým modelom, spojená s prechodom od jedného rámcového programu k ďalšiemu, záťaž. Aby bolo možné túto kontinuitu zaručiť, nemali by sa zavádzať žiadne zásadne nové nástroje a iné postupy. Namiesto toho by sa mali doterajšie nástroje a postupy zjednodušiť a prispôsobiť podľa nadobudnutých skúseností. Hlavným cieľom teda musí byť kontinuita spojená so zjednodušením a zrozumiteľnosťou ako aj flexibilita vo výbere nástrojov pre žiadateľov.

4.7 Technologické platformy. Výbor rozhodne podporuje iniciatívu Komisie a priemyslu zriadiť „technologické platformy“, ktoré spoja podniky, výskumné zariadenia, finančné kruhy, úrady, ako aj grémiá, stanovujúce normy na európskej úrovni. Ich úlohou je stanoviť spoločný výskumný program, ktorým by sa malo zmobilizovať množstvo zdrojov jednotlivých štátov ako aj európskych, verejných a súkromných ekonomických zdrojov.

4.7.1 Rozvojové projekty na úrovni Spoločenstva. Tento spôsob postupu považuje výbor pri rozsiahlych a nákladných spoločných vedecko-technických plánoch rozvoja ako napr. projekt GALILEO s dobre definovaným cieľom za vhodný krok k zabezpečeniu vzájomného účinného pôsobenia partnerov. Tieto projekty môžu mať formu „Integrovaných projektov IP“, alebo aj „Spoločných podnikov“ podľa článku 171 zmluvy o Európskom spoločenstve⁽¹⁾. Ale aj tu by sa malo starostlivo preskúmať⁽²⁾ ako zabrániť nárastu nákladov na organizáciu a administratívu a ako možno dosiahnuť primeranú účasť malých a stredných podnikov alebo menších inštitútov/vedeckých skupín.

4.7.2 Náklady na administratívu a organizáciu. Vzhľadom na organizačno-administratívne a právne náklady (napr. týkajúce sa otázok duševného vlastníctva) potrebné na vytvorenie ďalších „technologických platforiem“, by sa už pred ich vznikom mali najprv získať skúsenosti z tých, ktoré sa v tom čase zavádzajú a vysvetliť, že aj pri nich sa môže aplikovať princíp „variabilnej geometrie“. Okrem toho by sa malo vždy preskúmať, či je cieľ jednoznačne definovaný a či by sa nedal dosiahnuť pomocou alebo vytvorením jednoduchších postupov, aby sa zabránilo tomu, že s ďalším nárastom čiastočne sa prekrývajúcich nástrojov vzniknú dodatočné omyly a nadmerné

náklady na koordináciu. Ak je to možné, mali by sa používať jednoduchšie nástroje.

4.8 Malé a stredné podniky (MSP). Malé a stredné podniky teraz už v značnej miere prispievajú k inovačnému procesu alebo vlastnia potenciál, ktorý sa využije v budúcnosti. Preto by sa mali podmienky účasti pre malé a stredné podniky na tematických prioritách ešte pružnejšie vytvárať a zjednodušovať, okrem iného aj flexibilným zaradením a výberom tém a nástrojov (CRAFT, kolektívny výskum, EUREKA). Pri prispôbovaní podporných nástrojov a pri usporiadaní projektov by sa celkovo malo viac ako doteraz dbať na to, aby mohli kompetentné malé a stredné podniky primerane participovať nielen v oblasti Hightech a Lowtech. Na to sú vhodnejšie také podporné nástroje ako „špecificky zamerané výskumné projekty – STREPs“, ktoré aktivizujú aj menšie zoskupenia a projekty a navyše prispievajú k prístupu „zdola nahor“.

4.8.1 MSP a odovzdávanie vedomostí. Z toho však vyplýva rovnako dôležitá úloha, ktorej sa treba venovať a to poskytnúť a sprostredkovať najnovšie, potenciálne aplikovateľné, relevantné vedomosti o základnom výskume z univerzít a štátom podporovaných výskumných zariadení výskumníkom a inžinierom pracujúcim v priemysle a najmä v malých a stredných podnikoch, aby sa tak urýchlilo odovzdanie vedomostí, potrebných na inováciu a konkurencieschopnosť priemyslu. Výbor k tomu už viackrát podal podnety⁽³⁾, ktoré sa týkajú najmä potreby zlepšiť a atraktívniť výmenu personálu (mobility) medzi akadémiou a priemyslom.

4.8.2 Podnikanie a priemyselná politika. Pre inováciu a rast hospodárstva je dôležitým motorom najmä zakladanie nových malých podnikov. Problematika takéhoto nového zakladania podnikov však často nespočíva len v nedostatočnej podpore výskumu a vývoja, ale aj v otázkach týkajúcich sa vedenia podniku a marketingu, no predovšetkým v nedostatočnom dlhodobom finančnom krytí, ktoré neumožňuje správne prekonať počiatočné stratové obdobie. Priemyselná a výskumná politika teda musí hľadať spoločné riešenia, aby sa vytvorilo viac podnetov a úspešných príležitostí pre väčšiu podnikateľskú činnosť v Európe.

4.8.3 Program SBIR v USA. Výbor okrem toho odporúča vychádzať zo skúseností USA s programom SBIR („Small Business Innovation Research“)⁽⁴⁾, v rámci ktorého vláda USA finančne podporuje prostredníctvom rôznych agentúr trhovo orientované opatrenia malých a stredných podnikov v oblasti výskumu a rozvoja.

⁽¹⁾ „Spoločnosť môže založiť spoločný podnik, alebo vytvoriť iné štruktúry, ktoré sú potrebné pre správny priebeh programov na spoločný výskum, technologický vývoj a názorné predvedenie.“

⁽²⁾ Pozri aj bod 4.7.2.

⁽³⁾ Pozri napríklad kapitolu 7 a 8, (Ú. v. C 204, 18.7.2000).

⁽⁴⁾ Pozri <http://sbir.us/pm.html> ako aj <http://www.zyn.com/sbir/funding.htm>.

4.9 Otvorená koordinácia. Výbor už viackrát vyzval Komisiu, aby uplatňovala metódu otvorenej koordinácie; pritom ale stále zdôrazňuje, že môže k nej dôjsť len na dobrovoľnom základe zo strany členských štátov.

4.10 Vlastná organizácia a vlastná koordinácia. Okrem toho výbor už tiež viackrát poukázal na vlastnú organizáciu a koordináciu vedecko-technických aktérov v rámci EÚ, ktorá funguje ako proces „zdola nahor“. Títo aktéri sa v rámci svojej problematiky poznajú vďaka publikáciám, konferenciám a workshopom, vplývajú na vytváranie programu a v oblasti napätia medzi konkurenciou a spoluprácou (pozri nižšie) prispievajú ku koordinácii. Rozhodujúce a hlavné medzinárodné výskumné iniciatívy, programy a inštitúcie na celom svete vznikli týmto spôsobom a tým pripravili koncepciu európskeho priestoru výskumu. Tento proces by mal byť uznaný a využitý.

4.11 Podporovať hospodársku súťaž. V tejto súvislosti výbor víta, že Komisia označuje cieľ „Podporovať hospodársku súťaž“ za jeden z jej najdôležitejších šiestich cieľov. Podporuje Komisiu v jej očakávaní, že hospodárska súťaž na európskej úrovni dosiahne pridanú hodnotu. K tomu výbor⁽¹⁾ opakuje svoj predchádzajúci poznatok, že totiž: veda a výskum žijú zo súťaže o najlepšie myšlienky, metódy a výsledky a z nezávislej reprodukcie (alebo vyvrátenia), teda „certifikácii“ nových poznatkov a z ich šírenia, prehlbovania a rozširovania. Je teda potrebné umožniť a chrániť pluralistické a interdisciplinárne výskumné nasadenie a výskumné štruktúry a z toho vzniknúť súťaž o najlepšie myšlienky a výsledky stimulovať a využiť.

4.12 Konkurencia, spolupráca a koordinácia. Medzi cieľmi hospodárskej súťaže, spolupráce a koordinácie môžu vzniknúť protiklady, a to o to viac, čím užšie sú úlohy spojené s vývojom výrobkov. Z toho je možné stanoviť hranice ich optimálnych oblastí stáleho použitia a tým aj výber vhodných nástrojov. Tolko konkurencie ako je len možné, tolko kooperácie ako je nevyhnutné.

4.13 Kritická miera a celková konkurencia. Výskumné a vývojové ciele, ktorých množstvo je kritické a väčšie ako výkonnosť jednotlivých členských štátov, aj ako samostatný objekt, a ktoré je zásadne možné dosiahnuť iba v európskom spolku, ako i veľké infraštruktúry, alebo niektoré veľké technologické projekty musia ešte viac ako iné čeliť celkovej konkurencii (pozri aj kapitolu Medzinárodné dimenzie) a osvedčiť sa v porovnaní s celým svetom. Je to aj v súlade so spomínanými „Technologickými platformami“.

⁽¹⁾ Čísla 4.2.2, 4.2.3 a 4.2.4, (Ú. v. C 95, 23.4.2003).

4.14 European Research Council ERC (Európska rada pre výskum). Ako nedávne stanovisko⁽²⁾ výboru naznačilo, výbor podporuje Komisiu v jej úmysle založiť „Európsku radu pre výskum“. Mala by byť poverená tým, aby vytvorila a podporovala odvetvie základného výskumu a opierala sa o „Scientific Community“ (Vedeckú komunitu). Svoje úlohy by mala vykonávať úplne samostatne podľa pravidiel podobných úspešných inštitúcií v členských štátoch alebo v USA. Na využitie spleti súčinnosti medzi jednotlivými výskumnými kategóriami výbor odporúča povolať do ERC aj vynikajúcich vedcov z priemyselného výskumu.

4.15 Peer Review – Hodnotiaci posudok. „Peer Review“ by mal byť dôležitým hodnotiacim nástrojom. Aby bolo možné kompenzovať známe nedostatky (napr. konflikt záujmov) tohto hodnotiaceho systému, mali by byť v ERC (a v každej podpornej organizácii)⁽³⁾ zamestnávaní skúsení vedci, ktorí preukázali vedecké úspechy a hlbokú znalosť špecifickej oblasti, v ktorej pôsobia.

4.16 Podpora kariéry. Výbor zásadne podporuje myšlienku, že veda, výskum a vývoj sa majú stať atraktívnym cieľom a že je potrebné stimulovať tých najtalentovanejších a primerane k tomu podporovať odbornú kariéru. Vo svojom nedávnom stanovisku⁽⁴⁾ EHSV veľmi podrobne rozoberal túto tému a podporoval snahy Komisie.

4.16.1 Neuspokojivá situácia v zmluvných podmienkach vedcov. Mimoriadny problém pritom predstavujú v mnohých členských štátoch existujúce mzdové tarify a zmluvné podmienky, ktoré sú spojené predovšetkým u mladších vedcov so značnými nevýhodami v porovnaní s kariérou na voľnom trhu a dokonca aj v porovnaní s podobnou kariérou vo verejnej službe. Opätovne poukazuje na to, že tu existuje veľká potreba rokovať predovšetkým zo strany členských štátov.

4.17 Zabránenie prekrývaniu a duplicitě. Výskumná činnosť vyžaduje plánovacie, podnikateľské, administratívne a znalecké úlohy, ktoré musia skúsení vedci plniť. Vzhľadom na infláciu návrhov, posudkov a monitorovacích procesov opakuje výbor svoje odporúčanie⁽⁵⁾, aby sa Komisia touto otázkou zaoberala a pracovala na koordinovaných, účinných postupoch (v spolupráci so zúčastnenými inštitúciami členských štátov a medzi nimi), ktoré by zamedzili príliš veľkému nárastu oddelene konajúcich riadiacich a kontrolných úradov na vertikálnej (a tiež horizontálnej/paralelnej) úrovni a z toho vyplývajúcej neproduktívnej činnosti.

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 110 z 30.4.2004.

⁽³⁾ Preto výbor viackrát odporúča, aby sa takisto postupovalo aj v oblasti podpory výskumu vo vnútri Komisie.

⁽⁴⁾ Ú. v. C 110, 30.4.2004 (CESE 305/2004) a CESE 1086/2004.

⁽⁵⁾ CESE 305 / 2004; Kapitola 5.18 (Ú. v. C 110, 30.4.2004).

4.18 **Výber znalcov.** So zreteľom na nevyhnutné obmedzenie súčasného využívanie znalcov sa však musí dbať na získanie obzvlášť úspešných a skúsených vedcov, ktorí sú znalcami v príslušnom odbore, pretože inak narastá riziko mylných hodnotení. Aby sme k takémuto stavu dospeli, musia byť výberové konania na získanie znalcov zbavené súčasnej rigidnej a nepružnej byrokratickej záťaže, ktorá na úspešných vedcoch pôsobí odstrašujúco.

4.19 **Procesy hodnotenia.** Niektoré postupy, ktoré vedecká obec kritizuje, sú pravdepodobne výsledkom dobre mieneného pokusu zaviesť a aplikovať štandardizované hodnotiace kritériá v príliš komplexnej a citlivej oblasti namiesto toho, aby sa využila ľudská skúsenosť. Výbor síce v zmysle transparentnosti a objektivity uznáva zámer čo možno najviac vylúčiť subjektívne hodnotenia kvôli tomu, že ich možno napadnúť a zneužiť; tu však vzniká neriešiteľná dilema. Hodnotenie vedeckej činnosti a kreativity sa nedá zautomatizovať alebo zveriť neskúseným jednotlivcom.

4.20 **Dve nové témy: kozmické lety a výskum v oblasti bezpečnosti.** V oznámení Komisie sa ešte nespomínajú tematické priority. Jedinou výnimkou je upozornenie na základný výskum⁽¹⁾ a tiež na obe nové témy „Kozmické lety“ a „Výskum v oblasti bezpečnosti“. Výbor víta návrh Komisie, aby sa úlohy v oblasti kozmických letov a bezpečnosti riešili na európskej úrovni a tým výbor potvrdzuje svoje predchádzajúce odporúčania⁽²⁾ ohľadom kozmických letov. Výbor však odporúča zaviesť tieto úlohy nad rámec plánovaného rozpočtu pre Siedmy rámcový program a mimo tematických priorít rámcového programu, pretože tieto úlohy sa vyznačujú trvalo odlišnými, osobitými zvláštnosťami, ktoré sa nehodia do priebehu rámcového programu.

4.20.1 Na tému **Kozmické lety** už existuje veľmi presvedčivý a úspešný program, ktorý bol doteraz koordinovaný a realizovaný medzi ESA a Európskym kozmickým a leteckým priemyslom a ku ktorému už predtým významne prispeli aj výskumné inštitúcie členských štátov. Účasť Komisie, ktorú výbor odporúča, by sa mala financovať a realizovať oddelene, t.j. v rámci platnej kooperačnej dohody medzi ESA a Komisiou, ale mimo rámcového programu. Výbor má záujem oboznámiť sa s ďalšími podrobnosťami.

4.20.2 Pri téme **výskum v oblasti bezpečnosti** existuje celoeurópsky záujem na postupoch Spoločenstva. To sa už v rámci výboru viackrát prediskutovalo a zdôraznilo a preto výbor dôrazne podporuje návrh prijať túto tému. Zároveň sem patria aj otázky zachovania tajomstva a možnej aplikácie

vnútorných alebo vonkajších obranných úloh, ktoré si oproti tematickým prioritám rámcového programu (kde sa napríklad vyžaduje transparentnosť) vyžadujú odlišné spracovanie. Aj v tomto prípade by mal vzniknúť samostatný plán, ktorý stojí mimo financovania a zámerov rámcového programu.

5. Záver

5.1 Výbor zdôrazňuje rozhodujúci význam výskumu a vývoja pre celkovú konkurencieschopnosť Európy a tým aj pre ciele z Lisabonu. Výbor preto podporuje navrhnuté opatrenia a ciele, ktoré sú predložené v oznámení Komisie.

5.2 Platí to predovšetkým pre „cieľ 3 %“ a tiež pre navrhované zdvojnásobenie rozpočtu EÚ na výskum a vývoj (pre rámcový program a program Euratom). Výbor vyzýva Radu a Parlament, aby konali podľa tohto návrhu a vlády členských krajín, aby z neho vychádzali pri vyčleňovaní prostriedkov na výskum a vývoj zo svojho štátneho rozpočtu. Vyzýva tiež priemysel, aby cielene zvýšil investície na výskum a vývoj, a to práve v Európe.

5.3 Výbor poukazuje na to, že „cieľ 3 %“ zodpovedá súčasnému stavu konkurencie a v budúcnosti sa musí prispôbiť rastúcemu trendu napr. v USA a juhovýchodnej Ázii.

5.4 Výbor podporuje zámer Komisie vložiť časť prostriedkov zo štrukturálnych fondov do budovania výskumných kapacít a výskumných infraštruktúr, aby sa plne vyčerpali potenciály „Európskej dvadsaťpätky“ a aby sa tiež zohľadnilo prechodné obdobie v nových členských štátoch. Výbor odporúča získať pre tento cieľ aj Európsky investičný fond.

5.5 Výbor podporuje zámer Komisie použiť najúčinnnejšie spôsoby realizácie a zlepšiť praktické uskutočnenie programu. Preto odporúča zjednodušenie a flexibilitu nástrojov v nadväznosti na rozsiahlu kontinuitu. Žiadatelia musia vedieť prispôbiť nástroje optimálnej štruktúre a veľkosti projektov potrebných pre danú úlohu. Toto platí aj pre inštitúciu „Technologických platforiem“. Výbor sa pripája k Marimonovej správe.

5.6 Výbor odporúča ešte viac ako doteraz zapojiť spôsobilé MSP do výskumu a vývoja a do inovačného procesu a poukazuje aj na príslušný program SBIR z USA. Výbor odporúča preto spolupôsobenie medzi podnikateľskou a výskumnou politikou, aby sa potenciál MSP a vytvárania nových podnikov urýchlil a pracoval v prospech inovácie a rastu ekonomiky.

⁽¹⁾ Pozri bod 3.5.

⁽²⁾ Ú. v. C 112, 30.4.2004.

5.7 Výbor podporuje zámer Komisie prijať Kozmické lety a Výskum bezpečnosti za hlavné témy. Odporúča a zdôvodňuje, prečo je potrebné ich prerokovať a financovať ako samostatné kategórie mimo rámcového programu.

5.8 Výbor podporuje zámer Komisie prijať základný výskum ako taký do rámcového programu a podporovať ho v európskej konkurencii a založiť nezávislú Európsku radu pre výskum (European Research Council).

5.9 Výbor poukazuje na základný význam spletnosti vzťahov medzi výskumnými kategóriami, akými sú základný

výskum, aplikovaný výskum (predbežný výskum) a vývoj. Podpora týchto kategórií by mala byť vyvážená.

5.10 Výbor podporuje zámer Komisie urobiť Európu príťažlivejšou pre najlepších vedcov a získať talentovaných mladých ľudí pre vedeckú dráhu a zaručiť im ju. Je potrebné, aby v tomto ohľade konali predovšetkým členské krajiny.

Výbor odkazuje v podrobných kapitolách 3 a 4 na mnohé ďalšie dôležité body, odporúčania a kritické pripomienky.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o audite ročnej účtovnej závierky a konsolidovanej závierky a k zmene smerníc 78/660/EHS a 83/349/EHS Rady“

(COM(2004) 177 final – 2004/0065(COD))

(2005/C 157/21)

Dňa 21. apríla 2004 sa Rada rozhodla na základe článku 44 odseku 2 písmena g) Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva konzultovať Európsky hospodársky a sociálny výbor k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu, ktorá bola poverená prípravou prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 8. septembra 2004. Spravodajcom bol pán **FRANK von FÜRSTEN-WERTH**.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi z 15. decembra), prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledujúce stanovisko 86 hlasmi za, 3 hlasmi proti, pričom 1 člen sa hlasovania zdržal.

1. Úvod

1.1 Návrh Komisie na Smernicu Európskeho parlamentu a Rady o audite ročnej účtovnej uzávierky a konsolidovanej uzávierky a na zmenu Smerníc 78/660/EHS a 83/349/EHS Rady treba posudzovať v súvislosti s inými opatreniami akčného plánu EÚ pre finančné služby. V tejto veci je dôležité najmä oznámenie Komisie „Modernizácia občianskeho práva a zlepšenie riadenia podnikov v Európskej únii – akčný plán“ (COM(2003) 284), používanie medzinárodných účtovacích zásad od roku 2005, ako aj Smerníc o zneužívaní trhu a prospekte emitenta.

1.2 Európska komisia sleduje od roku 1996 cieľ zvýšiť kvalitu auditu účtovných uzávierok v Európskej únii

a harmonizovať ju. Ako ďalší krok vpred bol v máji 2003 predložený akčný plán obsahujúci desať bodov (oznámenie Komisie k posilneniu auditu účtovných uzávierok v EÚ; COM/2003/286). Jeden bod akčného plánu sa týka modernizácie ôsmej Smernice o firemnom práve 84/253/EHS. Predložený návrh Smernice má nahradiť ôsmu Smernicu o firemnom práve.

1.3 Týmto opatreniami sa má obnoviť dôvera vo vedenie účtovníctva a finančné trhy. Pritom návrh Smernice nie je žiadnou bezprostrednou reakciou na posledné škandály s účtovnými súvahami ale dôsledkom politiky sledovanej od roku 1996 v oblasti auditu účtovných uzávierok. Najnovšie škandály boli tiež zahrnuté do úvah.

2. Návrhy Komisie

2.1 Návrh Smernice obsahuje ustanovenia o udelení licencie audítorom účtovných uzávierok a audítorským spoločnostiam, ich priebežné ďalšie vzdelávanie a vzájomné medzinárodné uznávanie.

2.2 Všetci audítori účtovných uzávierok a audítorské spoločnosti majú byť viazaní etickým kódexom povolania. Zásady v ňom obsiahnuté zahrnujú celkovú zodpovednosť audítora účtovných uzávierok alebo audítorskej spoločnosti voči verejnosti, ich bezúhonnosť a nestrannosť, ako aj odbornú spôsobilosť a svedomitosť.

2.3 Členské štáty majú zabezpečiť, aby oprávnení audítori účtovných uzávierok a audítorské spoločnosti boli zapísaní vo verejnom registri.

2.4 Audítori účtovných uzávierok a audítorské spoločnosti majú byť nezávislí na auditovaných podnikoch a žiadnym spôsobom sa nemajú podieľať na rozhodovaní vedenia podniku. Od auditu účtovných uzávierok sa upustí, keď medzi audítorom účtovných uzávierok prípadne audítorskou spoločnosťou a auditovaným podnikom existuje nejaký finančný alebo obchodný vzťah, pracovný pomer alebo iné spojenie, ktoré by mohlo ohroziť nezávislosť.

2.5 Používanie medzinárodných zásad auditu má byť pre všetky zákonné audity účtovných uzávierok EÚ povinné, pokiaľ tieto zásady budú prevzaté do práva EÚ.

2.6 Členské štáty majú organizovať efektívny verejný dohľad, ktorému podliehajú všetci audítori účtovných uzávierok a audítorské spoločnosti. Dohľad podlieha určitým zásadám (napr. čo sa týka obsadenia, oprávnenia a transparentnosti dohľadu).

2.7 Audítora účtovnej uzávierky prípadne audítorskú spoločnosť ustanovuje valné zhromaždenie akcionárov auditovaného podniku. Členské štáty však môžu stanoviť, že toto ustanovenie si vyžaduje predchádzajúci súhlas príslušného dozorného orgánu, alebo ho vykoná súd či iná inštitúcia predpísaná zákonmi jednotlivých štátov.

2.8 Audítorov účtovných uzávierok prípadne audítorské spoločnosti je možné odvolať, len pokiaľ pre to existujú pádne dôvody. Pritom rozdiely v názoroch na metódy pre zostavovanie bilancie alebo na postupy auditu nie sú závažným dôvodom pre odvolanie.

2.9 Komisia navrhuje, aby sa členské štáty postarali o primerané predpisy, ktoré zabezpečia efektívnu komunikáciu medzi audítorom účtovných uzávierok prípadne audítorskou

spoločnosťou a auditovaným podnikom. Auditovaný podnik musí komunikáciu primerane dokumentovať.

2.10 Návrh Smernice predpokladá zvláštne ustanovenia pre audit účtovných uzávierok verejnoprospešných podnikov. Verejnoprospešné podniky sú podniky, ktoré majú na základe druhu svojej činnosti, svojej veľkosti alebo počtu zamestnancov značný verejný význam, a to najmä podniky, ktorých cenné papiere majú oprávnenie na obchodovanie na regulovanom trhu niektorého členského štátu, ako aj banky a iné finančné inštitúcie a poisťovne. Tieto podniky musia napr. ustanoviť audítorský výbor, ktorý sa zostaví z členov správneho orgánu nepodielajúcich sa na vedení podniku alebo z členov dozorného orgánu auditovaného podniku a najmenej z jedného nezávislého člena s odbornými znalosťami v oblasti vedenia účtovníctva alebo auditu účtovnej uzávierky. Ďalej sa sprísnia predpisy týkajúce sa okrem iného nezávislosti, zabezpečenia kvality, verejného dohľadu a vymenovania audítora účtovnej uzávierky prípadne audítorskej spoločnosti.

2.11 Na základe vzájomnosti musia členské štáty mať možnosť povoliť audítorov z tretích krajín ako audítorov účtovných uzávierok, pokiaľ sú schopní doložiť licenciu ako audítor účtovnej uzávierky, teoretické znalosti zodpovedajúce Smernici, praktickú spôsobilosť a bezúhonnosť, ako aj právnické odborné vedomosti platné v tomto členskom štáte pre audit účtovnej uzávierky. Ďalej budú navrhnuté ďalšie podklady pre medzinárodnú spoluprácu a výmenu informácií.

2.12 Má sa ustanoviť výbor zložený zo zástupcov členských štátov (riadiaci výbor „Audit účtovnej uzávierky“), ktorý bude podporovať Komisiu pri vypracovávaní vykonávacích opatrení.

2.13 Zmenou Smerníc 78/660/EHS a 83/349/EHS sa vyžaduje priznanie honorárov, ktoré sa platia audítorovi účtovnej uzávierky, prípadne audítorskej spoločnosti, počas hospodárskeho roka za audit ročnej účtovnej uzávierky, za iné certifikačné služby (*assurance services*), služby daňového poradenstva a za iné práce.

2.14 Členské štáty musia pred 1. januárom 2006 vydať a uverejniť právne predpisy potrebné pre plnenie tejto Smernice.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor víta návrh Smernice, ktorým sa zabezpečí, že investori a iné zainteresované kruhy sa môžu spoľahnúť na korektnosť auditovaných podnikových účtovných uzávierok.

3.2 Novou Smernicou sa vytvorí jednotný európsky právny rámec pre audit účtovných uzávierok, čo VR podporuje.

3.3 Výbor berie na vedomie, že Komisia sa chopí ďalších iniciatív v dôsledku udalostí v spoločnosti Parmalat. Iniciatívy zahŕňajú urýchlenie návrhov na modernizáciu práva obchodných spoločností a zlepšenie správy a riadenia spoločností (*Corporate Governance*), ktoré boli ohlásené v akčnom pláne z mája 2003. Návrhy sa vzťahujú na (1) definíciu úlohy nevýkonných riaditeľov, (2) objasnenie zodpovednosti členov predstavenstva za finančné a nefinančné informácie, (3) lepšie zverejňovanie transakcií vo vnútri skupiny a transakcií s pridruženými partnermi, ako aj (4) úplné zverejnenie zahraničných spoločností s daňovými úľavami (*offshore*) v účtovných uzávierkach a oveľa prísnejší audit ich obsahu zo strany audítorov účtovných uzávierok skupiny.

3.4 Výbor opakovane súhlasí so stanoviskom, ktorý vyjadrila Komisia v oznámení o posilnení auditu účtovných uzávierok, že zodpovednosť audítorov účtovných uzávierok predstavuje prostriedok pre zabezpečenie kvality auditu účtovných uzávierok⁽¹⁾. Zastáva však tak ako predtým názor⁽²⁾, že zodpovednosť musí byť v primeranom pomere ku škode, ktorá príp. vznikla preverovanej spoločnosti a jej akcionárom, a víta zámer Komisie skúmať ďalekosiahle ekonomické dopady úprav zodpovednosti audítorov účtovných uzávierok. Výbor nabáda Komisiu, aby promptne napredovala v realizácii štúdií, ktoré k tejto otázke iniciovala.

4. Konkrétne pripomienky

4.1 Cieľ navrhovaných úprav týkajúcich sa udeľovania licencií a neustáleho ďalšieho vzdelávania audítorov účtovných uzávierok, prípadne audítorských spoločností, spočíva okrem iného v tom, aby sa pre povolanie audítora účtovných uzávierok zabezpečili príslušné znalosti. Z tohto dôvodu sa úpravy vítajú.

4.2 Navrhovaný etický kódex sa hodnotí v princípe kladne. Komisia navrhuje, aby sa k etickému kódexu povolania mohli vydať vykonávacie opatrenia. Musia mať čo najvyššiu kvalitu a podľa názoru výboru sa musia riadiť medzinárodnými (Etický kódex Medzinárodnej federácie účtovníkov) alebo európskymi (odporúčania Európskej komisie k nezávislosti audítora účtovných uzávierok v EÚ zo dňa 16. 5. 2002⁽³⁾) uznávanými vyhláškami.

4.3 Nezávislosť audítora účtovných uzávierok prípadne audítorskej spoločnosti má podľa názoru výboru veľký význam. V tejto veci sa principiálne podporuje návrh Komisie, aby nezávislosť audítora účtovných uzávierok, prípadne audítorskej spoločnosti, bola zabezpečená vypracovaním etického kódexu. Tieto zásady musia platiť pre všetky spoločnosti podrobujúce sa auditu a predovšetkým pre verejnoprospešné podniky, keďže ich povinnosť voči akcionárom a potenciálnym investorom konať transparentne je takisto obzvlášť dôležitá.

⁽¹⁾ Ú. v. C 236/2-8 zo dňa 2. 10. 2003, bod 3.10

⁽²⁾ Dohodnuté stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru zo dňa 10. 12. 2003 k „Oznámeniu Komisie pre Európsky parlament a Radu – posilnenie auditu účtovnej uzávierky v EÚ“ (COM(2003) 286 final) (2004/C 80/06); Ú. v. C 80/17-19 zo dňa 30. 3. 2004, bod 4.7

⁽³⁾ Ú. v. L 191 zo dňa 19. 7. 2002

4.4 Zameranie sa Komisie na medzinárodné zásady auditu a tým aj na ISA (International Standards on Auditing) je vítané. Ich uplatňovanie predstavuje logicky vyplývajúce následné opatrenie vzhľadom na záväzky podnikov orientovaných na kapitálový trh zostavovať svoju koncernovú uzávierku účtov od roku 2005 na základe IAS (International Accounting Standards – medzinárodné normy účtovníctva) prípadne IFRS (International Financial Reporting Standards – medzinárodné normy finančného výkazníctva)⁽⁴⁾. Spracovanie medzinárodných noriem auditu by sa mala riadiť určitými zásadami a kvalita noriem by mala vyhovovať vysokým nárokom. Preto výbor v zásade podporuje postup pre uznávanie noriem navrhnutý Komisiou. Spracovanie medzinárodne uznávaných zásad auditu samozrejme predpokladá rešpektovanie záujmov všetkých zúčastnených strán a otvorenosť v rámci transparentného postupu štandardizácie („due process“ – „náležitý postup“). Preto musí Komisia svoje návrhy do procesu štandardizácie predložiť včas a dôrazne.

4.5 V zásade sa podporuje návrh Komisie, aby členské štáty zaistili verejný dohľad nad všetkými audítormi účtovných uzávierok a audítorskými spoločnosťami a aby dohľad podliehal určitým zásadám.

4.6 Pokiaľ ide o odvolanie audítora účtovných uzávierok, prípadne audítorskej spoločnosti, Komisia navrhuje, aby rozdiely v stanoviskách týkajúcich sa metód pre zostavovanie bilancie alebo postupov auditu neboli pádnym dôvodom pre odvolanie. V zásade je ale možné, že podnik používa metódu pre zostavovanie bilancie, ktorá je všeobecne uznávaná, a audítor účtovnej uzávierky ju napriek tomu neuznáva. Vzniká otázka, ako treba postupovať v takých prípadoch, keď odvolanie audítora účtovných uzávierok, prípadne audítorskej spoločnosti, nie je možné.

4.7 Navrhnutá úprava týkajúca sa komunikácie medzi auditovaným podnikom a audítorom účtovných uzávierok, prípadne audítorskou spoločnosťou, sa v zásade podporuje.

4.8 Návrh Komisie, aby sa pre verejnoprávne podniky zaviedli zvláštne ustanovenia pre audit účtovných uzávierok, sa podporuje. Zvláštne požiadavky však musia byť vo vyváženom pomere k dodatočným nákladom, ktoré z toho vyplývajú. Pretože koniec koncov musia dodatočné náklady niesť zákazníci a vlastníci podniku.

4.9 Komisia navrhuje, aby boli priznané honoráre, ktoré sa platia audítorovi účtovných uzávierok, prípadne audítorskej spoločnosti, počas hospodárskeho roka za audit ročnej účtovnej uzávierky, za iné certifikačné služby (*assurance services*), služby daňového poradenstva a za iné práce. V zásade sa väčšia transparentnosť víta. Dáva sa však na zváženie skutočnosť, že také povinné údaje nepovedú k vyššej kvalite auditu účtovných uzávierok. Je teda možné, že ďalšia transparentnosť môže zvýšiť tlak na prispôbenie cien za výkony auditu účtovných uzávierok.

⁽⁴⁾ Jednotné výklady k IAS prípadne IFRS sú podľa názoru Výboru dôležitým predpokladom pre vysokú kvalitu auditu.

4.10 Komisia navrhuje, aby jednotlivým členským štátom náležalo zabezpečenie primeranej úpravy, ktorá by zaistila, že honoráre za audity účtovných uzávierok umožnia spoľahlivú kvalitu auditu, nebudú ovplyvnené poskytovaním ďalších plnení pre auditovaný podnik, ani viazané na žiadne podmienky. Výbor berie na vedomie, že tento predpis je zamýšľaný ako usmernenie pre zamedzenie dumpingovým cenám za výkony auditu. Výboru si však kladie otázku, ako sa má tento predpis zrealizovať. Výbor je presvedčený, že táto úprava nesmie vo svojich dôsledkoch viesť k tomu, aby členské štáty zaviedli stanovené poplatky za audit.

4.11 Postupy navrhnuté Komisiou pre vydanie vykonávacích opatrení a zriadenie riadiaceho výboru „Audit účtovných uzávierok“ sa podporujú, pokiaľ tieto vykonávacie opatrenia nebudú v rozpore s medzinárodnými a európskymi vyhláškami uvedenými v bode 4.2.

5. Medzinárodné aspekty

5.1 Kladne sa hodnotí skutočnosť, že Komisia navrhuje úpravu medzinárodnej spolupráce. Týka sa to najmä spolupráce so Spojenými štátmi americkými. Pritom výbor poukazuje na to, že existujúce záväzné úpravy jednotlivých členských štátov musia zohľadňovať utajenie a ochranu údajov.

5.2 Návrh Smernice predpokladá, že audítori z tretích krajín môžu byť oprávnení na výkon auditorských služieb na základe vzájomnosti, ak podajú určité dôkazy. Predpokladom pre spolu-

prácu s tretími štátmi je ekvivalentnosť systému dohľadu tretieho štátu s európskym systémom dohľadu. Pritom ekvivalentnosť posudzuje Komisia v spolupráci s členským štátom a určuje ju podľa postupu pre vydanie vykonávacích opatrení. Výbor pritom vychádza z toho, že výkon povolenia audítora účtovných uzávierok z tretích štátov je závislý od takých istých predpokladov na udelenie licencie, ako je to u audítorov účtovných uzávierok z členských štátov EÚ.

5.3 Nie je daná konečná odpoveď, či model navrhnutý pre medzinárodnú spoluprácu dostatočne berie do úvahy všetky aspekty. Podľa názoru výboru je nutné, aby Komisia naďalej prerokovávala otázku, nakoľko navrhnutý model prijímajú najmä príslušné orgány Spojených štátov amerických.

6. Závery

6.1 Výbor podporuje návrh Komisie na Smernicu o audite ročnej účtovnej uzávierky a konsolidovanej uzávierky a na zmenu Smerníc 78/660/EHS a 83/349/EHS. Je toho názoru, že návrh zahŕňa takmer všetky dôležité oblasti auditu účtovných uzávierok. Úplné uskutočnenie Smernice podstatne prispeje k posilneniu a väčšej harmonizácii auditu účtovných uzávierok, čo zodpovedá vytýčenému cieľu Komisie.

6.2 Výbor sa poukázal na vybrané aspekty návrhu Smernice, aby Komisii poskytol konkrétne pokyny a podnety tiež pre ďalšie zváženie a analýzy. Keďže Výbor považuje zámer Smernice za dôležitý, prihovára sa za promptný legislatívny proces.

Brusel 15. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

PRÍLOHA

k stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledovná časť textu stanoviska odbornej sekcie, ktorého ponechanie požadovala viac ako štvrtina odovzdaných hlasov, bola zamietnutá v prospech pozmeňovacieho návrhu prijatého na plenárnom zasadnutí:

Číslo 4.3

„Výbor však zastáva názor, že zavedenie externej rotácie audítorskej spoločnosti pri audite verejnoprospešných podnikov nie je pre dosiahnutie zlepšenia kvality auditu vhodné, pretože pri transformácii poznatkov špecifických pre určitého mandanta na nového audítora nevyhnutne prichádza k strate know-how a tým aj k zníženiu kvality auditu v porovnaní s viacročnými skúsenosťami s mandantom. Okrem toho sú oprávnené obavy, že takáto úprava by viedla ku koncentrácii veľkých audítorských spoločností na trhu v neprospech audítorov z oblasti malých a stredných podnikov.“

Výsledok hlasovania:

Hlasy za: 50

Hlasy proti: 21

Zdržali sa: 4

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Zvýšenie zamestnanosti starších pracovníkov a oddialenie odchodu z trhu práce“

(COM(2004) 146 v konečnom znení)

(2005/C 157/22)

Procedúra

Dňa 3. marca 2004 sa Komisia rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom oznámenie k navrhovanej téme.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo, ktorá bola poverená prípravou prác Výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 24. novembra 2004. Spravodajcom bol pán DANTIN.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdza z 15. decembra) nasledovné stanovisko 125 hlasmi za, 1 hlasom proti, pričom sa 5 členovia hlasovania zdržali.

Predslov

I. Už v októbri 2000 uviedol Európsky hospodársky a sociálny výbor vo svojom stanovisku vypracovanom z vlastnej iniciatívy nasledovné: „Uvedomujúc si dôležitosť problematiky starších pracovníkov, Výbor vydal že z vlastnej iniciatívy stanovisko zohľadňujúce rôzne stránky tejto otázky. Týmto stanoviskom chcel Výbor zdôrazniť tiež potrebu pozitívneho prístupu k starším pracovníkom v podmienkach, kde rezervovaný prístup k týmto ľuďom často vytvára nielen málo solidárnu a diskriminačnú koncepciu spoločnosti, ale v mnohých prípadoch spôsobuje stratu vysoko kvalifikovaného personálu a tým zníženie celkovej úrovne konkurencieschopnosti. Domnieva sa teda, že ak dnes vedecký pokrok umožňuje dať „čas životu“, je potrebné, aby sa podobným spôsobom štruktúra našej spoločnosti snažila dať „život času“⁽¹⁾“.

II. Obsah tohto stanoviska vypracovaného z vlastnej iniciatívy, ktoré bolo takmer jednomyselne schválené na plenárnom zasadnutí, predstavuje „acquis“ Výboru. Je odrazom úvah a postojov k téme, ktorou sa treba zaoberať.

III. Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom „Zvýšenie zamestnanosti starších pracovníkov a oddialenie odchodu z trhu práce“ je predmetom tohto stanoviska a bude skúmané vo svetle očakávaní, analýz, odporúčaní a záverov vyššie uvedeného stanoviska z vlastnej iniciatívy. Bude zahŕňať aspekty, ktoré by mohli byť považované za nové prvky tejto problematiky.

1. Úvod

1.1 Európska rada na svojom zasadnutí v Lisabone stanovila pre Európsku úniu ambiciózny cieľ týkajúci sa miery zamestna-

nosti. Táto by sa mala odteraz do roku 2010 priblížiť čo možno najbližšie k úrovni 70 % všeobecne a k úrovni 60 % pre ženy. Tento cieľ sa odôvodňuje tak sociálnymi dôvodmi, ako i ekonomickými. Zamestnanie zostáva naozaj najlepšou ochranou proti sociálnemu vylúčeniu. Pokiaľ ide o podniky a ekonomiku ako celok, zvýšenie miery zamestnanosti starších pracovníkov je rozhodujúce preto, aby sa predišlo nedostatku alebo zníženiu pracovnej sily a využil sa jej plný potenciál. Zároveň tu ide o podporu hospodárskeho rastu, daňových príjmov a systémov sociálneho zabezpečenia vzhľadom na očakávané zníženie populácie v aktívnom veku.

1.2 Postupná realizácia tohto cieľa stavia väčšinu členských štátov pred úlohu, ktorá sa nedá obísť, a to pred úlohu zvýšiť predovšetkým mieru zamestnanosti starších pracovníkov.

1.2.1 Hlavne z daného dôvodu figuruje podpora aktívneho starnutia v dvoch doplnkových cieľoch, ktoré si Európska únia stanovila. Európska rada v Štokholme v roku 2001 určila, že odteraz do roku 2010 by mala byť do pracovného procesu zapojená polovica európskej populácie vo vekovej skupine od 55 do 64 rokov. Európska rada v Barcelone v roku 2002 dospela k záveru, „že odteraz do roku 2010“ by sa malo zrealizovať progresívne zvýšenie priemerného aktívneho veku, v ktorom ľudia v Európskej únii prestávajú pracovať, približne o 5 rokov.

1.3 Vo svojej súhrnnej správe pre Európsku radu na jar v roku 2004⁽²⁾ identifikovala Komisia aktívne starnutie ako jednu z troch prvoradých oblastí činnosti, v ktorých treba urýchlene konať, aby sa podarilo dosiahnuť ciele Lisabonskej stratégie.

⁽¹⁾ Stanovisko z vlastnej iniciatívy „Starší pracovníci“, ods. 1.5, (Ú. v. ES C 14 zo 16.1.2001), spravodajca: pán DANTIN.

⁽²⁾ COM(2004) 29 „Realizácia Lisabonských cieľov – Reformy pre rozšírenú Úniu“, správa Komisie pre jarné zasadnutie Európskej rady.

1.4 Cieľom predmetného oznámenia je teda oživiť diskusiu o tom, ako pokročila realizácia štokholmských a barcelonských cieľov a upozorniť na úlohu vlád a sociálnych partnerov, ktorú zohrávajú pri podpore aktívneho starnutia. Tento dokument rovnako odpovedá na požiadavku Európskej rady v Barcelone, aby sa pokrok v tejto oblasti analyzoval každý rok vždy pred jarným zasadnutím Rady.

1.5 Toto stanovisko je príspevkom Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k diskusii o zamestnanosti starších pracovníkov. K tomuto dialógu prispieva aj predmetné oznámenie a celý proces povedie k vypracovaniu predbežného riešenia v decembri t.r.

2. Oznámenie

2.1 Oznámenie potvrdzuje, že vzhľadom na starnutie a očakávaný pokles aktívneho obyvateľstva musia byť starší pracovníci uznaní ako základná zložka ponuky pracovnej sily a kľúčový faktor pre trvalo udržateľný rozvoj Európskej únie.

2.2 Podľa tohto oznámenia je teda potrebné zaviesť stratégie na zachovanie ponuky pracovnej sily a na zabezpečenie využitia tejto vekovej kategórie aj v obdobiach stagnácie rozvoja zamestnanosti.

2.3 Naznačuje, že ak toto chceme dosiahnuť, základný smer politik bude musieť vzhľadom na životný cyklus predstavovať preventívny prístup založený na mobilizácii celého potenciálu obyvateľstva všetkých vekových kategórií.

2.3.1 Oznámenie v podstate navrhuje, aby členské štáty vypracovali a zaviedli celkové stratégie aktívneho starnutia, ktoré by mohli obsahovať:

- finančné stimuly, ktoré by pracujúcich odrádzali od odchodu do predčasného dôchodku a zatriktívili prácu po finančnej stránke;
- prístup k stratégiám vzdelávania a odbornej prípravy počas celého života;
- aktívne a efektívne politiky trhu práce;
- dobré pracovné podmienky motivujúce k zotrvaní v pracovnom pomere, hlavne čo sa týka zdravia, bezpečnosti a flexibilných foriem práce.

2.3.2 Rovnako naznačuje, že vytvorenie a zavedenie všeobecných stratégií aktívneho starnutia si vyžaduje väčšiu účasť a angažovanosť sociálnych partnerov. Upresňuje, že tieto stratégie majú obzvlášť veľký význam a musia sa preto odraziť na kolektívnych zmluvách.

2.4 Za povšimnutie stojí, že oznámenie sa nezameriava na analýzu príčin tejto situácie a na jej vývoj, ktoré sú inak podrobne a presne popísané, a že rozhodnutia Rady v Barcelone spomína len okrajovo. Túto skutočnosť podrobnejšie rozoberieme v ďalších častiach tohto stanoviska.

3. Fakty

3.1 Do roku 2030 vzrastie v EÚ-25 počet obyvateľov starších ako 65 rokov na 110 miliónov osôb, zatiaľ čo v roku 2000 ich bolo iba 71 miliónov. Aktívne obyvateľstvo bude predstavovať 280 miliónov osôb oproti súčasným 303 miliónom, čo odráža vzťah 4,27 ku 2,55.

3.2 Paralelne s týmto vývojom sa za posledných dvadsať rokov zaznamenali významné zmeny v rozložení práce na celkový životný cyklus.

3.2.1 Mladí ľudia vstupujú na trh práce neskôr z dôvodu predĺženého trvania ich štúdií a odbornej prípravy, k čomu prispieva aj skutočnosť, že majú problémy s hľadaním vhodnej práce⁽³⁾.

3.2.2 Miera zamestnanosti celkovej populácie vo veku nad 55 rokov sa v Európe za posledné tri desaťročia značne znížila, k čomu dochádza aj za oceánom, hoci v menšej miere: v roku 1999 dosiahla v Európskej únii vo vekovej kategórii 55-64 rokov 37 % a v Spojených štátoch amerických 55 %⁽⁴⁾. V roku 2002 bol v Európe zaznamenaný veľký rozdiel medzi mužmi (50,1 %) a ženami (30,25 %), ktorý celkovo predstavuje 40,1 %.

3.2.3 Miera zamestnanosti neprestala od 70. rokov až do nedávnej minulosti klesať, a to povážlivým a pretrvávajúcim spôsobom, ktorý dosiahol vyvrcholenie medzi rokom 1980 a 1985⁽⁵⁾. Od roku 1971 do roku 1999 klesla o 47,4 % vo Francúzsku, o 45,8 % v Holandsku, o 39 % v Španielsku, o 38,7 % v Nemecku, o 30 % v Írsku, o 29 % v Portugalsku a v Spojenom kráľovstve. V roku 2002 pre vekovú kategóriu 55-64 rokov predstavovala 40,1 % v EÚ-15 a 38,7 % v EÚ-25. Celkový vývoj v jednotlivých členských štátoch od roku 1997 do 2002 je zobrazený v prílohe⁽⁶⁾. Bezpochyby by bolo možné hovoriť o individualizácii tohto vývoja vekových skupín. Ale táto vždy neodráža rozšírenie možnosti individuálneho výberu. Predčasný odchod zo zamestnania je vo všeobecnosti v niektorých členských štátoch častejšie nútený ako dobrovoľný. Pružnosť poslednej fázy pracovného života je viac dôsledkom tlaku zo strany trhu práce, politických stratégií týkajúcich sa pracovnej sily v podnikoch a orgánoch verejnej správy, ktoré sú reakciou na tieto tlaky⁽⁷⁾ a často aj koncepcie dôchodkových systémov.

⁽³⁾ Stanovisko EHSV „Nezamestnanosť mladých“, Ú. v. ES C 18, 22.1.1996, spravodajca pán RUPP.

⁽⁴⁾ Príspevok Európskej komisie pre Sociálnu radu v Lisabone., zdroj Eurostat.

⁽⁵⁾ Zdroj Eurostat „Štúdia o aktívnej populácii“, 1999.

⁽⁶⁾ Pozri prílohu 1.

⁽⁷⁾ Guillemard 1986; Casey a Laczko, 1989.

3.3 Pracovný život sa teda postupne začal skracovať z oboch koncov a dnes sa týka hlavne stredných vekových skupín.

3.4 Veková kategória od 50 do 64 rokov má mimoriadny význam pre politiku zamestnanosti. Jej podiel na úrovni EÚ-15 vzrastie z 25 % celkovej populácie, ktoré predstavoval v roku 1995 na 34,40 % v roku 2025. Tento nárast bude omnoho rýchlejší v škandinávskych krajinách ⁽⁸⁾.

3.5 Tento vývoj je obzvlášť znepokojujúci vzhľadom na zvýšené demografické starnutie, ku ktorému dôjde v Európskej únii ⁽⁹⁾. Koniec prvého desaťročia tohto storočia by mal byť poznamenaný skutočnosťou, ktorej symbolika potvrdí znepokojivú realitu: počet osôb mladších ako 20 rokov klesne pod počet osôb starších ako 60 rokov. Je to iba jedna etapa vo vývoji, ktorý možno očakávať v budúcich päťdesiatich rokoch a v rámci ktorého bude pomer medzi populáciou vstupujúcou na trh práce a aktívnym obyvateľstvom dvojnásobný (4 z 10 až po 8 z 10) ⁽¹⁰⁾.

3.6 Oznámenie však poukazuje na to, že sa nedávno dosiahol pokrok v realizácii štokholmských a barcelonských cieľov. V roku 2002 naozaj vzrástla zamestnanosť starších pracovníkov o 5,4 %, čo postupne zvýšilo mieru zamestnanosti o 1,3 bodu, čím dosiahla 40,1 %. Priemerný vek odchodu do dôchodku sa zvýšil zo 60,4 roka v roku 2001 na 60,8 v roku 2002.

3.6.1 Oznámenie v tejto súvislosti podotýka, že by bolo predčasné interpretovať oddialenie odchodu z práce ako významný signál v pozitívnom zmysle, pretože údaje sa vzťahujú iba na dva roky.

3.6.2 Napriek problémom spojeným s nedávnym zavádzaním určitých reforiem by však bolo užitočné pristúpiť k čo možno najpresnejšej analýze (lepšej ako analýza obsiahnutá v oznámení) faktorov, ktoré spôsobili toto zvýšenie, aby sa na ich základe mohli vypracovať eventuálne postupy pre budúcnosť.

3.6.3 V tejto súvislosti by bolo rovnako potrebné zistiť, aký je podiel náprav vyplývajúcich z ustanovení, ktorých prvým, ak nie jediným cieľom bolo zvýšiť mieru zamestnanosti starších pracovníkov, a aký je podiel následkov nepriamo vyplývajúcich z úprav, ktorým boli podrobené sociálne systémy a ktorých cieľom bolo v prvom rade zabezpečiť ich ekonomickú životaschopnosť, destabilizovanú demografickou situáciou a jej vyhliadkami do budúcnosti.

⁽⁸⁾ Eurostat. Demografické zobrazenia, 1997 (základný scenár).

⁽⁹⁾ „Demografická situácia a perspektíva v EÚ“, spravodajca pán BURNEL.

⁽¹⁰⁾ „Vekové kategórie a zamestnanosť do časového horizontu 2010“, Francúzska hospodárska a sociálna rada, október 2001, spravodajca: pán QUINTREAU.

3.7 V každom prípade z toho vyplýva, že vo vekovej kategórii od 55 do 64 rokov a v priemere za obdobie od 1995-2002 opustilo pracovný trh iba 35 % pracujúcich v dôchodkovom veku; 22 % odišlo do predčasného dôchodku; 17 % odišlo na dôchodok z dôvodu invalidity; 13 % zo súkromných dôvodov alebo kvôli hromadnému prepúšťaniu a 13 % z iných dôvodov ⁽¹¹⁾.

3.7.1 Aj keď sa tieto údaje za posledné roky zlepšili, slúžia ako príklad. Zatiaľ čo sme si mohli v 80. rokoch myslieť, že vysoký počet osôb opúšťajúcich svoje zamestnanie pred dosiahnutím dôchodkového veku – a osôb odchádzajúcich na invalidný dôchodok, čo možno niekedy považovať ako náhradu za predčasný odchod do dôchodku – nadväzoval na veľké priemyselné reštrukturalizácie v tomto období. Dnes sa toto vysvetlenie javí ako nedostačujúce vzhľadom na to, že situácia pretrváva, pretože iba 35 % pracujúcich opúšťa pracovný trh v dôchodkovom veku.

4. Prístup k riešeniam, návrhy oznámenia

4.1 Opätovné vyrovnanie vzťahu medzi aktívnym a neaktívnym obyvateľstvom, vývoj priemerného veku odchodu z trhu práce a uchovanie optimálneho zastúpenia pracovnej sily vo vzťahu k demografickým výhľadom Európskej únie sa najskôr odrazí na opätovnom zvýšení miery aktívneho zapojenia pracujúcich starších ako 55 rokov. Samozrejme, táto sa musí pohybovať v rámci rovnováhy, ktorú si želáme dosiahnuť medzi prácou a dôchodkom ako aj medzi voľnom a prácou, pretože tieto predstavujú dôležité hodnoty európskeho sociálneho modelu.

4.2 Takáto konverzia sa môže naplánovať v strednodobom pláne zavedením politiky využitia pracovníkov v priebehu celého aktívneho života a prostredníctvom rekvalifikácie zamestnancov starších ako 40 rokov, tak žien ako i mužov. Naozaj je veľmi ťažké predstaviť si v tejto oblasti scenár spontánnej harmónie, kde by stačilo iba prevrátiť vývojovú tendenciu pracovného trhu na to, aby si podniky mohli ponechať svojich starších pracovníkov.

4.2.1 Zdá sa, že okrem konkrétnych činností, ktoré treba zaviesť, je podstatné, aby sa v oblasti vnímania urobilo všetko preto, **aby došlo k zmene mentality a zvýšeniu povedomia tak v podnikoch ako i u zamestnancov.** Zamestnanci by mali považovať prácu po 55. roku ako prácu s vyššou hodnotou a podniky alebo verejné služby by si mali byť vedomé výhod, ktoré im starší pracujúci môžu poskytnúť (získané skúsenosti, know-how, poskytovanie vedomostí...). **Ak by toto kolektívne povedomie chýbalo, prijaté opatrenia by nedosiahli plný účinok.**

⁽¹¹⁾ Zdroj: Eurostat „Anketa o pracovnej sile“, jarné výsledky 2003.

4.2.2 Vo svojom stanovisku vypracovanom z vlastnej iniciatívy v októbri 2000 ⁽¹²⁾ Výbor navrhol Komisii, aby spolu s členskými štátmi propagovala širokú informačnú a vysvetľujúcu kampaň a prispela tým k pozitívnemu vnímaniu úlohy, ktorú môžu starší pracujúci zohrať tak v podnikoch ako i vo verejných službách.

4.2.2.1. EHSV s potešením konštatuje, že v „Správe skupiny na vysokej úrovni o budúcnosti sociálnej politiky v rozšírenej EÚ“ uverejnenej na konci prvého polroku 2004 sa znovu preberá návrh Výboru.

4.2.3 Okrem toho si rola, ktorú zohrávajú starnúce osoby v sociálnom hospodárstve zaslúži väčšie uznanie vďaka úlohe, ktorú títo občania preberajú v rodine, ako i vďaka ich dobrovoľníckej činnosti v občianskej spoločnosti, demokratických inštitúciách, mimovládnych organizáciách a všeobecne v asociatívnom živote, ktoré jasne demonštrujú ich dynamizmus, iniciatívu a efektívnosť.

4.3 V oznámení Komisia predkladá „Základné podmienky podpory zamestnanosti starších pracovníkov“.

4.3.1 Predčasný dôchodok a finančné stimuly

Po skonštatovaní, že viac ako 20 % pracujúcich opúšťa ich posledné pracovisko odchodom do predčasného dôchodku, čo predstavuje okolo 3 milióny zamestnancov, oznámenie navrhuje, aby sa znova urobil v tejto oblasti prieskum „finančných stimulov“ s cieľom vytvoriť zo zotrvania na trhu práce výnosné riešenie.

4.3.1.1 Podľa Výboru treba na tento návrh, ktorý sa má priblížiť k Oznámeniu „Sociálna ochrana: aby bola práca zaplatená“ ⁽¹³⁾, nahliadať pozitívnym spôsobom so zreteľom na kvalitu a pôvod zavádzaných prvkov. Avšak táto koncepcia, hoci poskytuje určité konštruktívne návrhy, nedokáže prevážiť určujúci význam objektívnych faktorov situácie zamestnancov, akými sú stupeň ich zamestnatelnosti, riadenie ľudských zdrojov počas celej kariéry a obzvlášť v jej druhej časti a všeobecne význam situácie, do ktorej sa dostali v rámci kadrovej politiky v podniku. Individuálne plány zamestnancov, v oblasti súkromného života takisto ovplyvňujú eventuálny odchod do predčasného dôchodku.

4.3.1.2 V dôsledku neustáleho vývoja výrobných procesov a postupov v stále sa meniacom hospodárstve spojenom s nepretržitými zmenami na trhu sa podniky musia prispôbovať, vyvíjať a reštrukturalizovať, aby mohli uspieť na celosve-

tovej úrovni a zároveň musia nájsť rovnováhu medzi sociálnou a ekonomickou oblasťou, ktorá jediná môže zabezpečiť aj ich dynamiku a rozvoj. Z tohto dôvodu hľadajú rezervy pracovnej sily, resp. možnosti chytiť druhý dych.

4.3.1.3 Tieto rezervy pracovnej sily z hľadiska kvality a kvantity práce často nachádzajú u starších zamestnancov. Je to obzvlášť prípad „sociálnych plánov“, ktoré nasledujú po reštrukturalizáciách.

4.3.1.4 Okrem „sociálnych plánov“ odchody do predčasného dôchodku podnikom umožňujú nahrádzanie starších zamestnancov, považovaných za málo produktívnych a s nedostatkom moderných schopností, za mladších zamestnancov, ale často v zníženom počte. Podniky sa domnievajú, že tak budú môcť zvýšiť svoju konkurencieschopnosť, znížiť mzdové náklady a vyvážiť vekovú štruktúru svojich zamestnancov. Aj keď je to zložité, tento stav niekedy poukazuje na nedostatočné riadenie ľudských zdrojov a nedostatočné zohľadňovanie plánovaného riadenia pracovných miest a kvalifikácií. Všetky tieto situácie boli v členských štátoch všeobecne spôsobené opatreniami, ktoré si stanovili verejné správy a/alebo systémy sociálneho zabezpečenia.

4.3.1.5 Toto všetko by však nemalo zatieniť voľbu samotných pracujúcich. Medzi tými, ktorí predčasne odišli do dôchodku by si iba 4 z 10 želali pokračovať vo svojej profesijnej činnosti ⁽¹⁴⁾. Odhládnuť od pracovníkov, ktorí odchádzajú na invalidný dôchodok na základe skutočných vážnych zdravotných problémov, by sa nemalo ignorovať želanie mnohých jednotlivcov opustiť pracovisko takýmto spôsobom, ktorý je pre nich novou a príťažlivou formou „prerozdelenia úžitkov rozvoja“ a kompenzáciou za únavu spôsobenú vykonávaním monotónneho zamestnania pri nedostatku, ba čo viac absencii obmieňania funkcií, zhodnocovania alebo rotácie pracovných miest, čo bolo veľmi častým pravidlom niekedy viac ako štyridsať rokov. Vedie ich to k nádeji na iný spôsob života. A často s pocitom, že už „dali veľa“ dobrovoľne odchádzajú niekedy preto, že im nebolo ponúknuté nové a lepšie prispôbené pracovné miesto.

4.3.1.6 V súčasných podmienkach možno povedať, že často existuje zhoda v záujmoch medzi zamestnancom a jeho podnikom, alebo inak povedané, že existuje objektívne spojenie, ktoré vo všeobecnosti vedie k uzatváraniu kolektívnych zmlúv medzi sociálnymi partnermi na rôznych úrovniach vyjednávania, vrátane podnikového.

⁽¹²⁾ „Starší zamestnanci“, spravodajca: pán DANTIN, Ú.v. ES C 14, 16.1.2001

⁽¹³⁾ Pozri SOC/162, spravodajkyňa: pani St-HILL.

⁽¹⁴⁾ Európske združenie pre zlepšenie životných a pracovných podmienok: „Boj proti prekážkam v zamestnaní súvisiacich s vekom“, 1999.

4.3.1.7 Všetky tieto konštatovania a uvedené otázky sú stredobodom úsilia o „zdôvodnenie“ predčasného odchodu do dôchodku. Ak chceme niečo zmeniť, musíme sa zamerať na celkovú situáciu, doplnenú o výklad v článku 4.3.2.

4.3.2 Reforma predčasného odchodu do dôchodku

Oznámenie tiež všeobecne pripomína potrebu reformovať systémy predčasného dôchodku. EHSV môže tento všeobecný smer hodnotiť pozitívne, pokiaľ má viesť výhradne k tomu, aby starým zamestnancom zachoval ich pracovné miesta a neviedol ich k nezamestnanosti, pretože cieľom je zvýšiť mieru zamestnanosti. Naozaj je opodstatnené zdôrazniť, tak ako to robí Komisia, „že sa zjavne všetky podnety na udržanie starších zamestnancov v zamestnaní musia odrážať v reálnych možnostiach zamestnania“, pretože doteraz je predčasný odchod do dôchodku hlavne prostriedkom pracovného trhu na vyrovnanie sociálnych výdavkov spojených s dlhodobou nezamestnanosťou a vylúčením. Inými slovami sa predčasné odchody do dôchodku využili ako nástroj „politiky zamestnanosti“, alebo presnejšie ako nástroj politiky proti nezamestnanosti. Možno sledovať, že sa v mnohých členských štátoch často stali a v podnikoch považovali za nástroj riadenia počtu zamestnancov a pracovníci ich chápali ako sociálnu výhodu a získané právo.

4.3.2.1 Dva prípady predčasného odchodu do dôchodku si zasluhujú viac úvah, pozornosti a predovšetkým opatrnosti:

- uplatňovanie predčasného dôchodku pri rozsiahlych reštrukturalizáciách, keďže je pravdou, že vzhľadom na sociálnu súdržnosť má väčšiu cenu „mladý“ dôchodca ako „starý“ dlhodobo nezamestnaný človek bez výhľadu na opätovné zamestnanie. Treba mať na mysli, že nemáme za sebou všetky priemyselné zmeny najmä v rámci rozšírenia;
- predčasný odchod do dôchodku, úplný alebo čiastočný, proti rovnocenným náborom žiadateľov o prácu, keďže je tiež pravdou, že má väčšiu cenu dôchodca ako nezamestnaný, ktorému nebola ponúknutá žiadna možnosť na zapojenie sa do aktívneho života.

4.3.2.2 Okrem toho predčasný dôchodok môže byť riešením pre starších zamestnancov, ktorí mali na pracovisku výnimočne ťažké pracovné podmienky. Ak je aj vcelku staroba dlhšia, netýka sa všetkých rovnako. Veľké rozdiely sa objavujú medzi sociálnymi skupinami, hlavne medzi skupinou „úradníkov“ a skupinou „robotníkov“. V roku 1999 dosahovala očakávaná priemerná dĺžka pracovného života úradníka 44,5 rokov oproti 35 a 38 rokom pre robotníka⁽¹⁵⁾. Každá úvaha o pracovnom a mimopracovnom živote musí tieto údaje zohľadniť. Hlavnou výzvou je znížiť tieto nerovnosti.

⁽¹⁵⁾ Detto 9.

4.3.3. Dobré podmienky pre zdravie a bezpečnosť pri práci

Oznámenie právom zdôrazňuje, že druhým dôvodom, ktorý vedie zamestnancov k tomu, aby opustili pracovný trh, je dlhodobá choroba alebo invalidita. V skutočnosti sa to týka viac ako 15 % spomínanej populácie.

4.3.3.1. Určite je potrebné tieto pomery relativizovať v niektorých členských štátoch, ktoré zaradili do kategórie invalidných dôchodcov veľa nezamestnaných, alebo ju využili ako náhradu za predčasný odchod do dôchodku⁽¹⁶⁾.

4.3.3.2. V každom prípade je evidentné, že lepšie pracovné podmienky, ktoré najlepšie chránia zdravie a fyzickú odolnosť počas celého pracovného života sú stránkami, ktoré prispievajú k zotrvaní pracujúcich v zamestnaní. Takisto ergonómia, hodnotenie pracovných miest a ich náročnosti, určovanie úloh, ich úpravy a zlepšenie, **v krátkosti kvalitné zamestnanie v priebehu celého pracovného života**, sú v centre problematiky zotrvania starších pracovníkov v zamestnaní v poslednom období ich kariéry.

4.3.3.3. Avšak všeobecne by sa invalidita nemala považovať za situáciu, ktorá systematicky vedie k odchodu z pracovného trhu. V skutočnosti zamestnanci, ktorí sú zdravotne postihnutí v priebehu ich profesionálneho života predstavujú ľudský kapitál s vysokým potenciálom. Ak dôjde k potrebným úpravám, opätovnému zaradeniu týchto ľudí do pracovného procesu a ak im budú ponúknuté príležitosti na dopĺňujúce vzdelanie alebo preškolenie, môžu dosiahnuť vysoké schopnosti, ktoré im umožnia vykonávanie iných prác ako sú tie, v ktorých im ich postihnutie prekáža normálne sa realizovať. Z tohto hľadiska a kvôli vyššej efektívnosti by bolo užitočné uvažovať o tom, aký by bol dosah kumulovaných príjmov pochádzajúcich z invalidného dôchodku a mzdových príjmov.

4.3.4. Pružné formy organizácie práce

4.3.4.1. Pružné formy organizácie práce sú ďalšou zložkou pracovných podmienok, ktoré môžu podporovať starších zamestnancov, aby zostali v zamestnaní až do dosiahnutia zákonom stanoveného veku odchodu do dôchodku. Pozorovania na národnej úrovni poukazujú často na to, že veľká časť starších zamestnancov uprednostňovala progresívny odchod do dôchodku hlavne zo zdravotných dôvodov súvisiacich so starnutím, ktorý by tiež vyrovnal prechod z aktívneho života do života bez práce. Skôr ako „fixným dátumom“ by sa odchod na predčasný dôchodok mal stať postupom, ktorý by si vybrali samotní pracovníci, pričom by sa mohli rozhodnúť, že časom budú postupne znižovať počet odpracovaných hodín.

⁽¹⁶⁾ Detto 1 (článok 3.3.3).

4.3.4.2. Vzhľadom na to, že sa počíta prakticky výlučne s ostrou hranicou pre odchod do dôchodku, nie sú zohľadňované pracovné podmienky starších pracovníkov. Pozitívne opatrenia na prispôsobenie zavŕšenia kariéry, akým by bol postupný odchod do dôchodku, najčastejšie „pohltilo“ zachovanie úplného odchodu do predčasného dôchodku. Opatrenia sa nevyvíjali tak, ako bolo žiadúce a tieto pomery sa musia zmeniť. To znamená, že odchod do dôchodku by sme sa nemali snažiť čo najviac urýchliť. Naopak, mal by sa zmeniť na „voliteľný a progresívny“ postup, ktorým si môžu zamestnanci v rámci kolektívnych záruk postupne znižovať svoj pracovný čas.

4.3.5. Trvalý prístup k vzdelávaniu

Je potrebné vyzdvihnúť nasledujúcu skutočnosť: „Produktívny potenciál starších pracovníkov nie je degradovaný vekom, ale tým, že kvalifikácie sú zastaralé, čo sa dá napraviť vzdelávaním“. ⁽¹⁷⁾

V rámci uvedeného je potrebné upresniť, že nestačí viesť politiku kategorizácie veku od 40 do 50 rokov. Najvyššia rada pre zamestnanosť v Belgicku právom naznačila, že „politika zameraná na nápravy v oblasti problematiky starších pracovníkov prichádza príliš neskoro, ak zastrešuje iba túto kategóriu zamestnancov. Z toho vyplýva potreba riadenia personálu s ohľadom na vek od chvíle, keď zamestnanci vstupujú do pracovného procesu“ ⁽¹⁸⁾.

4.3.5.1. Hoci sa „výchova a vzdelávanie po celý život“ stali stále opakovanou pesničkou a základným prvkom európskej politiky zamestnanosti, podiel pracovnej sily, ktorá sa zúčastňuje na výchove a vzdelávaní je veľmi znepokojujúci. Toto percento sa pohybuje v priemere okolo 14 % vo vekovej kategórii od 25 do 29 rokov a postupne sa znižujú v pomere k starnutiu sa priblížilo k cca. 5 % vo vekovej kategórii od 55 do 64 rokov ⁽¹⁹⁾. V tejto tendencii sa za posledné roky zaznamenal iba veľmi skromný, ak nie nulový rast.

4.3.5.2. Vo výrobnom procese, kde si pracovné miesta vyžadujú stále viac technických znalostí a know-how, vynavoláva táto situácia obavy nielen pokiaľ ide o mieru zamestnanosti starších pracovníkov, ale hlavne z hľadiska európskej konkurencieschopnosti. Je žiadatelé, ak nie nevyhnutné, aby sme túto etapu prekonalí:

- v podnikoch, ktoré musia integrovať do svojej stratégie vzdelávanie ako strednodobú a dlhodobú investíciu a nie ako činnosť, ktorá by mala mať rýchlu, ak nie okamžitú návratnosť investície;
- u zamestnancov, ktorí niekedy pociťujú problémy vzdelávať sa buď pre nedostatok entuziazmu, čo je častý prípad málo kvalifikovaných alebo nekvalifikovaných pracovníkov, alebo

pretože sa necítia byť toho schopnými, nakoľko v škole neuspeli, alebo nepociťujú potrebu vzdelávať sa z dôvodu blížiaceho sa ukončenia kariéry.

4.3.5.3. Je samozrejme evidentné, že v tejto problematike môžu mať rozhodujúcu úlohu sociálni partneri na všetkých úrovniach vyjednávania. Z tohto hľadiska „Akčný rámec na rozvoj schopností a kvalifikácií počas celého života“, na ktorom sa európski sociálni partneri dohodli, predstavuje hlavné úsilie na podporu celoživotného vzdelávania vo všetkých vekových kategóriách. Rovnako prvoradý význam má zároveň úloha verejnej moci, ktorá musí garantovať vytvorenie priaznivého prostredia na rozvoj celoživotného vzdelávania.

4.3.5.4. Profesionálne vzdelávanie, vzdelanie a výchova počas celého života sa však nesmú posudzovať oddelene. Musia byť základnou súčasťou riadenia kariéry zamestnancov. Ide tu o to, aby sa prostredníctvom vzdelania zabezpečila motivácia v každom veku, zhodnocovali schopnosti a zrýchľoval profesionálny rast. Z tohto hľadiska by sa hodnotenia schopností a uplatňovanie získaných skúseností mali rozvíjať v rámci individuálnych plánov v nadväznosti na plán podniku.

4.3.5.5. Európska únia stojí pred výzvou, ktorej prínos má veľký význam a od ktorého čiastočne závisí úspech Lisabonskej stratégie. Vo všeobecnosti treba zvýšiť účasť zamestnancov na odbornom vzdelávaní a tým zlepšiť všeobecnú úroveň vedomostí a schopností starších pracovníkov.

4.3.6. Aktívne a účinné politiky trhu práce

4.3.6.1. EHSV zdieľa názor vyjadrený v oznámení, ktorý uvádza, že: „na to, aby sa pracovníci udržali čo najdlhšie v zamestnaní je potrebné predvídať zmeny a úspešne riadiť ekonomickú reštrukturalizáciu“. Táto analýza sa vracia k jednej z príčin pomerov rozobraných v bode 4.3.1.4 tohto stanoviska, kde je v podstate naznačené, že táto situácia poukazuje hlavne na „nedostatočné zohľadnenie plánovaného riadenia pracovných miest a kvalifikácií“.

4.3.6.2. EHSV takisto súhlasí s tvrdením, že „je obzvlášť dôležité zaviesť individuálny prístup, ktorý zodpovedá individuálnym potrebám hlavne prostredníctvom orientačných služieb, odbornej prípravy a systémov externej rekvalifikácie.“ V tomto smere môže byť užitočné, tak ako uvádza oznámenie a ako sa to praktizuje v niektorých členských štátoch, plánovať aktiváciu podpory v nezamestnanosti, pričom by sa vytvárali a podporovali kvalifikácie s cieľom uľahčiť nábor starších nezamestnaných pracovníkov a zároveň by sa zachovalo právo na poberanie podpory v nezamestnanosti a ponúkla sa alternatíva, ktorá by podnietila prechod k inému zamestnaniu alebo k nezávislej práci.

⁽¹⁷⁾ Medzinárodný prieskum o gramotnosti dospelých od OECD (International Adult Literacy Survey – IALS).

⁽¹⁸⁾ Detto (4.3.2).

⁽¹⁹⁾ Detto 10.

4.3.6.3 Zavedenie „aktívnych a účinných politík trhu práce“ sa dotýka tak dopytu ako aj ponuky zamestnania. Z tohto hľadiska sa súbor odporúčaní obsiahnutých v tomto oznámení pridáva princípu, ktorý Výbor s potešením akceptuje, pretože táto rovnováha je jednou z podmienok nevyhnutných na dosiahnutie konkrétnych výsledkov.

4.3.7. Zlepšenie kvality zamestnania

4.3.7.1. Oznámenie oprávnené vyzdvihuje dôležitosť kvality zamestnania vo všeobecnosti, pretože je podstatným faktorom na to, aby sa starší zamestnanci vrátili alebo zostali na trhu práce. Podiel starších pracovníkov opúšťajúcich pracovné miesta strednej kvality je až štyrikrát vyšší ako podiel starších pracovníkov odchádzajúcich zo zamestnania vysokej kvality. Je však tiež dvakrát vyšší ako podiel mladých zamestnancov, ktorým sa ponúka zamestnanie strednej kvality⁽²⁰⁾. Táto časť oznámenia by bola presnejšia a vyvolala by diskusiu, pokiaľ by sa bola pokúsila definovať pojem „kvalita zamestnania“ a ak by bola aspoň naznačila prvé kroky na riešenie jeho zavedenia. Príjateľnejšie by bola užitočná syntéza prístupov uvedených v predchádzajúcich dokumentoch (COM(2003) 728, 26.11.2003, Správa „Zamestnanie v Európe 2002“).

4.4 Ďalšie návrhy a úvahy

- Vo všeobecnosti, ako i v súvislosti s lisabonskými cieľmi sa „Stratégie na zvýšenie veku odchodu z trhu práce“ budú môcť uplatniť omnoho účinnejšie, ak budú sprevádzané nárastom miery zamestnanosti.
- V rôznych aspektoch, ktoré sa týkajú dôchodkov sa používa otvorená metóda koordinácie. Avšak pokiaľ ide o to, čo je pre „aktívne starnutie“ potrebné, oznámenie pripomína „paritný program hodnotenia“, zavedený v rámci európskej stratégie zamestnanosti. Je zložitá obávať sa dôvodov, ktoré by viedli k utiekaniu sa k dvom rôznym postupom. Zdá sa, že z pragmatického dôvodu a z hľadiska účinnosti bude užitočné sústrediť sa na pojem „veku odchodu z trhu práce“, teda celkovo na dôchodok a uprednostňovať pritom otvorenú metódu koordinácie.
- EHSV súhlasí so smermi činnosti, ktoré uvádza oznámenie v súvislosti s výsledkami zasadnutia Európskej rady v Štokholme a s ohľadom na predchádzajúce kapitoly. Vo veci „špeciálnej pracovnej skupiny pre zamestnanosť“ sa odvolávame na stanovisko Výboru, ktoré rozoberá jej obsah.⁽²¹⁾

⁽²⁰⁾ COM(2003) 728 „Zlepšenie kvality zamestnania: prieskum posledného uskutočneného pokroku“.

⁽²¹⁾ Stanovisko EHSV „Opatrenia na podporu zamestnania“, spravodajkyňa: pani Hornung-Draus, pomocný spravodajca: pán Greif, Ú. v. EÚ C 110, 30.4.2004

Do popredia sa môžu uviesť a upresniť aj iné návrhy a „úvahy“.

4.4.1 Nábor

Nábor je strategickým prvkom pre mieru zamestnanosti starších zamestnancov⁽²²⁾. Vo všeobecných úvahách však tento prvok upadol do zabudnutia. Oznámenie nenahliada na tento aspekt ako na základný prvok, ktorý sa zároveň dotýka psychologického prístupu k problematike, diskriminácie a teda aj rešpektovania Charty základných práv Európskej únie.

4.4.1.1 Predsa je však dôležité, aby sa v oblasti náboru do zamestnania a v oblasti, ktorá je spojená s vekom a dotýka sa predmetu oznámenia, odstránili všetky formy diskriminácie. Metódy náboru musia zakazovať použitie kritéria veku pri výbere, naopak, musia sa viac zameriavať a hodnotiť skúsenosti počas celého aktívneho obdobia každého človeka od začiatku získania profesionálnej odbornosti. Určite je potrebné zohľadniť snahy a voľby týchto zamestnancov, a hlavne odlišné pracovné požiadavky (dĺžka, rozdelenie, pracovný čas atď.).

4.4.1.2. Z tohto hľadiska je poučné napríklad konštatovanie, že mnohé výberové konania, ktoré v niektorých členských krajinách otvárajú možnosť zamestnania vo verejných funkciách často zdôrazňujú kritérium veku a väčšinou sa sústreďujú na vek okolo 40 rokov. To znamená, že žiadateľ o prácu, ktorý prekročil vek 40 rokov a prichádza zo súkromného sektoru sa nemôže uchádzať o zamestnanie vo verejnej službe. Táto segregácia nie je prípustná: zakazuje nezamestnanému, aj keď je kvalifikovaný, alebo veľmi kvalifikovaný a zodpovedá profilu postu na obsadenie, postúpiť na existujúce pracovné miesto a zároveň pozbavuje verejnú službu možnosti obsadiť toto miesto zamestnancom z konkurenčného odvetvia. Z tohto hľadiska majú členské štáty veľkú zodpovednosť. Pokiaľ ide o Európsku úniu, zdôrazňujeme, že Komisia akceptovala až v apríli 2002, aby sa vekové hranice v jej náborových postupoch odstránili na základe pozorovaní Európskeho ombudsmana. Nedávno, v júli 2004 ombudsman žiadal Komisiu na základe jednej sťažnosti, aby zrušila vekovú hranicu v náboře pre stážistov. Ombudsman sa domnieval, že veková hranica predstavuje neopodstatnenú diskrimináciu, a osoba, ktorá sa sťažovala sa domnievala, že táto praktika protirečí Charte základných práv EÚ.

4.4.1.3. Okrem iného treba vyzdvihnúť, že nárast predčasných odchodov do dôchodku zvýraznil podcenenie starnúcich zamestnancov na trhu práce, a tým aj ich náboru. Zníženie vekových prahov na uľahčenie predčasného odchodu malo vážne následky pre týchto zamestnancov, pretože v povedomí zamestnávateľov upravilo vek, v ktorom môžu byť zamestnanci považovaní za „príliš starých“.

⁽²²⁾ Detto 11.

4.4.1.4. Zároveň z psychologického hľadiska, poznamenaneho správaním sa podnikov, zamestnanec vyššieho veku, alebo starnúci zamestnanec nepriamo pociťuje, že už nie je iba tým, kto je v prvom rade označený ako zamestnanec, ktorý sa blíži k veku s právom na dôchodok, alebo odpočinok. Stal sa zamestnancom, kto je označovaný za „neschopného“ práce alebo „nevyužiteľného“. Keďže približne polovica tých, ktorí poberajú ich dôchodok, odišli z aktívneho života hlavne kvôli „invalidite“, tak ako tomu bolo v niektorých krajinách EÚ, je väčšia tendencia nechápať čas nečinnosti ako čas práva na odpočinok, ale ako čas pracovnej neschopnosti. Takéto ponímanie veku spôsobuje škatulkovanie a nezostáva bez dopadov na zmenu správania a v myslení, ale hlavne v konaní zamestnanca. Takisto rozvíja pocit vylúčenia na okraj trhu práce a teda z náborov, ale tiež z podnikov a v konečnom dôsledku z celej spoločnosti.

4.4.1.5. V tom istom duchu ako Charta základných práv Európskej únie vytvorila smernica 2000/78/ES všeobecný rámec v prospech rovnosti zaobchádzania vo veci zamestnania a práce. Za určitých podmienok zakazuje diskrimináciu založenú hlavne na veku. Táto smernica mala byť transponovaná najneskôr v decembri 2003. V blízkej budúcnosti bude užitočné urobiť bilanciu jej uplatnenia a zhodnotiť prínos jej účinnosti.

4.4.2 Flexibilita

Preskúmali sme pojem flexibility veku odchodu ako i zavedenie flexibilnej formy organizácie práce, čo sa týka predčasného odchodu do dôchodku (pozri 4.3.2). Jediným odôvodnením na odchod do dôchodku je vek určený zákonom. V skutočnosti by si štyria z desiatich pracujúcich želali pokračovať vo svojej práci⁽²³⁾ z profesionálnych, rodinných alebo osobných dôvodov⁽²⁴⁾. Bolo by teda vhodné zaviesť omnoho pružnejšie spôsoby odchodu do dôchodku, aby sa mohli splniť tieto očakávania.

4.4.2.1 Treba dovoliť zamestnancom, aby opúšťali ich zamestnanie postupne a nie tak, ako sa to väčšinou dnes stáva v zákonom veku, ráznym spôsobom, čo možno nazvať „dôchodok na ostrí gilotíny“. Mali by sa prijať opatrenia, ktoré by na konci aktívneho života umožnili zamestnancom pracovať na 3/4, 1/3 alebo 1/2 pracovný úväzok. Aby sa na tento princíp nabehlo, bolo by treba preskúmať dosah, ktorý by mohlo mať zavedenie proporcionálne vyššej mzdy ako percenta odpracovaných hodín.

⁽²³⁾ - Detto 11.

- „Age and Attitudes-Main Results from a Eurobaromètre Survey“-EC, 1993.

⁽²⁴⁾ Detto 1 (článok 3.3.5).

4.4.2.2 Prítomnosť starších zamestnancov v práci by sa mohla využiť napríklad na odovzdávanie získaných skúseností mladším pracovníkom a hlavne zavedením dozoru, podpory a spolupráce pri systéme zaúčania⁽²⁵⁾ a striedavého vzdelávania. Všetci by na tom získali: dobrovoľný zamestnanec, ktorý by mohol vyvíjať hodnotnú činnosť, podnik, ktorý by si ho ponechal a mohol by využiť jeho know-how pri odovzdávaní vedomostí ďalším pracovníkom, a všeobecný záujem zvýšením miery zamestnanosti.

4.4.3 Ženy a rovnosť príležitostí

Oznámenie zdôrazňuje rozdiel v miere zamestnanosti starších žien a mužov. Tento je veľmi výrazný: miera zamestnanosti starších žien dosahuje len 30,5 %, zatiaľ čo podiel zamestnaných starších mužov predstavuje 50,1 %. Pokiaľ ide o priemerný vek odchodu z trhu práce, rozdiel je nepatrný⁽²⁶⁾ (pozri tabuľku v prílohe 3) .

4.4.3.1. Rozdiel v miere zamestnanosti tejto vekovej kategórie zodpovedá skupinovému efektu, ktorý odráža zloženie trhu práce vo všeobecnosti. Je potrebné zdôrazniť, že tento rozdiel nemá dosah na priemerný vek odchodu z trhu práce a neodráža sa v ňom.

4.4.3.2. Zvýšenie miery zamestnanosti žien je základnou podmienkou realizácie štokholmských cieľov. Miera zamestnanosti tejto kategórie vyplýva hlavne z miery zamestnanosti predchádzajúcich vekových kategórií. Je to teda miera zamestnanosti žien vo všeobecnosti, ktorá je v centre problematiky, a nielen ich vek odchodu z trhu práce.

4.4.3.3. Táto otázka vyzdvihuje okrem hospodárskych výsledkov, ktoré prináša, aj spravodlivosť, ktorej sa Výbor viackrát dovoľával v oblasti školského zamerania, úrovne vzdelania, mzdovej rovnoprávnosti a zodpovednosti pri rovnakej kvalifikácii.

4.4.3.4. „Zvýšenie miery zamestnanosti žien“ prináša so sebou potrebu zlepšiť ich podmienky nástupu na pracovný trh. Aby sa to dosiahlo, treba zaviesť ustanovenia, ktoré umožnia rovnako mužom a ženám zosúladiť ich súkromný a profesionálny život pomocou rozvoja siete sociálnych služieb tak, aby zodpovedali očakávaným potrebám a starostlivosti, ktoré existujú v súkromnej sfére: maloletí (hlavne zavedenie systému opatrovania pre mladých, deti; pozri tabuľku v prílohe 3), neplnoleté osoby (staré osoby, chorí ...) atď.

⁽²⁵⁾ Detto 1 (článok 4.3.4).

⁽²⁶⁾ Pozri prílohu 2.

4.4.4 Kolektívne vyjednávanie

Oznámenie uvádza: „Napriek najnovšiemu vývoju situácie by mali sociálni partneri rozšíriť a zintenzívniť ich úsilie tak na národnej úrovni, ako i na úrovni Únie, aby vytvorili novú kultúru v otázke starnutia a riadenia zmien. Zamestnávateľia veľmi často pokračujú vo využívaní výhod systémov predčasného odchodu do dôchodku.“

4.4.4.1 Po tejto stránke EHSV víta prístup, ktorý v dokumente prisudzuje sociálnemu dialógu v podstate neodmysliteľnú úlohu s úmyslom dosiahnuť významný pokrok. Výbor súhlasí a podporuje postup a želanie Komisie a prehľbuje ho. Nakoniec, ak je sociálny dialóg lepší, kolektívne vyjednávanie sa musí zintenzívniť na úrovni jednotlivých štátov aj Únie a musí sa rozšíriť, aby sa dalo prispôbovať „na mieru“, pretože je stále menej „všeobecne platných“ opatrení s univerzálnou hodnotou. Z tohto hľadiska sa kolektívne vyjednávanie musia tiež zamerať na profesionálne, európske a národné odvetvia a odozvy v podnikoch, aby zohľadnili špecifickosť odborov (obtiažnosť práce, podmienky a organizácia práce, úroveň kvalifikácie ...). Iba za týchto podmienok budú môcť všeobecné ustanovenia nadobudnúť plnú účinnosť.

5. Zvýšenie priemerného veku odchodu z pracovného trhu

5.1 Bod 32 záverov zo zasadnutia predsedníctva Rady v Barcelone dáva podnet, že pokiaľ ide o súčasné politiky zamestnanosti, by okrem iného bolo potrebné

— „odteraz do roku 2010 dosiahnuť postupné zvýšenie priemerného aktívneho veku, v ktorom sa v Európskej únii ukončí odborná profesionálna činnosť, približne o 5 rokov.“

5.2 Súbor analýz a ustanovení, ktoré boli preskúmané v predchádzajúcich článkoch – a ktoré sa týkajú najmä rozhodnutí Rady z jej zasadnutia v Štokholme, t.j. snahy „dospieť k 50 % miere zamestnanosti starších pracovníkov vo veku od 55 do 64 rokov“ – prispieje k zavádzaniu cieľov stanovených v Barcelone. Nakoniec, každý pracovník vo veku medzi 55. a 64. rokom, ktorý oddaluje svoj odchod z trhu práce, prispieva k zvýšeniu priemerného aktívneho veku, v ktorom sa v EÚ profesionálna činnosť končí.

5.3 Zavedenie rozhodnutí zo Štokholmu je hlavným motorom pozitívneho vývoja smerovaní vytyčených Radou v Barcelone. „Progresívne zvýšenie skutočného priemerného veku, v ktorom sa končí profesionálna činnosť“ nebude môcť byť skúmané ani hodnotené oddelene od „hodnotenia miery zamestnanosti starších pracovníkov vo veku od 55 do 64 rokov“.

5.4 Vzhľadom na problémy, ktoré pozorujeme pri zvyšovaní miery aktivity zamestnancov vo veku od 55 do 64 rokov, by nebolo rozumné izolovane prijímať princípy z Barcelony. Mohlo by to viesť k tomu, že na ich dosiahnutie by sa vytvoril podnet na oddialenie zákonom stanoveného veku, kedy vzniká právo na dôchodok.

5.5 Bolo by málo dôsledné predstavovať si takúto hypotézu, hlavne pokiaľ v súčasných pomeroch nie je vždy umožnené zamestnancom, ktorí si to želajú, oddialiť svoj odchod do dôchodku až na skutočný koniec ich pracovného života.

6. Závěry a odporúčania

6.1. Výbor potvrdzuje všeobecnú orientáciu stanoviska vypracovaného z vlastnej iniciatívy „Starší zamestnanci“ z októbra 2000: „Zdôrazňuje potrebu pozitívneho prístupu k starším pracovníkom v podmienkach, kde často rezervovaný postoj k nim poukazuje nie iba na koncepciu málo solidárnej a diskriminačnej spoločnosti, ale v mnohých prípadoch spôsobuje stratu vysoko kvalifikovaného personálu a preto celkové zníženie úrovne konkurencieschopnosti.“

6.1.1. V tejto súvislosti Výbor s potešením konštatuje, že Európska rada na jar 2004 identifikovala **aktívne starnutie** ako jednu z troch prvoradých akčných činností, ktorá nabáda k prijatiu rýchlych opatrení na realizáciu Lisabonskej stratégie. Výbor oceňuje, že Komisia našla pre tento cieľ prostredníctvom predmetného oznámenia spôsob, ako oživiť diskusiu o dosiahnutom pokroku v sledovaní cieľov zo Štokholmu a Barcelony a upozorniť na úlohu vlád a sociálnych partnerov pri podporovaní aktívneho starnutia.

6.2. EHSV vo všeobecnosti schvaľuje výber hlavných akčných tém, ktoré predstavujú jadro oznámenia. Pretože tieto významné témy navrhujú prístup k riešeniam, treba ich pozitívne brať do úvahy s výhradou kvality a charakteru ich vybraných prvkov, ktoré sú zavádzané ako i na základe pozorovaní obsiahnutých v tomto stanovisku. Týka sa to rovnako predčasného odchodu do dôchodku a finančných stimulov, flexibilných foriem organizácie práce, podmienok zdravia a bezpečnosti pri práci, ako aj zlepšenia kvality zamestnania.

6.2.1. Výbor sa však domnieva, že okrem vybraných hlavných tém a konkrétnych činností, ktoré treba začať vyvíjať je podstatné, aby sa na úrovni vnímania **urobilo všetko pre zmenu mentality a uvedomelosti tak podnikov ako i zamestnancov**. Je potrebné, aby zamestnanci prácu po 55. roku považovali za prácu vyššej kvality a aby si podniky alebo verejné služby boli vedomé výhod, ktoré môžu pre nich starší zamestnanci znamenať. **Ak bude toto kolektívne povedomie chýbať, konkrétne opatrenia, ktoré by sa zaviedli, nedosiahnu plnú účinnosť.**

6.2.2. Preto Výbor Komisie navrhuje, tak ako to urobil už vo svojom stanovisku z vlastnej iniciatívy v októbri 2000, aby v súčinnosti s členskými štátmi podporovala rozsiahlu informačnú a vysvetľujúcu kampaň pre hlavných aktérov a pre spoločnosť vo všeobecnosti, aby prispela k budovaniu pozitívneho vnímania úlohy, ktorú môžu starnúci zamestnanci zohrať v podnikoch ako i vo verejných službách a pre celú spoločnosť.

6.2.2.1. EHSV s potešením konštatuje, že „Správa skupiny na vysokej úrovni o budúcnosti sociálnej politiky v rozšírenej EÚ“, ktorá vyšla na konci 1. polroka 2004, zohľadnila podnet Výboru.

6.3 Okrem iného sa Európsky hospodársky a sociálny výbor domnieva že:

6.3.1. **Všetky aktivity, ktoré sa podnikli s cieľom urýchliť napredovanie v realizácii rozhodnutí zo Štokholmu a Barcelony musia viesť výhradne k tomu, aby si starší zamestnanci uchránili ich zamestnanie, alebo aby boli do práce znova zaradení.** Cieľom je zvýšiť mieru zamestnanosti a oddialenie veku odchodu z trhu práce a vylúčiť, aby snaha o nápravu súčasnej situácie, hlavne v kategórii predčasných dôchodkov, nevedla k nezamestnanosti. Vo všeobecnosti je potrebné zdôrazniť, tak ako to robí oznámenie, **„že všetky podnety na udržanie starších pracovníkov v zamestnaní sa musia odrážať v skutočných vyhlídkach na zamestnanie“.**

6.3.2. EHSV sa domnieva, že zvýšenie celkovej miery zamestnanosti, alebo tej, ktorá sa týka vekovej kategórie osôb od 55 do 64 rokov prechádza tiež zvýšením miery zamestnanosti kategórií potenciálnych pracovníkov, ktoré v nej nie sú dostatočne zastúpené. Z tohto hľadiska musia byť prijaté dôležité opatrenia pre mobilizáciu všetkých zdrojov pracovnej sily, ktoré existujú v Únii, či už ide osobitne o mladých ľudí, ktorí sú veľmi často demotivovaní z dôvodu nezamestnanosti, čo je situácia, ktorá neprináša nič dobré pre budúcu celkovú mieru zamestnanosti, alebo o ženy a postihnutých.

6.3.3. Odborné vzdelávanie, celoživotné vzdelávanie a výchova sa nemôžu posudzovať oddelene. Musia byť základom riadenia kariéry zamestnancov. Ide o to, aby sa tu prostredníctvom vzdelania zabezpečila **motivácia v každom veku** pri zhodnocovaní schopností a vytváraní energie pre profesionálny rast. Iba za tejto podmienky sa dosiahne primeraná úroveň schopností a teda využiteľnosti starších pracovníkov.

6.3.3.1. Je potrebné zdôrazniť, že hlavne od veku 40-50 rokov sa vo všeobecnosti okrem vzdelávania nemôžu zaviesť

všetky činnosti súvisiace so stratégiou zameranou na zvýšenie zamestnanosti starších pracovníkov. Politika zameraná na riešenie problematiky starších pracovníkov príde príliš neskoro, pokiaľ bude zastrešovať iba túto kategóriu zamestnancov. Preto vzniká potreba riadiť personál s ohľadom na vek od chvíle, keď zamestnanci vstúpia do pracovného procesu.

6.3.4. Nábor musí byť v centre problematiky. Všetky formy diskriminácie spojené s vekom sa musia odstrániť. Z tohto hľadiska je potrebné vypracovať bilanciu dodržiavania smernice 2000/78/ESE, ktorá vytvorila všeobecný rámec rovnosti v zaobchádzaní vo veci zamestnania. Za určitých podmienok sú zakázané všetky formy diskriminácie založené hlavne na výške veku. Tento zákaz sa vzťahuje na všetky vekové kategórie bez ohľadu na to, či ide o pracovníkov v pokročilom veku alebo o mladých pracovníkov.

6.3.5. Či už ide o predčasný alebo klasický dôchodok, musí sa vytvoriť možnosť postupne opustiť zamestnanie. Završenie pracovného života by malo byť viac ako „ dátumom na ostrí gilotíny“, t.j. udalosťou, ktorú sa často snažíme čo najviac urýchliť. Naopak, malo by sa stať „dobrovoľným a postupným“ procesom, v ktorom by zamestnanci mohli v rámci súboru zmluvných záruk postupne znižovať svoj pracovný čas. Táto téma by mohla byť prvoradým predmetom prieskumu a činnosti v rámci všeobecných usmernení pre oblasť zamestnanosti v roku 2005.

6.3.6. Sociálny dialóg a lepšie kolektívne vyjednávanie musia byť zintenzívnené tak na úrovni Európskej únie ako i v jednotlivých členských štátoch. Vyjednávanie sa musí rozšíriť, aby sa dalo v praxi prispôbovať „na mieru“, pretože existuje stále menej opatrení s univerzálnym uplatnením. Z tohto hľadiska sa kolektívne vyjednávania musia dotknúť profesionálnych, európskych a národných odvetví a nájsť odozvu v podnikoch, aby sa zohľadnili odborné špecifikosti (náročnosť práce, podmienky a organizácia práce, úroveň kvalifikácií...)

6.3.6.1. Bolo by vhodné zaradiť aktívne starnutie na prvoradé miesto v novom politickom a sociálnom programe po roku 2006.

6.3.7. Výbor sa domnieva, že zavedenie rozhodnutí zo Štokholmu je motorom pozitívneho vývoja orientačných smerov Rady v Barcelone. Domnieva sa, že „**zvýšenie priemerného veku, v ktorom sa končí profesionálna činnosť**“ nebude môcť byť skúmané ani hodnotené oddelene od „**zvýšenia miery zamestnanosti starších pracovníkov vo veku od 55 do 64 rokov**“.

Brusel 24. novembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Bielej knihe o hodnotení nariadenia č. 4056/86 týkajúceho sa pravidiel Európskeho spoločenstva o hospodárskej súťaži v námornej doprave“

(COM(2004) 675 final)

(2005/C 157/23)

Dňa 13. októbra 2004 sa Európska komisia v súlade s ustanoveniami článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla požiadať o konzultáciu Európsky hospodársky a sociálny výbor vo veci: „Biela kniha o zhodnotení nariadenia č.4056/86 týkajúceho sa pravidiel ES o hospodárskej súťaži v námornej doprave“

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť bola poverená prípravou práce Výboru k tejto problematike.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdza z 16. decembra) a vzhľadom na naliehavosť tejto záležitosti vymenoval Európsky hospodársky a sociálny výbor **Dr. BREDIMA-SAVOPOULOU** za hlavného spravodajcu a prijal nasledujúce stanovisko: 148 hlasov za, 12 proti, pričom 10 členovia sa zdržali hlasovania.

1. Úvod

1.1 Námorná preprava, ktorá je medzinárodnou a globalizovanou činnosťou „par excellence“, je v zásade zabezpečovaná podľa dvoch druhov služieb: linkovej a nepravidelnej. Od roku 1875 je linková lodná preprava organizovaná v konferenciách linkovej lodnej prepravy, t.j. v asociáciách námorných prepravcov zabezpečujúcich prepravu nákladu pravidelných a zverejnených služieb na základe jednotných a spoločných sadzieb na príslušných geografických trasách. Sektor nepravidelnej (charterovej) prepravy zabezpečuje prepravu suchých alebo tekutých veľkoobjemových nákladov neplánovanými a neverejnými plavbami, pri ktorých sú sadzby pre tento účel voľne dohadované podľa podmienok dodávky a požiadavky. Zjednodušene by sa dalo povedať, že služby linkovej lodnej prepravy pôsobia ako autobusy, zatiaľ čo služby nepravidelnej lodnej prepravy sú taxíkmi morí, t.j. konferencie linkovej lodnej prepravy ponúkajú pravidelné služby s pevnými odchodmi a príchodmi, zatiaľ čo nepravidelná preprava ponúka vzájomne prepojené služby, ktoré závisia od konkrétnych požiadaviek.

1.2 V roku 1974 bol na konferencii Organizácie spojených národov o obchode a rozvoji (UNCTAD) prijatý Poriadok pre Konferencie linkovej lodnej prepravy, aby boli splnené snahy rozvojových krajín týkajúce sa zvýšenia podielu ich prepravcov pri linkovej lodnej preprave nákladov. Poriadok pre linkovú lodnú prepravu stanovil vzorec podielu 40 % – 40 % v linkovej lodnej preprave nákladov medzi prepravcami exportujúcich a importujúcich krajín, pričom ponechal 20 % nákladov prepravovaných linkovou lodnou prepravou, ktoré sú kontrolované konferenciami linkovej lodnej prepravy na prepravcov z tretích krajín. Poriadok pre linkovú lodnú prepravu bol ratifikovaný niekoľkými členskými krajinami EÚ ako aj inými rozvinutými (OECD) a rozvojovými krajinami a vstúpil do platnosti 6. októbra 1983. Z toho dôvodu je Poriadok pre linkovú lodnú prepravu základným právnym nástrojom regulujúcim prepravcov linkovej lodnej prepravy na celom svete. EÚ prijala Nariadenie 954/79⁽¹⁾ stanovujúce podmienky uplatnenia

Poriadku linkovej lodnej prepravy, aby boli v súlade so zmluvou o ES. Nariadenie 954/79⁽²⁾ („bruselský balík“) z pohľadu Komisie (v čase prijatia) nastoľuje rovnováhu medzi želaniami rozvojových krajín vstúpiť do konferencií linkovej lodnej prepravy, ale zabezpečuje aj obchodné zásady medzi krajinami OECD a je v súlade so základnými zásadami zmluvy o ES.

1.3 V roku 1986 prijala EÚ nariadenie 4056/86 týkajúce sa uplatňovania článkov 85-86 ES v námornej preprave. Nariadenie vyjadruje jasný odkaz na Nariadenie 954/79 a na Poriadok pre linkovú lodnú prepravu z UNCTAD; ako v tomto ohľade odhaľuje úvodná časť tejto listiny. Konferencie linkovej lodnej prepravy boli rozdelené na otvorené a uzavreté v závislosti od toho, či bol prístup pre nových členov automatický alebo bolo potrebné prijatie členmi konferencie. Nariadením 4056/86 prijala ES systém uzavretých konferencií doplnených o otvorené trhy, aby bola zaručená efektívna konkurencia zo strany nečlenov, a aby neboli povolené iné obmedzenia konkurencie. Nariadenie 4056/86 bolo nariadením Rady, čo bolo pre nariadenie o konkurencii zvláštnosťou. Bolo to v zásade umožnené uznaním špecifických vlastností námornej prepravy a jej medzinárodného charakteru.

⁽¹⁾ 15.5.1979 týkajúce sa ratifikácie prístupu členských štátov do UNCTAD Poriadku pre linkovú prepravu.

⁽²⁾ porovnaj Bredima-Savopoulou/Tzoannos „Spoločná koncepcia lodnej prepravy ES“, Severné Holandsko, Asser Institute 1990; L. Schmidt – O. Seiler „Obchodný poriadok pre konferencie linkovej prepravy Unctad“, Hamburg 1979; A. Mc Intosh „Protimonopolné aspekty konferencií linkovej prepravy“ Lloyds Maritime and Commercial Law Quarterly, máj 1980 str.139; Clough/Randolph „Lodná preprava a zákon ES o konkurencii“, Butterworths. 1991, Bellamy/Child „Zákon o konkurencii na spoločnom trhu“ Sweet & Maxwell, 1993, 2001; P. Ruttlely „Medzinárodná lodná preprava a zákon o konkurencii v Európskom hospodárskom spoločenstve (1991) 2 ECLR, 5; Kreis“ „Koncepcia konkurencie v Európskom spoločenstve a medzinárodná lodná preprava“ (1989) Fordham International Law Journal, p. 411, diel 13; J. Erdmenger, Konferencia o zákone Európskeho hospodárskeho spoločenstva o lodnej preprave, 4-5/2/1988, Rotterdam; Bredima „Spoločná koncepcia lodnej prepravy v Európskom hospodárskom spoločenstve“, 18 Common Market Law Review, 1981, str. 9-32.

1.4 V súlade s nariadením 4056/86 bola konferenciám linkovej lodnej prepravy udelená skupinová výnimka za splnenia určitých podmienok a povinností. Konferencie dostali povolenie vykonávať niekoľko činností (pridelovanie nákladu a príjmov medzi členmi, koordináciu cestovných poriadkov, pridelovanie plavieb členom), ktoré sú v súlade so zákonmi EÚ o konkurencii, ako aj s dvoma základnými obmedzeniami hospodárskej súťaže: horizontálnym stanovovaním cien a využitím kapacít. Skupinová výnimka pre základné obmedzenia bola oprávnená na základe toho, že konferencie mali stabilizujúci účinok na linkové sadzby, poskytovali nevyhnutné a efektívne služby lodným zasielateľom a podliehali efektívnej konkurencii zo strany nečlenov. Nariadenie 4056/86 je najkomplexnejším nariadením o skupinovej výnimke udelené každému priemyselnému sektoru v Európskej únii. Žiadny iný priemyselný sektor nie je oslobodený od Európskych pravidiel hospodárskej súťaže pre stanovenie cien. Nariadenie 4056/86 je tiež špecifické v tom, že udeľuje skupinovú výnimku bez časového obmedzenia.

1.5 Od roku 1986 skúmal Európsky súd prvej inštancie v množstve prípadov ⁽¹⁾ niekoľko aspektov činností konferencií. Súd prijal niekoľko právnych zásad uplatňovania nariadenia 4056/86. Týmto zásadami sa riadili konferencie pôsobiace na trhoch linkovej lodnej prepravy v EÚ. V priebehu rokov boli činnosti konferencií značne obmedzené, pokiaľ ide o rozsah aj dosah pôsobnosti z dôvodu zmenených podmienok trhu. Konkrétnejšie:

- a) Konferencie nemôžu viac uplatňovať určovanie cien pre pozemnú vetvu multimodálnej prepravy.
- b) Sadzby musia byť spoločné a rovnaké nielen pre členov konferencií, ale aj vo vzťahu ku všetkým lodným zasielateľom rovnakej komodity.
- c) Konferencie nesmú uvaliť žiadne obmedzenia na členov, ktorí si želajú uzavrieť samostatnú dohodu o službách s lodnými zasielateľmi.
- d) Riadenie kapacít je dovolené iba pod podmienkou, že nevytvorí umelú hlavnú sezónu v súvislosti s akýmikoľvek zvýšeniami sadzieb.

1.6 Navyše nariadenie 4056/86 stanovilo, že služby nepravidelnej lodnej prepravy a kabotážnej lodnej prepravy boli činnosťami, na ktoré sa nariadenie nevzťahovalo. Keďže neexistovalo konkrétne nariadenie, na tieto činnosti sa priamo vzťahovali články 85-86 Zmluvy o ES. Sektor nepravidelnej lodnej prepravy sa považoval za jeden zo zriedkavých príkladov dokonalej celosvetovej konkurencie a služby kabotážnej lodnej prepravy boli považované za služby nevytvárajúce žiadny podstatný antikonkurenčný výsledok v rámci obchodu ES.

1.6.1 Základné charakteristické vlastnosti nepravidelnej lodnej prepravy sa dajú zhrnúť do desiatich kľúčových bodov:

- globálne konkurenčné trhy;
- blízkosť k dokonalému konkurenčnému modelu;
- odlišné segmenty trhu ako reakcia na požiadavky zákazníkov;
- konkurencia medzi segmentmi trhu s nákladom;
- nestály a nepredvídateľný dopyt;
- mnoho malých podnikateľských spoločností;
- globálne obchodné schémy;
- uľahčenie vstupu a výstupu;
- veľká cenová výhodnosť;
- reagujúci na vývoj požiadaviek trhu a lodných zasielateľov.

1.6.2 Celkovo je trh služieb nepravidelnej lodnej prepravy vysoko rozčlenený ⁽²⁾. Za posledných tridsať rokov sa objavili spoločnosti veľkoobjemových prepravcov a špecializované spoločnosti, aby plnili konkrétne potreby lodných zasielateľov a prenajímateľov lodí. Preto vo veľkej väčšine prípadov tento trh fungoval k spokojnosti prenajímateľov lodí/lodných zasielateľov bez toho, aby predstavoval podstatný problém vo vzťahu k pravidlám konkurencie, či už medzinárodnej alebo v kontexte EÚ.

1.7 V súčasnosti existuje 150 konferencií linkovej lodnej prepravy na celom svete, z ktorých 28 pôsobí na trhoch dovozu do a vývozu z EÚ. V zásade pôsobia na troch hlavných trhoch dovozu do a vývozu z EÚ, t.j. transatlantickom trhu, európsko-východoázijskom trhu a európsko-austrálskom/novo-zélandskom trhu. Medzi ich členov patria európski aj mimo-európski prepravcovia linkovej lodnej prepravy. Okrem toho iné konferencie pôsobia na trhu EÚ a Južnej Ameriky, na trhu EÚ a severnej Afriky a v iných oblastiach.

1.8 Väčšina krajín OECD uznáva systém konferencií linkovej lodnej prepravy a zaručuje istú formu protimonopolnej imunity. Spojené štáty uznávajú systém otvorených konferencií v súlade so Zákonom o reforme oceánskej lodnej prepravy ⁽³⁾ (OSRA) z roku 1999. Austrália zabezpečuje limitovanú výnimku pre konferencie linkovej lodnej prepravy v súlade so Zákonom o austrálskych obchodných praktikách z roku 1974 (Časť X) novelizovanom v roku 1999, ktorý sa v súčasnosti obnovuje. Kanada, Japonsko a Čína podobne uznávajú systém otvorených konferencií linkovej lodnej prepravy a zaručujú protimonopolnú imunitu alebo výnimky podľa podmienok.

⁽²⁾ napr. revidované TACA (14/11/2002 OJ L 26 k 31.01.2003, str. 53), TAA, FEFC, EATA, Eurocorde; CEWAL, COWAC, UKWAL (OJ L 34, 10/02/1993, str. 20), Výbory francúzskeho -západoafrických majiteľov lodí Ú.v. L 134, 18/05/1992, str. 1.

⁽³⁾ Podľa výskumných štúdií univerzity Clarkson, „Trh nepravidelnej lodnej prepravy“ (apríl, 2004) existuje asi 4 795 spoločností, ktoré vlastnia charterové plavidlá, iba 4 majú viac ako 300 lodí (t.j. 2 % podielu na trhu) a priemerný počet vlastných lodí je 5.

1.9 Doteraz boli Poriadok pre linkovú lodnú prepravu, ako medzinárodný nástroj riadiaci linkovú lodnú prepravu medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami a systém konferencií linkovej lodnej prepravy, ako základný medzinárodný systém koordinácie činností linkovej lodnej prepravy, zapracované do niekoľkých právnych nástrojov prijatých EÚ.

- Európske zmluvy (z ktorých je väčšina vzhľadom na rozšírenie z roku 2004 nadbytočná) poskytli štandardnú doložku odvolávajúcu sa na zásady Poriadku pre linkovú lodnú prepravu a na konferencie linkovej lodnej prepravy ako na základný štandard, ktorý má byť dodržiavaný na trhoch linkovej lodnej prepravy.
- Zmluva medzi EÚ a Ruskom (čl. 39(1) a) a Zmluva medzi EÚ a Ukrajinou sú sformulované za podobných podmienok.
- Nakoniec, v pokračujúcich vyjednávaniach Svetovej obchodnej organizácie (WTO) o službách boli „ponuky“ medzi EÚ a inými krajinami založené na pochopení, že Poriadok pre linkovú lodnú prepravu je použiteľným nástrojom.

1.10 Najnovší regulačný vývoj v linkovej lodnej preprave naznačuje, že najrozvinutejšie krajiny (USA, Austrália, Kanada, Japonsko) pristúpili k systému EÚ a usmerňujú systém konferencií linkovej lodnej prepravy v súlade s podmienkami podobnými podmienkam v EÚ. Vývoj trhu je podstatný: od 80-tych rokov zvýšili nezávislí prevádzkovatelia (nečlenovia) linkovej lodnej prepravy svoje podiely na trhu na hlavných trhoch dovozu do a vývozu z Európy na úkor konferencií. Dá sa to dokázať na základe analýzy jednotlivých trhov, no celkovo zostávajú trhy otvorené účinnej konkurencii. V rámci konferencií sa objavili ďalšie praktiky, napr. prepravcovia linkovej lodnej prepravy, ktorí sú členmi konferencií, ponúkajú služby na základe zmlúv s lodnými zaisielateľmi, ktorými sa lodní zaisielatelia zaväzujú prepraviť určité množstvo nákladu v určitom časovom období na základe konkrétne dohodnutých sadzieb s prepravcom.

1.10.1 Prax zmlúv na poskytnutie služieb je upravená právnou vedou EÚ ako aj legislatívou USA (OSRA 1999) ako poskytovanie služieb pre lodných zaisielateľov. V skutočnosti je prostredníctvom takýchto zmlúv prepravených 90 % nákladu linkovej lodnej prepravy na transatlantickom trhu a 75 %-80 % nákladu linkovej lodnej prepravy na európsko-austrálskom/novozélandskom trhu. Zmluvy na poskytnutie služieb medzi prepravcom a lodným zaisielateľom sú prísne dôverné.

1.10.2 Kontajnerizácia spôsobila podstatný rozvoj trhov linkovej lodnej prepravy. Prevádzkovatelia linkovej lodnej prepravy spolupracujú vo zvýšenej miere v konzorciách, ktoré realizujú niekoľko služieb linkovej lodnej prepravy, ale v kontexte konzorcia sa nezapájajú do určovania cien. Kontajnerová preprava je obchodom náročným na kapitál, ale poskytuje úspory z veľkosériovej prepravy. Na základe splnenia určitých podmienok bola konzorciám udelená skupinová výnimka

v súlade s nariadeniami 479/1992 ⁽¹⁾ a 870/1995 ⁽²⁾ v znení nariadenia 823/2000 ⁽³⁾, ktorého platnosť sa skončí 25. apríla 2005. Konzorciá linkovej lodnej prepravy vytvárajú formu spolupráce, ktorá je v linkovej lodnej preprave široko využívaná.

1.10.3 Ďalšou formou sú takzvané rokovacie zmluvy, ktoré sa objavili v 80-tych rokoch a sú uznávané inými jurisdikciami (USA, Ázia, Austrália a Južná Amerika).

1.11 V roku 2003 zrušila Európska komisia procedurálnu časť nariadenia 4056/86 a nahradila ho nariadením 1/2003 ⁽⁴⁾, ktoré je teraz výkonným nariadením platným pre všetky časti ekonomických činností. Z toho dôvodu platia tie isté ustanovenia pre decentralizáciu postupov konkurencie pre sektor linkovej lodnej prepravy tak, ako vo všetkých ostatných sektoroch. Avšak článok 32 nariadenia 1/2003 umožnil výnimku zo svojej pôsobnosti pre nepravidelnú lodnú prepravu a kabotážne služby na dovoz do a vývoz z prístavov EÚ.

1.12 Medzičasom sekretariát OECD vo svojej správe z roku 2002 ⁽⁵⁾ dospel k záveru, že by tieto protimonopolné výnimky pre konferencie linkovej lodnej prepravy týkajúce sa činností určovania cien mali byť prehodnotené s cieľom odstrániť ich, okrem konkrétnych a mimoriadne odôvodnených prípadov ale ponechané na vlastné uváženie jednotlivým členským štátom. Správnosť správy OECD bola ostro napadnutá. Z toho dôvodu bola táto správa zverejnená iba ako správa sekretariátu OECD. Navyše, kľúčoví hráči (Kanada, USA, Japonsko a Austrália) vyhlásili, že nemajú žiadny zámer, aby v tejto fáze menili svoje režimy.

2. Biela kniha Európskej komisie 2004

2.1 Európska komisia na podnet Európskej Rady v Lisabone v roku 2000 vykonala kontrolu nariadenia 4056/86. Lisabonská rada vyzvala Komisiu, aby „urýchlila liberalizáciu v takých oblastiach ako sú plyn, elektrina, poštové služby a preprava“. Kontrolný proces sa začal v marci 2003 zverejnením konzultačnej štúdie a 36 podaniami zainteresovaných strán (lodných zaisielateľov, prepravcov, členských štátov, spotrebiteľov). Univerzita Erasmus v Rotterdame pomohla Komisii so spracovaním odpovedí. Následne sa uskutočnilo verejné vypočúvanie v decembri 2003. Diskusná štúdia bola vydaná v máji 2004 a bola adresovaná členským štátom. 13. októbra 2004 zverejnila Komisia Bielu knihu doplnenú o Prílohu, v ktorej uvažuje o zrušení skupinovej výnimky pre konferencie linkovej lodnej prepravy. Analyzuje, či zachovať, upraviť alebo zrušiť súčasné nariadenie a či ho nahradiť optimálnymi režimami, akým je napríklad návrh Európskej asociácie záležitostí pre linkovú lodnú prepravu (ELAA). Pre nepravidelnú lodnú prepravu je navrhovaná určitá forma poradenstva. Komisia taktiež vyzýva Výbor, aby do dvoch mesiacov predložil pripomienky.

⁽¹⁾ Novelizujúci Zákon Spojených štátov o obchodnom loďstve z roku 1984.

⁽²⁾ Ú.v. L 55 z 29.02.1992, str. 3.

⁽³⁾ Ú.v. L 89, 21/04/1995, str. 7.

⁽⁴⁾ Ú.v. L 100, 20/04/2000, str. 24.

⁽⁵⁾ Ú.v. L 1 z 4/1/2003, str. 1

2.2 Biela kniha sa venuje niekoľkým zásadným otázkam: či ešte stále existuje odôvodnenie určovania cien/ využitia kapacít konferenciami linkovej lodnej prepravy, ktorým je udelená skupinová výnimka v súlade s čl. 81(3) ES. Komisia prišla k záveru, že za súčasných okolností na trhu neexistuje odôvodnenie na zachovanie skupinovej výnimky pre konferencie linkovej lodnej prepravy, pretože stabilita cien sa dá dosiahnuť aj menej obmedzujúcimi formami spolupráce, a že štyri kumulatívne podmienky čl. 81(3) na jeho odôvodnenie už viac nie sú splnené.

2.2.1 Biela kniha skúma, či nie je vhodný iný právny nástroj pokrývajúci nový obchodný rámec spolupráce na trhoch linkovej lodnej prepravy. Dochádza k záveru, že sú vítané návrhy akcionárov na vhodný právny nástroj a na alternatívny rámec spolupráce medzi prevádzkovateľmi linkovej lodnej prepravy.

2.3 Biela kniha skúma, či ešte existuje odôvodnenie na vylúčenie služieb nepravidelnej a kabotážnej lodnej prepravy z pravidiel zavádzajúcich hospodársku súťaž v nariadení 1/2003. Prichádza k záveru, že neboli predložené žiadne virohodné posúdenia na odlišný prístup k týmto službám v porovnaní so všetkými ostatnými sektormi hospodárstva. Preto navrhuje zaradiť tieto služby do pôsobnosti procedurálneho nariadenia 1/2003. S cieľom zabezpečiť právnu istotu navrhuje zvážiť vydanie určitej formy poradenstva pri umožnení sebahodnotenia kartelových dohôd prepravcami.

2.4 Je pozoruhodné, že novozaložená Európska asociácia záležitostí linkovej lodnej prepravy (ELAA) (2003), ktorá sa zaoberá touto témou, navrhla nový obchodný rámec spolupráce v oblasti linkovej lodnej prepravy. Menovite navrhuje nový obchodný rámec rokovania medzi námornými spoločnosťami vo vzťahu k využitiu kapacít, k podielom na trhu, k rozvoju druhov nákladu podľa spojenia, k verejne prístupnému cenovému indexu a k prerokovaniu príplatkov a doplnkových poplatkov.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 EHSV od 80-tych rokov podrobne sleduje zlepšenia týkajúce sa tohoto problému a prijal dve stanoviská v roku 1982⁽¹⁾ a 1985⁽²⁾, pričom ich podstata bola doplnená o nariadenie 4056/86. Z tohto dôvodu víta Bielu knihu a uskutočnenie spontánnej diskusie o hľadaní nových nápadov, ktorú začala Komisia a dúfa, že významne prispieje k prechodu na účelný konkurenčný režim v EÚ a na celom svete.

3.1.1 Príloha Bielej knihy poskytuje analýzu týkajúcu sa kompatibility konferencií linkovej lodnej prepravy so štyrmi kumulatívnymi kritériami čl. 81(3) ES. Avšak v posledných rokoch je využitie kapacít v súlade s právnou vedou EÚ povolené iba pod podmienkou, že nevytvorí umelú hlavnú sezónu v súvislosti so zvyšovaním sadzieb a oprávnenie konferencie stanoviť ceny z veľkej časti zaniklo. Preto je otázne, či je ešte možné splniť štyri kumulatívne kritéria čl. 81(3).

3.1.2 EHSV si želá uskutočniť viac analýz týkajúcich sa rastúcej úlohy nečlenov od 80-tych rokov. Dostupné údaje naznačujú, že konferencie neobmedzujú vývoj nečlenov, ktorí dosiahli určité významné podiely. Z toho dôvodu existuje účinná konkurencia a štvrté kumulované kritérium čl. 81(3) je naplnené (žiadne odstránenie konkurencie). Podobne, dostupné údaje týkajúce sa nákladových prvkov prepravy v skladovacej cene spotrebného tovaru naznačujú, že dosiahla hraničnú percentuálnu hodnotu. Z toho vyvstáva otázka, či ceny stanovené konferenciou nemajú nepriaznivý vplyv na spotrebiteľov.

3.1.3 Nariadenie 4056/86 bolo výsledkom podmienok na trhu, ktoré prevládali v 80-tych rokoch. Je súčasťou balíka štyroch námorných nariadení, ktoré boli prijaté v roku 1986 a stanovili základné kamene spoločnej politiky lodnej prepravy v EÚ. Konferencie mali úžitok z výhodnej právnej úpravy na 18 rokov v súlade so zákonom EÚ.

3.2 Poznámky EHSV, že zatiaľ čo sa Komisia odvoláva na medzinárodnú pozíciu konferencií linkovej lodnej prepravy a na regulačný kontext v USA a Austrálii, neurčuje ich právne dôsledky. Štrnásť členských štátov EÚ a Nórsko podpísalo, alebo sa pripojilo k Poriadku pre linkovú lodnú prepravu: ak bude nariadenie 4056/86 zrušené, budú musieť od Poriadku odstúpiť. Stojí za povšimnutie, že podľa čl. 50 Poriadku pre linkovú lodnú prepravu vstupuje vypovedanie jeho ustanovení do platnosti minimálne rok po jeho prevzatí prijímacou stranou. Nariadenie 954/79 bude musieť byť zrušené. „Ponuky“ pre WTO budú musieť byť príslušne upravené. Biela kniha sa nezaobrá problemami zákonov zmluvy vyplývajúcich z možného zrušenia systému konferencií linkovej lodnej prepravy. EÚ sa bude musieť venovať opätovnému prerokovaniu zmluvy medzi EÚ a Ukrajinou a prerokovaniu zmlúv medzi EÚ a Ruskom.

3.3 Konferencie môžu naďalej pretrvať a vyvíjať oprávnené činnosti namiesto toho, aby boli zrušené. Organizujú totiž trh linkovej lodnej prepravy medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami. Ak bude konferencia zrušená zo strany trhu EÚ, čo sa stane s druhou stranou trhu? Konferencie existujú napríklad medzi EÚ a Južnou Amerikou a EÚ a západnou Afrikou a platí pre nich Poriadok pre linkovú lodnú prepravu. Biela kniha sa týmito problémami nezaobrá.

⁽¹⁾ DSTI/DOT (2002) 2 z o 16.4.2002.

⁽²⁾ Ú.v. J C 77, 21/03/1983, str. 13.

3.4 Ak môžu konferencie vykonávať činnosti, ktoré neobmedzujú konkurenciu, prečo by mal byť ich systém zrušený? V Bielej knihe táto alternatíva nie je preskúmaná. Činnosti ako pridelovanie nákladu/príjmov a koordinácia cestovných poriadkov/plavieb môžu uspieť v teste štyroch kumulatívnych kritérií. Vlády Holandska a Nemecka v poslednej diskusnej štúdii⁽¹⁾ preskúmali možné formy spolupráce a možné právne nástroje. Túto iniciatívu by bolo potrebné vziať do úvahy. Navyše, niektoré ďalšie činnosti navrhované ELAA a nemeckou a holandskou diskusnou štúdiou tiež môžu plniť test štyroch kumulatívnych kritérií. Preto dôvodom na obavy nie je zrušenie skupinovej výnimky, ale jednostranné zrušenie systému konferencií zo strany EÚ bez konzultácie s ostatnými priemyselne rozvinutými krajinami (OECD) alebo rozvojovými krajinami.

3.5 Z vyššie uvedeného je zrejmé, že kým zrušenie skupinovej výnimky môže byť plánované, zrušenie konferencií linkovej lodnej prepravy spôsobuje veľké množstvo právnych problémov, ktoré si vyžadujú prednostné riešenie. Navyše je potrebné dosiahnuť kompatibilitu nového režimu EÚ s medzinárodným regulačným rámcom. Jednostranné kroky EÚ sú nemysliteľné, keďže konferencie linkovej lodnej prepravy sú systémom existujúcim na celom svete. Biela kniha neanalyzuje dostatočne medzinárodné dôsledky na regulačnej úrovni (t.j. medzinárodné záväzky EÚ a jej členských štátov) ani právne problémy zmluvy vytvorené zrušením konferencií linkovej lodnej prepravy.

3.6 EHSV trvá na tom, že bez ohľadu na ich nedostatky a zastaranosť, Poriadok pre linkovú lodnú prepravu (a systém konferencií, ktorý z neho vychádza) zostávajú základnými kameňmi balíka štyroch námorných nariadení z roku 1986, ktorý tvorí I. fázu spoločnej koncepcie lodnej prepravy v EÚ. Tri zo štyroch nariadení sú založené na Poriadku pre linkovú lodnú prepravu a priamo sa naň vzťahujú. Menovite nariadenie 4055/86, nariadenie 4056/86 a nariadenie 4058/86⁽²⁾. Spomínaný balík bol výsledkom niekoľkoročných zložitých vyjednaní a vytvoril krehkú rovnováhu vzájomných ústupkov medzi členskými štátmi. Pred rokovaním o zrušení nariadenia 4056/86, budú musieť byť novelizované aj nariadenia 4055/86 a 4058/86.

3.7 Keďže systém konferencií je v súčasnosti preverovaný súdnou mocou iných štátov, pre EÚ by bolo rozumnejšie – namiesto jednostranného konania – nadviazať spojenie s týmito jurisdikciami so zreteľom na prijatie nového celosvetového medzinárodného kompatibilného režimu. V opačnom prípade, kým Spojené štáty a Austrália pristúpili na systém EÚ, ho EÚ zruší bez konzultácie a koordinácie. Tento problém môže byť nastolený i v Medzinárodnej sieti pre hospodársku súťaž (ICN – International Competition Network), medzi zakladajúcich členov ktorej patrí i Komisia (2001). ICN predstavuje popredné diskusné fórum o koncepcii medzinárodnej súťaže na multilate-

rálnej úrovni. Dosah takéhoto zrušenia by bol veľmi škodlivý hlavne pre európskych prevádzkovateľov, ktorí napriek silnej konkurencii zo strany spoločností štátov, ktoré nie sú členmi EÚ (najmä ázijských), sú hodnotené ako popredné námorné spoločnosti (prvé štyri spoločnosti zo zoznamu sú európske). Kvôli spomínaným dôvodom by malo byť hodnotenie nariadenia 4056/86 prediskutované na úrovni ICN.

3.8 EHSV si uvedomuje skutočnosť, že takéto uplatnenie môže byť časovo náročné. Preto, kým nebude schválený iný systém, ktorý v medzinárodnom meradle nahradí Poriadok pre linkovú lodnú prepravu a kým nebude vykonaná koordinácia medzi viacerými jurisdikciami vo vzťahu k nahradeniu systému konferencií linkovej lodnej prepravy na poli regulácie, navrhuje zrušiť nariadenie 4056/86 zavedením nového nariadenia Komisie. Nové nariadenie by malo zabezpečiť skupinovú výnimku v súlade s prísnyimi pravidlami, ktoré vyhovujú konkrétnym štandardom právnej vedy EÚ (napr. prípad TACA a iné prípady).

3.9 Úplná deregulácia bez nového právneho nástroja nie je odporúčaným spôsobom jednania, kvôli ďalším dôvodom: v súlade s novovytvorenou Európskou sieťou pre hospodársku súťaž (ECN – European Competition Network)⁽³⁾ dôjde k decentralizácii riadenia konkurenčných prípadov štátnymi úradmi. S rozšírením EÚ môže 10 nových členských štátov žiadať o rady tak vo vzťahu k podstate ako aj k postupu. Vznikne potreba vzdelávacieho obdobia na oboznámenie sa s trhovými ekonomikami so zvláštnym prihliadnutím na neprítomnosť riadiacich orgánov súťaže v niektorých z nich. Vznikne potreba nariadenia poskytujúceho konkrétne štandardy možných protikonkurenčných praktík rôznych foriem spolupráce na trhoch linkovej lodnej prepravy. Inak tu nastane raj pre právnikov praktizujúcich rozdielne uplatňovanie práva EÚ v rámci jej členských štátov.

3.10 EHSV verí, že decentralizácia postupov súťaže by sa nemala zhodovať s dereguláciou systému linkovej lodnej prepravy. Kvôli spomínaným dôvodom sa v tomto štádiu neodporúča deregulácia. Navyše deregulácia môže zvýšiť koncentráciu a zredukovať počet prepravcov na trhu.

3.11 Návrh Bielej knihy týkajúcej sa úpravy služieb nepravidelnej a kabotážnej lodnej prepravy môže byť prijatý. Existuje predpoklad, že veľká väčšina prípadov neuvedie problémy s konkurenciou⁽⁴⁾. V záujme právnej istoty je však pre Komisiu rozumné poskytnúť právne poradenstvo vo vzťahu k veľkoobjemovým lodným nákladom a špecializovaným prepravným spoločnostiam pri ich sebahodnotení vzhľadom na ich kompatibilitu s článkom 81 ES, pričom je potrebné uviesť si, že oznámenia o dohodách a spôsoboch práce opozície nie sú viac dovolené.

⁽¹⁾ Nariadenie 4055/86 z 22/12/86 („využívajúce slobodu poskytovania služieb pre námornú prepravu medzi členskými štátmi a medzi členskými štátmi a tretími krajinami“) je založené na Poriadku pre linkovú lodnú prepravu z UNCTAD. Čl. 4§1(a) (b) a poskytuje postupné vyradenie existujúcich zdieľaných plánov nákladnej prepravy priamym odkazom na Poriadok pre linkovú lodnú prepravu; Nariadenie 4058/86 z 22.12.86 (týkajúce sa „koordinovanej činnosti na zabezpečenie voľného prístupu k nákladom na oceánskych trhoch“) je založené na Poriadku pre linkovú lodnú prepravu. Článok 1 zabezpečuje činnosti závislé na Poriadku v rámci trhov a trhov nezávislých na Poriadku – OJ L 378 z 31.12.1986, str.4.

⁽⁴⁾ Nariadenie 1/2003.

⁽¹⁾ Ú.v. C 344, 31/12/1985, str. 31

⁽²⁾ október 2004.

4. Konkrétne pripomienky

4.1 V Bielej knihe chýba zahrnutie regulačného zabezpečenia pozícií nečlenov. Predpokladá sa, že od 80-tych rokov došlo k zvýšeniu ich podielu na trhu a je predpoklad, že tento trend bude v budúcnosti pokračovať. Špecifické zabezpečenia poskytnuté v nariadení 4056/86 musia byť dodržané v každom novom nariadení, aby sa predišlo obmedzeniu ich činností a boli udržané otvorené trhy.

4.2 Biela kniha pripúšťa, že zrušenie protimonopolnej imunity môže viesť k väčšej koncentrácii, t.j. k fúziám a obstarávaniu, ktoré na druhej strane môžu spôsobiť jednostranné zväčšenie trhovej sily alebo väčšie riziko kolúzie spôsobené znížením počtu hráčov na trhu (strana 19 ods. 73, 74 Prílohy Bielej knihy). Ak neexistujú žiadni noví konkurenti na trhu linkovej lodnej prepravy kvôli zahrnutým vysokým nákladom a nestálosti trhu, ktorý nezaručuje výsledky, ako môže súčasné nariadenie o kontrole fúzií v EÚ chrániť jej prevádzku? Je nereálne očakávať, že sa malí a strední prepravcovia usilujúci sa prežiť, pustia do zdĺhavých a nákladných súdnych procesov v súlade s nariadením o fúziách, aby zabránili vytváraniu veľkých prepravných spoločností. Ochrana musí spočívať v zákone.

4.3 Komisia argumentuje (str.17, ods.64 Prílohy Bielej knihy), že ak cyklická povaha kontajnerového trhu zostane oslobodená od kolektívnej činnosti, môže vytvárať nepretržitý prúd spoločností vstupujúcich a vystupujúcich z trhu. Neefektívni prepravcovia predávajú svoje plavidlá a nové efektívne spoločnosti vstupujú na trh. Toto je dosť zjednodušené hodnotenie trhu. V súčasnosti je takmer nemožné nájsť na trhu s linkovou lodnou prepravou nových konkurentov, predovšetkým na trhoch na otvorenom mori, kvôli vysokým zahrnutým nákladom a nestálosti trhov, ktoré nezaručujú zisky. Navyše, rozlišovanie medzi efektívnymi a neefektívnymi prepravcami nie je správne. Neefektívni prepravcovia nemôžu vo vysoko konkurenčnom prostredí trhov linkovej lodnej prepravy prežiť.

4.4 Z dôvodov vysvetlených v Kapitole 3 by malo byť ustanovenie o konflikte ustanovenia zákonov v nariadení 4056/86 zachované v novom nariadení.

5. Závery

5.1 EHSV víta iniciatívu Bielej knihy a uskutočnenie sponátnej diskusie o hľadaní nových nápadov, ktorú začala Komisia, a ktorá podlieha jej pripomienkam.

5.2 Akýkoľvek budúci právny rámec by mal byť kompatibilný a vyrovnaný s článkom 81 ES, t.j. mal by plniť požiadavky jednak lodných zosielateľov, ale aj prepravcov. Mal by sa postarať rovnomerne o stránku dopytu aj ponuky pri linkovej lodnej preprave. Mal by byť transparentný a mal by zabezpečiť existenciu otvorených trhov linkovej lodnej prepravy (t.j. nečlenov).

5.3 EHSV verí, že akékoľvek nové nariadenie by nemalo byť nariadením Rady, ale nariadením Komisie, aby bolo zosúladené s ostatnými nariadeniami EÚ o zákone o hospodárskej súťaži. Avšak, ak bude prijaté, Komisia by mala byť záväzne poverená dôslednejšou kontrolou špecifik námornej prepravy a medzinárodných dôsledkov nového právneho režimu. ESHV považuje za pozitívne, že Biela kniha víta názory týkajúce sa alternatívnych systémov.

5.4 Tradične vo všetkých jurisdikciách boli do určitej miery konferencie oslobodené od pravidiel hospodárskej súťaže a žiadna z kompetentných autorít, ktoré ju kontrolovali (napr. USA, Kanada, Austrália, Japonsko) ho doteraz neodstránili. Trh linkovej lodnej prepravy prechádza v súčasnosti značnými zmenami a tieto budú ešte trvať. Podiel konferencií na trhu sa značne znížil a väčšinu uzavretých zmlúv tvoria samostatné zmluvy na poskytnutie služieb, ktoré uprednostňujú lodní zosielatelia a sú uznávané aj inými jurisdikciami. Okrem toho sa po celom svete rozširujú rokovacie zmluvy a konzorciá/aliance.

5.5 Ak bude nariadenie 4056/86 odstránené bez náhrady novým nariadením udeľujúcim skupinovú výnimku, bude si to vyžadovať mimoriadne náročné právne vyjednávania a opätovné prejednávania s niekoľkými tretími krajinami ako aj rozsiahlu legislatívnu prácu spojenú s novelizáciou *acquis communautaire* (t.j. nariadenie 954/79, nariadenie 4055/86, nariadenie 4058/86). Okrem toho členovia členských štátov EÚ budú musieť vypovedať Poriadok pre linkovú lodnú prepravu. ESHV vyzýva Komisiu, aby sa bezodkladne venovala všetkým právnym problémom, predtým ako preskúma alternatívne systémy ku konferenciám linkovej lodnej prepravy, a aby sa venovala zrušeniu súčasnej skupinovej výnimky.

5.6 Vzhľadom na množstvo právnych problémov, ktoré vytvorí zrušenie konferencií, vyzýva EHSV Komisiu, aby bezodkladne uskutočnila právnu štúdiu o požadovaných regulačných zmenách, ak majú byť konferencie zrušené v EÚ a ponechané vo zvyšku sveta. Takáto štúdia možno preukáže, že v deregulácii trhu linkovej lodnej prepravy v súčasnosti nie je žiadna pridaná hodnota hlavne vzhľadom na to, že sa zhoduje s momentom decentralizácie konkurenčnej autority členských štátov. Inak by sme zostali s legálnym vákuom bez špecifických pravidiel v tomto sektore.

5.7 EHSV verí, že zatiaľ ešte stále existuje opodstatnenie na zachovanie konferencií linkovej lodnej prepravy v EÚ, kým bude zavedený nový svetový regulačný režim. Systém konferencií je ešte stále nevyhnutný, pretože je základom regulovania svetovej linkovej lodnej prepravy. Účinok zrušenia skupinovej výnimky EÚ na medzinárodný rámec voči rozvojovým krajinám ako aj iným krajinám OECD bude komplexný a významný.

5.8 EHSV zastáva názor, že nariadenie 4056/86 by malo byť zrušené a nahradené novým nariadením Komisie pre lodnú dopravu udeľujúcim skupinovú výnimku. Nový režim by mal prísne dodržiavať štandardy vytvorené v súlade s právnou vedou Európskeho súdu prvej inštancie a Komisie (napr. prípad TACA). Systém konferencií by mal byť zachovaný, aby bola udržiavaná konkurencieschopnosť majiteľov lodí Spoločenstva na celom svete. Kým pre veľkých prepravcov môžu byť vhodné „aliancie“ a iné druhy zmlúv o spolupráci, pre malých a stredných prepravcov sú stále potrebné konferencie, aby udržali svoj podiel na trhu, predovšetkým na trhoch s rozvojovými krajinami. Zrušenie výnimky môže mať na týchto malých prepravcov protikonkurenčné účinky, posilniac tak dominantnú pozíciu tých väčších.

5.9 Toto predbežné prechodné obdobie by mala Komisia využiť, aby zmonitorovala vývoj trhu linkovej lodnej prepravy, vrátane konsolidačných trendov. Okrem toho by Komisia mala

uskutočniť konzultácie s ostatnými jurisdikciami (krajín OECD) s dôrazom na prepracovanie sa k vhodnému alternatívnemu celosvetovo-kompatibilnému systému.

5.10 EHSV schvaľuje návrh Bielej knihy vo vzťahu k úprave nepravideľnej a kabotážnej lodnej prepravy, keďže väčšina prípadov v tomto sektore nespôsobí vznik problémov s konkurenciou. Kvôli právnej istote sa však od Komisie požaduje, aby umožnila právne poradenstvo vo vzťahu k sebahodnoteniu veľkých lodných nákladov a špecializovaných prepravných spoločností vzhľadom na ich kompatibilitu s článkom 81ES.

5.11 EHSV dúfa, že svojou pomocou bude môcť prispieť k činnostiam, ktoré vyplnú zo spontánne získaných nápadov, pre ktoré je impulzom Biela kniha.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu rozhodnutia Európskeho parlamentu a Rady na zavedenie viacročného komunitárneho programu zameraného na podporu bezpečnejšieho využívania internetu a nových on-line technológií“

(COM(2004) 91 final – 2004/0023 (COD))

(2005/C 157/24)

Dňa 26. marca sa Rada podľa článku 153 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom stanovisko k danej téme.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, ktorá bola poverená prípravou prác Výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 5. októbra 2004. Spravodajcom bol pán RETUREAU a pomocnou spravodajkyňou pani DAVISON.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo 15. a 16. decembra 2004 (na schôdzi 16. decembra 2004) nasledovné stanovisko 147 hlasmi za, pričom sa 1 člen hlasovania zdržal.

1. Zhrnutie návrhu stanoviska

1.1 Komisia navrhuje začať nový projekt „Safe Internet“ takým spôsobom, že sa posilní v nadväznosti na rýchly vývoj informačnej spoločnosti v oblasti komunikačných sietí. Projekt bol teda pokrstený „Safe Internet Plus“ (2005-2008).

1.2 Okrem návrhu rozhodnutia Parlamentu a Rady predloženého Komisiou, Výbor preskúmal predbežné vyhodnotenie programu *Safer Internet Plus* (2005/2008), ktoré obsahuje správa o „Commission Staff working paper“ SEC(2004) 148 a COM(2004)

91 final. Podporuje rozšírenie uplatňovania nového akčného programu a jeho cieľov, ktoré zohľadňujú rýchly vývoj a diverzifikáciu spôsobov prístupu na Internet a veľmi rýchly nárast počtu vysokorýchlostného prístupu a stálych pripojení. Formuluje doplnujúce podnety politických a normatívnych činností vo všeobecných a konkrétnych pripomienkach, a to hlavne:

— technické a právne normy (povinné a dobrovoľné);

— výchovné vzdelávanie užívateľov;

- povinnosti poskytovateľov internetových služieb a iných operátorov (kreditné spoločnosti, vyhľadávače...);
- zodpovednosť autorov softvérov a dodávateľov bezpečnostných prostriedkov;
- ochrana zraniteľných osôb pred podvodmi alebo pochybnými informáciami (rôzne akcie na vylákane peňazí, „voľný“ predaj aktívnych liekov, lekárske rady alebo lieky od osôb bez lekárskej kvalifikácie...).

2. Návrhy Komisie (zhrnutie)

2.1 Navrhovaný program je zameraný na podporovanie bezpečného využívania Internetu a on-line technológií pre konečného užívateľa, hlavne pre deti a mládež doma alebo v škole. Na tieto účely sa predpokladá spolufinancovanie projektov vypracovaných združeniami a inými subjektami (výskumnými skupinami, softvérovými firmami, vzdelávacími inštitúciami atď.), ktoré umožní vývoj ochranných prostriedkov, napr. horúcich liniek „hotline“, pomoci proti rozosielianiu nevyžiadaných e-mailov (spam) a virom alebo „inteligentných“ navigačných filtrov.

2.2 Predchádzajúci program na vytvorenie bezpečného Internetu (1999-2002) bol predĺžený na obdobie 2003-2004.

2.3 Internetová stránka Komisie poskytuje prehľad o projektoch, ktoré sa už realizovali v rámci programu *Safe Internet* (Bezpečný Internet) do konca roka 2003 ⁽¹⁾.

2.4 Súčasný návrh (2005-2008) sa rozširuje aj o nové spôsoby on-line komunikácie, pri ktorých je cieľom posilniť boj proti zákonom zakázanému a škodlivému obsahu internetových stránok, vrátane vírusov a iných škodlivých alebo rozosielianiu nevyžiadaných e-mailov.

2.5 Hlavné dôvody pre posilnenie tohto úsilia inštitúcií Spoločenstva sú:

- rýchly rozvoj dlhodobého alebo stáleho vysokorýchlostného pripojenia jednotlivcov, podnikov, administratívnych správ a súkromných inštitúcií (MVO);
- diverzifikácia spôsobov a metód prístupu na Internet a nových on-line informácií, z ktorých mnohé nie sú žiadané (e-mail, SMS) a stránky s príťažlivejším obsahom (multimédiá);
- dramatická expanzia nežiadúcich stránok, ktoré sú potenciálne nebezpečné, alebo sú nevhodné a vytvárajú vo všeobecnosti nové nebezpečenstvo pre verejnosť (vírus: napadnutie pamäte počítača, zneužitie alebo zničenie dát, nepovolené využívanie komunikačných prostriedkov obete,

rozosieliame nevyžiadaných e-mailov: zneužitie pásmovej šírky a uložených dát, napadnutie schránok elektronickej pošty, čo blokuje alebo prekáža užitočnému využitiu Internetu a komunikácii a zapríčiňuje vysoké náklady, ktoré nehradia ich odosielatelia ale konečný užívateľ) a sú nebezpečné pre niektoré dôležité kategórie užívateľov ako sú deti (spam, nevhodné odkazy a ponuky na stretnutie, ktoré rozosieliajú pedofili v priamych diskusných skupinách (chat rooms);

- nevhodné informácie, ktoré sú ľahko prístupné deťom z dôvodu veľmi relatívnej účinnosti súčasných prostriedkov na filtrovanie, ktorými disponujú osoby zodpovedné za deti..

2.6 Základným cieľom programu je ochrana detí a tých, ktorí sú za ne zodpovední (rodičia, učitelia, vychovávatelia, atď.), alebo ktorí chránia ich morálne záujmy a ich blaho. Program sa týka aj mimovládnych organizácií zo sociálneho sektoru, zaoberajúcich sa právami dieťaťa a bojom proti rasizmu a xenofóbii ⁽²⁾ alebo akoukoľvek inou formou diskriminácie, ochranou spotrebiteľov, ochranou slobôd občanov atď.

2.7 Tento program je rovnako zaujímavý pre vlády, ich legislatívne, právne a policajné orgány a regulačné agentúry. Materiálne a procedurálne právo musí byť prispôbené a dostatočné množstvo personálu sa musí vzdelávať a byť príslušne vybavené.

2.8 Tento program je zaujímavý aj pre priemysel, ktorý potrebuje bezpečné prostredie na posilnenie dôvery spotrebiteľov.

2.9 Univerzity a výskum môžu objasniť využitie nových médií pre deti. Najlepší spôsob oboznámenia s bezpečnosťou je upovedomenie o kriminálnych postupoch v týchto médiách, hľadanie nových technických riešení a poskytnutie nezávislého názoru na zosúladenie záujmov, ktorých sa regulačné a samoregulačné postupy týkajú.

2.10 Program má dvojaký rozmer. V sociálnej oblasti sa sústreďuje na oblasti, kde regulácia a trh nebudú samotné schopné zabezpečiť bezpečnosť užívateľov. Z ekonomického hľadiska ide o bezpečné využívanie Internetu a on-line technológií tak, že sa vytvorí atmosféra dôvery.

2.11 Na rozvoj technických a právnych prostriedkov, softvérových programov a informácií sa plánuje investícia približne 50 miliónov eur, aby sa efektívnejšie bojovalo proti napadnutiam sietí a terminálov, alebo ich podvodnému využívaniu prostredníctvom spamu, ktorý môže morálne, sociálne alebo ekonomicky škodiť.

⁽¹⁾ http://www.europa.eu.int/information_society/programmes/iap/index_en.htm

⁽²⁾ Tieto otázky súvisia s predchádzajúcimi žiadosťami Výboru.

3. Všeobecné pripomienky Výboru

3.1 Výbor pripomína svoje predchádzajúce postoje k ochrane detí na Internete a k prvému akčnému programu (¹). Pozitívne prijíma návrh nového programu boja proti nepovolenému alebo škodlivému obsahu v on-line komunikácii (pozri I. Zhrnutie na začiatku tohto dokumentu). Podporuje ciele a priority programu *Safer Internet Plus* ako jeden z mechanizmov určených na zlepšenie bezpečnosti na Internete. Výbor jednak zdôrazňuje veľmi široký rozsah problému a potreby medzinárodných opatrení a usmernení, ktoré by umožnili mu čeliť.

3.2 Internet a nové komunikačné on-line technológie (napr. mobilné telefóny alebo vreckové napojiteľné organizátory s multimediálnymi funkciami v plnom rozmachu) predstavujú v očiach Výboru základné nástroje na rozvoj ekonomiky založenej na vedomostiach, elektronickej ekonomiky a elektronickej administratívy. Sú to mnohotvárne nástroje na komunikáciu v oblasti kultúry, práce a zábavy. Je teda prvoradé zaručiť bezpečnosť stálej prevádzky komunikačných sietí, pretože ide o základnú službu verejnosti, ktorá musí byť otvorená, prístupná, a v ktorú musia mať všetci užívatelia dôveru, aby mohla zohrávať svoje viacnásobné funkcie v najlepších podmienkach. Začlenenie informovania o bezpečnosti Internetu do rôznych programov e-Europe, hlavne do vzdelávania, by bolo jedným z najsľubnejších prostriedkov z pohľadu náklady – zisk na preniknutie k čo najširšiemu počtu osôb.

3.3 Slobodu prejavu a komunikácie, ktorá na Internete vládne, uľahčujú najmä relatívne nízke náklady za pripojenie, vrátane širokopásmových pripojení, ktoré umožňujú stále jednoduchší prístup k multimediálnym stránkam. Iba niektoré krajiny so silným deficitom demokracie majú v úmysle kontrolovať komunikáciu a obsah stránok, ktoré sú k dispozícii ich štátnym príslušníkom, za cenu trvalého siahnutia na slobody týchto ľudí. Výbor sa domnieva, že treba spoločnosti garantovať zvýšenú bezpečnosť tak, aby sa zároveň uchovali a podporovali sloboda informácií, slova a prejavu.

3.4 Avšak tento priestor slobody prejavu a informácií, ktorý je globálnou sieťou, je používaný ešte vo väčšej miere ako iné spravodajské prostriedky na ilegálne aktivity, ako je pedofília alebo šírenie rasizmu a xenofóbie; niektoré informácie sa môžu ukázať ako škodlivé pre určitú časť verejnosti, hlavne pre maloletých, napr. pornografia, hry o peniaze (tie posledné sú už v niektorých krajinách zakázané) a mnohé trestné činnosti (zhodnotenie pásmovej šírky alebo využívanie údajov a serverov pirátni). Výbor teda schvaľuje rozšírenie akčného programu na všetky prostriedky elektronickej komunikácie,

ktoré môžu byť predmetom nevyžiadaného alebo nepriateľského prístupu.

3.5 Regulácia tohto nového priestoru v plnom rozmachu sa stala zložitou kvôli jeho charakteru medzinárodnej siete, ktorá je otvorená a prístupná každému cez ktorýkoľvek server a cez akýkoľvek voľne prístupný osobný počítač prakticky na celom svete. Mnohé krajiny však ešte nemajú legislatívu, alebo nie je dostatočná, čo umožňuje tvorbu a prevádzkovanie internetových stránok, ktoré sú v Európskom spoločenstve zakázané. Je veľmi dôležité, aby Európska únia spolupracovala hlavne s krajinami v Severnej Amerike a v Ázii, kde je vysokorychlostný Internet veľmi rozšírený, aby presadzovala medzinárodné opatrenia na ochranu najzraniteľnejších skupín osôb a aby účinnejšie bojovala proti zasielaniu nevyžiadaných e-mailov, ktoré ohrozujú vývoj elektronickej komunikácie a proti rozptyľovaniu vírusov, ktoré oslabujú digitálnu ekonomiku. Je potrebné, aby toto úsilie malo európsky komunitárny rozmer, ale zároveň sa musia zaviesť opatrenia ako súčasť globálneho prístupu.

3.6 Vzhľadom na nedostatok medzinárodných dohôd môže byť zákaz určitého typu stránok v niektorých krajinách aj predmetom sťažnosti pred WTO v rámci TBT (²) a o tejto otázke by sa malo hovoriť pri rokovaniach, ktoré v súčasnosti prebiehajú.

3.7 Územná pôsobnosť práva a rôznorodosť národných legislatív predstavujú ťažko riešiteľný problém. Technologický stav umožňuje aj priame výmeny všetkých typov súborov medzi zaregistrovanými osobami (P2P – peer to peer), vrátane šifrovaných súborov, ktorých obsah je nekontrolovateľný: akákoľvek počítačová alebo on-line sieť môže byť využitá na ukladanie a zasielanie stále dômyselnejšieho obsahu. Je možné sa anonymne a bez stopy napojiť na akýkoľvek server a využívať šifrovacie technológie odolné voči dešifrovaniu.

3.8 Móda osobných stránok a „weblogs“, rozvoj obchodných stránok alebo stránok elektronickej finančnej služby, množstvo informatívnych, výchovných, vedeckých alebo technických stránok, ale tiež pornografických stránok alebo stránok s hazardnými hrami atď. spôsobuje, že existujú stovky miliónov stránok na svete. Určitá kontrola sa však môže vykonávať kompiláciou kľúčových slov prostredníctvom vyhľadávateľov. Poskytovatelia internetových služieb by mohli kontrolovať vytváranie priamych spojení a stránok s automatickým odosielaním ich obsahu, ako i nevyžiadaných e-mailov: nevyžiadané reklamy a iné texty takto zaslané môžu mať všeobecne škodlivý charakter (poškodenie informačného systému, vírus) alebo môžu negatívne vplyvať obzvlášť na niektorých adresátov ako sú napríklad deti (morálne alebo psychologické škody).

(¹) Stanovisko EHSV k Programu na ochranu dieťaťa na Internete, spravodajkyňa pani DAVISON, Ú.v. C 48 z 21/02/2002 a k Správe Komisie pre Radu, Európsky parlament, Európsky hospodársky a sociálny výbor, Výbor regiónov – Bezpečnosť sietí a informatiky: Návrh na európsky politický prístup, spravodajca pán RETUREAU, Ú.v. C 48 z 21/02/2002 ako i k Zelenej knihe o ochrane maloletých a ľudskej dôstojnosti v audiovizuálnych a informačných službách, spravodajkyňa pani BARROW, Ú.v. C 287 z 22/09/1997.

(²) „Technical Barriers to Trade“. Dohody o technických prekážkach obchodu a poskytovania služieb. Pozri napr. prípad USA vs. Antigua a Barbuda proti hazardným peňažným hrám mimo pevniny, odvolanie proti rozhodnutiu panelu WTO (http://www.wto.org/french/tratop_f/dispu_f/distabase_wto_members1_f.htm) dokument 03-4429 strana WT/DS285/3 zo dňa 26/08/2003. Prípady sa doposiaľ prejednávajú.

3.9 Internet využívajú skupiny mafie, podvodníkov, autorov vírusov, pirátov, priemyselných špiónov a iných delikventov na to, aby tam rozvíjali svoje činnosti. Odstránenie tohto typu kriminality je ťažké, aj keď sa špeciálne policajné jednotky v mnohých krajinách zaoberajú jej identifikáciou, sledovaním a zastavením; toto si vyžaduje spoluprácu na medzinárodnej úrovni, ktorú by bolo treba viac podporovať.

3.10 Ako bojovať proti aktivitám ako sú stránky pedofilov? Nemôže byť právnym problémom zakázať ich, ale bolo by treba odhaliť takéto siete. Takisto je dôležité chrániť deti pred pedofilmi, ktorí vyhľadávajú stretnutia v priamych diskusných skupinách, oceňovaných najmä mladými ľuďmi. Nejde tu o legitimitu zákazu a o represiu v týchto zvláštnych prípadoch, ale o prostriedky, ktoré treba zaviesť na to, aby sa realizovali..

3.11 Poskytovatelia internetových služieb nemôžu sledovať a kontrolovať všetky stránky, ktorým poskytli priestor a ich komunikáciu (ktorá predstavuje súkromnú korešpondenciu). Naopak, ak ich o to požiada magistrát, polícia, alebo orgán zodpovedný za ochranu práv dieťaťa, títo poskytovatelia musia okamžite odpovedať na požiadavky alebo rozhodnutia o zrušení týchto stránok a identifikovať osoby, ktoré ich používajú; toto si vyžaduje uchovávanie informácií o uverejňovaní informácií a o pripojeniach na tieto stránky počas určitého obdobia.

3.12 Kreditné spoločnosti, vyhľadávače a poskytovatelia internetových služieb by však mali robiť prieskumy a kontroly, aby vypátrali internetové stránky pedofilov alebo stránky s iným kriminálnym obsahom, používajúc ako vodidlo kľúčové slová a zemepisné oblasti. Potom by tieto nálezy hlásili polícii. Tie isté techniky by sa mohli použiť na identifikáciu „zákazníkov“, ktorí si kreditnými kartami objednávajú detskú pornografiu „šitú na mieru“ a násilné filmy. V prípade potreby by legislatíva mala požadovať takéto kontroly. Vyhľadávače by mali tiež redukovať možnosť, aby užívatelia mohli nájsť detskú pornografiu pomocou hesiel a fráz.

3.13 Zo strany verejných orgánov si to vyžaduje adekvátne prostriedky, kvalifikovaný personál, zovšeobecnenú cezhraničnú spoluprácu a vyvážené predpisy na národnej, európskej a medzinárodnej úrovni, ktoré nezasahujú do slobody užívateľov Internetu, ale ktoré umožnia vylúčiť možnosť poškodzovania jednotlivcami a skupinami, ktorí využívajú Internet na uverejňovanie a zasielanie ilegálneho obsahu. Tieto predpisy by mali užívateľom umožniť dobrovoľne blokovat príjem nevhodných alebo škodlivých dát.

3.14 Aby bol tento program účinný, musí sa priamo dotýkať všetkých užívateľov Internetu, ktorí musia byť vzdelávaní a poučení o opatreniach, ku ktorým treba pristúpiť a o prostriedkoch, ktoré treba využívať na to, aby sa ochránili proti

príjmu takýchto nebezpečných a nevyžiadaných informácií alebo aby neboli využití ako spojenie na preposielanie takýchto e-mailov. Jednou z priorit tohto akčného programu musí byť podľa Výboru v rámci jeho informačnej a vzdelávacej časti získanie podpory užívateľov a ich prevzatie zodpovednosti za seba samých a za osoby na nich závislé. Problém nastane napríklad pri nekontrolovaných webových stránkach o zdraví. Ak sa podniky chcú chrániť, tiež sa musia postarať o vzdelanie ich personálu a zabezpečenie bezpečnosti ich sietí a stránok elektronického obchodu, ale aj administratívne úrady a verejné i súkromné podniky musia pristúpiť k tým istým bezpečnostným politikám a zabezpečiť absolútnu dôveryhodnosť spracovávaných údajov, hlavne údajov osobného charakteru. Zvýšenie povedomia by mala sprevádzať podpora kvalitného on-line obsahu ako i podnety na aktivity mimo pripojenia (off-line), ktoré by slúžili ako alternatíva k neprimerane dlhému tráveniu času na Internete alebo k počítačovým hrám spojeným s hraním rolí, ktoré môžu dlhodobo poznačiť nezrelé osoby.

3.15 Užívatelia musia mať možnosť stránky s ilegálnym obsahom, s ktorými sa na Internete stretnú, bez problémov udať na špecializovaných pohotovostných centrálach, v uznávaných organizáciách alebo na špeciálnych policajných oddeleniach, aby upozornili verejné orgány, že treba v prípade potreby prijať adekvátne opatrenia. Informovaní by mali byť rodičia v krajinách, kde je časté zneužívanie detí na pornografiu na Internete alebo cez iné médiá, napríklad na vonkajších hraniciach Únie. Takéto opatrenia by sa mohli zaradiť do niektorých programov spolupráce RELEX.

3.16 Výbor súhlasí so špecifickými cieľmi programu: umožniť užívateľom udávať stránky so zakázaným obsahom (na horúcich linkách), rozvíjať technológie filtrovania nežiaduceho obsahu, klasifikovať obsah, bojovať proti nevyžiadaným e-mailom, podporovať samoreguláciu tohto sektora a poznať bezpečné využitie technológií, ale vo svojich pripomienkach dáva podnet na niekoľko cieľov navyše, ktoré by bolo užitočné vziať do úvahy.

4. Konkrétne pripomienky Výboru

4.1 Výbor už v minulosti žiadal Komisiu, aby znížila nadmernú byrokraciu pre programy financované EÚ, hlavne v prospech zjednodušeného prístupu k financovaniu pre mikroprojekty a miestne MVO. Výbor podporuje monitorovanie, ktoré je zamerané na skutočné výsledky, dosiahnuté v programe a na účinnosť navrhovaných riešení. Malo by sa takisto rozšíriť propagovanie týchto riešení.

4.2 Podľa Výboru by právne opatrenia na podporu ochrany konečných užívateľov mali byť zohľadnené v rámci tohto programu, a pokiaľ to nie je možné, v novej iniciatíve Komisie.

4.3 Autori softvéru umožňujúceho prístup na Internet, serverových operačných systémov a tzv. ochranných stien „firewall“ by mali prebrať plnú zodpovednosť za svoje výrobky; užívatelia by mali mať záruku, že autori týchto počítačových programov používajú najlepšie dostupné technológie a pravidelne aktualizujú svoje výrobky. Samoregulácia by mala pri chýbajúcej norme Spoločenstva posilniť záruky pre klientov.

4.4 Poskytovatelia internetových služieb by mali navrhnúť (čo väčšina z nich už robí) jednoduché prostriedky v boji proti vírusom pochádzajúcim z internetových stránok pred odoslaním pošty alebo z priložených súborov a mali by navrhnúť predbežné prostriedky na filtrovanie pošty proti nevyžiadaným e-mailom. Toto môže obchodne zvýhodniť tých dodávateľov, ktorí sa seriózne usilujú o ochranu svojich klientov. Na základe toho, že deti sú vo využívaní Internetu zbehlejšie ako rodičia, systémy filtrácie, eliminácie vírusov, ochranných stien „firewall“ a rodičovskej kontroly musia byť vopred inštalované a ľahko použiteľné a riadené osobami, ktoré nemajú špeciálne technické vedomosti.

4.5 Program by mal tiež podporovať výskum v oblasti špecializovaných počítačových aplikácií a iných kontrolných prostriedkov „nepriepustnosti“ kódu rôznych bezpečnostných a ochranných softvérov, podnecovať alebo prípadne prinútiť dodávateľov, aby rýchlo poskytli opravy (patches – korektúry) všetkých konštatovaných alebo ohlásených nedostatkov, ktoré by mohli umožniť vnikanie do sietí, rozvíjať účinnosť hardvéru a softvéru ochranných stien „firewall“ ako i metód filtrácie a účinnej identifikácie pôvodu stránky.

4.6 Výbor by si želal, aby vyhodnotenie efektívnosti a výsledky získané v rámci predchádzajúceho programu *Safer Internet* zatriedené podľa typu riešených problémov, boli viac rozšírené. Bolo by vhodné ubezpečiť sa, že všetky prepojenia na financované projekty zostávajú aktívne a že cieľové skupiny sú o nich lepšie informované. Internetová stránka Komisie by mala takisto poskytovať informácie a skúsenosti získané v členských alebo v tretích štátoch, aby mohla šíriť poznatky, výmeny alebo užitočnú spoluprácu.

4.7 Veľmi ľahko tu možno podniknúť legislatívne kroky. Spoločnosti poskytujúce internetové služby, vydávajúce kreditné karty a vyhľadávače sú schopné regulácie a niektoré už uskutočňujú samoreguláciu. Trestné sankcie pre internetové stránky podporujúce terorizmus, rasizmus, samovraždy alebo detskú pornografiu by mali byť prísne a odstrašujúce; malo by sa vyvinúť medzinárodné úsilie na to, aby sa takéto stránky identifikovali, sledovali a dali zrušiť v rámci všetkých možností. Pokiaľ by toto nebolo možné, mohli by sa o zrušení týchto

stránok uskutočňovať rokovania s krajinami, odkiaľ sa prevádzkujú.

5. Závěry

Aj keď Výbor podporuje sledovanie a šírenie programu *Safer Internet Plus* (Výbor mimochodom požadoval jeho vytvorenie), domnieva sa, že vážnosť a rozsah hrozby zneužívania v prvom rade pre deti si s úrňe vyžaduje legislatívne a doplňujúce činnosti a prípadne praktické opatrenia v nasledujúcich oblastiach:

- všeobecná povinnosť všetkých zaangažovaných operátorov ochraňovať deti a všeobecnejšie užívateľov, hlavne tých najzraniteľnejších,
- inštalácia filtračných systémov ako súčasť štandardnej konfigurácie,
- jasné bezpečnostné odkazy na všetkých prístupových stránkach a portáloch k diskusným skupinám a on-line diskusiam,
- podpora združeniam, ktoré zriaďujú horúce linky na hlásenie internetových stránok a aktivít, ktoré vážne škodia deťom,
- zabraňovanie používaniu kreditných kariet na objednávanie detskej pornografie a iného kriminálneho obsahu na Internete, ako aj na operácie, pri ktorých dochádza k praniu špinavých peňazí,
- dozor a aktivity cielené na rodičov, učiteľov a úrady v krajinách, kde je zneužívanie detí na pornografické účely vážnym problémom,
- účinnejšie zakročenie proti prepájaniu zneužívania detí na pornografiu s organizovaným zločinom,
- identifikačné a informačné systémy pre stránky so škodlivým obsahom alebo s náznakom rasistického obsahu, šírenie informácií o podvodných snahách alebo o predaji zdraviu škodlivých látok prostredníctvom Internetu, s cieľom chrániť zraniteľné alebo neinformované osoby,
- hľadanie spolupráce a spoločných pravidiel na medzinárodnej úrovni, aby sa dalo lepšie bojovať proti rozosielaniu nevyžiadaných e-mailov,
- medzinárodná spolupráca (zlepšenie systémov skorej výstrahy) a trestné a odstrašujúce sankcie pre šíriteľov vírusov v informatike a za ilegálne využívanie súkromných a verejných sietí na kriminálne účely (prenikanie do sietí za účelom priemyselnej špionáže, zneužitie pásmovej šírky a iné protizákonné využívanie).

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Dosiahnuteľnosť Európy námornou cestou: vývoj a výhľadová analýza kritických miest“

(2005/C 157/25)

Dňa 1. júla 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor podľa článku 29 odseku 2 svojho Vnútrošného poriadku uzniesol na vypracovaní stanoviska k nasledujúcej téme: „Dosiahnuteľnosť Európy námornou cestou: vývoj a výhľadová analýza kritických miest“

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť, ktorá bola poverená prípravou prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 24. novembra 2004. Spravodajcom bol pán SIMONS.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 413. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (na schôdzi zo 16. decembra), nasledujúce stanovisko 124 hlasmi za, pričom sa 2 členovia hlasovania zdržali:

1. Úvod

1.1 Námorná doprava s východiskom alebo cieľom v členských štátoch EÚ má veľmi veľký význam. Vo viac než tisíc námorných prístavoch EÚ sa každý rok vyloží, preloží alebo vypraví viac než 3.500 mil. ton lodného nákladu. Okrem toho sa ročne prepraví asi 350 mil. pasažierov trajektmi a pri zábavných lodných plavbách.

1.2 Približne 90 % dopravy medzi Európou a zvyškom sveta sa realizuje prostredníctvom námorných prístavov. Po mori sa okrem toho uskutočňuje 40 % vnútroeurópskej prepravy. Čo sa týka energetického a ekologického hľadiska, má sa námorná doprava čím chváliť. V porovnaní s cestnou dopravou sú pri nej až 13-krát nižšie emisie CO₂ a pevných častíc a dokonca až 19-krát nižšie emisie uhľovodíkov⁽¹⁾.

1.3 V prístavoch a v podnikoch zaistujúcich služby, ktoré s prístavmi priamo súvisia, je zamestnaných asi 250.000 osôb. Celý námorný sektor potom v Európe celkovo zamestnáva asi 2,5 mil. osôb a vytvára pridanú hodnotu v výške asi 111 biliónov Euro. Tieto údaje ukazujú, ako je námorná doprava pre Európu dôležitá.

1.4 Objem námornej prepravy v rámci Európy, ako aj z a do Európy rok od roka trvalo narastá. EÚ preto musí rast týchto prepravných tokov pozorne sledovať, pričom musí včas iniciovať popr. sama v predstihu realizovať zodpovedajúce opatrenia, aby bola na tento rast pripravená.

1.5 Námornú dopravu je možné rozčleniť do rôznych druhov a kategórií, a síce podľa účelu (rekreačná alebo komerčná), podľa organizačnej formy (trampová alebo linková plavba), podľa plavebnej oblasti (diaľková oceánska alebo doprava na krátke vzdialenosti), podľa druhu nákladu (osobná

alebo nákladná). Vnútrošného trhu sa týkajú predovšetkým komerčná preprava a posledné štyri menované kategórie – preto sa v tomto stanovisku pojednáva práve o týchto bodoch.

1.6 V osobnej doprave je markantný rozdiel medzi zábavnými plavbami a prepravou na trajektoch/lodiach prepravujúcich dopravné prostriedky, u nákladnej námornej dopravy je potom treba rozlišovať medzi rôznymi druhmi prepravovaného tovaru, ktorými sú:

- Suché hromadné náklady: Náklady tohto druhu sa prepravujú ako sypký tovar v špeciálnych kontajneroch, pričom môže ísť napr. o rudu, uhlie a obilie.
- Kvapalné hromadné náklady: Náklady tohto druhu sa prepravujú na cisternových lodiach (tankeroch), pričom môže ísť napr. o surovú ropu, ropné výrobky a chemikálie.
- Kusový tovar: Pri týchto nákladoch sa rozlišuje medzi nákladkou dopravných prostriedkov (pomocou vlastného pohonu) a výjazdom dopravných prostriedkov (preprava typu Ro-Ro), ostatným kusovým tovarom a kontajnermi.

2. Prehľad trhovej situácie príslušných kategórií

2.1 Ako pri okružných plavbách na výletných lodiach a na trajektoch, tak aj pri plavbách na lodiach prepravujúcich dopravné prostriedky ide o prepravu cestujúcich, avšak s veľmi rozdielnym charakterom. Zábavné plavby sú druhom lodnej turistiky, zatiaľ čo plavba na trajekte predstavuje prepravu z miesta A do miesta B, pričom lode prepravujúce dopravné prostriedky môžu súčasne prepravovať aj tovar. Spolu sa v EÚ prepraví po mori 350 mil. pasažierov, z čoho 4 milióny pripadajú na zábavné plavby.

⁽¹⁾ Zdroj: Brožúra European Sea Ports Organisation: „Prístavy vytvárajú príležitosti - tým, že spájajú ľudí, výrobky a podniky – tým, že spájajú Európu“.

2.2 Najväčšími európskymi prístavmi zaistujúcimi zábavné a výletné plavby sú Barcelona (832.000 pasažierov), Palma de Mallorca (665.000), Benátky (634.000), Neapol (534.000), Southampton (533.000) a Civitavecchia (520.000).

Najväčšou výletnou loďou, ktorá bola v tomto roku spustená na vodu, je Queen Mary II s dĺžkou 345 m, šírkou 41 m a ponorom 10,3 m. Z hľadiska dĺžky je možné Queen Mary II približne porovnávať s najväčšími nákladnými loďami pre hromadnú prepravu tovaru a kontajnerovými loďami, avšak ponor výletných lodí je v porovnaní s uvedenými nákladnými loďami menší. Vo väčších prístavoch teda tieto lode nespôsobujú veľké problémy, ak ide o prístupnosť.

2.3 Morské trajekty často zaistujú taktiež nákladnú prepravu typu Ro-Ro, takže, presnejšie povedané, ide o kombinované osobné a nákladné lode. V rámci EÚ sa preprava trajektmi uskutočňuje medzi európskou pevninou a Spojeným kráľovstvom, Írskom, Škandináviou, pobaltskými štátmi a Kanárskymi ostrovmi, pričom rozsiahla dopravná sieť trajektov existuje predovšetkým v oblasti Stredozemného mora, a to aj smerom do tretích krajín. Najväčšie trajekty a lode typu Ro-Ro sú „Pride of Rotterdam“ a „Pride of Hull“, sesterské lode patriace rejdárstvu P&O North Sea Ferries. Tieto lode sú 215 m dlhé a 32 m široké, majú však len stredne veľký ponor 6,3 m.

2.4 Nehľadiac na príležitostné čiastočné miestne problémy, nie je nutné z hľadiska fyzickej dosiahnuteľnosti Európy venovať ďalšiu zvláštnu štrukturálnu pozornosť tejto kategórii na európskej úrovni v najbližšej dobe. Dosiahnuteľnosť Európy je pre túto kategóriu zaistená aj do budúcnosti, takže ďalšiemu rastu tohto druhu námornej prepravy nestojí nič v ceste.

2.5 Suché a kvapalné hromadné náklady majú veľký význam pre dodávky európskemu priemyslu. Preprava kvapalných a suchých hromadných nákladov zažila v Európe predovšetkým v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch minulého storočia silný nárast. Ak ide o objem nákladov a veľkosť lodí.

2.6 V oblasti hromadnej námornej prepravy kvapalných nákladov vzrástla maximálna veľkosť lodí v dôsledku dočasného uzavretia Suezského prielivu po tzv. šesťdennej vojne a v súvislosti s trvalou sa zvyšujúcim dopytom po surovej ropе z 85.000 DWT v roku 1968 na 560.000 DWT⁽²⁾ v roku 1976. V niekoľkých európskych prístavoch bolo nutné vykonať opatrenia pre to, aby v nich tieto lode mohli pristávať. V súvislosti s prvou ropnou krízou v roku 1973 sa tieto lode ukázali ako naďalej nerentabilné a postupne boli zošrotované. Pri stavbe nových tankerov v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch minulého storočia už nepozorujeme ďalší nárast ich veľkosti. Veľkosť týchto veľkých tankerov sa naďalej pohybuje

v ráde asi 300.000 DWT. Až v roku 2002 bolo postavených niekoľko supertankerov kategórie ULCC (Ultra Large Crude Carrier = ultravelký ropný tanker) s veľkosťou 400.000 DWT, pre ktoré sú ešte k dispozícii dostatočné prístavné kapacity.

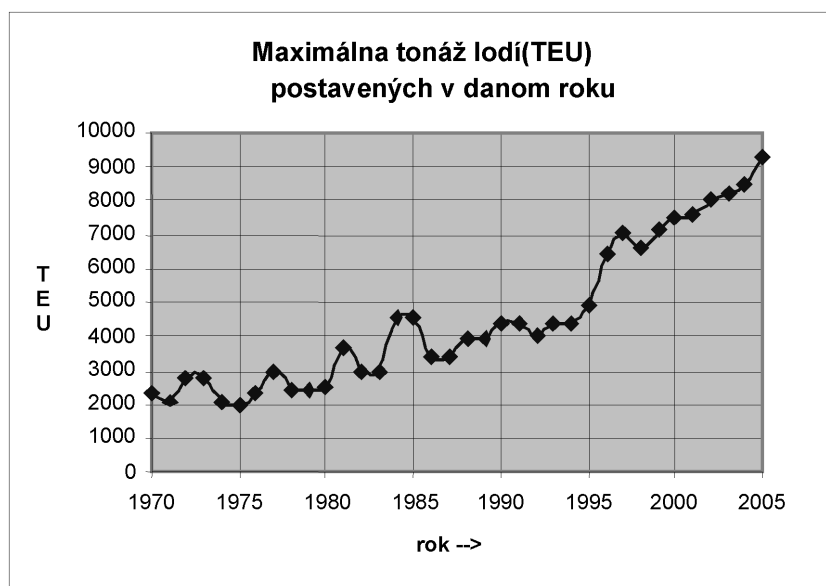
2.7 V oblasti hromadnej prepravy suchých nákladov prebiehal vývoj od konca šesťdesiatych rokov minulého storočia podobne. Rádová veľkosť tejto lodnej kategórie vyvrcholila loďou „Berge Stahl“ s hrubou nosnosťou 365.000 DWT, ktorá so svojim ponorom 23 m (76 stôp) už 18 rokov prepravuje železnú rudu z Brazílie do Rotterdamu a nie je použiteľná na žiadnej inej trase. Veľkosť väčšiny nových nákladných lodí určených pre hromadnú prepravu sa však od osemdesiatych rokov minulého storočia pohybuje v rozmedzí od 150.000 do 175.000 DWT. Táto skutočnosť ukazuje, že hromadná námorná preprava kvapalných a suchých nákladov sa vyvinula do podoby vyzretého trhu, ktorému sa európske námorné prístavy, v ktorých tieto lode môžu pristávať, už prispôbili, takže sú schopné prijímať aj najväčšie lode sveta určené pre hromadnú nákladnú prepravu. Ak ide o nákladovú kapacitu a veľkosti lodí, nie je už možné očakávať ďalší veľký nárast. Taktiež pre tieto kategórie je už dosiahnuteľnosť Európy do budúcnosti zaistená.

2.8 Pri preprave kusového tovaru sa používajú lode typu General Cargo (= lode určené pre rôzny kusový tovar) a multifunkčné lode. S príchodom kontajnerov objem prepravy kusového tovaru silne ochabol a teraz sa obmedzuje na čiastočné sektorové trhy, akými sú lodná doprava do Afriky alebo chladiarenské lode používané pri špeciálnom obchode s ovocím. Tieto lode sa obmedzujú na zhruba 40.000 DWT, pričom ich veľkosť ďalej nenarastá.

2.9 Kontajnerová lodná doprava naproti tomu v súčasnosti zažíva netušený nárast, a to ako z hľadiska objemu tak aj z hľadiska veľkosti lodí. V roku 1966 sa loď „Fairland“ stala prvým plavidlom, ktoré bolo použité na medzikontinentálnu prepravu kontajnerov z USA do Európy. Loď „Fairland“ patriaca rejdárstvu Sea-Land mala prepravnú kapacitu 266 kontajnerov s veľkosťou 35 stôp. Dnes je najväčšou kontajnerovou loďou sveta „CSCL Europe“ s kapacitou 8.500 TEU (Twenty-foot Equivalent Unit – štandardné kontajnery s veľkosťou 20 stôp) a vo výstavbe sú lode s lôžnou kapacitou 9.200 TEU. Loď „CSCL Europe“ je 334 m dlhá, 42,8 m široká a má maximálny ponor 14,5 m.

Nasledujúci diagram znázorňuje maximálnu veľkosť novo postavených lodí v jednotlivých rokoch. Pozoruhodný je predovšetkým prudký nárast od roku 1995. V súčasnosti je zadaná výstavba 156 lodí s kapacitou cez 7.000 TEU.

(2) DWT = Deadweight tonnage (= hrubá nosnosť lodí) označuje zaťažiteľnosť lodí nákladom v hmotnostných tonách. Prepravná kapacita kontajnerových lodí sa meria v TEU (Twenty-Foot Equivalent Unit), čo je maximálny počet kontajnerov veľkosti 20 stôp, ktorý je možné naložiť. Pretože prázdny kontajner zaujíma práve toľko priestoru ako naložený kontajner, merná jednotka tdw sa pri kontajnerových lodiach nepoužíva.

2.10 Predpokladá sa, že zanedlho dostanú lodenice zákazky na výstavbu lodí s veľkosťou 10.000 až 12.000 TEU, do ktorých bude nutné zabudovávať už len jeden motor. Vypočítané už boli aj najvyššie medzné hodnoty⁽³⁾. Pri zohľadnení skálného prahu v Malackej úžine, ktorá predstavuje dôležitý úsek plavebnej trasy pri obchodovaní s Áziou, je medzná kapacita 18 000 TEU, však pre dvojmotorové lode, čo výrazne zvyšuje dopravné náklady prepočítané na jeden kontajner. Rozpínanie sa medzinárodne prepravujúcich kontajnerových lodí až po technické a zemepisné hranice však nie je automatické. Je mysliteľný aj spätný vývoj k trochu obmedzenejším veľkostiam lodí, ako tomu bolo v posledných desaťročiach pri lodiach pre medzinárodnú masovú prepravu sypkých a tekutých tovarov. Dôvodom pre takýto vývoj by mohla byť dopravná sieť s celkovo nižšími nákladmi. Môže k tomu dôjsť, ak medzinárodní kontajneroví prepravcovia budú mať i naďalej možnosť využívať viac prístavov.

2.11 V minulých rokoch sa výrazne zvýšil predovšetkým objem medzikontinentálnej kontajnerovej prepravy so zdrojom popr. cieľom v európskych prístavoch. Silnejúca globalizácia a s ňou spojený nárast významu Číny ako krajiny pôvodu výrobkov viedli k tomu, že napr. kontajnerové prístavy v severozápadnej Európe rádovej veľkosti porovnateľnej s Hamburgom a Le Havre v posledných rokoch zažívali medziročný štrukturálny nárast najmenej o 10 %. Búrliavý rast zažili taktiež stredomorské prístavy.

2.12 Veľké kontajnerové lode, napríklad z Ďalekého východu, môžu pristávať len v obmedzenom počte európskych prístavov. Toto je treba pripísať jednak tomu, že pre mnoho prístavov sú tieto lode príliš veľké, a jednak tomu, že tieto lode sú navyše také drahé, že v prístavoch nechcú strácať príliš mnoho času. V Európe pristávajú najväčšie lode väčšinou do dvoch alebo troch stredomorských prístavov a zhruba do štyroch prístavov v severozápadnej časti kontinentu. Z týchto veľkých kontajnerových prístavov sa potom kontajnery rozdeľujú ďalej do celej Európy. Robí sa to jednak po mori prostredníctvom dobre vybudovanej siete zásobovacích spojov, jednak po súši, pričom sa stále viac využívajú železnice a vnútrozemské plavebné cesty.

⁽³⁾ Niko Wijnolst e.a.: Malacca-Max. Posledné slovo v oblasti námornej kontajnerovej prepravy, TU Delft 1999.

2.13 Prinajmenšom v najväčších a najdôležitejších európskych kontajnerových prístavoch⁽⁴⁾ stále častejšie dochádza ku kapacitným problémom pri manipulácii s týmto stále sa zväčšujúcim tokom kontajnerov v prístavných termináloch a pri následnej tranzitnej doprave. Okrem opatrení smerujúcich k náprave v jednotlivých termináloch, ktoré zahŕňajú aj ich ďalšiu výstavbu, je aj vo vlastných prístavoch nutné zaistiť efektívny priebeh nakládky a vykládky ako aj na mori tak aj na súši.

2.14 Okrem toho vyžadujú stále väčšiu pozornosť zo strany prístavov taktiež nové požiadavky na bezpečnosť, pretože je nutné zaistiť, aby prekládka a preprava mohli prebiehať čo najplynulejšie aj navzdory zvyšujúcej sa početnosti vykonávaných kontrol.

2.15 Vzhľadom k rádoým prírastkom popísaným v odstavcoch 2.9 a 2.10 nemôže odvetvie lodnej prepravy na zvládnutie týchto tokov kontajnerov pochádzajúcich zo zaoceánskych plavebných trás jednoducho využiť ďalšie európske prístavy. Podstatnými dôvodmi pre túto skutočnosť sú vopred dané fyzické predpoklady, ako napr. nedostatočná hĺbka plavebnej dráhy, nepostačujúce zariadenia, príliš dlhé doby plavby, nedostatočný objem nákladu⁽⁵⁾, ktorý pre dodatočnú plavbu do ďalšieho prístavu nie je rentabilný. Toto tvrdenie však neplatí bez obmedzenia, pretože dynamika hospodárskeho rastu sa pre niektoré menšie prístavy stáva popudom k tomu, aby sa v tejto záležitosti silnejšie angažovali.

3. Príbrežné a vnútrozemské dopravné spoje

3.1 Väčšinu kontajnerov, ktoré sa prekladajú v európskych prístavoch, je odtiaľ nutné dopravovať ďalej. Sčasti sa prepravujú po mori do iných prístavov prostredníctvom prepravcov zaisťujúcich zásobovacie služby pomocou malých námorných

⁽⁴⁾ Dodatok obsahuje prehľad najdôležitejších európskych kontajnerových prístavov vo forme tabuľky a mapy.

⁽⁵⁾ Toto sú napríklad dôvody, prečo sa najväčšie kontajnerové prístavy nenachádzajú v oblasti severného Jadranu, na severe Spojeného kráľovstva a Írska a v oblasti Baltského mora. Nakládka tovar z týchto oblastí na veľké kontajnerové lode sa preto uskutočňuje najmä prostredníctvom zásobovacích lodných spojov zaisťujúcich prepravu medzi veľkými a menšími prístavmi.

lodí. Najväčšia časť sa prepravuje do európskeho vnútrozemia, a to po cestách, po vnútrozemských vodných cestách alebo po železnici. Kapacita vnútrozemských dopravných spojov preto musí držať krok s nárastom objemu kontajnerovej prepravy, pričom podľa politiky EÚ by sa mala prednostne využívať preprava pomocou vnútrozemských riečnych lodí, po železnici a prostredníctvom prepravcov zaisťujúcich zásobovacie služby na krátkych námorných pobrežných trasách, avšak bez toho, aby to poškodzovalo potrebnú cestnú dopravu.

3.2 Európska únia preto silno podporuje predovšetkým vnútroeurópsku námornú pobrežnú prepravu prevádzkovanú na krátke vzdialenosti. K tejto podpore náleží program vysokorýchlostných námorných ciest pripravený v rámci projektu nových transeurópskych dopravných sietí, ktorý je však ešte nutné podrobne rozpracovať. Nové návrhy (z dňa 16. júla 2004) predpokladajú, že pre projekt TEN-T budú vyčlenené prostriedky vo výške až 20,35 miliardy Euro a projekt Marco Polo-II bude rozšírený taktiež na vysokorýchlostné námorné dopravné cesty a na opatrenia pre znižovanie zaťaženia pozemnou dopravou, pričom pre tento účel budú poskytnuté prostriedky vo výške až 740 mil. Euro.

3.3 Európska komisia vypracovala koncepciu vysokorýchlostných námorných ciest, aby tak doplnila a rozšírila podporu, ktorá je poskytovaná ďalším modalitám v rámci projektu TEN. Takáto „vysokorýchlostná námorná cesta“ predstavuje výkonnú a rovnocennú alternatívu k vnútroeurópskej cestnej preprave, a to bez nadbytočných byrokratických činností a s účinnými intermodálnymi spojeniami. Cieľom programu je zmenšenie kapacitných problémov na európskych tranzitných trasách a zlepšenie dosiahnuteľnosti oblastí a štátov s okrajovou polohou ako aj ostrovných oblastí.

3.4 Pre podporu prepravy na krátkych námorných trasách je možné dosiahnuť zlepšenie v prístavoch samotných aj pri spolupráci medzi nimi. Kľúč k úspechu spočíva vo vysokej frekvencii služieb, čo v sebe zahŕňa vysoký objem prepravy nákladov. Pre životaschopnosť námorných dopravných spojov na krátke vzdialenosti má potom význam aj trhový potenciál a jeho komerčné využitie.

3.5 V EÚ je nutné venovať veľkú pozornosť aj vnútrozemskej doprave. Dopravná politika EÚ, ktorá tu zahŕňa taktiež príslušnú infraštruktúru, je už svojou snahou o účinnosť a efektivitu pri budovaní voľného trhu vnútri určitých spoločenských rámcových podmienok, medzi ktoré patrí napríklad udržanie trvalého rozvoja, v tomto zmysle zameraná.

3.6 Príslušné pravidlá týkajúce sa cestnej dopravy a vnútrozemskej lodnej dopravy sú už dokončené a taktiež aplikované, zatiaľ čo v oblasti železničnej dopravy sa tento proces v celej Európe ešte len teraz pomaly rozbieha. Taktiež v súvislosti s vyššie popísanými zmenami v oblasti kontajnerovej prepravy by urýchlenie tohto procesu bolo viac než žiaduce.

4. Kategórie prístavov

4.1 V rámci procesu prijímania uznesení EÚ⁽⁶⁾ sa rozlišuje medzi tromi kategóriami prístavov, a sice:

- a) Námorné prístavy medzinárodného významu s celkovou ročnou dopravnou priepustnosťou aspoň 1,5 milióna ton nákladu alebo aspoň 200 000 pasažierov;
- b) Námorné prístavy s celkovou ročnou dopravnou priepustnosťou aspoň 0,5 milióna ton nákladu alebo 100 000 až 199 000 pasažierov, ktoré sú vybavené prekladacími zariadeniami nevyhnutnými pre námornú prepravu na krátkych trasách;
- c) Prístavy s regionálnou nadväznosťou, ktoré nezodpovedajú kritériám kategórií A ani B, nachádzajú sa však na ostrovoch, v oblastiach okrajového významu alebo v oblastiach s okrajovou polohou.

4.2 Toto rozdelenie doposiaľ nevedlo k žiadnemu obsahovo odlišnému prístupu. V novom zozname priorít dopravného projektu TEN nie sú uvedené žiadne prístavy, a to ani pod prioritou „vysokorýchlostnej námornej cesty“. Bez ohľadu na výnimky, neexistuje zo strany správnych orgánov ani zo strany hospodárstva žiadny záujem o ešte výraznejšiu diferenciáciu medzi prístavmi v kontexte možností spolufinancovania zo špeciálnych prostriedkov EÚ, a to v rámci rozsiahlych investícií, ktoré veľký námorný kontajnerový prístav musí vynakladať prevažne na zaistenie prekládky tovaru, ktoré jemu samotnému prináša pomerne nízku pridanú hodnotu.

Európsky hospodársky a sociálny výbor podporuje požiadavku, ktorá bola nedávno (20. júla 2004) vznesená na konferencii európskych pobrežných regiónov (KPKR) a ktorá spočíva v tom, aby sa spoločne zastrešili pojmy vysokorýchlostnej námornej cesty a dosiahnuteľnosť tým, že sa do tejto koncepcie zahrnú aj malé a stredne veľké prístavy.

4.3 V súvislosti s vyššie uvedenými závermi Európsky hospodársky a sociálny výbor čo najnaliehavejšie žiada Komisiu, aby preskúmala problém nedostatočných prepravných kapacít v prístavoch EÚ, a to najmä v kontajnerových prístavoch, a aby hľadala príslušné možnosti nápravy.

4.4 Väčšie európske kontajnerové prístavy⁽⁷⁾, ktoré sú pomerne rovnomerne rozmiestnené na pobreží Stredozemného mora a v severozápadnej Európe a v prípade ktorých ide o veľké alebo stredne veľké prístavy a pritom väčšinou nie o prístavy čisto kontajnerové, ale taktiež o prístavy dôležité pre prekládku hromadného a kusového tovaru, sú však z dôvodu trvalého rastu napriek tomu konfrontované s niekoľkými špeciálnymi problémami:

— Ako rýchlo je – v rámci dnešných právnych predpisov v oblastiach ochrany pred hlukom, ochrany životného prostredia a vonkajšej bezpečnosti – možné vytvoriť ako na súši tak na mori dodatočné kapacity pre prekládku?

⁽⁶⁾ Smernica TEN (Uznesenie č. 1692/96), prostredníctvom ktorej boli do programu TEN prijímané námorné prístavy, vnútrozemské prístavy a intermodálne terminály.

⁽⁷⁾ Porov. dodatok uvedený taktiež v poznámke pod čiarou 2.

- Ako si prístavy môžu so zreteľom na dosiahnuteľnosť z mora prispôbiť hĺbku prístavného nábrežia a veľkosť prekládkových zariadení vzhľadom k očakávanému množstvu lodí s nosnosťou viac než 8.000 TEU?
- Ako je možné zaistiť, aby spojenia medzi prístavmi a vnútrozemím v Európe disponovali dostatočnou kapacitou zodpovedajúcou stále sa zvyšujúcemu množstvu prepravovaných kontajnerov?
- Ako môžu logistické postupy v prístavoch prebiehať čo najplynulejšie aj navzdory pribúdajúcim kontrolám?

4.5 Pre splnenie jedného z lisabonských cieľov vychádzajúcich zo záujmu EÚ o zachovanie jej celosvetovej konkurencieschopnosti je nutné, aby sa prístavy týmto výzvam naozaj primeraným spôsobom postavili a našli vhodné riešenia. Ak Európska únia môže ovplyvniť dianie v tejto veci, musí tak aj urobiť.

4.6 Prístavy, a najmä kategórie prístavov, o ktorých je tu reč, sú taktiež vstupnou bránou do EÚ, a teda nie nevýznamným faktorom z hľadiska bezpečnosti. V tejto súvislosti Európsky hospodársky a sociálny výbor pripomína svoje predchádzajúce stanoviská, v ktorých je Európska komisia vyzývaná k tomu, aby vykonala celkový odhad finančných dopadov následných opatrení pre odvrátenie nebezpečenstva v prístavoch a vypracovala právnu úpravu EÚ pre financovanie týchto opatrení.

4.7 Zvláštna pozornosť venovaná veľkým kontajnerovým prístavom nie je v rozpore s podporou námornej prepravy na krátkych trasách a podporou vysokorýchlostných námorných dopravných ciest. Veľké kontajnerové prístavy pre zaoceánske lode sú často zároveň taktiež veľké prístavy pre námornú prepravu na krátkych trasách. Navyše tieto prístavy disponujú veľkosťou, infraštruktúrou a zázemím potrebnými na to, aby vytvárali dostatočné kapacity pre prekládku tovaru a prostredníctvom vysokorýchlostných námorných dopravných ciest tak prispievali k rozvoju ďalších prístavov zaistujúcich námornú prepravu na krátke vzdialenosti.

5. Čo môže Európska únia konkrétne urobiť už dnes?

5.1 Nesmie sa stať, že rozsiahle finančné prostriedky, ktoré budú už dnes alebo v blízkej budúcnosti investované do veľkých kontajnerových prístavov, aby mohli byť splnené požiadavky uvedené v bode 4.3, zostanú bez úžitku alebo ich nebude možné optimálne zhodnotiť v dôsledku nerovných konkurenčných podmienok, nedostatočnej infraštruktúry či neefektívnej dopravnej politiky. Na základe úzkeho spojenia medzi kontajnerovými prístavmi a námornou dopravou na krátke vzdialenosti prostredníctvom dopravných služieb aj na základe využitia oceánskej dopravy a riečnych lodných spojov budú mať také opatrenia ďalekosiahle účinky a prinesú prospech celému dopravnému trhu.

5.2 Preto sa EÚ musela postarať predovšetkým o to, aby bol absolútne splnený základný predpoklad spravodlivej hospodár-

skej súťaže, teda rovnosť podmienok, ktorej sa taktiež hovorí „level playing field“. Prístavy, presnejšie povedané tržné subjekty pôsobiace v rámci jedného námorného prístavu aj medzi týmito námornými prístavmi, musia mať možnosť spolu spravodlivo súťažiť.

5.3 Vzhľadom k skúsenostiam s prepravou tovaru v iných úsekoch dopravy, ktoré už boli liberalizované, by mohla mať určitá liberalizácia trhu námorných prístavov prospešný a sľubný vplyv na optimalizáciu možností využitia. Krátko pred vypršaním svojho mandátu predložila rozhodcovská komisia na návrh člena komisie zodpovedného za oblasť dopravy de Palacia rade návrh na novú smernicu, ktorá by sa týkala prístupu prevádzkovateľov prístavných služieb na trh. Výbor tak dostal príležitosť vyjadriť sa podrobne vo zvláštnom stanovisku⁽⁸⁾, preto by sa toto stanovisko touto otázkou viac nezaoberala.

5.4 Najmä v oblasti štátnej podpory je nutné oveľa jednoznačnejšie objasniť, čo je dovolené a čo nie. Do akej miery môže napríklad štát financovať infraštruktúru v určitom námornom prístave, ak tu existuje zjavná bezprostredná súvislosť takej infraštruktúry s rastúcou veľkosťou lodí? Štátne úrady aj správne subjekty jednotlivých prístavov musia vedieť, na čom sú. Pre štátnu podporu sú preto naliehavo nutné jednoznačné zadania. EWSA berie na vedomie, že komisia má v úmysle určit smernice pre štátnu podporu prístavom, a vyzýva ju, aby to bez meškania a nezávisle na schválení navrhovanej novej smernice pre prístavy urobila.

5.5 Je taktiež nutné dôkladne sledovať harmonizáciu národných zákonov a noriem s príslušnými právnymi predpismi a ich uvádzanie do platnosti. Pri harmonizácii národných zákonov s právnymi predpismi sa často otvára určitý voľný priestor pre výklad. EÚ by mala oveľa dôraznejšie dbať na jednotnú harmonizáciu so svojimi právnymi predpismi. To isté platí pre uvedenie právnych predpisov a ustanovení EÚ do platnosti – zatiaľ nie je ani úplné, ani dôsledné. Predovšetkým pri výklade predpisov v oblasti ochrany životného prostredia a prírody a v oblasti bezpečnosti vznikajú medzi členskými štátmi EÚ značné rozdiely. Konkurenčný boj medzi prístavmi na základe týchto rámcových podmienok nie je žiadúci.

5.6 Pre lepší prehľad o financovaní námorných prístavov je nevyhnutná transparentnosť ich účtovníctva, a to najmä vzhľadom k peňažným tokom smerujúcim k úradom alebo od nich (na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni). Aj pre tento účel musí EÚ vyvinúť účinné nástroje. Presvedčenie vyjadrené výborom v stanovisku z roku 2001⁽⁹⁾, že „smernica o transparentnosti“ – s výhradou rozšírenia platnosti na všetky prístavy celoeurópskej dopravnej siete – a ustanovenia zmluvy o hospodárskej súťaži a verejnej podpore a subvenciách a príslušná jurisdikcia Európskeho súdu stačia na to, aby mala Komisia pri postupe v konkrétnych prípadoch k dispozícii prostriedok zásahu, sa zatiaľ v praxi nepotvrdilo.

⁽⁸⁾ K návrhu predloženému na začiatku roku 2001, ktorý bol medzitým Európskym parlamentom, ako spolupredkladateľom, odmietnutý, predložil výbor stanovisko: TEN/075, „Marktzugang für Hafendienste“ (Tržný prístup k prístavom), predkladateľ pán Retureau (odd. C 48 z 21.2.2002, S. 122).

⁽⁹⁾ Zdroj: viď poznámka pod čiarou 7.

6. Zhrnutie a závery

6.1 Objem námornej dopravy v rámci Európy, do Európy a z nej rok od roku vzrastá. Pretože má toto odvetvie dopravy pre Európsku úniu veľký význam, musí EÚ rast týchto dopravných prúdov intenzívne sledovať a včas dať podnet k vhodným opatreniam alebo také opatrenia sama podniknúť, aby bola na tento rast pripravená.

6.2 Námornú dopravu je možné rozčleniť do rôznych druhov a kategórií, a to podľa účelu: rekreačné a zábavné plavby alebo komerčná doprava; podľa plavebnej oblasti: oceánska (diaľková) doprava a doprava na krátke vzdialenosti; podľa druhu nákladu: osobná doprava a nákladná doprava. Predmetom tohto stanoviska je priemyselná doprava a vymenované kategórie, ktoré sa týkajú predovšetkým vnútorného trhu.

6.3 Osobná lodná doprava v rámci EÚ má s 350 miliónmi pasažierov síce veľký význam, z hľadiska nárastu lodí a ich rastúcej veľkosti však nepredstavuje sektor, ktorý by zo strany EÚ vyžadoval s ohľadom na infraštruktúru v protiklade k vývoju rastu zvláštnu pozornosť. Veľmi dôležitým aspektom v osobnej lodnej doprave, najmä pri plavbách na zábavných a výletných lodiach, je však bezpečnosť.

6.4 Taktiež lodná preprava suchých sypkých a kvapalných hromadných nákladov zaznamenala v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch minulého storočia značný nárast; vtedy boli vykonané adekvátne opatrenia, ktorých cieľom bolo prispôsobiť prístavy stále rastúcej veľkosti lodí. Medzitým sa z tohto druhu dopravy stal vyspelý trh. Objem prepravy bežného kusového nákladu jednoznačne klesá. Doprava loďami typu Ro-Ro je čiastočne spojená s trajektovou dopravou a predstavuje dôležitý, dnes už taktiež vyspelý trh.

6.5 Naproti tomu preprava prostredníctvom kontajnerových lodí prechádza v súčasnej dobe netušeným štrukturálnym rastom, a to ako z hľadiska objemu, tak aj z hľadiska veľkosti lodí.

6.6 Pri manipulácii s týmto stále sa zväčšujúcim tokom kontajnerov dochádza v prístavných termináloch aj pri následnej tranzitnej doprave stále častejšie ku kapacitným problémom. Okrem opatrení smerujúcich k náprave v jednotlivých termináloch, ktoré zahŕňajú aj ich rozšírenie, je nutné zaistiť efektívny priebeh nakládky a vykládky ako na mori, tak na súši.

6.7 Vzhľadom k stále rastúcej veľkosti lodí nemôže odvetvie lodnej prepravy na zvládnutie týchto tokov kontajnerov zo zaoceánskych plavebných trás jednoducho využiť ďalšie európskej prístavy. To však neznamená, že dynamika hospodárskeho rastu nemôže viesť k rozvoju menších prístavov.

6.8 Vo svetle vyššie uvedených záverov žiada EHSV naliehavo Komisiu, aby preskúmala problém kapacitných nedostatkov v prístavoch EÚ, najmä v prístavoch pre kontajnerové lode, a zistila, aké ďalšie kroky (okrem tých, ktoré už boli urobené v rámci TEN) je možné pre vyriešenie tohto problému ešte podniknúť.

6.9 Proces zefektívnenia, ktorý v cestnej doprave, pri vnútrozemskej a námornej plavbe už prebehol, sa teraz konečne pomaly rozbieha aj v oblasti železničnej dopravy v celej európskej sieti. Urýchlenie tohto procesu by bolo viac než žiadúce.

6.10 Aby si EÚ zachovala svoju konkurencieschopnosť na svetových trhoch, je v jej záujme, aby sa veľké kontajnerové prístavy k týmto požiadavkám postavili skutočne adekvátnym spôsobom a našli vhodné riešenia. Ak EÚ môže tento proces ovplyvniť, mala by to urobiť. Predovšetkým je však nutné vyhnúť sa návrhom, ktoré by prekračovali súčasné možnosti EÚ, poskytnúť prístavom finančnú podporu. Aj keď sú totiž práve pri kontajnerovej preprave také návrhy samy o sebe odôvodnené, z dnešného hľadiska neprichádzajú do úvahy, pretože ani správne subjekty, ani hospodárstvo nemajú záujem na ďalšej diferenciácii súčasných kategórií TEN.

6.11 Prístavy sú taktiež vstupnou bránou do EÚ, čo predstavuje nezanedbateľný faktor z hľadiska bezpečnosti. V tejto súvislosti pripomína EHSV svoje predchádzajúce stanoviská, v ktorých vyzývala Európsku komisiu k odhadu celkových finančných dôsledkov opatrení, ktorých cieľom by bolo zaistiť bezpečnosť v prístavoch, a vypracovanie ustanovení EÚ pre ich financovanie.

6.12 Európska únia môže už aj teraz vytvoriť konkrétne predpoklady pre spravodlivú hospodársku súťaž, napomáhať istej liberalizácii trhu námorných prístavov, vytýčiť jednoznačné a prehľadné smernice štátnej podpory, venovať zvláštnu pozornosť harmonizácii národných zákonov a noriem s platnými právnymi predpismi EÚ a ich uvádzanie do platnosti a vyžadovať určitú transparentnosť peňažných tokov.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedačka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1260/1999 o všeobecných ustanoveniach o štrukturálnych fondoch týkajúcich sa predĺženia programu PEACE a pridelenia nových finančných prostriedkov na jeho realizáciu“

(COM(2004) 631 final)

(2005/C 157/26)

Dňa 9. decembra 2004 sa Rada na základe článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla konzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom stanovisko k danej téme.

Kvôli naliehavosti prác sa Európsky hospodársky a sociálny výbor rozhodol na svojom 413. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo v dňoch 15. a 16. decembra 2004, vymenovať **pána SIMPSONA** za hlavného spravodajcu a prijal jednohlasne nasledujúce stanovisko.

1. Úvod

1.1 Európska únia pomáha od roku 1995 pri mierových a zmierovacích aktivitách v Severnom Írsku a pohraničnom regióne Írska prostredníctvom dvoch typických mierových programov – Špeciálneho pomocného programu pre mier a zmierenie („PEACE I“) 1995/99 a Programu EÚ pre mier a zmierenie („PEACE II“) 2000/2004.

1.2 Tieto programy poskytli približne 100 miliónov € oprávnenému regiónu, teda celému Severnému Írsku a hraničnému regiónu Írska. Obidva programy majú spoločné poslanie – posilniť pokrok smerom k mierovej a stabilnej spoločnosti a podporiť zmierovanie; obidva pomáhajú hospodárskej regenerácii a aktivitám sociálnej inklúzie; a obidva sú realizované prostredníctvom miestnych vykonávacích orgánov.

1.3 Súčasná hodnota programu PEACE II je 531 miliónov € na päť rokov, alebo 106 miliónov € ročne. Ročná hodnota elementu pre Severné Írsko je približne 85 miliónov € a pre hraničný región Írska približne 22 miliónov €. Oba členské štáty poskytujú 22 % zodpovedajúceho financovania a zabezpečujú plnenie ďalších požiadaviek programu.

2. Účel návrhu nariadenia Rady

2.1 Odporúčame dvojročné predĺženie programu PEACE II, pretože úroveň politického pokroku v Severnom Írsku, ktorá sa očakávala v roku 1998, nebola plne dosiahnutá, a politické inštitúcie ešte stále nie sú stabilné. Budovanie mieru a zmierenia zostáva kriticky dôležité.

2.2 V roku 2003 bolo pod jedným vykonané ex-post vyhodnotenie programu PEACE I a strednodobé vyhodnotenie programu PEACE II. Ex-post vyhodnotenie PEACE I vyvodilo záver, že program úspešne podporoval inkluzivitu a zmierenie,

pretože poskytol jasné a merateľné výhody týkajúce sa vytvárania pracovných miest, odbornej prípravy a rozvoja podnikania. Strednodobé vyhodnotenie PEACE II ocenilo zvýšené zameranie programu na mier a kritériá zmierenia pri výbere projektov a zaznamenalo vysoké percento projektov s dimenziami, ktoré prekročovali rámec obce. Oba programy mali významný dopad na tvorbu pracovných miest a rozvoj podnikania.

2.3 V strednodobom hodnotení bola identifikovaná jasná potreba ďalších mierotvorných aktivít a bolo doporučené zamerať sa viac na aktivity, ktoré priamo podporujú zmierenie. Predĺženie do roku 2006, navrhované Komisiou, by bolo efektívne pri odporúčaní v strednodobom hodnotení tým, že by podporilo existujúce programové opatrenia so súčasnou potrebou zvýšenia zmierenia.

2.4 18. mája 2004 ministerský predseda Spojeného kráľovstva a Taoiseach (ministerský predseda) Írska napísali predsedovi Komisii, pričom spomenuli úspechy oboch programov PEACE financovaných EÚ a prínosy, ktoré tieto programy znamenali pre mierový proces v Severnom Írsku. Žiadali predĺženie programu PEACE II do decembra 2006.

2.5 16. júna 2004 predseda Komisie odpovedal, že Komisia rada pokračuje v týchto úsiliach. V dňoch 17. až 18. júna 2004 si Európska rada na žiadosť ministerského predsedu Spojeného kráľovstva a Írska všimla súčasnú ťažkosť v mierovom procese v Severnom Írsku a potvrdila svoju podporu úsiliam dvoch vlád pri snahe o znovuzriadenie decentralizovaných politických inštitúcií. V snahe podporiť tieto úsilie, vyzvala Európska rada Komisiu, aby preskúmala možnosť zosúladenia intervencií (zásahov) v rámci programu PEACE II s programami štrukturálnych fondov, ktoré skončia v roku 2006.

2.6 Toto by účinne predĺžilo program PEACE II o ďalšie dva roky.

3. Návrh nariadenia Rady

3.1 Dokument COM (2004) 631 (final) je odpoveďou Komisie na požiadavku Rady. Navrhuje dvojročné predĺženie programu PEACE II na hodnotu 60 miliónov € ročne, z čoho 41 miliónov € sa plánuje na výdavky v Severnom Írsku a 19 miliónov € v pohraničnom regióne Írska. Toto je v súlade s požiadavkou vyslovenou oboma členskými štátmi v septembri 2004 po verejných konzultáciách.

3.2 Návrh nariadenia Rady chce kvôli uskutočneniu predĺženia PEACE II a vyčlenenia potrebných finančných prostriedkov na tento účel zmeniť nariadenie (EK) č.1260/1999, ktoré určuje ustanovenia o štrukturálnych fondoch, vrátane trvania programu PEACE II a celkových finančných prostriedkov na realizáciu štrukturálnych fondov do roku 2006.

3.3 Navrhované nariadenie Rady o umožnení financovania tohto predĺženia v rámci rozpočtu štrukturálnych fondov mení zabezpečenie celkových prostriedkov vyčlenených pre realizáciu v rámci štrukturálnych fondov, ktoré sú k dispozícii pre Cieľ I (vrátane prechodnej podpory), zo 135,9 miliárd € na 136 miliárd €. ⁽¹⁾

3.4 Navrhované nariadenie Rady mení trvanie programu PEACE II z pôvodnej doby 2000 - 2004 na pozmenenú dobu, 2000 – 2006.

4. Záver

4.1 Hospodársky a sociálny výbor víta prínos, ktorý Európska únia vnáša pre zlepšenie mieru, stability a zmierenia na ostrove Írsko.

4.2 Výbor so záujmom zaznamenal pokrok, ktorý bol urobený od roku 1995, kedy bol schválený program PEACE I. Výbor si tiež všimol a víta odporúčania, predložené Komisii organizáciou zodpovednou za postúpenie a dohľad nad PEACE II, Orgánu pre špeciálne programy EÚ, ktorý by mal zjednotiť operácie programu a zvýšiť zameranie na zmierovacie aktivity.

4.3 Výbor tiež uznáva, že budovanie mieru prostredníctvom zapojenia ľudí do vývoja ich vlastných obcí je nepretržitý proces. Výbor preto víta pozitívny prínos, ktorý zaznamenali partnerstvá miestnej stratégie (PMS) založené v Severnom Írsku ako výsledok Peace II pri podporovaní sociálneho partnerstva a občianskej spoločnosti. Výbor je spokojný s úspechom PMS pri zriaďovaní partnerstva medzi miestnou vládou a inými verejnými orgánmi na jednej strane, a sociálnymi partnermi na druhej strane. Takto PMS podporili spolu so sprostredkujúcimi financujúcimi orgánmi zmierenie v sporoch spoločnosti Severného Írska. Výbor je vďačný za spôsob, akým inštitúcie v Európskej únii uľahčili rozvoj týchto partnerstiev, ktoré môžu slúžiť ako model pre občiansku spoločnosť v iných častiach EÚ a iných rozdelených spoločnostiach v EÚ.

4.4 V súlade s odporúčaním uvedeným v strednodobom hodnotení programu Peace II, týkajúcim sa zvýšeného zamerania sa na činnosti, ktoré priamo presadzujú zmierenie, výbor dúfa, že predĺženie programu Peace II bude využité na projekty, ktoré vo väčšej miere súvisia so špecifickými cieľmi mieru a zmierenia a ktoré sú menej závislé na výlučne hospodárskych kritériách, ktoré majú slabý dosah na časti komunity najviac postihnuté občianskymi nepokojmi. Výbor by si takisto želal, aby predĺženie programu Peace II bolo využité na projekty súvisiace s rasizmom a inými problémami migrujúcich pracovníkov, ktorí sa snažia využiť politiky EÚ týkajúce sa slobodného pohybu.

4.5 Výbor preto podporuje schválenie navrhovaného nariadenia.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Technická oprava: návrh nariadenia omylom cituje súčasné poskytnutie prostriedkov pre Cieľ I vo výške 135,6 mld.€. Originál nariadenia 1260/1999, článok 7, hovorí o 135,9 miliárdach €.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1059/2003 Európskeho parlamentu a Rady o zavedení spoločnej klasifikácie územných štatistických jednotiek (NUTS) z dôvodu pristúpenia Českej republiky, Estónska, Cypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Poľska, Slovinska a Slovenska do Európskej únie“

(COM(2004) 592 final – 2004/0202 (COD))

(2005/C 157/27)

Dňa 10. decembra 2004 sa Rada podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom stanovisko k navrhovanej téme.

Vzhľadom k naliehavosti tejto práce sa Európsky hospodársky a sociálny výbor rozhodol na svojom 413. plenárnom zasadnutí zo dňa 15. a 16. decembra 2004 vymenovať za generálneho spravodajcu **pána Tótha** a nasledujúce stanovisko prijal jednohlasne.

1. Výbor schvaľuje iniciatívu Komisie zmeniť nariadenie (ES) č. 1059/2003 Európskeho parlamentu a Rady o zavedení spoločnej klasifikácie územných štatistických jednotiek (NUTS) z dôvodu pristúpenia Českej republiky, Estónska, Cypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Poľska, Slovinska a Slovenska do Európskej únie.

1.1 Výbor doporučuje Komisii, aby v každej zo spomínaných krajín skontrolovala Prílohu I, Prílohu II a Prílohu III nariadenia

ES č. 1059/2003 a zabezpečila používanie príslušnej terminológie a jazykov členských štátov v súvislosti s NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3 a existujúcimi správnymi celkami a menšími správnymi celkami.

2. Výbor sa domnieva, že táto úloha pomôže zjednotiť klasifikáciu územných celkov nových členských štátov do štatistickej klasifikácie Spoločenstva.

Brusel 16. december 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme: „Vzťahy medzi generáciami“

(2005/C 157/28)

Dňa 29. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor rozhodol podľa článku 29 odsek 2 vnútorného poriadku vypracovať stanovisko k téme: „Vzťahy medzi generáciami“

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo, poverená prípravou prác výboru v danej veci, vypracovala svoje stanovisko dňa 25. novembra 2004 (spravodajca: pán BLOCH-LAINÉ).

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi zo 16. decembra) prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledovné stanovisko 143 hlasmi za, 2 hlasmi proti, 9 sa zdržali hlasovania:

1. ÚVOD

1.1 Usporiadanie vzťahov medzi generáciami ⁽¹⁾ je očividne jedným z najhlavnejších faktorov, ktoré určujú úroveň súdržnosti každej spoločnosti, v tomto prípade: našej spoločnosti a následne, rozvíjajúceho sa geopolitického celku, ktorý vytvára ÚNIU.

1.2 Charakteristickou črtou európskych národov je starnutie ich populácií. Tento fenomén má u nich rozhodujúce účinky a stavia ich pred komplexné výzvy, ktoré si vyžadujú dobre ciele prípravu a flexibilné riadenie s čo najpresnejším predpokladaním následkov. Následne im prináleží definovať a uplatňovať v praxi to, čo by sa dalo pomenovať ako „politika životných období“ ⁽²⁾, to znamená, neuprednostňovať neúplné, zatriedené aktivity v tejto chvíli, ale systematickú, celkovú, súhrnnú stratégiu, dlhodobo zameranú na očakávania a solidaritu medzi stále početnejšími generáciami, ktoré budú v ich kruhu vedľa seba existovať.

1.3 Avšak analýza stavu v tomto osobitnom prípade – nezávisle od národných rozdielov a osobitostí – vedie k záveru, že súčasný stav je ešte ďaleko od uspokojivého riešenia. Európsky hospodársky a sociálny výbor si myslí, že tento problém je pre budúcnosť Európy rozhodujúci a má v úmysle trvalo mu venovať prvoradé miesto v jeho snahách a jeho pracovnom programe v priebehu budúcich rokov.

Predchádzajúce úvahy sú odôvodnením a zmyslom tohto stanoviska, ktorého cieľom je:

- po pripomenutí niekoľkých zistení a úvah (2);
- predložiť niekoľko orientačných smerovaní a odporúčaní (3).

2. ZISTENIA A ÚVAHY

2.1 Je možné uviesť nasledovné pozorovanie bez toho, aby sa to niekoho dotklo: v priebehu posledného polstoročia naše

krajiny a ich spoločné inštitúcie optimálne nevyužívali predpokladné nástroje a techniky, v ktorých bol obrovský potenciál a ktoré mali k dispozícii za účelom zostavovania koncepcie a vykonávania politík, ktoré sa v predmetnej oblasti uplatňovali, to znamená, čo najvhodnejšou formou pôsobiť pri jednotlivých aspektoch a zložkách tejto problematiky.

2.1.1 Je nepochybne potrebné pri formulácii podobného hodnotenia vyhnúť sa, medzi inými, trom typom extrémov:

2.1.1.1 Jeden z extrémov pozostáva z tvrdenia, že presná predpoveď bola v tejto veci veľmi jednoduchá, čo je chybné: demografická veda s istotou umožňuje vďaka osvedčeným metódam načrtnúť objasňujúce perspektívy v strednodobej a dlhodobej perspektíve. Napriek tomu takto načrtnuté línie sa môžu, ako je známe, odchýliť pod vplyvom ekonomických, sociologických a veľmi náhodných politických premien. V tomto zmysle môžeme ako príklad uviesť, že napriek tomu, že počet narodení, úmrtí a migračné toky závisia od ich vlastných fluktuácií, ide taktiež o javy, ktoré závisia aj od externých, vonkajších faktorov ako je hospodársky rast alebo jeho oslabenie, sociálna neistota, vývoj zvykov, politické prostredie a stupeň dôvery občanov v budúcnosť. Na druhej strane, experti stanovujú svoje hlavné hypotézy na základe priemerných demografických hodnôt. Avšak tieto priemerné hodnoty sú rozdielne podľa toho, ktorí odborníci ich stanovili.

2.1.1.2 Ďalším extrémom je podceňovať dobre stanovené a ustálené programy a ich výsledky dosiahnuté za päťdesiat rokov v oblasti zdravotníctva, sociálneho zabezpečenia, solidarity, vzdelania, vybavenia a infraštruktúr, územného usporiadania, sociálneho dialógu, asociálneho života, atď.

2.1.1.3 Tretím extrémom by bolo podceňiť inovačné a nádejné predpokladné postupy, ktoré boli uskutočnené alebo podniknuté Radou, Európskym parlamentom a Komisiou v jednotlivých oblastiach.

⁽¹⁾ Vzťahy sú tu hodnotené z viacerých uhlov: ekonomického, sociálneho, kultúrneho, politického ...

⁽²⁾ Výraz je prevzatý z jednej správy (pán Jean BILLET) predloženej Hospodárskej a sociálnej rade Francúzska v roku 2004

2.1.2 Od konca druhej svetovej vojny chýba odhad a predvídavosť, pokiaľ ide o sociálne nebezpečné následky starnutia obyvateľstva v našich krajinách. Tento demografický úkaz je dôsledkom spojenia dvoch predvídateľných a signalizovaných tendencií: predĺženie očakávanej dĺžky života a poklesu pôrodnosti. Napriek všetkým nezrovnalostiam alebo malým rozdielom v diagnóze predpovedí expertov, nikdy nebola spochybnená skutočnosť, že ide o výnimočný jav.

2.1.3 Ak sa nechceme otočiť chrbtom k realite, nemôžeme poprieť, k akým závažným nedostatkom, oneskoreniam a chybám došlo vtedy, keď sa predpovedala súčasná, naliehavá a pretrvávajúca situácia: v krajinách Únie stále častejšie spolu žijú tri až štyri generácie, nie len dve.

2.1.4 Oblasť týchto nedostatkov v prispôbení sú žiaľ početné. Medzi inými môžeme uviesť tieto príklady:

- financovanie dôchodkov: v niektorých štátoch je prinajmenšom možné povedať, že riešenie problému bolo príliš dlho oddáľované, problém sa začal riešiť neskoro a „za horúca“ v konfliktných podmienkach, ktorým sa mohlo predísť;
- úloha a prínos zvyšujúceho sa počtu rôznych vekových skupín v činnosti podnikov a správnych orgánoch: opatrenia na riešenie otázky počtu zamestnancov a znižovania operačných nákladov, boli prijaté bez toho, aby sa dostatočne brali do úvahy „vedľajšie škody“, ktoré týmto procesom vznikajú, a škodlivé účinky, ktoré prinášajú krátkodobé riešenia;
- celoživotné vzdelávanie: obavy súvisiace s predĺžením aktívneho života boli v niektorých prípadoch príliš často zanedbávané, pretože išlo o pracovníkov „vyššieho veku“;
- výstavba, bývanie a umiestnenie spoločenských a obchodných zariadení: koncepcie, ktoré zvládali v týchto oblastiach, často zabúdali na špecifické potreby najmladších, najstarších alebo celých či neúplných rodín;
- dedičstvo materiálnych hodnôt: právne a daňové mechanizmy sa skoro vôbec neprispôbili demografickému vývoju;

- vzťah medzi výchovou a prácou: iba niekoľko krajín zaznamenalo pokrok v tejto oblasti, zatiaľ čo omnoho viac ich zaostáva;
- zachovanie, zhodnotenie, využitie a zdieľanie získaných skúseností a záznamov: technologický pokrok, inovácia v oblasti riadenia a určitý kult „mládeže“ nebrali dostatočne do úvahy riziko, ktoré obnáša premárnenie znalostí, schopností, skúseností a vlastných zážitkov;
- kultúra: niekedy sa možno s príliš veľkou dávkou servilnosti obdivovali (!) nové vzniknuté kultúry bez toho, aby sme dostatočne rozlišovali medzi tým, čo vyzdvihuje módný trend a čo vyzdvihuje výdobytky trvalo udržateľného pokroku. Dovolili sme, aby dochádzalo k zabudnutiu, neúcte, strachu, odmietaniu a následne priepasti medzi generáciami.

2.1.5 **Platnosť ukazovateľov blahobytu:** EHSV pozitívne hodnotí aktivity, ktoré uskutočnil podvýbor „ukazovatele“ pri koordináčnom výbere pre sociálnu ochranu a hlavne pri definovaní (alebo upresnení predchádzajúcich definícií) navrhovaných ukazovateľov. To dnes umožňuje usporiadať podľa vekových skupín ukazovatele poukazujúce hlavne na riziko chudoby. EHSV trvá na potrebe, aby táto práca pokračovala, osobitne za účelom doplnenia a upevnenia škály ukazovateľov, ktorá umožní zakaždým lepšie zhodnotiť postavenie rôznych vekových skupín tak z kvantitatívneho ako aj z kvalitatívneho hľadiska.

3. SMERY A ODPORÚČANIA

3.1 Prečo sa v minulých desaťročiach tak často prehliadali tieto skutočne dôležité otázky? To je jedna z veľkých a dôležitých tém sociologických a politických úvah, o ktorej nie je možné povrchne diskutovať v rámci predmetného stanoviska. Nezávisle na tom, ako to bolo, EHSV si pevne stojí za svojim presvedčením: Výbor je poradným orgánom a ako taký je menej vystavený povinnostiam a tlakom v jednotlivých prípadoch ako aktéri prijímajúci konkrétne rozhodnutia. Pestrosť zloženia jeho členov, ich zvyk pracovať slobodne a dlhodobo spolu, vzájomne si porovnávať skúsenosti, poznatky, informácie, obavy, zdieľať názory a analýzy, postoje pri vypracovávaní metodických návrhov, ich utkvelosť a zanietenosť k takzvanej „participatívnej demokracii“. Podobné potenciálne výhody a schopnosti otvárajú výboru priestor pre prácu v oblastiach, v ktorých má slobodu a zodpovednosť byť aktívnejším ako v súčasnosti. „Mezigeneračné vzťahy“ sú príkladom takejto oblasti.

3.1.1 Aby bolo možné zapojiť sa do diskusie o tejto problematike, je potrebné pristupovať k nej opatrne a rozumne:

3.1.1.1 EHSV musí zostať na svojom mieste a vyhnúť sa tomu, aby si stanovil ciele nad rámec svojich možností alebo takého druhu, ktoré nezodpovedajú jeho poslaniu.

(!) V niektorých prípadoch nie bez postranných obchodných úmyslov.

3.1.1.2 Predpovedná úvaha, ktorá sa tiež nazýva „výhládová“, nesmie byť zamenená ani s plánovaním ani s futurologiou.

3.1.1.3 Najserióznejší vedci radi pripomínajú, že ich poznanie je iba „radou ešte nepoznaných chýb“. Ekonómia nie je exaktná veda a sociológia ešte menej. Nie je preto dôvod, aby sa socio-ekonomické predpovede vyhli nebezpečenstvu chýb.

3.1.1.4 V oblasti mezigeneračných vzťahov je možno vyvinúť mnoho aktivít. Niektoré z nich sa vzťahujú k nápravným opatreniam, iné k zmene v riadení a nakoniec ďalšie, ktoré si vyžadujú veľkú dávku výskumu a inovácií. Je dôležité správne tieto oblasti identifikovať, správne rozlíšiť a vo všetkých prípadoch sa vyhýbať nebezpečným alebo neplodným utópiám.

3.1.2 Pokiaľ ide o metódu, ktorou sa výbor zamýšľa riadiť, aby tak správne plnil svoju úlohu v snahe dosiahnutia stanoveného cieľa v tejto oblasti, EHSV sa rozhodol pre čo najužšiu spoluprácu s inštitúciami Únie: Radou, Parlamentom a Komisiou. Toto rozhodnutie si vyžiadali vyššie uvedené dôvody, formulované v odstavcoch 2.1.1.3 a 3.1.2 a zároveň vôľa rešpektovať tak znenie ako aj zmysel inštitucionálnych textov, a taktiež požiadavky, ktoré sú prirodzene odvodené od „dobrého úsudku“.

3.1.2.1 Oblasť „mezigeneračných vzťahov“ je obzvlášť rozsiahla. V tejto úvodnej štúdii nie je možné poskytnúť viac ako veľmi všeobecný prehľad o tejto problematike.

3.1.2.2 V tomto prvom stanovisku sa výbor rozhodol predložiť inštitúciami Únie na zváženie zoznam tém, o ktoré by mohli byť spracované, ak to bude vhodné, v spolupráci s nimi a podľa foriem, na ktorých sa treba vopred dohodnúť, a pri tom s konštantnou vôľou spolupracovať. Predmetný zoznam je uvedený bez prioritného poradia:

- rozsah, závažnosť a hranice úloh a zodpovedností, ktoré budú prináležať rodinám v usporiadaní spoločnosti: deti, dospelí, rodičia, prarodičia;
- prístup žien na trh práce a ku kolektívnym zariadeniam pre starostlivosť o deti;
- samota a izolovanosť v európskej spoločnosti: občania v pokročilom veku ⁽¹⁾ znevýhodnení mladí ľudia: „chudobné detstvo“;

⁽¹⁾ Viď hlavne stanovisko EHSV „K 7. rámcovému programu pre výskum: potreba výskumu v rámci demografických zmien – kvalita života v starobe a potreba technológií“, spravodajkyňa pani HEINISCH - CESE 1206/2004 z 15. septembra 2004

— mezigeneračné zmluvy a solidarita medzi generáciami: ako nájsť správne riešenie z politického a sociálneho hľadiska, to znamená pri rešpektovaní budúcnosti, s ohľadom na úsilie a tlaky súčasnosti a mlčanie tých, ktorí sa domnievajú, že majú právo mlčať, pretože tu nie sú;

— výber typov výstavby, bývania a vzťahov medzi generáciami: koncepcie a výber typu výstavby a bývania, ktorá sa uplatňovala počas uplynulých rokov často zanedbávali dôležité potreby jednotlivých generácií. Konkrétne ide o problémy, ktoré sú späť s:

— rozvojom (správnym) samostatnosti bývania ľudí v pokročilom veku a vývojom vzťahov s mladšími generáciami, s deťmi a dospelivákmi;

— núteným súžitím mladých, slobodných ľudí (študentov, mladých pracujúcich) v bytových priestoroch rodinného typu, ktoré nie sú vhodné pre ich životný štýl;

— potrebou umiestniť „problematické“ rodiny v trvalom, neoddelenom ubytovaní.

— aké užitočné úlohy môže a musí zastupovať „participatívna demokracia“ v usporiadaní mezigeneračných vzťahov?

3.2 Výbor sa rozhodol, že sa formou odporúčaní odteraz dlhodobejšie zameria na dva aspekty všeobecného charakteru, ktoré taktiež môžu byť predmetom spolupráce s inštitúciami Únie, ak by s tým súhlasili.

3.2.1 **Dĺžka aktívneho pracovného života:** to je jedna z otázok, ktorá najlepšie ilustruje nedostatok rozumného a včasného prístupu európskych krajín k výzvam, ktoré prináša starnutie populácie a ktoré bolo už dávno predpokladané.

3.2.1.1 Skracovanie profesionálnej kariéry spôsobuje stratu hospodárskeho, spoločenského a kultúrneho potenciálu. Nedošlo k očakávaným efektom v oblasti zdieľania práce a zvýšenia zamestnanosti mladých ľudí. Skrátenie profesionálnej kariéry bolo v mnohých krajinách považované a využívané ako „regulačná hodnota“, ktorá bola krátkodobou výhodná.

3.2.1.2 Tak zo strany politických činiteľov ako aj podnikov a verejnej mienky, existencia predsudkov a vopred sformovaných domnienok, viedla bez akéhokoľvek konkrétneho dôvodu k názoru, že pracovníci v pokročilom veku sú relatívne nevhodní na prispôbenie sa vývoju výrobných technológií a metód riadenia a pri tom spomaľujú produktivitu.

3.2.1.3 Už niekoľko rokov však vznikajú užitočné štúdie, dôrazné varovania a vhodné odporúčania. V tomto smere je treba zdôrazniť hlavne prezieravosť, kontinuitu a kvalitu úsilia, ktoré v tejto problematike vyvíja Komisia. Taktiež je dôležité zmieniť sa o náležitých prácach, ktoré boli realizované pod záštitou OECD ako aj mnohými výskumnými inštitútmi, profesijnými organizáciami a hospodárskymi a sociálnymi radami v rôznych krajinách.

3.2.1.4 Rozsah opatrení, ktoré je potrebné uskutočniť, aby sa tento trend zmenil, je v dnešnej dobe známy a presne určený: zaistiť lepšiu zamestnateľnosť starších ľudí zdokonaľením metód celoživotného vzdelávania; zlepšiť kvalitu práce a zvýšiť pružnosť pracovnej doby, za účelom lepšej vyváženosti pracovnej doby a súkromného života; rozvíjať v podnikoch a správnych orgánoch pracovné skupiny „zmiešaných vekových kategórií“; zvyšovať sebadôveru starších pracovníkov; zvýšiť opatrenia na ochranu ich zdravia; zabezpečiť dlhodobu lepšie plánovanie kariéry; prijať podporné opatrenia v dôchodkovej a daňovej oblasti, atď.

3.2.1.5 Vôľu predĺžiť dĺžku aktívneho života v Európe formou podnecovania slobodného výberu proklamovala Rada Európskej únie hlavne v Lisabone a Štokholme.

3.2.1.6 Avšak okrem veľmi malého počtu krajín je možné konštatovať, že:

- daňové systémy a systémy sociálneho zabezpečenia, rovnako ako kolektívne zmluvy a dohody v podnikoch, majú formy a ustanovenia, ktoré explicitne alebo implicitne nabádajú k predčasnemu odchodu do dôchodku;
- prehlásenia a zámery formulované v priebehu zasadnutí Rady nie sú v skutočnosti vhodne prenesené na samotné členské štáty.

3.2.1.7 Existuje zhoda v názore, že zmena v tendenciách a v súčasných zvyklostiach nebude výsledkom zázračnej a rýchlej premeny.

Vzhľadom k sile zvykov, rozmanitosti typov, veľkostí a „kultúr“ podnikov a správnych orgánov, kvôli bežným a legitímnym ťažkostiam v sociálnom dialógu v tak dôležitej otázke, kde je jednoducho neprípustné zastávať sa zrušenia „dosiahnutých sociálnych výdobytkov“ (nakolko by to viedlo priamo k pohrome), žiadaný vývoj prináša so sebou zavedenie komplexných a globálnych stratégií. Táto premena môže trvať pomerne dlho. To je ďalší dôvod, prečo netreba strácať čas a je potrebné začať vytvárať a uplatňovať spomínané stratégie.

3.2.2 **Výbor vyzýva tvorcov rozhodnutí v Únii**, t.j. Parlament a Radu, aby sa jasnejšie, konkrétnejšie a aktívnejšie angažovali v krajinách, ktoré ich zvolili a dali im mandát pre zaistenie väčšej zhody medzi „vyhláseniami“ a „činmi“. Nasledovné kroky by mali dopomôcť Európskej únii k realizovaniu jej ambície stať sa najvýkonnejšou ekonomikou na svete:

- správne stanoviť, v platných právnych alebo zmluvných systémoch ich respektívnych štátov, opatrenia, ktoré sa explicitne alebo implicitne, stavajú proti dobrovoľnému predĺženiu aktívneho života;
- lepšie a viac zväziť vhodnosť riadenia sa odporúčaniami Komisie a rýchlejšie a rozhodnejšie uplatňovať jej smernice;
- viesť informačné, podporné a presvedčovacie kampane hospodárskych a sociálnych partnerov a tvorcov rozhodnutí na to, aby zlepšili komunikovanie s médiami vo svojich krajinách.

3.2.3 **Znovu vyvážiť vekové štruktúry v Európe:** stačí iba pripomenúť veľmi alarmujúce perspektívy, ktoré boli uvedené v množstve štúdií týkajúcich sa dôsledkov, aké bude mať pokles plodnosti a pôrodnosti na demografiu Európskej únie: nedostatočná reprodukcia generácií, ktorá určite nebude kompenzovaná imigráciou, môže iba znížiť postavenie Európy vo svete a v samotnej Európe zapríčiniť hospodárske a finančné problémy, rovnako ako nežiadúce riziká a prerastanie konfliktov medzi generáciami.

3.2.3.1 Ak sa domnievame, že opätovné vyváženie vekovej štruktúry európskych krajín musí byť dlhodobým cieľom, vyplýva z toho, že Európska únia by si mala stanoviť úlohu, aby podporila zvýšenie pôrodnosti v členských krajinách a za týmto účelom venovala väčšiu pozornosť rodinným politikám v týchto krajinách. Európskej únii sa nedá vytýkať, že by sa nezaujímal o otázky rodiny: Rada ministrov predložila pri rôznych príležitostiach návrhy týkajúce sa rodiny. Smery vytvorené na úrovni Únie však zostávajú iba malým zlomkom a zameriavajú sa na ciele, ktoré sú iste opodstatnené a zaujímavé, ale veľmi neúplné. ⁽¹⁾.

3.2.3.2 Samozrejme nebude jednoduché sa lepšie a viac angažovať v tejto problematike: politiky vedené členskými štátmi sú výrazne odlišné; „politika podpory pôrodnosti“ je nákladná a nakoniec existujú výrazné rozdiely v názoroch ako medzi expertmi tak aj tvorcami rozhodnutí ohľadne účinnosti týchto politik. EHSV sa však domnieva, že tieto pochybnosti bez ohľadu na ich závažnosť, by nemali ospravedlňovať pretrvávajúcu zdržanlivosť zo strany inštitúcií Únie.

⁽¹⁾ Problémové rodiny, starostlivosť o deti, materská a rodičovská dovolenka

3.2.3.3 Výbor považuje za žiadúce, aby inštitúcie definovali v tejto oblasti skutočnú stratégiu, ktorá bude brať na vedomie rôzne aspekty tejto problematiky. Hlavne je potrebné podporiť členské štáty, aby viedli politiky podpory rodín v súlade s dlhodobým cieľom znovu vyvážiť vekové štruktúry v členských krajinách Únie.

3.2.3.4 EHSV je pripravený v tomto smere začať potrebné práce v rámci svojich možností a v prípade, ak by bol potrebný podobný postup zo strany iných orgánov, žiada o aktívnu spoluprácu.

4. ZÁVER

4.1 Spoločnosti Európy a európska spoločnosť, ktorú začali spoločne budovať sú a neustále budú konfrontované s rizikami sociálnych, politických, etnických a kultúrnych priepastí. Predovšetkým sa treba vyhnúť hrozbe vytvorenia medzigeneračných priepastí.

4.2 Vo svojej podstate problémy, ktoré prinášajú medzigeneračné vzťahy, majú dlhodobý časový horizont a to isté platí aj pre nájdenie riešení na predmetné problémy.

4.3 Rozmanitosť a komplexnosť sektorových zložiek, ktoré je treba vziať do úvahy, neodstraňujú potrebu vytvorenia a rozvoja globálneho, systematického a predvídateľného prístupu, nakoľko v tejto oblasti tak ako aj v iných, sa jednotlivé problémy nedajú úplne izolovať alebo oddeliť. Je treba taktiež zdôrazniť, že kvalitné riadenie problematiky medzigeneračných vzťahov bude mať veľmi pozitívne ekonomické dopady.

4.4 Je potrebné neurýchľovať prirodzený vývoj a samozrejme ani neporušiť princíp subsidiarity. Takisto je žiadúce, aby Európska únia a členské štáty nezaujali maximalistický ani minimalistický prístup.

4.5 Európsky hospodársky a sociálny výbor považuje túto formu diskusie za veľmi dôležitú. Tá zjavne vzbudzuje rastúcu pozornosť, ktorá však zatiaľ nezastáva miesto, ako by si s ohľadom na politické snahy štátov a Únie zasluhovala.

4.6 Toto stanovisko je reakciou na konkrétnu výzvu: prispieť k tomu, aby v budúcnosti bola vyvinutá, čo najširšia diskusia ohľadne tejto dôležitej témy, ktorá si vyžaduje koordinovaný a predĺžený zásah viacerých aktérov a zároveň vyhnúť sa nadradenosti krátkodobých záujmov a taktiež konštruktívne plánovanie. Ide o postupné vypracovanie **nového medzigeneračného paktu v krajinách Európskej únie**.⁽¹⁾

4.7 Toto stanovisko nie je v žiadnom prípade konečným dokumentom. Nie je jeho zámerom predstaviť konečné riešenia. Navrhuje otvoriť cestu, angažovať sa v práci dlhodobého charakteru.

4.8 V tejto fáze výbor doporučuje usporiadať v reálnych termínoch verejné zasadanie o tejto rozsiahlej problematike. Táto konferencia by mimo iného zjednotila aktérov prijímajúcich politické rozhodnutia, zástupcov európskych inštitúcií, aktérov občianskej spoločnosti a expertov. Výbor predkladá svoju kandidatúru na usporiadanie takéhoto podujatia.

4.9 Výbor sa chce a musí trvalo angažovať v tejto oblasti a po celú dobu úzko spolupracovať s inštitúciami Únie.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ V tomto ohľade je vhodné spomenúť správu skupiny na vysokej úrovni z mája 2004 o budúcnosti sociálnej politiky v rozšírenej Európskej únii.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k téme „Koexistencia medzi geneticky modifikovanými kultúrnymi rastlinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami“

(2005/C 157/29)

Dňa 29. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor na základe článku 29 odseku 2 svojho Vnútného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko k téme: „Koexistencia medzi geneticky modifikovanými kultúrnymi rastlinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami“.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená prípravou prác výboru v danej veci prijala svoje stanovisko dňa 21. septembra 2004. Spravodajcom bol **pán VOSS**.

Európsky hospodársky a sociálny výbor schválil na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdza zo 16. decembra) nasledujúce stanovisko 47 hlasmi za, 13 hlasmi proti a 4 členovia sa zdržali hlasovania:

1. Úvod

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor – EHSV považuje za nutné spracovať a stanoviť trvalé, právne zaistené a vhodné predpisy pre koexistenciu pestovania geneticky modifikovaných kultúrnych rastlín s konvenčným a ekologickým pestovaním kultúrnych rastlín a ochranou prírody pre celú potravinársku, poľnohospodársku, rybársku a lesnícku výrobu, vrátane pestovania v oblasti farmaceutickej a nepotravinárskej výroby, ako aj výskumu.

1.2 Pretože Komisia chce na jednej strane ponechať podstatné aspekty koexistencie národným predpisom a na strane druhej zamýšľa určiť otázku, ktorá je najdôležitejšia pre budúcu úpravu koexistencie, a to zaobchádzanie s náhodným alebo technicky nevyhnutným výskytom geneticky modifikovaných organizmov – GMO v osive bez GMO v rámci postupov schvaľovania podľa Smernice 2001/18, ako aj podľa Smernice o výmene osiva, nebude sa EHSV týmito otázkami zapodievať. Je preto účelné zaoberať sa v tomto prebiehajúcom rokovaní iniciatívnym stanoviskom s cieľom primeranou formou vysvetliť najmä ekonomické a sociálne otázky v tejto súvislosti a zaujať stanovisko voči Rade, Komisii a Parlamentu.

1.3 Toto iniciatívne stanovisko má objasniť tiež najdôležitejšie obsahové aspekty koexistencie, ako aj dať návrhy k otázke, ktoré by tieto aspekty mali byť z hľadiska EHSV upravené európskou legislatívou a ktoré národnou legislatívou a aké praktické úlohy a inštrukcie potrebujú hospodárske podniky, najmä poľnohospodárstvo.

1.4 Keďže Komisia v máji tohto roku ukončila moratórium platné od roku 1998 pre pripustenie uvádzania geneticky modifikovaných organizmov – GMO ako potravín do obehu a hodlá čo najskôr rozhodnúť⁽¹⁾ tiež o povolení osiva z GMO, je praktická úprava koexistencie naliehavá.

⁽¹⁾ Oznámenie k orientačnému rokovaniu o geneticky upravených organizmoch a príbuznej tematike.
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&-doc=IP/04/118/0|RAPID&lg=EN
Povolenia GUO podľa legislatívy EU – stav veci.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_stand_gvo_28_01_04.pdf
Otázky a odpovede k úprave GUO v EU.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_fragen_antworten_28_01_04.pdf

2. Všeobecné poznámky a vymedzenie pojmov

2.1 Na základe pripustenia geneticky modifikovaných organizmov (GMO) do obehu

— pre rastlinnú a mikrobiologickú kultiváciu a chov zvierat,

— pre výskumné účely,

— ako potraviny a krmivá,

— ako suroviny v iných oblastiach použitia, vrátane osiva pre farmaceutickú výrobu,

— pre účely ovplyvňovania prírody (napr. eliminácia škodlivých látok) a

— ako pomocný prostriedok v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve (napr. na boj proti škodcom a ničenie buriny)

je nutné špecifikovať praktické ustanovenia pre uskutočnenie takéhoto uvoľnenia a pre zaobchádzanie s takými výrobkami v potravinách a krmivách, ako aj v prírode.

2.2 Prakticky vyjasnené otázky na európskej úrovni:

— hodnotenie rizika a manažment rizika⁽²⁾,

⁽²⁾ Smernica 2001/18/EHS zo dňa 12. marca 2001 o úmyselnom uvoľnení geneticky upravených organizmov do životného prostredia.
Ú. v. ES L 106, 17.4.2001, s. 1.

- pripustenie,
- ustanovenia o označovaní potravín a krmív ⁽¹⁾,
- sledovateľnosť ⁽²⁾ a
- prepravy prechádzajúce cez hranice štátov mimo Európskeho spoločenstva (zavádza Medzinárodný cartagenský protokol o biologickej bezpečnosti) ⁽³⁾.

2.3 Na európskej úrovni nie sú doteraz vyjasnené otázky:

- ustanovenia o označovaní osiva a reprodukčného materiálu; za týmto účelom spracováva Komisia v súčasnej dobe návrh ⁽⁴⁾ a
- praktické zaobchádzanie s ekonomickými, sociálnymi a kultúrnymi dôsledkami používania geneticky modifikovaných organizmov – GMO ⁽⁵⁾; touto otázkou sa v súčasnej dobe zaoberajú vlády a parlamenty členských štátov v rámci plnenia Smernice 2001/18, ako aj úpravou ich národného zákonodarstva, najmä s ohľadom na predpisy o pestovaní a občianskoprávnej zodpovednosti, ktorá s tým súvisí.

2.4 Legislatíva EÚ, ktorá už bola schválená, stanovuje, že GMO potrebujú zvláštne preskúmanie, vyhodnotenie a manažment rizika, označovanie a priebežné sledovanie počas ich celého životného cyklu. Vychádza z toho, že sa má umožniť upustenie od aktívneho, ako aj pasívneho používania GMO a nariaďuje úplné a povinné zrieknutie sa používania GMO v biologickom poľnohospodárstve a potravinárstve (s výnimkou niektorých veterinárskych produktov). Predpokladá taktiež možnosť podrobiť uvoľnenie GMO v určitých oblastiach po jednotlivej skúške špeciálnym obmedzeniam, alebo ho úplne zakázať.

⁽¹⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1829/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o geneticky upravených potravinách a krmivách, Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1830/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o sledovateľnosti a označovaní geneticky upravených organizmov, Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 24.

Nariadenie (ES) Komisie č. 65/2004 zo dňa 14. januára 2004 o systéme spracovania a pridelovania špecifických poznávacích značiek pre geneticky upravené organizmy, Ú. v. EÚ L 10, 16.1.2004, s. 5.

⁽³⁾ Nariadenie (ES) č. Európskeho parlamentu a Rady č. 1946/2003 zo dňa 15. júla 2003 o prenose geneticky upravených organizmov cez hranice štátov, Ú. v. EÚ L 287, 5.11.2003, s. 1.

⁽⁴⁾ Európska komisia, september 2003, otázky a odpovede ku GUO v osive, http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action=getfile&gf&doc=MEMO/03/1860|RAPID&lg=DE&type=PDF

⁽⁵⁾ Komisár Fischler, jún 2003, Oznámenie pre Komisiu o koexistencii geneticky upravených, konvenčných a organických poľnohospodárskych plodín (pdf), http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/Communication_Fischler_02_2003.pdf

2.5 U GMO sa jedná o živé organizmy, ktoré sa môžu v rámci ekosystému rozmnožovať a rozširovať. Biologické systémy, ku ktorým zložkám sa zaraďujú, a z ktorých sa len tak znova neodstránia, sa nedajú ani nepriedušne ohraničiť, ani kontrolovať a riadiť rovnakým spôsobom, ako je to možné v uzatvorených vedeckých, priemyselných alebo remeselných zariadeniach. Biosféra je v zásade celosvetovo prepojený, otvorený systém, ktorého zákonitosti a chovanie sú dosiaľ známe a ovládateľné len v obmedzenom rozsahu.

2.6 Z týchto dôvodov stanovil európsky zákonodarcu zásadu príslušných opatrení a hodnotenie a úpravu prípad od prípadu ako meradlo zachádzania s GMO. Zároveň prikladal mimoriadny význam transparentnosti a slobode voľby v súvislosti s používaním GMO.

2.7 Prebieha to na pozadí, kedy väčšina občanov Európskeho spoločenstva vystupuje skepticky až odmietavo proti používaniu GMO v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve, ako aj v potravinách a krmivách.

2.8 Koexistencia foriem obhospodarovania a využívania pôdy s geneticky modifikovanými organizmami a bez nich sa preto týka:

- poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a rybníctva, vrátane správy pozemkového vlastníctva,
- celého potravinárstva (spracovávanie, obchodovanie, gastro-nómia),
- regionálneho a komunálneho využívania poľnohospodárskej pôdy a rozvoja ekonomiky,
- ochrany spotrebiteľov a
- ochrany prírody

v práve teraz primeranom priestorovom a časovom rámci.

2.9 Európska komisia v právne nezáväzných stanoviskách doteraz zredukovala koexistenciu na čisto ekonomické aspekty súbežných rôznych foriem poľnohospodárstva. Navrhne ponechať úpravu týchto aspektov v podstate jednotlivým členským štátom. Tento postoj je však v Rade ministrov sporný a Európsky parlament ho kritizuje ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Uznesenie Európskeho parlamentu ku koexistencii medzi geneticky upravenými kultúrnymi plodinami a konvenčnými a ekologickými kultúrnymi rastlinami (2003/2098 (INI)), Ú. v. EÚ C 91E, 15.4.2004, s. 680.

3. Podstatné aspekty koexistencie (členenie)

3.1 Súčasné vedecké stanovisko

3.1.1 Predpokladom pre úpravu koexistencie je dostatočný vedecký podklad pre ocenenie priestorového a časového rozšírenia a kríženia GMO rôznych druhov rastlín (ako aj prípadného rozšírenia mikroorganizmov a zvierat) a tiež spoľahlivé skúsenosti a ocenenia možných spôsobov rozšírenia vo výrobe, skladovaní, doprave a spracovaní vychádzajúce z praxe.

3.1.2 Komisia získala k tomu rôzne znalecké posudky a stanoviská⁽¹⁾, ktoré však ešte neposkytujú žiadny súvislý obraz. Boli zadané objednávky na ďalšie štúdie. Na prvej vedeckej konferencii o koexistencii v novembri 2003⁽²⁾ zhromaždení vedci konštatovali významnú potrebu výskumu a boli schopní len čiastočne dospieť k nosným výpočtom o možnosti koexistencie. Stanovisko Vedeckého výboru EÚ z roku 2001⁽³⁾, ktoré poukazuje na značné pochybnosti týkajúce sa medzných hodnôt navrhnutých Komisiou pre potraviny a krmivá, ako aj pre osivo, nie je jednoznačne zaväzujúce.

3.1.3 Súčasný stav znalostí o vlastnostiach kríženia a o rozšírení a odolnosti geneticky modifikovaných rastlín zatiaľ nepripúšťa žiadne spoľahlivé prognózy o možnosti koexistencie.

3.1.4 Platí to najmä pre dlhodobé prognózy, ako aj rôzne prostredia ekosystému a podmienok pestovania.

3.1.5 Vyhodnotenie a ocenenie schopnosti koexistencie určitých GMO sa musí uskutočniť u jednotlivých druhov rastlín prípad od prípadu s prihliadnutím na regionálne podmienky a pre rôzne výrobné systémy. Pritom je nutné prihliadnuť tiež na zmeny metód pestovania, ktoré sú s tým spojené (napr. používanie neselektívnych herbicídov, ktoré je umožnené príslušnou rezistenciou).

3.1.6 Mimoriadne ťažkosti v prognóze a kontrole existujú v zásade u takých druhov rastlín, ktoré sa nahrádzajú za prirodzené sa vyskytujúce, nešľachtené príbuzné rastliny. Repka, genetickým pôvodom z Európy, má v Európe množstvo priamych a nepriamych nešľachtených i šľachtených partnerov na kríženie v divokej i šľachtenej podobe. Kapusta - *Brassica oleracea*, kapusta poľná pravá (okrúhlica) - *Brassica rapa subsp.*

rapa, horčica (rukola), redkev ohnicová (ohnica poľná) - *Raphanus raphanistrum*, *Diplotaxis muralis*, *Erucastrum gallicum*, horčica roľná - *Sinapis arvensis*, divoká kapusta - *Hirschfeldia/Sinapis/Brassica incana*. Rovnaké platí i pre repu.

3.2 Manažment rizika, sledovanie a registrovanie pestovania

3.2.1 Identifikácia a označovanie GMO je vecným predpokladom pre plnenie registrácie pestovania a sledovania GMO stanovenej v Smernici 2001/18. Okrem toho je tiež predpokladom pre to, aby sa určité GMO stiahli z obehu, keď je to nutné na základe nových vedeckých poznatkov alebo kvôli uplynutiu časovo obmedzeného povolenia. Označovanie GMO schopných reprodukcie je po tejto stránke rozhodujúce pre aktívny manažment rizika najmä v prípade eventuálnych opatrení nutných pre stav núdze. Nemôže sa preto zamerať len na otázku, či povedie k prekročeniu medzných hodnôt pre povinnosť označovania v potravinách a krmivách alebo nie; najmä pri zrušení povolenia stanovené medzné hodnoty s ohľadom na informácie spotrebiteľov automaticky odpadajú.

3.2.2 Hodnotenie rizík vyplývajúcich z GMO sa musí uskutočňovať podľa Smernice 2001/18 a porovnateľných ustanovení v iných nariadeniach a smerniciach Spoločenstva a je predpokladom pre ich pripustenie. Veď praktické uskutočňovanie pestovania má rozhodujúci vplyv na to, či tak, ako to stanoví smernica, je alebo nie je možné urobiť účinné opatrenia na reštrikciu pestovania, obmedzenie a sledovanie ich dopadov, ako aj zrušenie povolenia. Po tejto stránke sa otázka koexistencie nedá obmedziť len na ekonomické aspekty pestovania, ale je neoddeliteľnou súčasťou manažmentu rizika predpísaného zákonom a preventívnych opatrení.

3.3 Sledovateľnosť a kontrola v potravinovom a krmivovom reťazci odberom vzoriek, skúšaním a dokumentovaním

3.3.1 Opatrenia na identifikáciu a označovanie GMO v celom potravinovom reťazci predpisuje Smernica pre označovanie a sledovateľnosť GMO (zasadená do všeobecných zásad a požiadaviek právnych noriem týkajúcich sa potravín⁽⁴⁾). Vychádzajú za rámec identifikácie GMO vo finálnom výrobku, pretože povinnosti označovania podliehajú teraz aj také výrobky, v ktorých už nie sú preukázateľné stopy GMO vo finálnom výrobku.

⁽⁴⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 178/2002 zo dňa 28. januára 2002 o stanovení všeobecných základných zásad a požiadaviek na zákony o potravinách, o vytvorení európskych orgánov pre bezpečnosť potravín a o stanovení postupov pre bezpečnosť potravín.

⁽¹⁾ Spoločné výskumné stredisko, 2002, scenár pre koexistenciu geneticky upravených, konvenčných a organických poľnohospodárskych plodín v európskom poľnohospodárstve.

http://www.jrc.cec.eu.int/download/gmcrops_coexistence.pdf

Okrúhly stôl o výsledkoch výskumu týkajúceho sa koexistencie geneticky upravených a geneticky neupravených poľnohospodárskych plodín.

http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/news_events/news_programme_en.htm

⁽²⁾ Prvá Európska konferencia o koexistencii geneticky upravených poľnohospodárskych plodín s konvenčnými a organickými poľnohospodárskymi plodínami, 13. - 14. novembra 2003, Helsingør, Dánsko.

<http://www.agrsci.dk/gmcc-03/>

⁽³⁾ Stanovisko vedeckého výboru pre rastliny týkajúce sa náhodného

výskytu geneticky upraveného osiva v konvenčnom osive.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

3.3.2 Informácie potrebné pre identifikáciu GMO sa zhromažďujú a zverejňujú v ústrednom registri ⁽¹⁾.

— pri pestovaní, spracovávaní, zbere a doprave rastlinných produktov,

3.3.3 Spoločné výskumné pracoviská EÚ sa v súčasnej dobe snažia o štandardizáciu a overenie platnosti odberu vzoriek a skúšobných postupov nutných v tejto súvislosti.

— pri výbere a úprave osiva získaného pre reprodukciu z úrody,

3.3.4 Identifikácia špecifickej DNA alebo špecifického proteínu GMO je za súčasného stavu analytiky technicky možná v rozsahu od 0,001 do 0,05 percent na analyzovanú vzorku ako celok. Náklady na nešpecifické, kvalitatívne testy výskytu GMO sa v súčasnej dobe pohybujú medzi 100 a 150 EUR na analýzu. Náklady na špecifické a kvantitatívne testy kolísu medzi 250 a 500 EUR na analýzu.

— pri výkupe, úprave, skladovaní a doprave poľnohospodárskych surovín a výrobkov,

— v ďalšom prepracovaní potravín a krmiva a

3.3.5 V spoľahlivosti a plošnej dispozičnosti hodnotenia výsledku testov a technických kapacít na ich uskutočňovanie existujú doteraz v rámci Spoločenstva ešte značné rozdiely. Len v málo členských štátoch Spoločenstva sú k dispozícii v dostatočnom množstve a v niektorých nie sú vôbec.

— v balení, odbyte a označovaní hotových výrobkov.

3.3.6 V súčasnej dobe spôsobujú najmä kvantitatívne a špecifické analýzy výskytu GMO v praxi ešte značné problémy, a to najmä tam, kde výrobné podniky neposkytujú žiadne vhodné hodnotenie výsledku testov alebo dostatočný referenčný materiál. Týka sa to vo veľkej miere takých GMO, ktoré nie sú v Spoločenstve povolené, ale ktorých výskyt sa v dovážanom osive a surovinách nedá vylúčiť.

3.4.2 Vo väčšine oblastí sú už dobré odborné praktické postupy z mnohých hľadísk upravené. Ich rozšírenie o špecifické ustanovenia pre zaobchádzanie s GMO je rozhodujúcim predpokladom pre praktické plnenie predpisov stanovených zákonom pre manažment rizika, sledovateľnosť a označovanie GMO. Väčšia nutnosť konať existuje preto v oblastiach produkcie osiva a poľnohospodárskej výroby, ale tiež v súvislosti s výkupom, skladovaním a dopravou poľnohospodárskych výrobkov.

3.4 Dobré odborné praktické postupy v poľnohospodárstve

3.4.3 Výsledok ale tiež požiadavky dobrých odborných praktických postupov veľmi závisia od toho, s akým výsledkom sa dobré odborné praktické postupy dodržia v predchádzajúcich výrobných krokoch.

3.4.1 Dobré odborné praktické postupy treba dodržiavať v celom reťazci potravinárskej výroby

— vo výskume a vývoji, najmä pri uvoľnení GMO pre vedecké účely (časť B 2001/18),

3.4.4 Pre zamedzenie nežiadúceho kríženia a iného rozšírenia GMO na obrábanej poľnohospodárskej pôde a v prírode, ako aj pre zabránenie miešania žatevného produktu GMO so žatevným produktom bez GMO, je nutné (s prihliadnutím na príslušnú kultúru a regionálne podmienky) urobiť rôzne opatrenia. Komisia ich čiastočne uviedla vo svojich smerniciach o koexistencii ⁽²⁾ a požiadala členské štáty, aby vydali príslušné predpisy. Týkajú sa taktiež poľnohospodárov, ktorí pestujú GMO, ako aj tých, čo sa im chcú vo svojich výrobkoch vyhnúť. Okrem toho sa týkajú poľnohospodárskych podnikov a obchodných spoločností, vrátane skladovania a dopravy, ako aj kompetentných orgánov zodpovedných za praktické poľnohospodárske postupy a inštitúcií zúčastnených na ochrane krajiny a prírody.

— vo vývoji osiva, najmä so zreteľom na povahu genetického základného materiálu a rôzne stupne základného osiva,

— pri pestovaní a udržiavaní čistej odrody (udržiavacom šľachtení) a jej rozmnožovaní,

— v rozmnožovaní, úprave, ošetrovaní a balení osiva,

⁽¹⁾ Rozhodnutie Komisie zo dňa 23. februára 2004 k úprave modalít spôsobu fungovania registra pre zhromažďovanie informácií o genetických zmenách v GUO stanoveného Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2001/18/ES (zverejnená pod registračným znakom K(2004) 540) 2004/204/ES)
Ú. v. EÚ L 65, 3.3.2004, s. 20.

⁽²⁾ Odporúčanie Komisie zo dňa 23. júla 2003 so smernicami pre spracovanie stratégií jednotlivých štátov a vhodných postupov pre koexistenciu geneticky upravených, konvenčných a ekologických kultúr (zverejnené pod registračným znakom K(2003) 2624).
Ú. v. EÚ L 189, 29.7.2003, s. 36.

3.5 Vlastnosti, kontrola a označovanie osiva

3.5.1 Osivo stojí na začiatku výrobného reťazca. Rozmnožuje sa podľa odrody o koeficient 40 až 1000 a čiastočne môže dlhý čas zotrvať v zemi. GMO v osive oplodňujú pri cudzoopelovaní susedné kultúrne rastliny a príbuzné rastliny vo voľnej prírode, pokiaľ rastú v ich blízkosti. Osivo a peľ sa pritom môže prenášať na veľké vzdialenosti. Na základe týchto priestorových a časových dimenzií hrá výskyt GMO v osive podľa zhodného názoru vedcov rozhodujúcu úlohu vzhľadom na koexistenciu.

3.5.2 Smernica 2001/18 predpokladá možnosť stanoviť medzné hodnoty pre vymedzené skupiny produktov, pod ktorými nie je za určitých predpokladov označovanie GMO potrebné. Pre potraviny a krmivo bola v Nariadení o geneticky modifikovaných potravinách a krmive⁽¹⁾ a o sledovateľnosti⁽²⁾ stanovená medzná hodnota 0,9 %.

3.5.3 Komisia takisto navrhla stanoviť v rámci smernice o sadive a osive identifikačné medzné hodnoty pre GMO v osive, ktoré by sa mali pohybovať medzi 0,3 a 0,7 percentami. Na základe právnych úvah stiahla Komisia tento návrh v októbri 2003 zase späť a vypracovala nový návrh. Ten obsahoval už len medzné hodnoty pre sadivo repky a osivo kukurice vo výške 0,3 %. Aj tento návrh však Komisia v septembri 2004 stiahla. Momentálne sa plánujú ďalšie odhady následkov, aby sa rozhodnutie opieralo o solídnejšiu vedeckú bázu a predovšetkým, aby sa presnejšie posúdili hospodárske dôsledky. Je isté, že stanovenie požiadaviek na čistotu geneticky nemodifikovaného osiva rozhodujúcou mierou ovplyvní to, či bude koexistencia u určitých druhov rastlín a foriem produkcie vôbec možná a aké náklady s tým budú prípadne spojené.

3.5.4 O otázke, či je potrebné stanoviť medzné hodnoty pre náhodný a technicky nevyhnutný výskyt GMO v osive a prípadne v akej výške, panujú tak vo vláдах členských štátov, ako aj u organizácií a podnikov, ktorých sa to týka, rôzne predstavy.

3.5.5 Pri označovaní osiva nejde – ako v prípade potravín a krmiva – o informáciu konečných spotrebiteľov v zmysle ich slobody voľby. Je to oveľa podstatnejšia informácia pre tých, ktorí podľa zákonných ustanovení uvoľňujú GMO do životného prostredia a pre orgány, ktoré sú zodpovedné za plnenie smernice o uvoľňovaní. Nedostatok informácií o výskyte GMO v určitom osive prakticky znemožňuje ich zákonom predpísanú registráciu, sledovanie (monitorovanie po predaji) a v prípade neskoršieho zákazu aj ich stiahnutie.

⁽¹⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1829/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o geneticky upravených potravinách a krmivách.
Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 1830/2003 zo dňa 22. septembra 2003 o sledovateľnosti a označovaní geneticky upravených organizmov.
Ú. v. EÚ L 268, 18.10.2003, s. 24.

3.5.6 Ak by sa napríklad nejaký GMO následne ukázal ako alergén, alebo ak by prenos jeho vlastností na príbuzné rastliny rastúce vo voľnej prírode viedol ku konkurenčnej výhode a tým k nežiadúcemu posunu ekologickej rovnováhy, musel by sa príslušný GMO zakázať a stiahnuť z obehu. Na tento účel sú medzné hodnoty v rozsahu navrhnutom Európskou komisiou úplne neprijateľné. Ak by sa totiž vychádzalo z toho, že všetko osivo daného druhu rastlín je až do pol percenta znečistené týmto GMO, museli by sa opatrenia pre stiahnutie a pre prípad stavu núdze vzťahovať na celú úrodu a na všetko osivo tohto druhu rastlín.

3.5.7 Praktické skúsenosti z odvolávanou akciou v USA poukazujú názorne tak na ťažkosti, ako aj na možné náklady. Potom, čo americká agentúra pre životné prostredie EPA zakázala v r. 2000 kvôli možnému alergénemu účinku výsadbu geneticky modifikovanej sorty kukurice „Starlink“, vznikli v celom výrobnom reťazci škody vo výške okolo jednej miliardy amerických dolárov. Znečistené osivo a úroda boli vo veľkom vykúpené a stiahnuté z trhu. Znečistenie sa napriek tomu nedá dodnes úplne vylúčiť. V USA boli v r. 2003 ešte v 1 % skúmaných vzoriek dokázané stopy odrody „Starlink“.

3.5.8 Okrem toho má výskyt GMO v geneticky nemodifikovanom osive rozhodujúci vplyv na náklady, ktoré vznikajú pre následné (odberateľské) odvetvie poľnohospodárstva a spracovanie. Ak sa na základe zákonom povoleného znečistenia všetky geneticky nemodifikované produkty musia napriek tomu rutinne kontrolovať z hľadiska stupňa ich znečistenia geneticky modifikovanými organizmami – GMO, aby sa zaistilo, že neprekračujú zákonom predpísané identifikačné medzné hodnoty určené pre potraviny a krmivá vo výške 0,9 %, prípadne príslušné nižšie stupne znečistenia v základných produktoch, vznikajú z toho veľké náklady na drahé testy a kontroly.

3.5.9 Znečistenie konvenčného a biologického osiva geneticky modifikovanými organizmami – GMO bude okrem toho hrať dôležitú úlohu pri určení pôvodcov finančných škôd kvôli prekročeniu vyznačených medzných hodnôt u potravín a krmiva, ako aj z nich odvodených nižších medzných hodnôt požadovaných od obchodných a spracovateľských podnikov. Možní pôvodcovia budú samozrejme následne požadovať dôkaz, že tieto škody nevznikli aspoň čiastočne na základe vlastností osiva, ani prenosom GMO na poli.

3.5.10 A nakoniec výskyt GMO v konvenčnom a biologickom osive má negatívne účinky na možnosti poľnohospodárov v reprodukcií a rozmnožovaní osiva. Pôvodné znečistenie osiva sa môže v ďalších generáciách hromadiť, a to najmä prirodzenou cestou v prípadoch, keď sa pridá ďalšie znečistenie zo susedných polí. Môže to viesť nielen k značným finančným stratám príslušných poľnohospodárov, ale aj byť na škodu rozmanitosti a miestnej vhodnosti osiva.

3.6 Ručenie za výrobok a za životné prostredie

3.6.1 Podľa smernice (85/374/EHS) o ručení za chybné výrobky ručia výrobcovia a tí, čo dávajú do obehu GMO, za chybné výrobky v prípade ujmy spôsobenej ich vinou alebo z nedbalosti na tele, živote a majetku⁽¹⁾. Toto ručenie je však obmedzené na finálne výrobky určené pre súkromné použitie a spotrebu a nezahŕňa preto ani osivo, ani finančné škody, ktoré vzniknú na základe zníženia hodnoty úrody a jej následných výrobkov.

3.6.2 Toto úplné obmedzenie týkajúce sa ručenia Spoločenstva za výrobok sťažuje národné úpravy priameho ručenia tých, čo uvádzajú GMO do obehu, aj za občianskoprávne škody a odkazuje celú občianskoprávnú zodpovednosť na užívateľov (poľnohospodárov) ako bezprostredných výrobcov finálneho výrobku.

3.6.3 „Každé zámerné uvoľnenie geneticky modifikovaných organizmov do životného prostredia, ako aj doprava týchto organizmov a ich uvádzanie do obehu podľa definície v Smernici 2001/18/ES“, patrí do rozsahu pôsobnosti novej Smernice 2004/35/ES o zodpovednosti za životné prostredie a členské štáty (ale nie jednotlivých občanov) zmocňuje na to, aby odstránenie a nápravu škôd na životnom prostredí uložili za povinnosť ich pôvodcom, pokiaľ ich spôsobili úmyselne alebo z nedbalosti a pokiaľ je možné určiť príčinnú súvislosť medzi škodami a činnosťou jednotlivých prevádzkovateľov⁽²⁾. Túto smernicu musia členské štáty uviesť do praxe do 30. apríla 2007. Skutočnosť, že je nejaký GMO povolený v rámci Spoločenstva na voľný obeh, spravidla vylučuje skutkovú podstatu nedbalosti alebo zámeru, iba že by sa porušili konkrétne podmienky pre uvoľnenie do obehu. Už vo svojom stanovisku k problematike ručenia v oblasti životného prostredia⁽³⁾ EHSV požadoval, aby sa pri určovaní biologickej rozmanitosti zohľadnili aj krátkodobé a dlhodobé dôsledky nasadenia GMO.

⁽¹⁾ Smernica Rady zo dňa 25. júla 1985 k harmonizácii právnych a správnych predpisov členských štátov o zodpovednosti za vadné produkty 85/374/EHS
http://europa.eu.int/eur-lex/de/consleg/main/1985/de_1985L0374_index.html

⁽²⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/35/ES zo dňa 21. apríla 2004 o zodpovednosti za životné prostredie pre zamedzenie škôd na životnom prostredí a ich nápravu, Úradný vestník č. L 143 zo dňa 30. 4. 2004, str. 0056 - 0075, vid'. Článok 3 a 4, ako aj prílohu III.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=32004L0035&model=guicheti

⁽³⁾ Stanovisko EHSV k „Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o ručení v oblasti životného prostredia týkajúcej sa predchádzania environmentálnym škodám a ozdravovania životného prostredia“ (COM(2002) 17 final - 2001/0021 (COD)), CES 868/2002, Ú.v. C 241 z 7.10.2002, str. 37-45

3.7 Občianskoprávna zodpovednosť

3.7.1 Nežiadúci výskyt GMO v produktoch, vo výrobných zariadeniach a na výrobných plochách môže poľnohospodárom, spracovateľom a obchodníkom s potravinami a krmivami spôsobiť finančné škody, ak sťažuje, poškodzuje, alebo znemožňuje výrobu a odbyt produktov bez genetickej úpravy, alebo ak si vyžaduje zvláštne opatrenia na kontrolu a odstránenie GMO. Okrem toho si môže vyžadovať opatrenia spojené s nákladmi na obnovenie pôvodného stavu v oblastiach, v ktorých uvoľnenie GMO nie je povolené a nepredpokladá sa (napr. ekologicky citlivé územia).

3.7.2 Poistovníctvo v súčasnej dobe vylučuje poistenie týchto občianskoprávných nárokov.

3.7.3 Občianskoprávnou zodpovednosťou za tieto náklady by podľa predstáv Európskej komisie mali upraviť členské štáty. Je zrejmé, že to bude mať vplyv na situáciu v hospodárskej súťaži v rámci Spoločenstva. Rozdielne národné úpravy v tejto oblasti môžu viesť k značnému skresleniu hospodárskej súťaže na spoločnom trhu, ako aj k právnej neistote, ak príčina a následok prekračuje vnútorné hranice Spoločenstva.

3.7.4 Individuálna zodpovednosť za náklady, ktoré vznikajú tretím osobám pri zamedzovaní škodám (testy, kontroly a iné opatrenia na zamedzenie krížení a znečistenia geneticky modifikovanými organizmami – GMO) je právne sotva uskutočniteľná. V rozpore s úpravou skutočne vzniknutých škôd nie je možné tieto veľmi značné škody vznikajúce vo všetkých regiónoch, kde sa pestujú GMO, kompenzovať ustanoveniami o občianskoprávnej zodpovednosti. Mohli by sa príslušným poľnohospodárom, podnikom a orgánom uhradiť prípadne z prirážkového fondu financovaného podnikmi a poľnohospodármi, ktorí spôsobili škodu.

3.8 Verejné a podnikové náklady

3.8.1 Opatrenia na kontrolu a zamedzenie nežiadúceho výskytu GMO sú potrebné kvôli pestovaniu GMO v celej produkcii potravín a krmív. Okrem toho môžu mať vplyv na situáciu na trhu v určitých regiónoch a pre určité formy výroby a druhy výrobkov (napr. regionálne značky kvality a biologické poľnohospodárstvo a výroba). Okrem účastníkov na trhu sa to dotýka aj rôznych orgánov a inštitúcií členských štátov a Spoločenstva.

3.8.2 U kontrolných a preventívnych opatrení nevyhnutných pre zaistenie koexistencie sa čiastočne jedná o podstatné zmeny poľnohospodárskych, remeselných a praktických priemyselných postupov a tradícií. Príslušné ekonomické, sociálne a kultúrne dôsledky najmä pre poľnohospodárov a remeselné potravinárske podniky sa doteraz systematicky neskúmali a nepopisovali. Ukazuje sa to však ako naliehavo potrebné, aby sa zamedzilo nežiadúcim účinkom na ich schopnosť prežiť a schopnosť hospodárskej súťaže, ako aj na štruktúru trhu a cenovú štruktúru.

3.8.3 Pre hodnotenie primeraných a čo najefektívnejších opatrení na koexistenciu a predpisov o koexistencii je potrebný kompletný obraz týchto nákladov. Doteraz je však k dispozícii len málo zlomkových informácií a odhadov ⁽¹⁾.

3.8.4 EHSV považuje rozsiahly prehľad o nákladoch vznikajúcich jednotlivým účastníkom na trhu v určitých formách výroby a v určitých regiónoch, ako aj verejnoprávnym subjektom kvôli opatreniam týkajúcim sa koexistencie a odhad nákladov, za nevyhnutný predpoklad pre predvídateľnú a trvalú úpravu koexistencie. Vyžaduje si to jasnú, záväznú a spoľahlivú úpravu, kto má tieto náklady znášať, alebo kto sa má z ich úhrady vylúčiť.

3.8.5 S Komisiou treba súhlasiť, keď v smernici o koexistencii píše: „V zásade by v regióne mali účastníci na trhu (poľnohospodári) vo fáze zavádzania novej formy výroby niesť zodpovednosť za uskutočňovanie opatrení v riadení podniku zameraných na potrebné zamedzenie genetického prúdu, ktorým zavádzajú tieto nové formy výroby. Poľnohospodári by mali mať možnosť vybrať si formu pestovania, ktorej dávajú prednosť, bez toho, že by pritom nútili susedné podniky, aby zmenili už zavedenú štruktúru výroby“.

3.8.6 Zvýšenie výrobných nákladov spôsobené potrebnými opatreniami pre koexistenciu sa nesmie preniesť na spotrebiteľské ceny. Viedlo by to k obmedzeniu slobody voľby najmä u sociálne slabších spotrebiteľov. Poľnohospodárska a remeselná výroba potravín bez genetickej úpravy nesmie byť ohrozená zvýšením nákladov a cien a tlačaná do slepej uličky.

4. Odporúčania EHSV

4.1 Základné zásady koexistencie

4.1.1 Pravidlá koexistencie by sa mali riadiť zásadami preventívnych opatrení a zachovania prírodnej a kultivovanej

biologickej rozmanitosti, minimalizovania nákladov, maximalizovania ekonomických a sociálnych šancí, podpory regionálnej rozmanitosti a vlastnej hospodárskej zodpovednosti a princípom pôvodu, mať dlhodobú platnosť, byť silné, blízke praxi a bez chýb.

4.1.2 Potrebné opatrenia musia prijímať a vznikajúce náklady musia niesť zásadne tí hospodárski účastníci, ktorí ich vyvolali uvedením GMO do obehu a ich zavedením. Tých, čo chcú vyrábať a konzumovať bez GMO, by mali zaťažovať čo najmenej a nesmú spôsobiť zvýšenie ich výrobných nákladov a cien. Tiež by ich nemali niesť daňoví poplatníci.

4.1.3 Opatrenia na zamedzenie vzniku a rozšírenia GMO by sa mali zásadne prijímať na tých stupňoch, na ktorých spôsobujú najnižšie výdavky a náklady a na ktorých majú optimálny účinok.

4.1.4 Tam, kde pestovanie GMO už nepripúšťa produkciu rastlín alebo príbuzných kultúr bez genetickej úpravy, alebo ju neúmerne sťažuje, sa musí zakázať.

4.2 Spracovanie vedeckých podkladov a zachádzanie so súčasným stavom vedy

4.2.1 Pokiaľ sú k dispozícii len neúplné vedecké podklady, alebo nie sú k dispozícii vôbec, musí sa pri vytváraní podmienok koexistencie použiť zásada prevencie s cieľom zamedziť nezvratným alebo len ťažko zvrátnym zmenám, ktorých dôsledky pre koexistenciu nie je možné dostatočne vyhodnotiť. Takáto prevencia by sa mala vzťahovať aj na ekonomické, sociálne a poľnohospodárske aspekty koexistencie.

4.2.2 Komisia je vyzvaná, aby založila súvislý, interdisciplinárny vedeckovýskumný program zameraný na prax, ktorý spojí rozsiahle vedomosti ohľadne koexistencie.

4.2.3 Stanovisko vedeckého výboru pre rastliny ⁽²⁾, na ktoré sa odvoláva Komisia v rokovaní o medzných hodnotách GMO v osive, je neuspokojivé. Neodpovedá na otázku, aké medzné hranice sú potrebné pri označovaní, aby sa dodržali ustanovenia Smernice 2001/18. Tiež dostatočne neodpovedá na to, aké znečistenie osiva povedie v praxi k znečisteniu úrody a finálneho produktu a aké to znečistenie bude. Komisia by preto mala vedeckému výboru EFSA znovu predložiť presné otázky.

⁽¹⁾ Generálne riaditeľstvo pre poľnohospodárstvo. „Ekonomické dopady geneticky upravených poľnohospodárskych plodín na odvetvie poľnohospodárstva a potravinárstva“ (2000). <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/gmo/fullrep/index.htm>

⁽²⁾ Stanovisko vedeckého výboru pre rastliny týkajúce sa náhodného výskytu geneticky upraveného osiva v konvenčnom osive. http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

4.2.4 Okrem toho by európske orgány pre bezpečnosť potravín, Európska agentúra pre životné prostredie a spoločné výskumné pracoviská mali zhromažďovať vedecké a praktické výskumy predložené na národnej a regionálnej úrovni a sprístupniť ich členským štátom.

4.2.5 Komisii sa odporúča, aby spolu s rôznymi európskymi regiónmi uskutočnila praktické skúšky koexistencie, a to vo veľkom meradle a za rôznych podmienok. Pritom by v praxi mali všetci zúčastnení preverovať a skúmať sorty kukurice, repky olejnej, zemiakov, repy a paradajok, ktoré neboli pestovaním geneticky zmenené, ale jednoznačne sa odlišujú od iných sort, ďalej zamedzenie kríženia, rôzne bezpečné vzdialenosti, čistenie strojov, oddeľovanie pri doprave, skladovanie a spracovanie, ako aj iné opatrenia pre koexistenciu.

4.3 Preventívne opatrenia a dodržiavanie najlepších existujúcich technológií v riadení rizika

4.3.1 Označovanie a dobré odborné praktické postupy musia byť zamerané na to, aby umožnili čo najpresnejšie sledovanie rozšírenia a účinkov GMO. Mali by ďalej umožňovať čo najúplnejšie vylúčenie GMO zo životného prostredia, z osiva a z výrobkov.

4.3.2 V žiadnom prípade by úlohy a ciele Smernice 2001/18 a Nariadenia 1830/2003 a 1829/2003 nemali byť zamedzené, alebo znemožnené stanovením najnižších hodnôt pri označovaní alebo ustanoveniami týkajúcimi sa dobrých odborných praktických postupov.

4.3.3 Musí sa preto zásadne vyžadovať, aby sa najlepšie existujúce technológie a praktické postupy používali v úprave pestovania, dopravy, spracovania a dovozu a vývozu GMO.

4.3.4 V tejto súvislosti sa musí brať ohľad na zvláštne požiadavky ochrany prírody a rozmanitosti európskych ekosystémov.

4.4 Získavanie a uchovávanie informácií potrebných pre identifikáciu a označovanie

4.4.1 Pri identifikácii GMO a ich označovaní v rôznych krokoch výroby sa musí zásadne vyžadovať, aby GMO boli čo najpresnejšie podchytené na začiatku výrobného reťazca a aby boli čo najúplnejšie odovzdané ďalšiemu článku reťazca.

4.4.2 Je nutné zásadne zabrániť strate informácií. Informácie už raz získané by sa mali nezávisle od prípadných stanovených medzných hodnôt dokumentovať a odovzdať ďalej.

4.4.3 Poskytovanie a overovanie platnosti postupov testov a referenčný materiál musia byť zaistené zo strany podnikov a inštitúcií, ktoré určité GMO (v rámci alebo mimo rámca Spoločenstva) dávajú do obehu, alebo uvoľňujú pre vedecké účely skúšok, a musia sa opierať o príslušný stav techniky a byť k dispozícii pre všetky zainteresované strany za čo najmenšie náklady.

4.4.4 Postupy odberu vzoriek sa musia najmä na začiatku výrobného reťazca zvoliť tak, aby zaručovali čo najväčšiu istotu a čo najviac údajov. Mali by sa preto zamerať na spoľahlivo zaručený stav techniky a nie napríklad na medzné hodnoty stanovené pre označovanie.

4.5 Závazné, vhodné pre prax, kontrolovateľné a silné normy dobrých odborných postupov na všetkých stupňoch výroby sú rozhodujúcim predpokladom koexistencie

4.5.1 Musia sa stanoviť tak, aby dlhodobod dosahovali ciele koexistencie a preventívnych opatrení a aby ich bolo možné prispôsobiť ďalšiemu vývoju stavu vedy a techniky.

4.5.2 Aby sa zabránilo škodám na spoločnom trhu potravín a krmív, agrárnom poriadku v Spoločenstve a skreslení hospodárskej súťaže musia sa na vysokej úrovni v Spoločenstve harmonizovať, prípadne stanoviť pravidlá dobrých odborných praktických postupov s pružným zohľadnením rôznych podmienok pestovania a spracovania.

4.6 Predpisy pre označovanie a čistotu osiva sú rozhodujúce pre zaistenie koexistencie

4.6.1 Pri stanovení medzných hodnôt pre označovanie GMO v osive by sa preto malo zásadne usilovať o technicky a prakticky najvyššiu dosažiteľnú úroveň presnosti a transparentnosti. Zatiaľ čo je technicky spoľahlivá dokázateľná hranica vo vzorke 0,01 %, z praktického hľadiska zmysluplná veľkosť a počet skúmaných vzoriek vyplýva realistická úroveň 0,1 % vo vzťahu k celkovému objemu osiva.

4.6.2 Medzná hodnota pre označovanie GMO v geneticky nemodifikovanom osive sa musí stanoviť na praktických hraniciach dokázateľnosti.

4.6.3 V príslušných smerniciach o osive sa okrem toho musia stanoviť prísne predpisy o čistote (horné hranice) pre možnosť predaja geneticky nemodifikovaného osiva.

4.7 Ustanovenia o občianskoprávnej zodpovednosti musia kompletne pokrývať úpravu finančných škôd.

4.7.1 Schopnosť rozmnožovania GMO a skutočnosť, že ich nežiadúci výskyt môže spôsobiť finančné škody pre tých, ktorých sa to týka, vytvára nutnosť prispôbiť ustanovenia o občianskoprávnej zodpovednosti v členských štátoch, aby sa zabezpečilo pokrytie týchto škôd.

4.7.2 Ustanovenia o občianskoprávnej zodpovednosti by mali zaručovať, že príslušné subjekty, ktorých sa to týka, ručia len do tej miery, do akej sú schopní ručiť za účelom zabránenia možným škodám. Za dodržiavanie dobrých odborných praktických postupov a plnenie prípadných ďalších úloh týkajúcich sa uvádzania GMO do obehu by mali ručiť užívatelia GMO. Avšak za vznik škôd, ku ktorým dôjde napriek dodržiavaniu dobrých odborných praktických postupov, by mal ručiť ten, kto uvádza GMO do obehu. Za tým účelom je nutné v danom prípade príslušne prispôbiť právne predpisy Spoločenstva týkajúce sa zodpovednosti.

4.7.3 U finančných škôd, ktoré môžu vzniknúť z uvedenia GMO do obehu alebo z ich používania, sa musí zásadne doložiť krytie poistením alebo zrovnateľnou schopnosťou ručenia.

4.8 Celkové náklady koexistencie sa musia stanoviť, minimalizovať a rozdeliť podľa zásady pôvodcu.

4.8.1 Komisia bola vyzvaná, aby predložila komplexný a systematický odhad nákladov vyvolaných v rámci koexistencie, zmien trhových podmienok a dopadov na rôzne odvetvia a druhy podnikov v oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva, najmä na malé a stredné podniky, tradičné poľnohospodárstvo, vrátane poľnohospodárov s vedľajšou pracovnou činnosťou v poľnohospodárstve, ďalej na tradičné potravinárske remeslo, biologické poľnohospodárstvo a potravinárstvo a na podniky pre výrobu osiva a rozmnožovanie. Mali by tiež zahŕňať najmä dopady na situáciu v zamestnanosti.

4.8.2 Okrem toho by mala Komisia vysvetliť, aké dopady majú nutné opatrenia týkajúce sa koexistencie a oddelenie výrobných prostriedkov a prúdov tovaru na dosiahnutie cieľov spoločnej poľnohospodárskej politiky a jej reforiem. Pritom sa musia vziať do úvahy predovšetkým dopady na podnikovú štruktúru, ako aj na miestne a regionálne programy pestovania, spracovania, pôvodu a zaistenia kvality a jej označovania.

4.8.3 Komisia sa okrem toho vyzýva, aby vysvetlila, ako sa uhradia a rozdelia dodatočné náklady na koexistenciu podľa zásady pôvodcu a aké opatrenia sú potrebné, aby sa spoľahlivo zamedzilo negatívnym dopadom na ceny geneticky nemodifikovaných potravín na jednotnom vnútornom trhu.

4.8.4 Pri stanovení primeranosti určitých opatrení je nutné prihliadnuť k dopadom na celý výrobný reťazec.

4.9 Odporúčania týkajúce sa právnej úpravy v Spoločenstve a národnej právnej úpravy

4.9.1 Na európskej úrovni je nutné upraviť nasledujúce aspekty koexistencie:

- Predpisy na označovanie výskytu GMO v geneticky nemodifikovanom osive;
- Predpisy ohľadne čistoty geneticky nemodifikovaného osiva so zreteľom na náhodný výskyt GMO v rámci existujúcich smerníc o osive;
- žiaduce ciele, výsledky, zákonné rámcové podmienky a minimálne normy dobrých odborných praktických postupov pri pestovaní GMO a financovanie dodatočných nákladov vyvolaných ich dodržiavaním a taktiež;
- občianskoprávna zodpovednosť tak užívateľov, ako aj tých, čo uvádzajú GMO do obehu, za škody, ku ktorým môže dôjsť v súvislosti s koexistenciou.

4.9.2 Na národnej a regionálnej úrovni je nutné upraviť nasledujúce aspekty koexistencie:

- špecifické opatrenia pre zamedzenie nežiadúceho kríženia a opeľovania GMO podľa príslušných regionálnych podmienok;
- regionálne ustanovenia o pestovaní určitých GMO podľa ekonomickej primeranosti a vzťahu nákladov k dosiahnutým výsledkom pestovania a potrebných zamedzujúcich opatrení; môžu zahŕňať tiež zákaz pestovania určitých GMO;
- opatrenia na ochranu chránených krajinných oblastí podľa Smernice 92/43 (⁽¹⁾) o faune – flóre – prirodzenom prostredí a Smernice 79/409 (⁽²⁾) o ochrane vtákov a iných ekologicky citlivých oblastí, ako aj;
- opatrenia na ochranu regionálnych ekonomických a kultúrnych záujmov.

(¹) Smernica Rady 92/43/EHS zo dňa 21. mája 1992 o zachovaní prirodzeného životného priestoru, ako aj zvierat žijúcich a rastlín rastúcich vo voľnej prírode, Úradný vestník č. L 206 zo dňa 22. 7. 1992, str. 0007 – 0050

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEX-numdoc&lg=DE&numdoc=31979L0409&model=guichetiLL

(²) Smernica Rady 79/409/EHS zo dňa 2. apríla 1979 o zachovaní druhov vtákov žijúcich vo voľnej prírode, Úradný vestník č. L 103 zo dňa 25. 4. 1979, str. 0001 – 0018
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEX-numdoc&lg=DE&numdoc=31979L0409&model=guichetiLL

5. Praktické a aktuálne aspekty koexistencie

5.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor prizval odborníkov zo všetkých stupňov príslušného výrobného reťazca na konzultáciu a vypočutie, aby si vytvoril konkrétny obraz o súčasnej situácii a jej predpokladanom vývoji. Viedlo to okrem iného k nasledujúcim výsledkom:

5.2 Testy a spätné vystopovanie GMO v priebehu celého výrobného procesu spôsobia v každom prípade značné dodatočné náklady. Jednoduché testy, skúšky kvality, stoja v súčasnosti medzi 100 a 150 € eur, zatiaľ čo sa cena diferencovaných a kvantifikujúcich testov pohybuje medzi 250 a 400 € eur. Pri nich sa vo vzorke testuje výskyt zakaždým len jednej konkrétnej génovej sekvencie. Súčasne s počtom vyskytujúcich sa rôznych možných GMO zároveň zodpovedajúco narastajú aj náklady na testovanie.

5.3 Prvý prípad, pri ktorom nejaký GMO musel byť stiahnutý z obehu na základe pochybností o jeho zdravotnej bezúhonnosti (odroda kukurice „Starlink“ v USA), spôsobil doteraz škody presahujúce jednu miliardu amerických dolárov. Napriek tomu sa po viac než dvoch rokoch od spustenia opatrení na stiahnutie z trhu ešte nepodarilo úplne stiahnuť GMO z obehu.

5.4 Tak výška ako aj rozdelenie nákladov na testy a spätné vystopovanie závisia do značnej miery od toho, či je genetická čistota (nekontaminovanosť) určitých produktov všeobecne akceptovanou a dodržiavanou normou na trhu, od ktorej sa odkláňa len v ojedinelých prípadoch, alebo či musí byť dôkaz o genetickej čistote poskytnutý výrobcami, spracovateľmi a obchodníkmi v každom jednotlivom prípade.

5.5 Po uvedení jedného GMO na trh je už v zásade nemožné garantovať absolútnu neprítomnosť tohto GMO v iných odrodách. Je však možné udržiavať náhodnú a technicky nevyhnutnú kontamináciu príslušným GMO pod prahom v praxi spoľahlivo realizovateľnej hranice dokázateľnosti 0,1 %.

5.6 Ochrana genetickej čistoty osiva pred nezámerným zmiešaním s osivom GMO stavia výrobu osiva pred značnú dodatočnú výzvu. Čím je stanovená medzná hodnota nižšia, tým vyššie sú náklady na prevenciu a kontrolu pri produkcii a rozmnožovaní osiva.

5.7 Garantovanie genetickej nekontaminovanosti osiva v závislosti od spôsobu rozmnožovania príslušného rastlinného druhu bude možné len pri zachovaní značných priestorových vzdialeností pri pestovaní a úplného oddelenia v následných procesoch úpravy, balenia a distribúcie. Normy ISO a protokoly

HACCP, ktoré sa čiastočne nachádzajú ešte len vo fáze vývoja, musia byť pritom rovnako rešpektované ako externé kontroly.

5.8 To, že je udržanie záruk nekontaminovanosti na preukázateľnej hranici 0,1 % potrebné aj v USA, kde sa pestuje veľké množstvo GMO, a to aj podnikmi, ktoré upravujú v tých istých zariadeniach aj osivo bez GMO, bolo pôsobivo dokázané jedným vedúcim medzinárodným producentom osiva.

5.9 V súčasnosti neexistujú ani v rámci EÚ ani na medzinárodnej scéne záväzné medzné hodnoty a normy pre genetickú kontamináciu pri výrobe osiva. Kontrola osiva je v súčasnosti v členských štátoch EÚ upravovaná rôzne. Rozdiely sú pritom aj v zaobchádzaní orgánov s kontamináciou (akceptovanie hodnôt medzi menej než 0,1 a 0,5 %).

5.10 Zatiaľ čo sa výrobcovia osiva otvorene zdráhajú zaručiť úplnú neprítomnosť GMO vo svojich produktoch, podarilo sa v Taliansku priamymi rokovaniami medzi talianskym roľníckym zväzom Coldiretti a vedúcimi producentmi osiva dohodnúť na adekvátnych zárukách, kontrolovaných treťou stranou. V Rakúsku je od roku 2002 nariadením zakázané uvedenie každého produktu na trh, ktorý obsahuje GMO (pri dodatočných vzorkách nad 0,1 %). Napriek intenzívnej kontrole neboli odvtedy zistené žiadne porušenia tohto nariadenia.

5.11 Dodatočné náklady na produkciu a rozmnožovanie osiva sa podľa údajov priemyslu pohybujú medzi 10 a 50 percentami.

5.12 Pri rozmnožovaní osiva bez génovej technológie treba v prípade komerčného použitia GMO vyhradiť v regióne veľkoplošné chránené pestovateľské oblasti, ako je tomu už teraz v rôznych krajinách pre mnohé odrody. Osobitne veľké vzdialenosti sa vyžadujú predovšetkým v prípade repky.

5.13 Všetci zúčastnení na trhu s výnimkou výrobcov osiva vidia v dodržiavaní prísnych noriem na genetickú nekontaminovanosť osiva (označenie na medznej preukázateľnej hodnote 0,1 %) rozhodujúci predpoklad pre budúce zaručenie geneticky nemodifikovaných produktov.

5.14 Garantovanie neprítomnosti GMO nad 0,1 %, ako to požadujú výrobcovia potravín, škrobu a krmiva pre domáce zvieratá, spôsobuje už teraz pri výkupe a spracovaní kukurice dodatočné náklady vo výške okolo 3 eur na tonu. Tieto náklady by sa pri veľkoplošnom nasadení GMO v poľnohospodárstve citeľne zvýšili. Okrem toho vzniká riziko nákladov vo výške 150.000 až 7,5 miliónov eur v závislosti od rozsahu v prípade nezabránenej kontaminácie presahujúcej garantovanú toleranciu.

5.15 Paralelný výkup surovín obsahujúcich a neobsahujúcich GMO na tom istom mieste sa zdá byť nerealizovateľný. Je potrebné úplne oddeliť výkup, skladovanie, sušenie a dopravu.

5.16 Podniky a družstvá zaoberajúce sa výkupom už teraz zaisťujú genetickú čistotu svojich produktov prostredníctvom zmluvných dohôd s poľnohospodármi, ktorí ich zásobujú. Pritom sa vypracuje o.i. zoznam priznaných použitých akceptovaných a testovaných odrôd osiva a stanoví sa kompletný systém monitorovania od výsadby až po dodávku a vstupnú kontrolu.

5.17 Z hľadiska výkupných družstiev sú systémy, ktoré zaručujú neprítomnosť GMO pod medznými hodnotami akceptovanými ich zákazníkmi, možné len pri regionálnom oddelení pestovania geneticky modifikovaných organizmov od pestovania organizmov bez genetickej modifikácie. Náklady na takéto usporiadanie osevných plôch sa odhadujú na 150 až 250 eur na hektár. Dodatočné náklady na oddelenú dopravu a skladovanie sa odhadujú na 10 až 20 eur na tonu.

5.18 Zodpovedajúce IP (Identity preservation) a systémy na zaistenie kvality existujú aj u spracovateľov, ako napríklad v mlynoch. Ich zákazníci očakávajú v súčasnosti záruky čistoty medzi 0,1 a maximálne 0,5 %. Sústavne sa tu vykonávajú štandardné testy PCR a dodatočné testy všetkých dodávok. Okrem toho sa vykonáva audit u dodávateľov, od ktorých sa vo všeobecnosti požaduje dôkaz o tom, že vykupujú a spracúvajú výlučne tovar neobsahujúci GMO. Pri doprave sa podľa možnosti vyhýba kritickým bodom možného zmiešania a kontaminácie, ako napr. špedičným a prístavným sklodom, v ktorých sa prekladá aj tovar s obsahom GMO.

5.19 Náklady na zachovanie čistoty sa na strane mlynov v prípade kukurice odhadujú v súčasnosti na dodatočné 2,50 eur, ktoré sa pripočítavajú navyše k príplatkom požadovaným od dodávateľov (pozri vyššie). Keďže sa tieto náklady dajú rozložiť len na tú časť tovaru, pre ktorú je požadovaná príslušná záruka, ale vznikajú pritom pri spracovaní celého objemu, sú pre konečné produkty bez obsahu GMO podstatne vyššie (kukurická múka predstavuje napr. len 50 % spracovaného tovaru, t.j. dodatočné náklady (2,50 eur plus 3,00 euro = 5,50 eur) sa tu prejavujú vo výške 11 eur na tonu kukuričnej múky). Riziká v prípade nezabránenej kontaminácie a dodávky tovaru zákazníkovi nad hranicou garantovanej čistoty môžu v závislosti od objemu a ďalšieho spracovania týchto surovín dosahovať hodnoty desiatok miliónov. Poistenie takéhoto rizika nie je v súčasnosti možné.

5.20 Opatrná nákupná politika spracovateľov má za následok, že sú prípadne z vykupovania vylúčené celé oblasti,

v ktorých kvôli pestovaniu GMO existuje zvýšené riziko kontaminácie, bez ohľadu na skutočnú kontamináciu jednotlivých častí tohto regiónu. V jednej nemeckej spolkovej krajine už len samotné skúšobné pestovanie genetickej modifikovanej pšenice viedlo k tomu, že najväčší nemecký mlynársky koncern už neodobrá z tejto oblasti žiadnu pšenicu.

5.21 Politika väčšiny veľkých maloobchodných spoločností a výrobcov značkového tovaru v EÚ v zásade garantovať vo svojich produktoch neprítomnosť GMO, viedla v uplynulých rokoch k vzniku rozsiahlych systémov na zabezpečenie kvality, do ktorých jednotlivé podniky ročne investujú desiatky miliónov eur. Tieto systémy pozostávajú jednak z kompletného systému dokumentácie a auditu pre dodávateľov, ako aj z pravidelných náhodných testov ponúkaných produktov. Tieto dodatočné náklady sa doposiaľ spravidla neprenášali ďalej na zákazníka. Systematická kvantifikácia vzhľadom na jednotlivé produkty a skupiny produktov doteraz nebola vykonaná.

5.22 Z hľadiska regiónov sú predpoklady pre koexistenciu medzi výsadbami obsahujúcimi a neobsahujúcimi GMO veľmi rozdielne. Obzvlášť v regiónoch s maloplošným poľnohospodárstvom sa paralelné pestovanie v rámci jedného regiónu zdá byť nerealizovateľné. Podľa pestovateľských katastrov sa napríklad v Toskánsku javí 90 % poľnohospodárskych osevných plôch ako nevhodných pre koexistenciu. To platí aj pre mnohé ďalšie regióny Európy. Treba tu pritom zohľadniť skutočnosť, že technicky náročné opatrenia na oddelenie, kontrolu a plánovanie pestovania budú pravidelne presahovať možnosti práve malých poľnohospodárov a poľnohospodárov s vedľajšou zárobkovou činnosťou. Rovnako to platí pre remeselnícke regionálne spracovanie poľnohospodárskych produktov.

5.23 Regionálne značky kvality a garancie pôvodu, ktoré zohrávajú čoraz dôležitejšiu úlohu pri uvádzaní drahších produktov vysokej kvality na trh, sa doteraz v zásade vyhýbali používaniu GMO. Použitie GMO by malo v príslušných regiónoch pôvodu závažné negatívne následky tak pre skutočné výrobné náklady ako aj pre imidž týchto produktov. To je jedným z dôvodov, prečo sa mnohé európske regióny medziasom vyhlásili za zóny bez genetickej technológie, hoci sú právne základy v tejto záležitosti doposiaľ sporné a vyžadujú si právne vyjasnenie prostredníctvom európskej a vnútroštátnej legislatívy. To, že jednotliví poľnohospodári môžu pestovaním GMO, ktoré im garantuje európske právo, spôsobiť výrazné dodatočné náklady a riziká veľkému počtu svojich susedov a podnikov v regióne, sa javí ako mimoriadne znepokojujúce a škodlivé pre sociálnu stabilitu.

5.24 Tak regionálne orgány ako aj poľnohospodárske zväzy obzvlášť znepokojuje možnosť, že sa budúce odrody GMO na rozdiel od súčasných, budú musieť aj zo zdravotných dôvodov (napríklad takzvané farmaceutické odrody) hermeticky oddeliť od výroby potravín a krmiva, čo už medzičasom viedlo v USA k mnohým dodatočným problémom a zneisteniam.

5.25 V niektorých členských štátoch EÚ existuje schválená legislatíva upravujúca koexistenciu, alebo je tento legislatívny proces takmer ukončený. Už teraz sa dajú v týchto krajinách vypozerovať veľmi rozdielne legislatívne a procedurálne systémy. Tieto rozdiely sa nedajú vysvetliť regionálnymi zvlášť-

nosťami. Už teraz možno predvídať potrebu harmonizácie na zaistenie koexistencie.

5.26 Koexistencia spôsobov pestovania plodín s obsahom a bez obsahu GMO a možnosť garantovať výživu neobsahujúcu geneticky modifikované organizmy je v EÚ deklarovanou politickou vôľou. Ak sa ukáže, že sa tento cieľ nedá dosiahnuť prostredníctvom doterajšej legislatívy, treba v záujme spotrebiteľov, poľnohospodárov a ostatných zainteresovaných hospodárskych aktérov bezodkladne upraviť príslušné nariadenia a smernice.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND

PRÍLOHA

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúce pozmeňovacie návrhy boli zamietnuté, ale požadované najmenej štvrtinou hlasujúcich členov.

Bod 3.5.10

Vymazať.

Zdôvodnenie

Vzhľadom na to, že sa pri stanovovaní medzných hodnôt pre východiskový materiál berie do úvahy rozšírenie na susediace plochy, a že sa v predpisoch pre koexistenciu ráta s nezámernou kontamináciou, je obava vyjadrená v tomto bode neopodstatnená.

Výsledok hlasovania

Za: 25

Proti: 55

Zdržali sa: 10

Bod 4.2.1

Vymazať.

Zdôvodnenie

Pri udelení povolenia pre uvedenie GMO na trh sa zohľadňujú všetky aspekty, ktoré môžu ohrozovať zdravie človeka a zvierat a môžu mať negatívne dopady na životné prostredie. Nie je tu žiadny dôvod odvolávať sa na zásadu prevencie. Nie je ani možné ani realistické zaručiť stopercentnú bezpečnosť.

Výsledok hlasovania

Za: 22

Proti: 60

Zdržali sa: 5

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k „Oznámeniu Komisie pre Radu a Európsky parlament: Európsky akčný plán na dosiahnutie ekologického poľnohospodárstva a ekologickej výroby potravín“

(COM(2004) 415 final)

(2005/C 157/30)

Dňa 15. októbra 2004 sa Komisia na základe článku 262 Zmluvy o Európskom spoločenstve rozhodla konzultovať Európsky hospodársky a sociálny výbor k danej téme.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie, poverená prípravou prác výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko dňa 16. novembra 2004. Spravodajcom bol pán **VOSS**.

Na svojom 413. plenárnom zasadnutí konanom v dňoch 15. a 16. decembra 2004 (schôdzi zo 16. decembra) prijal Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledujúce stanovisko 70 hlasmi za a 2 hlasmi proti.

1. Úvod

1.1 Počet ekologických poľnohospodárskych podnikov v Európskej únii sa za posledných pätnásť rokov veľmi zvýšil. Od roku 1985 do roku 2002 sa zväčšila plocha a počet podnikov v EÚ s pätnástimi členskými štátmi zo 100 000 ha a 6 300 podnikov na 4,4 miliónov ha a 150 000 podnikov. Toto zodpovedalo rastu podielu poľnohospodárskej pôdy z 0,1 na 3,3 %. Obrat z predaja ekologických potravín v Európe predstavuje 11 mld. EUR a na celom svete 23 mld. EUR.

1.2 Ekologické poľnohospodárstvo v praxi rozvíjali od roku 1920 hlavne poľnohospodári s podporou spotrebiteľov, ktorí mali oň záujem. V 70. rokoch vznikla trvalá požiadavka spotrebiteľa, aby vznikli špecializované trhy. V 80. rokoch došlo k nárastu, podpore a kontrole ekologickej výroby. Rôzne spoločnosti a hospodárski aktéri uviedli na trh ekologické výrobky.

1.3 Na základe dlhoročných prípravných prác Združenia ekologicky hospodáriacich roľníkov vydala Európska únia nariadením Rady číslo 2092/91 (EHS) prvé smerodajné rozsiahle predpisy pre ekologické poľnohospodárstvo. EÚ začala túto formu hospodárenia podporovať od roku 1992 tým, že ju zahrnula do politiky poľnohospodárstva a životného prostredia.

1.4 Rada „Poľnohospodárstvo“ požiadala v júni 2001 a v decembri 2002 Komisiu, aby predložila akčný plán na dosiahnutie ekologického poľnohospodárstva a ekologickej výroby potravín. Medzitým zorganizovala Komisia konzultáciu na Internete, do ktorej sa zapojilo 1 136 občanov a organizácií. Výsledky o reálnosti európskeho akčného plánu na dosiahnutie výroby ekologických potravín a ekologického poľnohospodárstva boli začlenené okrem iného do pracovného dokumentu

Úradu Komisie pre služby. V júli 2003 sa konala verejná diskusia v Európskom parlamente. Akčný plán bol zahájený v januári 2004 za širokej účasti európskych vlád a organizácií.

1.5 Akčný plán predstavuje základný prínos k ďalšiemu rozvoju spoločnej agrárnej politiky a jasne popisuje mimoriadne úlohy tejto formy poľnohospodárstva v budúcej environmentálnej, agrárnej politike. Takéto posilnenie je možné, ak hospodárski činitelia nariaďia v prvom rade spoluprácu výrobcov. Musí však prihliadať na ekonomické záujmy podnikov. Včasná spoluúčasť národných a regionálnych vládnucich úradov v členských štátoch bude pre úspech programu rozhodujúca.

1.6 EHSV víta Európsky akčný plán v oblasti ekologického poľnohospodárstva a ekologickej výroby potravín. Zároveň však poukazuje na to, že v riadení EÚ musia byť k dispozícii dostatočné personálne a materiálne zdroje, aby mohli v budúcnosti uspokojivo zvládnuť úlohy, ktoré sú s ním spojené. V tejto súvislosti výbor s uspokojením konštatuje, že Európsky parlament odsúhlasil v prvom čítaní, aby sa v položkách hospodárenia prijali opatrenia na podporu akčného plánu a aj podporu kvality poľnohospodárskych výrobkov.

2. K obsahu dokumentu Komisie

2.1 Komisia konštatuje, že ekologické poľnohospodárstvo je významným prínosom pre rôzne opatrenia EÚ politiky, ktorých cieľom je vysoký stupeň ochrany prírody. Vymenované boli tieto problematické okruhy: pesticídy, rastlinné živiny, ochrana pôdy, ochrana druhov zvierat a rastlín, ochrana zvierat a potravinová bezpečnosť.

2.2 Komisii záleží na tom, aby sa odvetvie ekologického poľnohospodárstva trvalo rozvíjalo a aby sa využíval potenciál trhu. Pritom sa musí venovať mimoriadna pozornosť príjmom poľnohospodárskych podnikov. Toto sa musí dosiahnuť s prihliadnutím na obe úlohy ekologického poľnohospodárstva: a) výroba ekologických produktov prechádza na vysoké prevádzkové náklady, zohľadňujúce životné prostredie a z toho vyplývajúce nízke výnosy, musí dosiahnuť vyššie ceny a b) priniesť tovary pre verejnosť, ktoré nemôžu dosiahnuť trhové ceny a preto sa musia financovať z verejných prostriedkov.

2.3 Akčný plán má tri ťažiskové ciele:

- usmerňovať rozvoj trhu s ekologickými potravinami a posilňovať spotrebiteľské vedomie cieľenými informáciami;
- efektívne verejne podporovať ekologické poľnohospodárstvo a
- zlepšiť a posilniť EÚ predpisy o normách, dovoze a kontrole.

2.4 Plán určuje 21 aktivít, z ktorých dve majú rozhodujúci význam pre rozpočet a je potrebné vopred ich finančne zabezpečiť. Presadenie akčného plánu závisí od disponibilít ľudí z Komisie. V opačnom prípade bude musieť Komisia bezodkladne zaviesť potrebné kroky popri smeroch, ktoré boli načrtnuté. V akčnom pláne neboli stanovené žiadne pevné normy na dosiahnutie cieľov ani časový plán.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 Reforma spoločnej agrárnej politiky

3.1.1 Závery v oblasti agrárnej politiky z Luxemburgu z júna 2003 sa pri mnohých výrobkoch zameriavajú na zníženie administratívnych cenových noriem a prehĺbenie bezpečnostnej siete. V následku rozsiahleho oddeľovania priamych platieb z výroby ako novej podstaty rozhodnutí o agrárnej reforme Komisia predvída cenovú stabilizáciu, a tým aj zvýšenie cien poľnohospodárskych produktov. Na základe toho, že úroveň výrobných cien ekologických produktov závisí od celkovej výšky výrobných cien, sa môžu na trhu otvoriť nové možnosti tržieb pre podniky, ktoré vyrábajú ekologicky nezávadné výrobky. Výbor chce zdôrazniť, že táto perspektíva je predstaviteľná iba vtedy, ak sa bude spoločenstvo zameriavať na prioritu udržať na dostatočnej úrovni celý súbor poľnohospodárskych produktov.

3.1.2 Podpora vytvárania ekologických oblastí závisí tiež od celkovej výšky prostriedkov v druhom pilieri CAP. Členským štátom sa nepredpisuje povinná forma vytvárania takýchto

oblastí. EHSV konštatuje, že v európskych krajinách a regiónoch, ktoré sa zaoberajú vytváraním ekologických oblastí a podporujú hospodárstvo s ekologickými potravinami, je toto hospodárske odvetvie veľmi rozšírené a vysoko stabilné. Malo by sa veľmi pozorne sledovať, aká dynamika vyplýva z vytvárania a presadzovania nových Európskych poľnohospodárskych fondov na rozvoj vidieckych oblastí (ERDF) v členských štátoch.

3.1.2.1 EHSV sleduje odsunuté rozhodnutia o finančných výhladoch Únie s veľkou obavou. Najmä prostriedky na rozvoj vidieka sú ohrozené krátením. EHSV poukazuje na to, že tieto prostriedky na stabilizáciu a inovačný rozvoj vidieckych oblastí Európy, majú rozhodujúci význam. Výbor sa už k tejto problematike vyjadril v rámci svojho stanoviska z vlastnej iniciatívy o budúcej politike rozvoja vidieka ⁽¹⁾ a v súčasnosti vypracúva stanovisko týkajúce sa Návrhu nariadenia o Európskom poľnohospodárskom fonde rozvoja vidieka ⁽²⁾.

3.1.3 Okruh záujemcov o prostriedky na rozvoj vidieka sa stále rozširuje a s prístupom nových desiatich krajín sa stále zvyšuje. Aj keď sa prostriedky modulácie na 80 % v krajinách pôvodu týchto prostriedkov budú musieť využiť, sú dodatočné finančné prostriedky, ktoré budú k dispozícii, veľmi ohraničené.

3.1.4 Ekologické poľnohospodárstvo, ako aj iné poľnohospodárske postupy, má dobrý potenciál na dodávanie tovarov pre verejnosť. Výbor vyzýva, Komisiu, Radu a Parlament, aby zaistili že pozmenenia CAP, o ktorých sa rozhodlo v júni 2003, neovplyvnia negatívne správne využívanie pôdy a žiada, aby boli pre druhý pilier a pre rozvoj vidieka poskytnuté dostatočné finančné prostriedky na to, aby mohli pokryť priority Spoločenstva.

4. Zvláštne pripomienky

4.1 Trh s ekologicky vyrobenými potravinami

4.1.1 Ekologické výrobky a výhľad spotrebiteľa

4.1.1.1 Účastníci ekologického poľnohospodárstva, hlavne výrobcovia, si vydobyli na trhu s potravinami účasť, hodnú pozornosti. Táto nie je podľa odhadu EHSV vo všetkých členských štátoch dostatočne definovaná pojmom trhu so zvláštnymi druhmi. Tak ako v mnohých regiónoch EÚ, tak i v jednotlivých produktoch je podiel podnikov s ekologickou výrobou, popri prípade ekologických potravín, už veľmi vysoký. Takto sa ekologickou výrobou získava veľmi veľa surovín na výživu pre malé deti.

⁽¹⁾ Stanovisko z vlastnej iniciatívy EHSV k téme „2. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky (CAP): Rozvoj vidieka v nadväznosti na konferenciu v Salzburgu“

⁽²⁾ V súčasnosti pripravované stanovisko EHSV na tému „Návrh nariadenia Rady o podpore rozvoja vidieka prostredníctvom Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (FEADER)“

4.1.1.2 V Európe existujú špecifické regionálne prioritné úlohy vo výrobe, spracovaní, trhovej politike, ako i vo výskume a vzdelávaní a rozširovaní vzdelania v odvetví výroby ekologických potravín. Príčinou tu môžu byť regionálne, prírodné osobitosti alebo tiež vzájomné dynamické pôsobenie miestnych hospodárskych odvetví. Výbor vyzýva Komisiu, aby v tomto akčnom programe venovala zvláštnu pozornosť vhodnému komplexu vzdelávania v oblasti ekologického poľnohospodárstva.

4.1.1.3 Odvetvie potravinárstva sa osvedčuje ako bezpečná príležitosť najmä pre poľnohospodárstvo, spracovateľské odvetvie a sektor zavádzania produktov na trh.

4.1.2 Trhový mechanizmus

Vyššie náklady v sieti ekologických výrobkov majú určite svoj podiel na vyšších cenách vo výrobnom, spracovateľskom a maloobchodnom odvetví. Preto EHSV veľmi víta iniciatívy smerom k regionálnym, spracovateľským a odbytovým štruktúram, pretože tieto môžu viesť k väčšiemu priblíženiu sa výrobcu k spotrebiteľovi a k precítenému mechanizmu tvorby cien. Na druhej strane sa nebude môcť podceňovať skutočnosť, že v jednotlivých členských krajinách došlo k značnému rozvoju obchodu s potravinami a tento vyvíja veľký tlak na výrobné ceny v odvetví ekologických výrobkov.

4.1.3 Dopyt usmernený informovanosťou

EHSV výslovne víta opatrenia na podporu informovanosti a odbytu. Mali by ale obsiahnuť skúsenosti jednotlivých členských štátov, z dôvodu že sa tu v oblasti veľkých kuchýň, kantín a škôl vyvíja výnimočný tlak na nákupné ceny. Veľmi žiadaný je obchod s veľkými kuchyňami pre deti a starých a chorých ľudí.

4.1.4 Problémy s obchodom kvôli odlišným normám

Zriadenie internetovej databázy, ktoré sa plánuje na porovnanie rozdielnych národných a regionálnych predpisov môže byť užitočným nástrojom na to, aby vznikla na spoločnom trhu výmena tovarov. Požiadavka na úplné odstránenie všetkých rozdielov by siahala však príliš ďaleko. Tieto rozdiely majú často regionálne, odvetvové a kultúrne korene a sú motorom pre obnovu a ďalší rozvoj noriem a kvality výrobkov.

4.1.5 Kontrola a analýza ponuky a dopytu

Zdokonalená evidencia štatistických údajov o výrobe a trhu s ekologickými produktmi má zmysel (Aktivita 3). Avšak pri

získovaní a spracovaní údajov sa musí dbať na to, aby mohli obchodní partneri (menej veľkých odberateľských podnikov a veľa malých a stredných dodávateľských poľnohospodárskych podnikov) rovnocenne využívať tieto údaje, alebo prinajmenšom, aby nevznikali pre poľnohospodárstvo závažné nevýhody. V nových členských krajinách je potrebné usilovať sa o zhromažďovanie a narastajúce zverejňovanie štatistických dát tohto odvetvia.

4.2 EÚ – politika ekologického poľnohospodárstva

4.2.1 Ekologické poľnohospodárstvo v rámci spoločnej agrárnej politiky

Výbor kladie otázku, či bude európsky agrárny model multifunkčného poľnohospodárstva, pre ktorý je ekologické poľnohospodárstvo dôležitým prínosom s jeho dosahom na životné prostredie dostatočne vyzdvihnutý v medzinárodných rokovaniach vo WTO na to, aby mohol zaručiť uskutočniteľnosť spoločnej poľnohospodárskej politiky a obzvlášť, aby mohol udržať dotácie pre 2. pilier CAP v tzv. „green box“.

4.2.2 Rozvoj vidieckych oblastí

Vytvorila sa podnety na otvorenie Online-prehľadu všetkých opatrení EÚ (Aktivita 5), aby sa normy v oblasti hygieny a zdravotníctva pre malé a stredné podniky v potravinárskom priemysle a obchode s potravinami prispôbili špeciálnemu potenciálnemu riziku, a tým podporila miestna výroba ekologických potravín. Normy, stanovené pre spracovateľov veľkých množstiev nie je často možné presadiť pre malé remeselnícke podniky s obmedzenými regionálnymi možnosťami spracovať veľké množstvá a speňažiť výrobky na trhu. Preto by mali dostať výhodu v podobe rámcovej výnimky pre spracovateľský sektor. Pre EHSV je samozrejme prvoradou prioritou dodržiavanie princípov potravinovej bezpečnosti stanovených v Bielej knihe o potravinovej a hygienickej bezpečnosti a v novoprijatej legislatíve.

4.2.2.1 V iniciatíve, navrhnuť v Aktivite 6, ktorej zámerom je uprednostňovať ekologické poľnohospodárstvo v ekonomicky citlivých oblastiach treba dbať na to, aby tým v ekologickom hospodárstve nedošlo k nevyváženému pomeru v ponuke a následne k politicky podmienenému skresleniu hospodárskej súťaže. Ťažké podmienky pestovania v týchto oblastiach musia byť dostatočne popísané.

4.2.2.2 Podľa názoru EHSV akčný program nezohľadňuje najmä v poľnohospodárskych regiónoch veľký význam ekologického pestovania a potravinárskeho odvetvia pre zamestnanosť. Prieskumy v európskych členských štátoch ukázali, že existenčné problémy v poľnohospodárstve sú takmer výhradne len v odvetviach ekologického pestovania a v odvetviach, ktoré sú pred ním a za ním. Výbor tiež zdôrazňuje, že všetky poľnohospodárske činnosti, ktoré sú realizované v rámci územného rozvoja budú mať kladný vplyv na rozvoj vidieckych oblastí.

4.2.2.3 Odborné vzdelávanie a zdokonaľovanie vo vzdelaní, ako i poradenstvo budú popísané v Aktivite 6. Aby sa posilnili výrobné postupy, spracovanie ekologických výrobkov a ich zavedenie na trh, je nutné v rámci rozvoja vidieka jasne zdôrazniť potrebu informovanosti a sprostredkovania pokroku.

4.3 Výskum

4.3.1 Ekologické poľnohospodárstvo nám poskytuje poľnohospodárskou metódu, ktorá cielene určuje a ďalej rozvíja tie isté metódy a nástroje, ktoré využívajú chémiu.

4.3.2 Výbor vidí mimoriadnu výzvu vo financovaní výskumu ekologického poľnohospodárstva z verejných prostriedkov. Oblasť výskumu, do ktorých budú súkromní hospodári málo investovať, a ktoré sú spoločensky veľmi významné, musia byť ťažiskovými odvetviami štátnej podpory výskumu. Ekologické pestovanie, tak ako aj hodnotenie technických postupov by mali zastávať v Rámcovom podpornom programe EÚ prioritné miesto.

4.3.3 Výbor víta zavedenie výskumu o ekologickom poľnohospodárstve. Ciele tohto výskumu musia byť diferencované formulované a v nadväznosti na iné súvisiace oblasti spoločnej agrárnej politiky musia byť preskúmané. Ako predpoklad pre úspešný rozvoj ekologického potravinárskeho odvetvia by mali vzdelanie a odovzdávanie vedomostí nájsť jednoznačnú finančnú odozvu v akčnom programe Komisie.

4.3.4 Súrne potrebujeme ekologicky orientovaný výskum pestovania tak v oblasti rastlín ako i domácich zvierat. Ide tu aj o ďalší rozvoj prispôbených plemien a druhov na zabezpečenie odbytu.

4.4 Normy a kontrola – zachovávanie integrity

4.4.1 Koncept nariadenia

Skutočnosť, že napriek existujúcemu nariadeniu o ekologickom poľnohospodárstve neboli doteraz stanovené žiadne základné princípy, sa dá vysvetliť iba historickými dôvodmi. V niektorých členských štátoch s dlhou tradíciou v tomto spôsobe

chovu a pestovania sú základné princípy už dávno stanovené. Tu by malo dôjsť k zhode s pripojenou definíciou (Aktivita 8), ktorá zahŕňa skúsenosti IFOAM⁽¹⁾. Výbor tu chce poukázať hlavne na historický vývoj v nových členských krajinách.

4.4.1.1 Pritom treba dávať pozor, aby si v chápaní konceptu jednotlivých národných organizácií ekologického hospodárstva našli popri ekologických kritériách miesto aj sociálne a ekonomické princípy, ako napr.: vytvorenie plnohodnotných, sociálne stabilných pracovných miest na vidieku. Snaha prispôbiť nariadenie ekologickému hospodárstvu by mala byť potom, pri zdôraznení základných princípov v jednotlivých prípadoch úspešná a prechodné pravidlá s dátumom ukončenia by mali byť stále a postupne kontrolované. (Aktivita 9).

4.4.2 Využitie noriem v oblasti ekologickej výroby

Stanoviť jednoduchšie a zosúladené pravidlá pestovania v rastlinnej a živočíšnej výrobe je naliehavé, ale popri tom treba dbať na to, aby sa zachoval vplyv malých a stredných podnikov, a aby sa zabránilo tomu, že sa budú šíriť podobné monopolné štruktúry, ako napríklad v oblasti viacerých kultivovaných rastlín a v chove hydiny. Tu sa zásobovanie týchto podnikov ojedinelými odrodami ekologického poľnohospodárstva stalo nemožné. Pri presadzovaní dokonalejších noriem na ochranu zvierat sa budú musieť starostlivo zvažovať investičné príspevky, pretože tu sú prestavby stajní alebo nové stavby veľmi nákladné. V oblasti rastlinnej výroby by malo prechodné obdobie umožniť vyriešenie prípadu dopravy tradičných krajinných odrôd, poprípade starých kultivovaných rastlín, ktoré ešte nie sú v zozname druhového registra.

4.4.2.1 V Aktivite 10 (poslednej odrazovej línii) sa musí objasniť, či sa pod pojmom „biologická rozmanitosť“ jedná o kultivované a úžitkové rastliny, alebo je pojem rozsiahlejší a pojíma celkovú faunu a flóru. EHSV poukazuje ale tiež na to, že tento samotný obsah nemôže byť podľa cieľov CAP úlohou pre ekologicky hospodáriace podniky.

4.4.2.2 Aj keď sú ťažiskom ekologického poľnohospodárstva energeticky a v zdrojoch príbuzné postupy, EHSV zamietá alternatívu, že by tu mali byť zavedené jednotné normy. Tu majú prednosť spoločné poľnohospodárske a hospodárske normované hodnoty.

4.4.2.3 Ak sa po prvýkrát vytvoria smernice EÚ o ekológii výrobkov ako víno a vodné kultúry, bude to doslova vítané. Výbor vidí najmä pozitívne účinky na konvenčné postupy v odvetviach.

⁽¹⁾ International Federation of Organic Agricultural Movements (Medzinárodná federácia organického poľnohospodárskeho hnutia).

4.5 EHSV víta, že sa v Aktivite 11 navrhuje zriadiť nezávislé grémium odborníkov pre technické poradenstvo, ak sa aj zainteresované osoby, to znamená poľnohospodári, spracovatelia a spotrebitelia budú môcť vhodnou formou zapojiť tak, aby sa zabezpečila dôvera obyvateľstva v podobné grémium. Na to, aby takáto aktivita bola úspešná, chýbajú ale pevné normy v rámci časového plánu, cieľov a požadovaného hospodárenia.

4.6 Geneticky modifikované organizmy

4.6.1 Výboru je ľúto, že akčný plán sa tohto bodu dotýka iba okrajovými hodnotami a neprináša žiadnu ucelenú koncepciu na zabezpečenie koexistencie ako predpokladu na ekologické poľnohospodárstvo v Európe.

4.6.2 V aktuálnej diskusii o predpisoch o koexistencii sa pripisuje zákazu použitia GMO v ekologickom poľnohospodárstve veľký význam. V doporučeníach, navrhnutých v tomto bode možno pokračovať za podmienky, že bude zriadený systém kompenzácie pre poľnohospodára, ktorý utrpel ujmu z dôvodu zhoršenia zaradenia jeho produktu.

4.6.3 Všeobecné krajné hodnoty pre osivo v ekologickom poľnohospodárstve závisia od dokázateľnej hranice. (Aktivita 12). Podľa názoru výboru musí dokázateľná hranica platiť ako krajná hranica aj pre konvenčné osivá s voľnými GMO. V opačnom prípade by sme sa museli obávať rýchlo narastajúceho zaťaženia aj ekologických výrobkov zložkami GMO, ktoré by ohrozili základy ekologického poľnohospodárstva v Európe. Aj v tejto oblasti je potrebné dosiahnuť zosúladenie, nakoľko sa na národných hraniciach v rámci EÚ šíria poľnohospodárske roviny a rozvíja sa voľná preprava tovarov.

4.7 Kontrolné systémy

Je potrebné presadiť odsúhlasenie línie, ktorá sa zameriava na riziko pri zdokonalení kontroly v Aktivite 13. EHSV poukazuje na to, že v nemeckej verzii akčného plánu, inej ako anglickej verzii, sa hovorí o tom, že najväčšie riziko podvodných praktík existuje u výrobcu poľnohospodárskych produktov. EHSV žiada, aby sa táto informácia urýchlene korigovala. Pri analýze rizík a rizikového riadenia kontrolného systému si treba skôr všimnúť verejnosti známe slabiny v odvetviach, ktoré stoja pred a za týmto odvetvím, ako sú spracovateľský a obchodný sektor. Zdokonalenie kontrolných systémov musí sprevádzať menšie administratívne plytvanie a nižšie výdavky. Účinné prepojenie kontrolných organizácií môže byť tiež užitočné.

4.8 Dovoz

4.8.1 Pri ďalšom rozvíjaní nariadenia treba počítať so vzrastajúcim rizikom znečistenia ekologicky vyrobených produktov geneticky modifikovanými organizmami pri dovozech.

4.8.2 Výbor navrhol, aby sa venovala výnimočná pozornosť podpore stredomorského hospodárskeho priestoru s ohľadom na posúdenie možností ekologického poľnohospodárstva. Ide o to, aby sa centrá ekologického pestovania posilnili a podporilo ich prepojenie.

4.8.3 Kvôli hospodárskej súťaži a hlavne, aby si ekologické poľnohospodárstvo v Európe uchovalo šancu udržať sa na trhu je nesprávne, aby sa pre ekologické výrobky v medzinárodných dohodách vyžadovali povolenia, ak sa tieto dovážajú v rámci bežného dovozu.

5. Zhrnutie

5.1 Výbor víta návrh akčného plánu na dosiahnutie ekologického poľnohospodárstva a ekologickú výrobu potravín. Komisia tým primerane reaguje nielen na požiadavku Rady pre „poľnohospodárstvo“, ale aj na očakávania mnohých občanov. Očakávania v oblasti rozvoja európskej agrárnej politiky, ktorá je orientovaná na životné prostredie so zavádzaním podmienenej a definovaním podmienok pre poľnohospodárske a environmentálne správne praktiky, sú vysoké.

5.2 EHSV víta kampane ciele na trh a informovanosť spotrebiteľa. Očakáva však, že sa nebudú zvyšovať existujúce nesúmernosti v obchode s potravinami a v spracovateľskom odvetví.

5.3 Výhľady pre činnosť a výrobu tovarov pre verejnosť tak významného sektoru musia byť na mieru zohľadnené v programe ERDF v rámci opatrení spojených s kvalitou poľnohospodárskych produktov.

5.4 Snahy o harmonizáciu noriem a kontrolných systémov nemajú podniky preťažovať a musia zohľadniť regionálne osobitosti. Logo EÚ tak pri tovare EÚ ako i pri tovare z tretích krajín, by nemalo byť prekážkou tomu, aby tovar mal označenie pôvodu.

5.5 Pri otázke koexistencie s geneticky modifikovanými organizmami chýba odpoveď, ako sa môže v budúcnosti garantovať ekologicky čistá výroba. Hraničné hodnoty pre všetky osivá vo vzťahu k znečisteniu geneticky modifikovanými organizmami sa z toho hľadiska musia určiť ako dokázateľné hranice.

5.6 Ekologické poľnohospodárstvo musí byť v rámci výskumného programu EÚ plánované ako vyššia priorita. Vysoký hospodársky záujem a nízke finančné zdroje zo súkromného sektoru na výskum pre toto odvetvie si vyžadujú, aby sa stanovili tieto hlavné úlohy.

5.7 Politici, ktorí rozhodujú na európskej úrovni, musia prostredníctvom uznesenia Európskeho parlamentu zabezpečiť, aby sa dali prostriedky položiek hospodárenia na podporu

kvality poľnohospodárskych výrobkov na akčný plán použiť a musia začať odstraňovať spomínané deficity v oblasti ľudských a materiálnych zdrojov.

5.8 EHSV sleduje diskusiu o finančnom výhlade s veľkou obavou. Skrátene prostriedkov na rozvoj vidieka by pre ekologické poľnohospodárstvo a ekologickú výrobu potravín v Európe znamenalo krok späť.

Brusel 16. decembra 2004

Predsedníčka

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Anne-Marie SIGMUND
